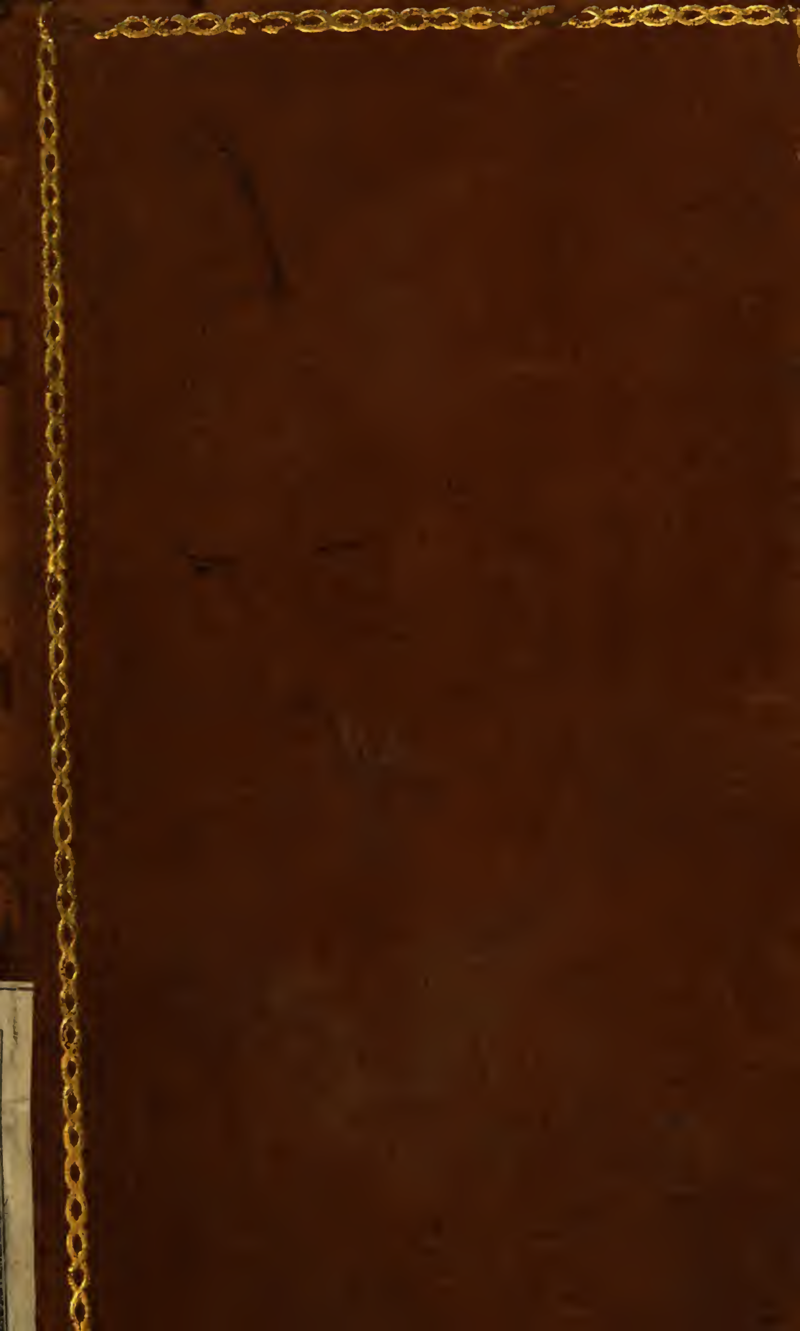
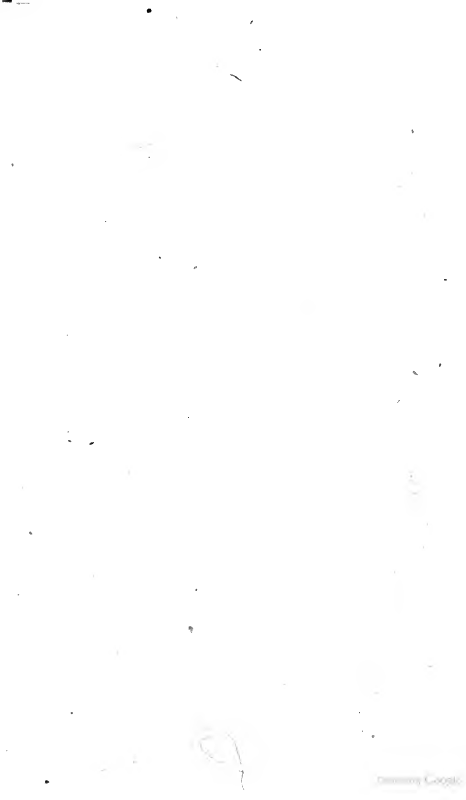

INSTITUTIONES JURIS ECCLESIASTICI,

MAXIME PRIVATI,

ORDINE DECRETALIUM.

AUCTORE

JAC. ANT. ZALLINGER

AD TURRIM,

S.S. THEOLOGIÆ AC JURIS UTRIUSQUE DOCTORE,

ET IN LYCEO CATHOLICO AUGUSTANO AD S. SALVATOREM S.S. CANONUM PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO.

LIBER III. DECRETALIUM.

CUM APPROBATIONE RRmi ORDINARIATUS.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,

SUMPTIBUS MATTHÆI RIEGER P. M. FILIORUM.

MDCCXCIII.

INSTITUTIONES
JURIS
ECCLESIASTICI,

MAXIME PRIVATI,

ORDINE DECRETALIUM.

AUCTORE

JAC. ANT. ZALLINGER

AD TURRIM,

S.S. THEOLOGIÆ AC JURIS UTRIUSQUE DOCTORE,

ET IN LYCEO CATHOLICO AUGUSTANO AD S. SALVATOREM S.S. CANONUM PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO.

LIBER III. DECRETALIUM.

CUM APPROBATIONE RRmi ORDINARIATUS.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,

SUMPTIBUS MATTHÆI RIEGER P. M. FILIORUM.

MDCCXCIII.

Quidquid in ſacratis Deo REBUS — — injuſte agitur, pro Sacrilegio reputatur: quia ſacra ſunt, & a quoquam violari non debent. c. *Quia multoties*. X. de R. J.

PRÆFATIO.

Duplex præfandi caput pro tertio hoc Decretalium libro propofitum mihi eft. Alterum ipfa præbet argumenti atque inftituti ratio: alterum Pagellæ Wirceburgenfium, quas *Literarias* ipfi vocant, fuppeditaverunt. Utrumque expediam brevi.

Scriptionis inftitutum pofcit in primis, ut Titulos præfentis Libri Decretalium, non minus quinquaginta, quorum fecutus fum ordinem, ad pauciora capita & velut Syftema quoddam revocem, quod memoriam non obrueret, vim cogitandi ordinata quadam rerum ferie occuparet. Pofteaquam primo de *Perfonis* in Hierarchia conftitutis, de Ecclefiaftico dein foro, ac *Judiciorum* forma binis præcedentibus tractatum eft libris; tertius, quem præ manibus habemus, de *Rebus* agit Ecclefiafticis, iisque maxime, quæ Ecclefiafticas attingunt perfonas.

Civilis quidem Jurisprudentia fuos habet in hoc genere fpeciales titulos, in Inftitutis *de Rerum Divifione, & acquirendo earum Dominio:* in Digeftis *de Divifione Rerum & Qualitate.* Nihil

hil hujusmodi de diverſitate atque natura Rerum Eccleſiaſticarum a S. Raymundo in ſua Decretalium collectione propoſitum fuit; quamquam ea, quæ in Civili Jure indicatis jam locis de Rebus maxime corporalibus commemorantur, ad Titulum duodecimum Libri II. *De cauſa poſſeſſionis & Proprietatis* referri ſoleant, atque eodem a me loco, inde a primis repetita principiis fuerint expoſita. Hic autem tertius liber, qui Rerum Eccleſiaſticarum propria eſt ſedes, jura reſpicit incorporalia potiſſimum, eaque ſpiritualia, aut his annexa; uti patet ex Tractatu de Beneficiis, Decimis, juris patronatus. Horum jurium expoſitio ad hæc ſumma capita videtur reducenda.

I. Principio libri ſacræ regulæ proponuntur de privata Clericorum vita ad omnem honeſtatem componenda, ſanctitati ſtatus conſentaneam. Unde priores bini tituli inſcribuntur *De Vita & Honeſtate Clericorum*: *De Cohabitatione Clericorum & Mulierum.* Propoſita hæc forma clericalis vitæ refertur dein ad ſtatum conjugii, ut diſpiciatur, anne & quatenus alter ſtatus cum altero conjungi, aut ab uno ad alterum tranſiri queat; quod fit titulo: *De Clericis conjugatis.* Appendix quædam hujus primæ tractationis rejecta eſt ad calcem hujus libri:

bri: *Ne Clerici vel Monachi ſecularibus Negotiis ſe immiſceant.* Ad utroſque pertinet negativum hoc vitæ officium, Clericos & Monachos; ſed ad Monachos multo magis; quorum de Statu in decurſu titulorum ante tractari debuit, quam exponi idem commode poſſet.

II. Secunda velut parte de omni agitur re Beneficiaria, modiſque adipiſcendi Præbendas ac dignitates, atque etiam digne ſuſtinendis. Unde pro tempore Beneficiati ægrotantis, & Sedis maxime Epiſcopalis vacantis proviſum eſt per jura Capitulorum, in quæ tum adminiſtratio tranſit jurium Epiſcopalium. Eodem igitur referri debent Tituli: *Ne Sede vacante aliquid innovetur. De his, quæ fiunt a Prælato ſine conſenſu Capituli. De His, quæ fiunt a majori parte Capituli. Ut Eccleſiaſtica Beneficia ſine diminutione conferantur.*

III. Quia officio ſpirituali Beneficiatorum annexum eſt jus percipiendi reditus temporales; idcirco ad jura Eccleſiarum, & Perſonarum Eccleſiæ de acquirendis atque adminiſtrandis rebus temporalibus tranſitur inde a titulo XIII. hujus libri: *De Rebus Eccleſiæ non alienandis.* Cum enim pii Principes ac Fideles pro obeundo Dei cultu, ejuſque Miniſtris alendis liberaliſſime pecunias profuderint; multi autem ex

adverso reperiantur dissoluti, & sacrilegi homines, quibus, ne cum de rebus quidem agitur Deo oblatis, præceptum: *Non concupisces*, cordi est, caveri debuit, ne bona Ecclesiarum temere distraherentur. Inde ab eo titulo sequuntur formæ contractuum, acquirendi temporalia bona, vel transferendi. Ad idem argumentum referri debet non modo Titulus XXV. *De Peculio Clericorum*; verum & sequentes bini tituli: *De Testamentis & ultimis voluntatibus. De Successionibus ab intestato.* Hæc enim ad res pertinent temporales. Quia Sanctuarium Dei hereditaria successione possideri nequit.

IV. Ab Ecclesiis & Clericis generatim descenditur ad Parœcias & Parochos; iisque Titulo XXVIII. *De Sepulturis* vindicatur jus sepeliendi fideles, & jus funeralium; quod quidem ipsa præcedens Testamentorum & Successionum mentio primo in memoriam vocare debet: dein jus habendi certo districtu Parochianos subditos, jus Decimarum &c.

V. A Parœciis & Parochis progressio fit ad genus aliud Ecclesiarum & Personarum ecclesiasticarum, nempe ad Religiosos, eorum domus, & capellas.

VI. Explicantur dein onera Ecclesiarum, & Personarum generis utriusque, Secularium

&

& Regularium. Tit. *De Jure Patronatus. De Censibus, Exactionibus & Procurationibus.*

VII. Communis pariter utriusque generis Ecclesiarum, Personarumque est celebratio divini cultus, & universa res Liturgica; de qua agitur inde a Titulo: *De consecratione Ecclesiæ vel Altaris*, ac sequentibus aliis; quibus demum adjungitur norma per Canones præscripta *de Ecclesiis ædificandis vel reparandis*, ac *de Immunitate Ecclesiarum, cœmeterii, & Rerum ad eas pertinentium*; quæ quidem Immunitas sanctitate divinarum rerum & functionum, titulis proxime præcedentibus exposita, manifesto nixa est.

Atque hic Rerum Ecclesiasticarum ordo præsentem conficit librum, quem si studiose terant iidem, qui Prælectiones audituri sunt, eveniet profecto, ut non privati tantum Scriptoris commentationes quasdam de Jure sacro arripiant, sed Canonici Juris publice propositi, receptique cognitionem hauriant, progressibus deinceps in omni Jurisprudentia faciendis perutilem.

Superest alterum præfationis caput, quo Wirceburgensibus Criticis faciendum est satis. Eos responsum exspectare jussi, cum in *Notitiis Literariis*, ut ipsi vocitant, Sectione XLVI. ad

 diem

diem 9. Julii hoc anno in librum ſubſidiarium I., quem *Iſagogicum* inſcripſi, maledicos dentes infixiſſent, ipſeque tum perficiendo hoc tertio Decretalium libro, aliisque eſſem occupationibus diſtentus. Evenit dein, ut Ephemerides Eccleſiaſticæ, quæ Romæ excuduntur, in ipſa nempe orbis catholici luce, & Religionis arce, idem meum opuſculum, ejusque ſingula capita accuratiſſime recenſerent, literatisque commendarent, diſpari ſane, & a Wirceburgenſibus longiſſime diſſentiente judicio; quem honorem Iſagoge mea jam ante tulerat ab Auctore Ephemeridum, quæ idiomate gallico Trajecti ad Moſam prodeunt. Hæc cum expenderem, parum abfuit, quin mutato propoſito, quavis jam reſponſione Wirceburgenſi obtrectatori danda ſuperſedendum judicarem; cum præſertim inſcitus Rabula nil fere egerit, niſi ut nuda aſſerta ſua, conviciaque deblateraret hodiernæ Novatorum feci communia, non flagello critico, quod mihi minabatur, ſed trita jam magniloquentia, atque impudentia armatus; cui nimirum larva, qua nomen obtegit, verecundiam detraxit, & vulgaris linguæ uſus ſpem fecit, imperitis faciendi fidem criminationum, quam facere Eruditis non poſſet. Etſi autem neque ſcriptionem meam, neque nomen ulla egere defenſione putem; refert tamen,

men, etiam Exteros, ad quos Wirceburgensia folia perventura haud sunt, opportune cognoscere, quas de rebus gravissimis opiniones publicis typis spargant Wirceburgenses, aut impune spargi permittant.

Scripseram ego, uti in libello Isagogico pro disciplinis sacris fieri necesse est, de Ecclesiæ auctoritate divinitus instituta, ex qua Religionis summa capita discenda nobis, tenendaque essent, addens §. XX. *Decreta Romanorum Pontificum, & Conciliorum decisiones, & Venerabilium Patrum in rebus sacris consentientes sententiæ ipsam exhibent Ecclesiæ vocem & auctoritatem.* Hæc, inquit Criticus Wirceburgensis, assertio, qua ad Decreta Romanorum Pontificum respicit, penitus falsa est, *si disjunctive* sumatur; quia Ecclesiæ vox & Auctoritas non magis in Decretis RR. Pontificum sita est, quam totum consistit *in singulis partibus.* At ego in primis *non disjunctive* sumsi; neque is disputandi erat locus; sed generales Scripturarum sententias de divina & infallibili Ecclesiæ auctoritate indicavi. Sane docuit universa antiquitas, ex Apostolicis fontibus salutarem doctrinam maxime hauriendam esse; in definiendis fidei controversiis *præcipuas partes* esse Romanorum Pontificum, docent ex catholicis Scriptoribus ii,

qui minimum auctoritati Eorundem attribuunt: Eosdem *Caput* esse visibile Ecclesiæ, Catholicorum nemo negat. Criticus tamen non plus ei dare videtur, quam *singulis partibus* totius Ecclesiæ. Sed importunus homo, quo animo sit in Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum Matrem & Magistram, adeo prodit, ut vel lecto in Isagoge mea Romani Pontificis nomine turbari, atque excandescere in me videatur. Docueram ego §. 82. Canones particularium synodorum jus commune non facere, nisi ad hoc velut fastigium eleventur ab universali Pastore: *Quæ autem ab Episcopis per orbem dispersis, aut in Conciliis œcumenicis congregatis definiuntur aut decernuntur, vim, & auctoritatem præcipuam a Capite universæ Ecclesiæ habent.* Hanc vocat assertionem *erroneam.* §. 90. Ex Ballerinio exposui, quid ad Pontificiam Fidei definitionem requiratur. Præpropere negat homo infestus, Romano Pontifici jus competere, Fidei definitiones edendi; idque jus Pontificibus abjudicare ait Canonistas *omnes, qui ratione pollerent.* §. 98. De singulari divini Spiritus assistentia ex Christi promisso feci mentionem. At is audacter negat, ullum ejusmodi promissum a Christo factum fuisse. §. 108. Concilia œcumenica a RR. Pontifice confirmari debere docui. Hinc vero sequi ait, ea Concilia

lia subesse Pontifici, neque Constantiense & Basileense Concilium mendacii arguere. De ea, quæ passim fit, comparatione potestatis & auctoritatis Conciliorum generalium cum potestate & auctoritate Papæ, scripseram ego §. 117. perquam odiosas in eo genere disputationes ab hominibus malevolis excogitatas fuisse, ad imminuendam nempe Apostolicæ Sedis auctoritatem, & Ecclesiarum pacem atque unitatem infringendam. Quibus verbis paulo post hæc addidi: *Petrum* SINGULIS APOSTOLIS *Prælatum fuisse a Christo, fatentur. Ostendant ergo ex Verbo divino, scripto vel tradito, locum quendam, in quo* COLLEGIUM APOSTOLORUM *fuit prælatum Petro.* Ex his suspicatur Criticus Wirceburgensis, Papam Concilio generali superiorem a me censeri; aitque, ad id confutandum opus non esse multis verbis: satis esse, illud commemorare, Romanum Pontificem in personales Petri prærogativas — ejus Theopneustiam non successisse. Quasi Episcopi, dum in Conciliis congregati ex mente hujus Critici infallibiliter de fide decidunt, ob id in Theopneustiam Apostolorum Verbum divinum exarantium successissent. Confundit imperitus homo assistentiam extrinsecam Spiritus sancti cum *Theopneustia*, seu divina inspiratione, quæ Scriptoribus SS. Scripturarum propria fuit. Addit dein: *omnes* eas prærogativas,

tivas, quæ a Servatore in Petrum collatæ fuiſſent, alia occaſione conceſſas fuiſſe toti corpori Apoſtolico; at certe non excluſo Petro. Aut oſtendat Scripturæ locum; cum præſertim cit. §. 117. provocatus a me fuerit. Rem omnem paucis verbis comprehendit Alvarus Pelagius l. 1. de Planctu Eccleſiæ. c. 55. *Petro ergo dictum eſt ſine aliis, & non aliis ſine Petro; ut intelligatur ſic ei attributa poteſtas ejusmodi, ut alii ſine ipſo non poſſint, ipſe ſine aliis poſſit ex privilegio ſibi collato, & conceſſa ſibi plenitudine poteſtatis.*

Tria præterea Criticus reprehendit ſpeciatim; nam reipſa totum improbat, & explodit, quod ſcripſeram. §. XLIII. Analyſin divini Codicis texens, alia in eodem eſſe dogmata communia utriusque Teſtamenti ſcripſi: *ceu de Unitate Dei & Trinitate perſonarum, quæ apertius revelata eſt in novo Teſtamento.* Hanc Criticus *Cabbaliſticam* vocat interpretationem, ignorans haud dubie notionem ſubjectam voci, qua ipſe utitur; ac videtur id velle aſſerere, nullam penitus SS. Trinitatis cognitionem penes homines ante Chriſti adventum fuiſſe. At Summi Theologi Trinitatis myſterium ex compluribus veteris Teſtamenti locis comprobant; nec in animum induco, Patriarchas aut Prophetas, de quibus iidem loci agunt, dixiſſe aut ſcripſiſſe inſpi-

inſpirante & illuminante Deo, quæ nullo penitus modo ipſi intellexerint.

Ad deſignandam notionem & veluti characterem *ſancti Eccleſiæ Patris* requiſita a me fuit 1. antiquitas, 2. Doctrinæ præſtantia, 3. vitæ ſanctitas. Ultimas binas notas ex hac notione tollendas putat Criticus; quia ſancti Eccleſiæ Patres nihil penitus ſint, quam *Teſtes Apoſtolicæ Doctrinæ:* ad teſtem autem generatim nec apparatus eruditionis, nec ſanctitatis fama requiratur. Eſt hic manifeſtus error, primum, quod ſcio, in orbem protruſus a P. de la Borde, Presbytero Oratorii in Gallia, homine factioni Janſenianorum addicto in opuſculo: *du Temoignage de la verite dans l' Egliſe.* Is enim ut Presbyteros inferioris ordinis in Hierarchiam Eccleſiæ Regentis intruderet, ita docuit, conſenſum SS. Patrum etiam in dignitate Epiſcopali conſtitutorum, & definitiones Conciliorum generalium præciſe valere per modum teſtimonii de ſenſu anteriore, ſeu traditione perpetua totius præcedentis Eccleſiæ. Hic error invicte refutatur in opuſculo Auguſtæ Vind. edito an. 1757. quod inſcribitur: *De Turbis Galliæ modernis, Sacerdotium inter, & Parlamentum Regium;* in quo præter alia memorabilia documenta, pag. 139. exponitur Syſtema la Bordii

de

de conditionibus requisitis ad infallibilem definitionem Ecclesiæ, cum subjunctis pag. 143. Animadversionibus; per quas Criticus errorem, si velit, dedoceri potest. Patrum nomine multo maxima ex parte comprehenduntur Episcopi primorum seculorum, qui & doctrina & vitæ sanctitate Ecclesiam illustrarunt, & nunc etiam illustrare non cessant. Porro ejusmodi Patres non modo Apostolicæ doctrinæ *Testes*, sed *Pastores*, verique *Judices* controversiarum extiterunt. Quando *doctrinam* nominavi, noris, velim, Critice, non a me novam Hermeneuticen vestram, non novam Criticen vestram, non novam Philosophiam vestram, sed doctrinam Evangelii, scientiamque veræ Religionis intelligi. Errores, quos de Usuris proprie talibus videris adoptasse, Deo adjuvante Libro V. Decretalium castigabo. Quod de humanæ rationis vi, & Philosophia scripseram, miror, quod improbes. Equidem a te, tuique similibus philosophiam doceri me non patiar. Utinam ejus, quam commendatis, Philosophiæ amaros fructus soli devorare deberetis hoc ævo!

SERIES

SERIES TITULORUM
LIBRI III. DECRETALIUM.

XXVII.

TITU-

LIBER III.

TITULUS I.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

TITULUS II.

DE COHABITATIONE CLERICORUM ET MULIERUM.

ARGUMENTUM.

I. Honeſtas Clericorum, cujus fundamentum exponitur, §. 1. *&* §. 2. *ſpectatur in morum integritate, victu, veſtitu, habitatione, & occupationibus a ſtatu clericali non abhorrentibus.* §. 3. *ſeq. II. Circa hæc ſumma auctoritas & cura penes Epiſcopos eſt.* §. 7.

§. 1.

Eorum, qui ad ſtatum clericalem *promoveri avent*, *perſona* diligenter examinatur quoad ſtatum externum, ſeu fortunæ, quoad naturalia bona corporis & animi, & quoad ſupernaturalia quædam bona; quemadmodum expoſui lib. I. Decret. §. 445. Tit. *de filiis Presbyterorum*, & ſequentibus Titulis quatuor. *Promotis* vero totius vitæ ratio, & honeſtas præſcribitur ſtatui clericali congrua; quæ deinceps, cum de rebus, cauſisque Cle-

ricorum agitur, ſemper præ oculis habenda eſt. Ea vitæ ratio ſita eſt I. in morum integritate, II. victu, III. veſtitu, IV. habitatione aut conſuetudine cum aliis, V. in occupationibus ſtudiisque; quorſum ea referes, quæ ad animum relaxandum aliquando neceſſaria ſunt. De hac vita & honeſtate Clericorum SS. Concilium Trid. Seſſ. XXII. c. 1. de ref. ſic præcipit: *Nihil eſt, quod alios magis ad pietatem & Dei cultum aſſidue inſtruat, quam eorum vita & exemplum, qui ſe divino miniſterio dedicarunt. Cum enim a rebus ſeculi in altiorem ſublati locum conſpiciantur; in eos tanquam ſpeculum reliqui oculos conjiciunt, ex iisque ſumunt, quod imitentur. Quapropter ſic decet omnino Clericos in ſortem Domini vocatos, vitam moresque ſuos omnes componere, ut habitu, geſtu, inceſſu, ſermone, aliisque omnibus rebus nil, niſi grave, moderatum ac religione plenum præ ſe ferant: levia etiam delicta, quæ in ipſis maxima eſſent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem.*

§. 2. Fundamentum igitur Canonum de vita & honeſtate Clericorum præcipientium eſt I. Sublimitas & profeſſio ſtatus clericalis, vi cujus a rebus ſeculi ſegregati & in ſortem Domini vocati exigunt ſpecialem honorem, reverentiam, privilegia, ſuſtentationem ex rebus Dei & patrimonio Chriſti. II. Ratio exempli laicis propoſiti in fugiendis non peccatis tantum, ſed etiam periculis peccatorum; nam *quoniam proni ſunt ſenſus hominis ad malum ab adoleſcentia ſua; ſicut ex ſenſualitate vergit caro in culpam; ita vigore ſpiritus præcedente, & ſubſequente divina gratia, animus niti debet ad veniam, & remedia ſemper inquirere, quibus irruentes occaſiones mortis valeat declinare.*

Quare

Quare removenda ſunt a Clero, *quæ aut delictum in ſe, aut occaſionem habent delinquendi.* c. 9. h. t. in part. deciſa. Nulla facilior eſt, crebriorque excuſatio Laicorum ad vana ſpectacula & diaboli pompas concurrentium, quam ſi iisdem Clericos intereſſe norint. *Qua libertate laicos corripere poterunt Sacerdotes, cum tacite ſibi ipſi reſpondeant, eadem ſe admiſiſſe, quæ corripiunt?* Concil. Trid. Seſſ. XIV. de ref. in Procemio. III. Gravior Paſtorum Eccleſiæ de Clericis ſibi ſubjectis cura, majorque iſtorum ſubjectio (§. 69. lib. II. Decret.). Hinc Pontifex, qui c. 10. h. t. in part. deciſ. a Deo conſtitutum ſe agnoſcit, ut evellat vitia, plantet virtutes, deſtruat iniqua, & ædificet honeſta, ſic diſſerit: *Licet hujusmodi noſtræ ſolicitudinis labor generaliter debeat ad omnes extendi; - - tamen ſpecialiter ad Clericos, - - nequid appareat in illis, quod obſuſcet candorem Eccleſiaſticæ puritatis.*

§. 3. Hoc poſito fundamento ad vitam & honeſtatem Clericorum pertinet I. *Integritas morum*, quæ ex animo rite compoſito, a levitate & perturbationibus immuni proficiſcitur, & in geſtu, inceſſu, ſermone, actioneque gravitatem quandam ſeu moderationem præ ſe fert. II. *Victus*. Concil. Trid. Seſſ. XXV. c. 1. de ref. exemplo Patrum Carthaginenſium etiam ab Epiſcopis exigit, ut *modeſta ſuppellectili & menſa ac frugali victu contenti ſint*; imo *cum in eo loco ſæpe otioſi ſermones oriri ſoleant, ut in ipſorum Epiſcoporum menſis divinarum Scripturarum lectio admiſceatur.* Seſſ. II. Præſertim *a crapula & ebrietate omnes Clerici diligenter abſtineant - - nec ad bibendum quispiam incitetur: cum ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum.* c. 14. h. t. ubi additur

tur ex Conc. Gen. Lat. IV. *Illum abusum penitus decernimus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo se obligant potatores; & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit.* conf. Ordinat. Politicam Imperii an. 1577. Francofurti editam. Ad evitandum ebrietatis periculum statuunt Canones, ut Clerici *tabernas prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti.* c. 15. serventque in adeundis conviviis moderamen. can. 2. seqq. dist. 44.

§. 4. III. *Vestitus* Clericorum is sit, *ut per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant.* Hinc *oportet Clericos vestes proprio congruentes ordini semper deferre.* Concil. Trid. Sess. XIV. c. 6. de ref. ubi non Clericorum, sed *Episcopi* judicio statuendum a Tridentino permittitur, quænam vestis eorum ordini ac dignitati conveniat (*a*). Huc pertinet, ut Clerici comam, vel barbam profane non nutriant. c. 4. & 5. Usus crinium fictorum extra Sacrificium Missæ (imo in his partibus ex causa etiam sub eo) alicubi toleratur, modo evitetur nimia vanitas, & inanis ostentatio: alibi sub gravibus pœnis etiam excommunicationis prohibetur. Vetitum etiam est, gestare annulum, *nisi quibus competit ex officio dignitatis* (aut gradu Doctoratus) c. 15. vel arma, nisi in itinere propter pericula. c. 2.

(*a*) *Bened. XIV. de Syn. Lib. VII. c.* 59. *n.* 1. *Concedamus Eruditis affirmantibus, quinque prioribus seculis civiles clericorum vestes, modestia tantum, non forma a communibus Laicorum vestibus discrepasse; vestium tamen talarium usus valde antiquus est apud Clericos: recentioribus etiam seculis color niger vestium passim*

passim præcipitur. Certe cavendum, ne vestis sit auro vel argento ornata, ne viridis, multicolor, ad vanitatem vel luxum composita. Clem. 2. h. t. innovata a Conc. Trid. l. c. Causa XXI. q. 4. per tot. De necessitate habitus clericalis pro conservando privilegio fori conf. Lib. II. Decret. §. 61. N. III. IV.

§. 5. IV. *Habitatio Clericorum* sumi potest primo *materialiter*, quo sensu Concil. Trid. Sess. XXV. c. 1. de ref. præcipit Episcopis, non solum, ut *modesta suppellectili - - contenti sint, verum etiam in tota domo caveant, nequid appareat, quod a sancto hoc instituto sit alienum, quodque non simplicitatem, Dei zelum ac vanitatum contemtum præ se ferat.* Dein *formaliter* quoad consuetudinem, & convictum, de quo extat Titulus II. *de cohabitatione Clericorum & mulierum*, aut etiam quoad familiaritatem cum aliis sub eodem tecto non viventibus. SS. Canones volunt primo, ut quivis Parochus Clericum penes se habeat, cujus ministerio in divinis officiis & regenda schola utatur c. 3. de vit. & hon. Cler. aut si plures uno loco sint Clerici, ut in communi vivant. c. 9. eod. Dein monent Episcopum, *ne permittat cum Clericis mulierculas habitare, nisi forte de illis personis existant, in quibus naturale fœdus nihil permittit sævi criminis suspicari.* can. 9. de coh. Cleric. & mul. Imo optandum, *ut neque illas, quas Canones concedunt, matrem, amitam, & sororem retineant: quia instigante diabolo & in illis scelus perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis earundem.* c. 1. de coh. Cler. Consuetudo servitii causa tolerat feminas provectioris ætatis, atque eas tantum, quæ omnem fugerint suspicionem. can. 16. dist. 32. De modo procedendi contra Clericos, qui concubinas, aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspi-

cio, in domo, vel extra detinere, aut cum iis ullam consuetudinem habere audent, speciatim agit Concilium Trid. Sess. XXV. c. 14. de ref. Eodem pertinent alii canones toto tit. de cohabitatione Cler. & mul. Singularem mentionem meretur cap. 7. ib. ubi vetatur, ne fideles a Clerico, qui *notorie* concubinarius est, Ecclesiastica Sacramenta percipiant, ejusve Sacrificio intersint; non quod talia Sacramenta & Sacrificia aut nulla penitus sint, aut contemnenda; qui fuit error Eustathianorum (*b*). Clarissima sunt ejus capituli verba: *Aliud est, a talium officiis abstinere, ut peccandi licentia ceteris auferatur, & hujusmodi ad pœnitentiæ fructum trahantur; atque aliud, si tanquam falsa, in fornicatione jacentium talia mysteria respuantur.*

(*b*) *Eustathiani uti nuptias universe criminabantur, sic ex isto errore Sacrificia conjugatorum contemsere. Contra hos actum est in Concilio Gangrensi celebrato inter annos* 362. *&* 370. *Gratianus ejus Canones recenset maxime dist.* 30. *ubi lectu digni imprimis sunt Canones* 3. 4. 5. 16. *Ceterum in fornicationem prolapsus in officiis evitari non debet*, nisi peccatum hujusmodi sit notorium per sententiam, seu confessionem factam in jure, aut per evidentiam rei, quæ tergiversatione aliqua celari non possit. *c. ult. de coh. Cler. Etsi vero contra hujusmodi flagitiosos Clericos in sacris Ordinibus constitutos variæ pœnæ, & cautelæ contra relapsum præscriptæ fuerint, noluit tamen Alexander III. ut ii ad* abjurandas *concubinas compellantur*, ne in eandem fornicationem instinctu diabolicæ fraudis redeuntes, perjurii reatum incurrant.

§. 6. V. *De occupationibus Clericorum* Canones volunt, ut *se in officiis ecclesiasticis & aliis bonis studiis exerceant diligenter*. c. 15. de vit. & hon. Cler. Sunt quædam opera, quæ per se abhorrent ab honestate clericali, seu mimis, joculatoribus,

toribus, hiſtrionibus intendere cit. c. 15. multoque magis, ſi Clerici inſaniæ ſuæ ludibria ipſi exerceant. c. 12. X. & c. un. eod. in 6. Si ludant ad aleas, vel taxillos, aut etiam hujusmodi luſibus interſint. cit. c. 15. Huc refer quæſtum uſurarium. c. 2. confectionem & uſum auri & argenti Alchymici. Extrav. un. de crim. falſi int. com. officia item ſordida, ceu macellarii, cauponis, coquendæ cereviſiæ pro quæſtu, pingendi chartas luſorias. Clem. 1. de vit. & hon. Cler. Sunt alia negotia, quæ laicis quidem conveniunt, ſed Dei famulos a rebus divinis, aut manſuetudine ſtatus clericalis abſtraherent; de quibus agendum eſt tit. ult. hujus libri: *Ne Clerici vel Monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant*; poſtquam nempe de Regularibus, eorumque ſtatu præmiſſa fuerit tractatio.

§. 7. Cura invigilandi vitæ & honeſtati Clericorum Epiſcopis incumbit, qui pro obſervandis iis, quæ *per Canones copioſe ac ſalubriter ſancita fuerunt*, vel pœnas per eosdem dictatas Canones, vel *majores ſuo arbitrio* imponere poſſunt: *nec appellatio executionem hanc, quæ ad morum correctionem pertinet, ſuſpendet. Siqua vero ex his in deſuetudinem abiiſſe compererint; ea quamprimum in uſum revocari, & ab omnibus adcurate cuſtodiri ſtudeant; non obſtantibus conſuetudinibus quibuscunque, ne ſubditorum neglectæ emendationis, ipſi condignas, Deo vindice pœnas perſolvant.* Ita ſtatuit SS. Concil. Trid. Seſſ. XXII. c. 1. de ref. Specialis Epiſcopo auctoritas ab eodem Concilio Seſſ. XIV. c. 6. de ref. tribuitur in præſcribendo, imponendoque honeſto habitu clericali *omnibus Eccleſiaſticis perſonis, quantumcunque exemptis, quæ aut in*

ſacris fuerint, aut dignitates, perſonatus, officia, aut beneficia qualiacunque Eccleſiaſtica obtinuerint (c). Adde Seſſ. XXIV. c. 12. de ref. v. *Veſtitu inſuper.*

(c) *Ex his patet, quis nomine Clericorum hoc loco veniat: quid reſpondendum ſit, ſi contrariam conſuetudinem objiciant: ſi Canones hoſce ad Clerum inferiorem & ignobilem detorqueant: ſi opponant, peccatum non eſſe, hoc illove modo veſtiri, ſpectaculis intereſſe &c. Qui denique vitam ad Canones exactam nimis injucundam, tædioque plenam dicunt, ſatis indicant profecto, quo ſpiritu ſubrepſerint ad pinguiores præbendas, & quibus agantur ſtudiis.*

TITULUS III.

DE CLERICIS CONJUGATIS.

ARGUMENTUM.

I. Indicantur tituli Decretalium, in quibus de matrimonio & clericatu agitur comparate. §. 8. *II. Spectari poteſt matrimonium poſt ordines minores vel majores contrahendum.* §. 9. 10. *III. Aut ſuſceptio ordinum poſt matrimonium contractum.* §. 11. *IV. Sacer cælibatus Eccleſiæ occidentalis defenditur.* §. 12. *ſeq.*

§. 8. Præſcripta Clericis vivendi norma & honeſtate quæritur *primo*, anne & quatenus ordines minores vel majores jam ſuſcepti impedimento ſint matrimonio poſtea contrahendo, & quos effectus juris tale matrimonium habeat. De *valore* quidem matrimonii poſt ordines minores, & de *nullitate* poſt majores vel ſacros contracti, ex inſtituto agitur Lib. IV. Tit. VI. *qui clerici vel voventes matrimonium contrahere poſſunt.* De aliis effectibus matrimonii poſt ordines minores vel majores

majores initi tractatur hoc loco. *Secundo* anne & quatenus matrimonium primo contractum impedimento sit ordinibus postea suscipiendis, aut qua conditione conjugati promoveri ad ordines queant. De qua re itidem agitur Tit. XXXII. h. l. *de conversione conjugatorum*, ubi per conversionem maxime transitus a statu conjugali ad statum religiosum, at præterea etiam ad statum clericalem intelligitur, uti patet ex c. 5. & 6. ejus tituli. Proprius hic quidem est agendi locus de cælibatu sacro, & disciplina Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis in eo genere, quantum libelli angustiæ sinunt.

§. 9. *Post minores ordines* jam susceptos validum contrahi potest matrimonium, & ex causa etiam licitum. Effectus matrimonii sic contracti est I. Ut talis minorista ipso jure amittat beneficium ecclesiasticum, si quod habuit, consequenter teneatur illud ante omnem Judicis sententiam dimittere, ac fructus post nuptias forte perceptos restituere. c. 1. 3. 5. h. t. conf. Lib. I. Decret. §. 362. n. 1. additur tamen c. 3. Si tales *Ecclesiis, quibus intitulati fuerant, de possessionibus aut aliis bonis aliquid contulisse noscuntur: cum ab earundem Ecclesiarum ministerio fuerint, & beneficio sequestrati: ad ipsos recta via debent absque contradictione redire.* II. Si Clerici ejusmodi post matrimonium contractum privantur beneficiis jam possessis, multo minus postea ad sacros ordines, & ad ecclesiastica beneficia, aut administrationes possunt admitti. c. 2. h. t. nisi forte castitatem voverent perpetuam, & unicam ac virginem duxissent uxorem. cit. c. 2. Sed hæc exceptio pertinet ad alium casum, de quo agetur §. 11. (*a*) III. Post contractum matrimonium non coguntur deferre

habitum & tonſuram; imo id ſæpe in vituperium & contemtum Ordinis eccleſiaſtici cederet. c. 7. & 10. IV. Qua conditione Clericus conjugatus gaudeat privilegio fori & Canonis, dictum eſt Lib. II. Decret. §. 61. n. IV. V. SS. Concil. Trid. Seſſ. XXIII. c. 17. de ref. ubi functiones ordinum minorum reſtitui cupit, ſic adjungit: *Si miniſteriis quatuor minorum ordinum exercendis Clerici cœlibes præſto non erunt; ſuffici poſſint etiam conjugati, vitæ probatæ, dummodo non bigami, ad ea munia obeunda idonei, & qui tonſuram & habitum clericalem in Eccleſia geſtent.*

(*a*) *Ex c. 6. ejusque ſummario, & ex c. 7. h. t. colligitur, cum Clericis conjugatis circa retinenda beneficia diſpenſari poſſe. Ceterum ſi Epiſcopus Clerico conjugato ſcienter contulit beneficium eccleſiaſticum, non per ipſum, ſed per Superiorem eo privari debet. c. 5. h. t. Simile quidpiam decernitur c. 5. de filiis Presb. Adeo nemo permittitur in Jure, impugnare factum proprium.*

§. 10. *Poſt majores ordines* jam ſuſceptos invalidum eſt matrimonium. Toto tit. qui Clerici vel vovent. matr. contrah. poſſunt. Conc. Trid. Seſſ. XXIV. can. 9. de Sacr. matr. l. 45. C. de Epiſc. & Cler. Attentans ſic contrahere incurrit bigamiam, quam vocant *ſimilitudinariam*, in qua Epiſcopus cum iis, qui poſt longam pænitentiam & vitam laudabilem continentes ſunt, diſpenſare poteſt. c. 4. h. t. conf. lib. I. Decret. §. 471. Huc pertinet celebre *reſervatum eccleſiaſticum*, vi cujus etiam per leges Imperii (*b*) mox jure ſuo excidunt Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Prælati, qui a Religione catholica deficiunt. Deficere autem ab ea judicatur is, qui contra Eccleſiæ inſtituta poſt ſacros ordines matrimonium contrahere attentat.

(b) *In Comitiis Augustanis an.* 1555. §. 18. *Instr. P. O. Art.* 5. §. 15.

§. 11. *Post initum matrimonium*, ex quo bigamia vera, vel interpretativa contracta est, nemo promovetur ad ordines, ne ad primam quidem tonsuram, seu vivente, seu mortua uxore. Extra casum bigamiæ uxore *vivente*, *nisi ipsa consentiat & castitatem profiteatur*, nemo hodie admittitur nec ad primam tonsuram, & minores ordines; quia secundum præsentem disciplinam nemo licite promovetur ad ordines etiam minores, nisi habeat intentionem ascendendi ad majores. c. ult. de temp. ord. in 6. Concil. Trid. Sess. XXIII. c. 4. de ref. Hanc intentionem habere non possunt conjugati, nisi uxor consentiat, & castitatem profiteatur. Multo etiam minus ad *sacros* ordines vivente uxore promoveri potest conjugatus, nisi ab uxore continentiam profitente, fuerit absolutus. c. 5. & 6. de convers. conjug. Constituti ergo in sacris ordinibus, ceu Episcopi, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi, ab usu matrimonii antea contracti tanta severitate arcentur, ut filius ex tali concubitu cum uxore prius legitime ducta natus, quoad ordines & beneficia ecclesiastica habeatur pro illegitimo. c. 14. h. t. conf. lib. I. Decret. §. 448.

§. 12. Ex dictis intelligi potest, in quo consistat *cœlibatus sacer* Ecclesiæ *occidentalis* (c). Plerumque promoventur ad ordines tantum cælibes, aut soluti: ex viduis non promoventur bigami: nec mariti, qui unicam duxerunt, ac virginem, nisi hac consentiente & continentiam profitente. His post ordines sacros gravissime interdictus est usus matrimonii prius contracti. §. præc.

(c) Cœ-

(c) *Cœlibatum, de quo dissero, appellavi sacrum. S. Augustinus l. II. de Retract. c. 22. eundem dixit* sanctum. *Est enim alius, qui non studio virtutis servatur, sed œstu scortationis vagœ, aut odio onerum matrimonii. Apud veteres Romanos circa tempora Augusti multi ex nobilioribus abstinebant a justis nuptiis, non ex virtute, utpote turpissimis libidinibus fœdati, sed quod arrogantia & luxus nobilium uxorum intolerabilis videbatur. Unde Augustus tulit legem Juliam de maritandis ordinibus; quœ postea anno urbis conditœ 762. id est, anno 9. Æ rœ vulgaris transfusa est in legem Papiam Poppœam, sic dictam a M. Papio Mutilo & Q. Poppœo secundo, qui eo anno erant consules suffecti. Conf. Anton. Augustinum de LL. ad cit. l. Juliam de maritand. ord. & ad l. Pap. Poppœam. item L. B. de Martini in Ordine Historiœ Juris civ. C. V. Apud Germanos propter Misogamos, (germanice Hagestolzen) qui ex nulla prudente causa nuptias aversabantur, consuetudine inductum fuit, ut hœreditatem hominum propriorum utriusque sexus, qui in cœlibatu moriuntur, capiant Domini nulla relicta facultate testandi; qui est effectus famosi juris Wildfangiatus.*

§. 13. In Ecclesia *Orientali* disciplina cælibatus inde a Concilio Trullano, seu an. 692. sita est in his. I. Monachos, & virginitatem ac continentiam professos arctissime adstringunt ad eam perpetuo servandam, lapsosque pœnitentiæ subjiciunt, nulla relicta nuptiarum spe. II. Sacris ordinibus votum, vel legem continentiæ haud annectunt, ut inquit Innocentius III. c. 6. h. t. ibi: *Orientalis Ecclesia votum continentiœ non admisit; quoniam Orientales in minoribus ordinibus contrahunt, & in superioribus utuntur matrimonio jam contracto.* Hinc eo loco deciditur, filium sacerdotis græci etiam inter latinos licite promoveri, si aliud non obsistat (*d*). III. Conjugati ordinari possunt in Diaconos & Presbyteros, quin profiteri debeant,

debeant, se post ordinationem à consuetudine cum legitima uxore abstenturos; proindeque post ordinationem uti possunt matrimonio antea contracto: at post sacros ordines contractum ab iis matrimonium esset nullum. IV. Tales conjugati possunt etiam in Episcopos consecrari, sic tamen, ut uxor in electionem consentiat, & mox ab eorum consecratione monasterium ingrediatur, procul ab Episcopi habitatione exstructum. Episcopi ergo ab usu matrimonii, si quod antea contraxissent, perpetuo abstinere debent. Hinc fit, ut fere Monachos ad continentiam per se adstrictos, eligant in Episcopos. Atque hi Episcopi omnes fere functiones divini cultus obeunt apud Græcos. Presbyteri vero conjugati, antequam obeant sacrum ministerium, per hebdomadem, vel saltem triduum abstinere debent ab usu matrimonii. Id quod pro Græcis unitis declaravit Clemens VIII. conf. Constitutiones 57. & 129. Benedicti XIV. T. I. Bullarii (*e*).

(*d*) *Tempore Innocentii III. Constantinopolis sub imperio Latinorum fuit, ac plurimi Græci Ecclesiæ latinæ erant uniti. Ex hoc igitur explicandum est c. 13. de vit. & hon. Cler. editum a Concil. Lat. IV. sub eodem Papa. ibi:* Qui secundum regionis suæ morem non abdicarunt copulam conjugalem (*etsi in sacris ordinibus constituti*), si lapsi fuerint, gravius puniantur: cum legitimo matrimonio uti possint. *Turpem in hac re ignorantiam prodit Scriptor quidam recentior, qui ex h. c. infert, eo tempore legem cœlibatus etiam apud Latinos, & in Ecclesia Occidentali nondum satis stabilitam, ac receptam fuisse.*

(*e*) *Hæc Græcorum disciplina paulatim irrepsit mollitia Græcorum, & Pastorum ignavia; postea per Canones Trullanos stabilita, & ab Ecclesia Romana ad evitandum Schisma apud Græcos tolerata fuit. Sed contra eosdem*

eosdem Canones utut mollitiæ ſuorum faventes poſtea irrepſerunt abuſus; ceu quod alicubi Diaconi jam ordinati admitterentur ad nuptias: quod ad ſacros ordines nec admitterent quemquam, niſi antea matrimonium contraxiſſet: quod eis, qui uxorem appeterent, prius ad Diaconatum & Presbyteratum promotis darent biennium, intra quod uxorem quærerent, ducerentque: quod Græci ſchiſmatici, maxime Cophti & Neſtoriani poſt ordinationem permittant ſecundam, tertiam, imo ſeptimam uxorem virginem ducere, ac demum viduam, quam dimidium uxoris *appellant.*

§. 14. Eccleſia Romana ſacri Cælibatus legem, uti eam §. 12. paucis verbis expreſſi, inde a temporibus Apoſtolorum invicta ſemper conſtantia inter ſuos retinuit, propugnavitque. Eandem vero legem impugnari hoc ævo eo minus videri mirum debet, quod graſſante ſcribendi licentia, & creſcente ſcriptorum Anonymorum temeritate impudentiaque, nihil tam ſanctum, venerandumque reperiri jam queat, quod acerrimos obtrectatores non habeat, & audaciſſimos adverſarios. Hac quidem in cauſa temeritati ſuæ adjungunt plusquam Epicuream laſciviam, qua contra virginitatis, continentiæque virtutem non ſcribere, ſed tanquam ſues grunire videntur. Verum compeſcuit has beſtias plurium Auctorum imperterrita fortitudo, atque eminens, invictaque eruditio. In horum numero excellit confeſſione ipſorum hoſtium Viri celeberrimi Franciſci Antonii Zaccariæ Hiſtoria Polemica ſacri Cælibatus Romæ edita Italice anno 1774. ac dein nova Cælibatus defenſio anno 1785. Italico pariter idiomate Fuliginii emiſſa in lucem, & Germanica interpretatione Auguſtæ recuſa an. 1789. De eodem argumento eruditiſſima prodiit diſſertatio Latino & Germanico ſermone, ſcripta a Do-

a Doctore Dilingano Josepho Pio John. Aliæ Cælibatus Vindiciæ Augustæ Vindelicorum anno 1787. impressæ sunt, nitida, luculentaque latinitate scriptæ sub nomine Flaminii Cephalii; quo ego libello magnopere delectari soleo.

§. 15. Adversarii Cælibatus, cum ejus stabilitam, ac vigentem legem negare minime possint, legis ejusdem fundamentum, antiquitatem, æquitatem, utilitatemque impugnant. Fundamentum situm est in sanctitate status & ministerii, atque inprimis divini Sacrificii, quo occupantur constituti in sacris ordinibus. Quod indicatur c. 3. h. t. ibi: *Cum simul voluptatibus & carnalibus desideriis, ac divinis & ecclesiasticis obsequiis vacare non valeant.* Dein c. 5. eod. ibi: *Cum vir cogitet, quomodo placere possit uxori, & ideo minus, quæ Dei sunt, valeat cogitare; cum quasi divisus in duo, plenam sui non habeat potestatem &c.* (*f*) SS. Concil. Trid. Sess. XXII. in Decreto de observandis & evitandis in celebratione Missæ sic docet: *Quodsi necessario fatemur, nullum aliud opus adeo sanctum, ac divinum a Christi fidelibus tractari posse, quam hoc ipsum tremendum mysterium -- satis etiam apparet, omnem operam & diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxima fieri potest, interiori cordis munditia, & puritate, atque exteriori devotionis ac pietatis specie peragatur.* Sed hoc fundamentum ut subvertant adversarii, eo progrediuntur, ut a catholica doctrina discedentes, Virginitatem ac Cælibatum supra statum matrimonii negent præcellere contra Evangelicam veritatem Matth. XIX, 11. seq. I. Cor. VII. contra perpetuam traditionem, sententiasque antiquissimorum Patrum, ac contra apertam decisionem SS.

Con-

Concilii Trid. Seſſ. XXIV. can. 10. *Siquis dixerit, ſtatum conjugalem anteponendum eſſe ſtatui Virginitatis, & Cælibatus, & non eſſe melius ac beatius manere in Virginitate aut Cælibatu, quam jungi matrimonio:* ANATHEMA SIT. Conf. Gratianum diſt. 31.

(f) *In hanc ſententiam Card. Pallavicinus in Hiſt. Concil. Trid. L. XXIV. c. XII. n. 9. de prohibitione conjugii ſacerdotum ita ſcribit:* „Quod ſpectat ad auctoritatem antiquitatemque hujuſce prohibitionis, calamum mihi defatigare non placet; cum argumentum ea ſit innumeris controverſiarum ſcriptoribus familiare. Sed quod ſpectat ad ipſius utilitatem, prudens quisque conſideret, quantum a rebus divinis diſtraherent, quantumque cum carne ac ſanguine connecterent miniſtros Sanctuarii amor conjugum, & amor liberorum; cum ambo omnium vehementiſſimi ſint, quos in homine natura ſuccendat."

§. 16. Antiquitatem legis de Cælibatu & apoſtolicam originem exploſuri adverſarii, ajunt, eam a Siricio Rom. Pontifice primum latam, & ab Innocentio I. confirmatam fuiſſe. R. 1. Epiſtola Siricii, in qua de Cælibatu agitur, data fuit anno Chriſti 385. Et epiſtola Innocentii I. anno 404. Nonne ſatis antiqua dicenda eſt lex, quæ ultra quatuordecim ſecula jam viget, & ab Eccleſia ſemper confirmata eſt? R. 2. Si epiſtola Siricii P. de qua ſermo eſt, attente inſpiciatur, manifeſte apparet, nullam ab eo novam legem de Cælibatu ſancitam, ſed veterem contra transgreſſores propugnatam fuiſſe, ac pœnis munitam. Himerius Tarraconenſis Epiſcopus ad Papam ſcripſerat, *plurimos Sacerdotes Chriſti, atque Levitas, poſt longa conſecrationis ſuæ tempora tam de conjugibus propriis, quam etiam de turpi coitu ſobolem procreaſſe,* &

& crimen suum hac præscriptione defendere; quia in veteri testamento Sacerdotibus ac ministris generandi facultas legitur attributa. Papa cum hanc religionis injuriam deflesset, contra exceptionem vel excusationem incontinentium respondet quærendo, an putent, „in lege Moysi passim sacris „Ordinibus a Domino laxata fuisse frœna luxuriæ? „Cur eos, quibus committebantur Sancta Sancto„rum, (Deus) præmonet dicens: *Sancti estote,* „*quia ego sanctus sum Dominus Deus vester?* Cur „etiam procul a domibus suis, anno vicis suæ in „templo habitare jussi sunt Sacerdotes? Hac vide„licet ratione, ne vel cum uxoribus possent car„nale exercere commercium; ut conscientiæ inte„gritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. „Inde concludit Papa, formam continentiæ multo „magis in Ecclesia servandam esse; quia Dominus „*legem venerit implere* (perficere), *non solvere.* - - „*Quarum sanctionum omnes Sacerdotes atque Levitæ* „*insolubili lege constringimur, ut a die ordinatio*„*nis nostræ sobrietati ac pudicitiæ & corda nostra* „*mancipemus, & corpora.*" Postea modum procedendi contra incontinentes præscribit: *Qui ignoratione lapsos se esse deflent: his hac conditione misericordiam dicimus non negandam, ut sine ullo honoris augmento, in hoc, quo delecti sunt, quamdiu vixerint, officio perseverent, si tamen posthac continentes se studuerint exhibere. Ii vero, qui illiciti privilegii excusatione nituntur, ut sibi asserant veteri hoc lege concessum, noverint se ab omni ecclesiastico honore, quo indigne usi sunt, Apostolicæ Sedis auctoritate dejectos.* Si nulla ante Siricium lex continentiæ extitit, quale *crimen* fuit post ordinationem uti propriis uxoribus? Cur Papa ait, *earum sanctionum insolubili lege constringi* Sacerdotes

& Diaconos? Cur incontinentes promoveri vetat, aut omnino gradu dejicit? At quæres viciſſim, ſiqua lex extitit, quomodo ignoratione illius labi potuerunt aliqui? R. Ignoratio illa denotat, ipſos aliorum pravo exemplo, falſo obtentu veteris legis, aut forte Joviniani erroribus fuiſſe deceptos, qui illo eodem tempore Virginitati ac Cælibatui bellum indixerat (g).

(g) *Idem S. Papa Siricius an.* 386. *ex Concilio Romano literas dedit ad Afros*, non quæ nova præcepta imperent (*uti præfatur*); ſed quia ea, quæ per ignaviam, deſidiamque aliquorum neglecta ſunt, obſervari cupiamus, quæ tamen Apoſtolica, & Patrum conſtitutione ſunt conſtituta; ſicut ſcriptum eſt: ſtate & tenete traditiones noſtras ſive per verbum, ſive per epiſtolam. *Propoſita dein præter alia ſacerdotibus & levitis continentiæ norma, ut cum uxoribus ſuis non coeant, addit:* Si quis ſane inflatus mente carnis ſuæ ab hac canonum ratione voluerit evagari, ſciat ſe a noſtra communione ſecluſum, & gehennæ pœnas habiturum. *Verba hæc ultima aperte indicant, continentiam Sacerdotum & Diaconorum non rationem meri conſilii, aut decori, ſed veræ legis habuiſſe: prima autem verba antiquitatem, & apoſtolicam originem ejusdem legis comprobant.*

§. 17. Anno 390, poſt memoratam Siricii decretalem quinto, in Concilio Carthaginenſi II. cum Antiſtites, Presbyteri, Diaconi, *vel qui ſacramentis divinis inſerviunt* (*h*), penitus continentes eſſe monerentur, addiderunt Patres: *Ut, quod Apoſtoli docuerunt, & ipſa ſervavit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus.* Quibus verbis non recentem Siricii legem, ſed originem apoſtolicam, & Patrum obſervantiam indicant. Gratian. can. 3. diſt. 31. & can. 3. diſt. 84. S. Epiphanius Salaminæ in Cypro Epiſcopus ante tempora Siricii Papæ electus, cum

Hæreſi

Hæreſi 59. n. IV. de continentia Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, & Hypodiaconorum ageret, addit: *Quod in illis locis præcipue fit, ubi eccleſiaſtici Canones accurate ſervantur.* Cumque ipſe narraret, in quibusdam locis continentiæ legem minus religioſe obſervari, mox ſubdit: *Reſpondeo, non illud ex Canonis auctoritate fieri, ſed propter hominum ignaviam, quæ certis temporibus negligenter agere ſolet.*

(h) *Hæc verba referenda ſunt ad Subdiaconos, qui, ubi pro varia Eccleſiarum diſciplina ad contrectanda divina myſteria admiſſi fuere, tum etiam Cælibatus lege conſtringebantur.*

§. 18. Ex his demonſtrata eſt antiquitas legis de continentia ſacrorum Ordinum. Certe a Siricio P. ea primum edita non eſt; nec aliud initium aſſignari poteſt. Valet ergo regula S. Auguſtini contra Donat. l. III. c. 3. *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi auctoritate apoſtolica traditum rectiſſime creditur.* Adde can. Apoſt. 25. & quod Patres Carthaginenſes aperte ad traditionem apoſtolicam provocent. Petrus de Marca l. 1. de Conc. c. VIII. n. 4. putat, primam *legem* ac neceſſitatem continentiæ Epiſcopis, Presbyteris ac Diaconis in Occidente præſcriptæ manaſſe a conſtitutione Siricii, & decreto Concilii Africani. Non inficiatur tamen, tres illos gradus ſacros longe antea *univerſalis Eccleſiæ conſuetudine ad eam temperantiam adſtrictos fuiſſe.* Inter legem autem, & conſuetudinem diſcrimen illud ſtatuit, *quod conſuetudo violata pudore contemtores plectit: lex vero contumaces gradibus ſuis multat.* Sed recte reſpondet Couſtantius Tom. I. Ep. Rom. Pont. Col. 631. in nota:

Ægre tamen cuique perſuaſerit (Petrus de Marca), conſuetudinem hujusmodi, niſi vel ſancita lege, vel apoſtolica traditione firmatam, ita valere potuiſſe, ut nullum in Occidente ſuppetat exemplum Epiſcoporum, Presbyterorum aut Diaconorum, quibus ab ea recedere impune licuerit. Dein Recole dicta ex epiſtola Siricii de inſolubili neceſſitate harum ſanctionum, dicta PP. Africanorum de origine apoſtolica, & obſervantia antiquitatis: dicta S. Epiphanii de Canonis auctoritate, & hominum ignavia.

§. 19. Ab antiquitate hujus legis oppugnanda depulſi adverſarii ex philoſophia depromunt nova arma pugnandi contra Cælibatum; ſed ex philoſophia nempe, quam non ratio docuit, nec Pater cæleſtis, ſed caro & ſanguis revelavit; ut veriſſime cum Apoſtolo dicas: *Animalis homo non percipit ea, quæ ſunt Spiritus Dei.* I. Cor. II, 14. Simulant cauſam ſe agere Clericorum, vere procuratores falſi, utpote a nemine rogati, nec mandato inſtructi, a multo maxima etiam parte cum indignatione rejecti. Memorant inprimis neceſſitatem propagandi humani generis: jus connatum contrahendi matrimonii: ſtimulos naturales, ac fines naturalium generandi facultatum: rationes politicas ex civium multiplicatione, ſeu *impopulatione* depromptas: neceſſitatem etiam præcavendi delictis, ſcandalisque a Clero incontinente datis; in quo genere ex univerſa Hiſtoria omne corradunt cœnum, figmentisque ſuis, & calumniis hæreticorum nimiopere augent.

§. 20. Iſtiusmodi dicta fere repugnant definitæ doctrinæ catholicæ de præſtantia Virginitatis ac

ac Cælibatus ſupra matrimonialem ſtatum. De conſervatione, & propagatione humani generis ſoliciti ne ſint adverſarii, in tanto nuptiarum æſtu, quanto plerique hominum uruntur. Dictum Creatoris: *Creſcite & multiplicamini.* Geneſ. I, 28. benedictio, & fœcunditatis donum eſt, non mandatum; cum etiam ad reptilia & volatilia pertinuerit. Gen. ibid. v. 22. *Benedixitque eis, & dixit: Creſcite, & multiplicamini, & replete æquas maris.* Cura conſervandi humani generis ad *univerſos* pertinet, non ad *ſingulos*, & ad *prima* orbis tempora, non *poſtrema*, qualia vivimus. At enim divinus Servator, qui de Virginitate ac Cælibatu diſſerens, Matth. XIX, 11. dixerat: *Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt;* de nuptiarum ſtudio prædixit: *Sicut autem in diebus Noe, ita erit & adventus Filii hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, usque ad eum diem, quo intravit Noe in arcam; & non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes: ita erit & adventus Filii hominis.* Præterire non poſſum elegantiſſimam S. Cypriani ſententiam ex libro de Habitu Virginum prope fin.: *Cum adhuc rudis mundus, & inanis eſt, copiam fœcunditate generantes, propagamur, & creſcimus ad humani generis augmentum. Cum jam refertus eſt orbis, & mundus impletus, qui capere continentiam poſſunt, ſpadonum more caſtrantur ad regnum.*

§. 21. Quando *ex ſtimulis naturæ* argumentantur nuptiarum Conciliatores, Ulpianum illud naturæ jus obtrudunt, quod *natura omnia animalia docuit.* Quem, obſecro, naturæ ſtimulum commemorant iſti ad onera ſubeunda matrimonii, & *haben-*

habendas tribulationes carnis? I. Cor. VII, 28. Illum videlicet, quem nempe Apoſtolus nominavit II. Cor. XII, 7. ſeq. *Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus Satanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogavi, ut diſcederet a me. Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur.* Dicunt: qui uritur, ex doctrina Pauli non orare debet, ſed uxorem ducere. *Si non ſe continent, nubant. Melius eſt enim nubere, quam uri*, I. Cor. VII, 9. R. Cur ergo Paulus, cum ſtimulos carnis ſentiret, non uxorem duxit, ſed oravit? Juſtiſſime Concilium Tridentinum Seſſ. XXIV. can. 9. decidit: *Siquis dixerit, - - - poſſe omnes contrahere matrimonium, qui non ſentiunt, ſe caſtitatis, etiamſi eam voverint, habere donum: anathema ſit. Cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos ſupra id, quod poſſumus, tentari* (*i*).

(*i*) *Auctor Vindiciarum Cœlibatus ſupra laudatus Sect. II. c. IX. cum animadvertiſſet, ab adverſariis concupiſcentiam carnis ex peccato ortam, & ad peccatum inclinantem confundi cum ſtimulis naturæ iis, de quibus in diſciplina naturalis Juris diſſeritur, acute addit: „Libet quærere, ſiquis, ut ſunt plurimi, ex temperamento naturæ iracundus ſit, ſi furioſus, invidus, avarus, ambitioſus &c. num illi ira, furor, invidia, „avaritia, ambitio non magis prohiberi poſſent, quam „eſus, potus, ſomnus? num ab illo hæc omnia ita „explenda, ut fames, aut ſitis? Num jure nullo re„nuntiaret iræ, furori, invidiæ, avaritiæ, ambitioni?“*

§. 22. Siqui ex naturali generandi facultate matrimonii neceſſitatem cuivis imponere velint, ii ad ſtivam allegandi ſunt, aut cædenda ligna; aut ſi debiliores ſint, jubendi, ut ſartorum tribui nomen dent. Quaſi ab omnibus omnia agenda eſſent

ſent, ad quæ vires ſuppeditent naturales. Nunquid a Clero cælibe, religionis, ſapientiæ, ac perfectionis ſtudio abunde compenſatur, atque ope Cælibatus exceditur id, quod ab aliis matrimonio præſtatur.

§. 23. Sed ajunt, Virginitatem ac Cælibatum nemini imponi debere neceſſitate legis? R. Sacroſancta Eccleſia neceſſitate hujus legis neminem ſtringit, niſi volentem, id eſt, eum, qui ſciens ſacris Ordinibus impoſitam eſſe continentiam, volens amplexus ſit vitam clericalem. conf. dicta lib. I. Decret. § 388. addita nota. Sed ajunt: Multi adoleſcentes levitate potius, quam conſilio ducti, aut parentum vel amicorum ſuaſu ſtatum eccleſiaſticum eligunt, ſeſeque perpetui Cælibatus ac certaminis jugo ſubjiciunt. R. Cum laudato Cephalio Sect. II. C. XIII. „Evenire hoc, ut multa alia in „hominibus aſſolent, tanto minus dubium, quod „donum continentiæ nonnulli nullo modo, aut „non ſatis recte petunt. At enim, num hujus le„vitatis cauſa lex Cælibatus? Num talia proban„tur Eccleſiæ, quæ maturam conſilio ætatem, & „plurium annorum experimentum ad ſacros Or„dines requirit? Cur igitur culpatur aut lex Cæ„libatus, aut quæ hanc legem graviſſimis de cau„ſis tulit, Eccleſia? Liceat iterum quærere: Num „a matrimoniis, quæ ab utroque aut alterutro con„jugum multo minori in ætate paſſim contrahun„tur, & in quibus ſimili experimento non eſt lo„cus, abeſt ſemper levitas animi, parentum & „amicorum perſuaſiones, blanditiæ, minæ? Num „ab illis omnia bene prævifa, longo maturoque „conſilio librata & expenſa, quæ ipſis lapſu tem„porum ingrata, intoleranda, ac nonnunquam

„pene mortifera accidunt? Nunquamne illos facti „pœnitet, nec mallent ad vitam cælibem, & con„tinentem redire, quam perdurare in conjugio, „quod illis morte gravius eſt?“

§. 24. De ſcandalis Clericorum incontinentium, quæ ſuper tecta prædicant adverſarii, dico, ea minime deeſſe in laicis conjugatis, non deeſſe in conjugatis miniſtellis Proteſtantium, nec ſublato Cælibatu defutura fore in Clero catholico: numerum, ac ſanctitatem continentium longiſſime majorem eſſe: in adverſarios, qui male de omnibus ſuſpicantur, cadere dictum S. Hieronymi adverſus Vigilantium: *Nulli cælibi credentes pudicitiam, imo oſtendentes, quam ſancte vivant, qui male de omnibus ſuſpicantur.* In quam ſententiam Concilium Turonenſe II. anni 567. can. 14. hortatur Clericos, ut omnem ſiniſtræ exiſtimationis a ſe ſuſpicionem amoveant, *ne occaſio famam laceret honeſtatis; quia aliqui Laici, dum diverſa perpetrant adulteria, hoc, quod de ſe ſciunt, in aliis ſuſpicantur; ſicut ait Seneca, peſſimum in eo vitium eſſe, qui in id, quo inſanit, ceteros putat furere.*

§. 25. De impopulatione quod dicunt, novum non eſt. Sed reſpondit divus Ambroſius l. de Virginitate c. 7. *Siquis igitur putat, conſecratione virginum minui genus humanum, conſideret, quia ubi paucæ virgines, ibi etiam pauciores homines; ubi virginitatis ſtudia crebriora, ibi numerum quoque hominum eſſe majorem. Diſcite, quantas Alexandrina, totiusque Orientis & Africana Eccleſia quotannis ſacrare conſueverint. Pauciores hic homines prodeunt, quam illic virgines conſecrantur.* Reſpondit etiam laudatus Cephalicus Sect. II. c. XIV. n. 3.

n. 3. „Ante omnia illud mirabile, procreationem & multiplicationem civium civitatis terrestris postulari a Sacerdotio, quod institutum est ad multiplicandos cives civitatis cælestis. Apostolos suos & discipulos, atque in his eorum successores Episcopos & Presbyteros instituit Christus, & sufficienti instruxit potestate ad docendum, ad pascendum & regendum, ad procurandam aliorum salutem æternam, huicque illos muneri totos sese dedere jussit. Siquid in hoc ab illis aut prætermittatur hodie, aut negligentius fiat, carpuntur indigne, & publice ridentur ab iis ipsis, qui nunc illos uxorem, proles, familiam habere, his præbere victum & vestitum, parare hæreditatem volunt; etsi non posse illos talibus a munere suo non avocari, ipsi non negent. Num etiam Majores nostri, num Principes religionem catholicam ad multiplicandos cives, & non potius ad æternam salutem suam amplexi sunt? Si vero neque Religio, neque ejus Sacerdotium ad multiplicandos cives instituta sunt; si Principes, si ceteri non ideo illam sive amplexi, sive retinuerunt; cur istud nunc postulatur, quod neque postulatum unquam fuit, neque promissum?"

TITULUS IV.

DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA, VEL PRÆBENDA.

ARGUMENTUM.

I. Residentia continet commorationem in loco Ecclesiæ, vel præbendæ, & servitium personale. §. 26. *II. Ratio habenda est Ecclesiarum vel præbendarum, ut in Episcopis, curatis inferioribus, canonicatibus, aliis benefi-*

beneficiis simplicibus. §. 28. *seq.* *III. Residentia ficta referri potest ad percipiendos fructus grossos, vel distributiones quotidianas.* §. 34. *IV. Servitium personale continet obligationem psallendi per se.* §. 36.

§. 26. A consortio mulierum & conjugii oneribus abstracti Clerici Ecclesiæ servitio & functionibus præbendæ suæ affiguntur per *Residentiam*, quæ est *præsentia personæ, vel assidua commoratio in loco beneficii ad effectum servitii personalis.* In qua notione duo insunt, I. commoratio in loco Ecclesiæ vel beneficii; II. obligatio deserviendi personaliter. Utrumque est officii seu præcepti *affirmativi;* ut proinde *primo* inter hoc, aliaque officia affirmativa constituendus sit *ordo;* hinc christiana caritas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ vel Reipublicæ utilitas efficiunt exceptionem vel limitationem residentiæ, si cum ea conciliari non possint. *Secundo* ponderandus est veluti gradus & quantitas officii affirmativi; quia, ut SS. Concilium Trid. Sess. XXIII. c. 1. de ref. docet, *qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum Canonum sententia non videntur abesse; quia statim reversuri sunt.* Quod idem patet in cohabitatione conjugum, in officio militum, parentum &c.

§. 27. Locus commorationis, qui in notione residentiæ inest, relate ad Episcopos, est *Ecclesia cathedralis*, vel *Diœcesis.* Trid. Sess. XXIII. c. 1. de ref. Relate ad alios is est, ut functionibus personaliter obeundis commode adesse possint. Obligatio servitii personalis intelligitur *primo* ex natura beneficii, quod datur propter officium. *Secundo* quia Canones aperte declarant, beneficiatos *per se* curam Ecclesiæ vel beneficii exercere debere,

non

non per alios; idque petendo, ac recipiendo beneficia reipsa censentur promittere. c. 4. h. t. verba autem accipienda sunt cum effectu, ut ibidem dicitur. Ex hac obligatione residentiæ & servitii personalis præcipue oritur incompatibilitas plurium beneficiorum. Fundamenta ejus obligationis recensentur a Concilio Trid. Sess. VI. c. 1. de ref. & Sess. XXIII. c. 1. de ref. ibi: *Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperumque, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cætera munia pastoralia incumbere; quæ omnia nequaquam ab iis præstari & impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt &c.* (a).

(a) *Etsi hæ functiones juris divini sint, tamen non adeo liquidum est, an & quatenus per alios, idoneos nempe vicarios obiri, aut ab absente ovibus invigilari possit, ut pastor absens quidem corpore, spiritu autem præsens censeatur. Hinc Synodus ex iis rationibus non expresse declaravit, ipsam mansionem esse divini juris; uti narrat Pallavicinus Hist. Concil. Trid. lib. XVI. c. 4. & alibi.*

§. 28. Rationes, quibus nititur obligatio residendi, non æque cadunt in omnia beneficia; ipsum Concilium Tridentinum, atque etiam usus aliter statuit de Episcopis, & Archiepiscopis, ac de beneficiis ac dignitatibus, quibus animarum cura annexa est: aliter de Canonicis, & Beneficiatis simplicibus. Sanctio etiam pœnalis, quæ in privatione fructuum contra non residentes statuta est, non eadem vi pro quovis beneficio est constituta.

ſtituta. Quid enim? ſiquis velit carere fructibus canonicatus; num ipſo canonicatu privari poterit? Aut ſiquis juſta ex cauſa abeſt; juſtene privabitur fructibus? Accedit, quod per ipſos Canones introducta ſit diſtinctio inter *fructus groſſos* & ordinarios beneficii, & inter *diſtributiones quotidianas*, ad quas multo ſtrictior requiritur reſidentia & præſentia in choro.

§. 29. Præmiſſis diſtinctionibus nituntur diverſa reſidentiæ genera, diviſionesque ab Auctoribus excogitatæ. Eſt I. reſidentia *vera*, aut *ficta*. II. Reſidentia vera dicitur *voluntaria*, quando beneficiatus non tenetur abſolute eſſe præſens, ſed tantum conditionate, ſi velit percipere fructus; his ſi carere velit, abeſſe poteſt, & tamen retinere canonicatum, & alia jura capituli: e contrario *neceſſaria* eſt reſidentia, quando beneficiatus abſolute obligatur eſſe præſens, ſive velit percipere fructus, ſive non. III. Hæc neceſſitas non pari rigore ac vi pro quovis caſu expreſſa eſt per Canones. Hinc rigidiores etiam Doctores, cum agunt de incompatibilitate beneficiorum, diſtinguunt inter reſidentiam *præciſam ſub privatione tituli*, & *cauſativam ſub privatione fructuum* retento titulo. IV. *Ficta* dicitur reſidentia, quando beneficiatus perſonaliter quidem præſens non eſt; fictione tamen juris pro præſente habetur ad effectum percipiendi fructus. Atque hoc caſu diſtingui omnino debet inter percipiendos fructus groſſos, & diſtributiones quotidianas (*b*).

(*b*) *Ex primæva Eccleſiæ diſciplina, & fundatorum mente omnes beneficiati ſtricte tenentur reſidere, & per ſe ipſos obire eccleſiaſtica miniſteria. Sed ratio temporum & uſus vel abuſus invexit temperamenta, quæ nec probari*

bari omnia a cordato viro, nec omnia rejici possunt. Concilia & Pontifices post erecta beneficia identidem cogebantur residentiæ necessitatem renovare, atque additis pœnis stabilire. conf. c. ult. de rescriptis in 6.

§. 30. Quæ generaliter dicta sunt, ad diversas beneficiorum ac dignitatum species nunc applicari oportet. Primo omnium ad personalem in sua Ecclesia vel Diœcesi residentiam SS. Concilium Trid. cit. Sess. VI. c. 1. de ref. & Sess. XXIII. c. 1. de ref. adstringit *omnes Patriarchalibus, Primatialibus, Metropolitanis ac Cathedralibus Ecclesiis quibuscunque, quocunque nomine ac titulo præfectos, etiamsi sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales sint.* Quo loco assignat I. gravissimas rationes hujus residentiæ. II. Exceptiones ob conflictum officiorum, si nempe prævalet *christiana caritas*, e. g. prædicandi fidem vicinis populis, convertendi hæreticos aut schismaticos; vel *urgens necessitas* valetudinis, fugæ ob imminentes persecutiones; *debita obedientia* comparendi ad Synodos vel coram Superiore; *evidens Ecclesiæ vel Reipublicæ utilitas*, ob quam ad aulam Principis accedendum est (*c*). III. Has legitimas causas cognoscere & *in scriptis* approbare debet vel Beatissimus Rom. Pontifex, vel Metropolitanus, vel eo absente, aut si ipsemet abesse velit, Suffraganeus Episcopus antiquior (*d*). IV. Præter legitimam absentiæ causam, ejusque approbationem præscribitur pro tempore absentiæ provida cautio, qua discessuri ita ovibus suis providere debent, *ut, quantum fieri poterit, ex ipsorum absentia nullum damnum accipiant.* V. Statuitur sanctio pœnalis pro casu, siquis contra hujus Decreti dispositionem abfuerit, ut nempe præter alias pœnas absens pro rata temporis absentiæ fructus non faciat suos. Trid. cit. Sess. XXIII. c. 1. de ref. v. *Siquis autem.*

autem. conf. dicta l. I. Decret. §. 105. VI. Pro absentia temporis perbrevis, quæ pro vera absentia non habetur (§. 26. *secundo*) definitur, ut illud absentiæ spatium singulis annis sive continuum, sive interruptum nullo pacto duos aut tres menses excedat, neque incidat in dies Dominici Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domimini, Pentecostes item, & Corporis Christi; quibus diebus refici maxime & in Domino gaudere Pastoris præsentia oves debeant.

(c) *Exceptio necessitatis & utilitatis indicatur c.* 13. *& c.* 14. *h. t.*

(d) *Approbatio causæ non requiritur, cum absentia inciderit propter aliquod munus, vel Reipublicæ officium Episcopatibus adjunctum; cujus causæ notoriæ sunt, & interdum repentinæ. Trident. l. c.*

§. 31. De Curatis inferioribus, & aliis quibuscunque, qui beneficium aliquod ecclesiasticum, curam animarum habens, obtinent, *eadem omnino quoad culpam, amissionem fructuum & pœnas* declarat SS. Synodus & decernit, *ita tamen, ut quandocunque eos, causa prius per Episcopum cognita & probata, abesse contigerit, vicarium idoneum ab ipso Ordinario approbandum, cum debita mercedis assignatione relinquant. Discedendi autem licentiam in scriptis, gratisque concedendam ultra bimestre tempus, nisi gravi ex causa non obtineant. Quodsi per edictum citati, etiam non personaliter, contumaces fuerint: liberum esse vult Ordinariis, per censuras ecclesiasticas, & sequestrationem & subtractionem fructuum, aliaque juris remedia, etiam usque ad privationem compellere.* Trid. cit. Sess. XXIII. c. 1. de ref. ubi contra executionem hujus Decreti præciduntur omnes exceptiones contrariæ. Ceterum

Ceterum de citatione non residentium, de præfixione termini, de cognitione causæ & impedimenti etiam agitur c. 8. 9. 10. 11. 17. h. t. Necesse est enim, Reum audiri, & ordinem juris servari. Ad privationem beneficii contra absentes procedi posse, non tantum Curatos inferiores, sed etiam Episcopos & Cardinales, patet tum ex c. fin. tum ex c. 2. h. t. quod ultimum desumtum est ex Synodo Romana anni 850. sub Leone IV. (*e*). Quia autem residentia tanquam officium affirmativum suos veluti gradus habet, usu invaluit, ut etiam Curati per paucos dies (facta pro inopinatis casibus provisione) absint, etiam non petita licentia.

(*e*) *Concil. edit. Mansi. Tom. XIV. Col.* 943.

§. 32. De iis, qui in cathedralibus aut collegiatis Ecclesiis dignitates, canonicatus, præbendas aut portiones obtinent, decernit SS. Synodus Tridentina Sess. XXIV. c. 12. de ref. v. *Præterea obtinentibus*, non licere vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis, *ultra tres menses* (id est, 90. dies) ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse: *salvis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt.* Additur ibidem Sanctio pœnalis consistens in privatione fructuum, aliisque juris remediis, de quibus dictum est §. præc. Hoc Decretum si servaretur in omnibus Ecclesiis, præcisa esset pluralitas canonicatum, de qua tot boni, quantumvis alieni a captandis præbendis, ingemiscunt. Sed usus vel abusus in plerisque Germaniæ Ecclesiis brevius admittit residentiæ tempus ad lucrandos fructus grossos sufficiens; modo tum saltem non materialis in choro præsentia, sed servitium ab Ecclesia præscriptum impendatur.

datur. De hac clauſula, ac de diſtributionibus quotidianis dicam §. 36.

§. 33. Alia beneficia ſimplicia ex conſuetudine & tolerantia reſidentiam perſonalem non requirunt, ſed poteſt illis ſatisfieri per alium, niſi fundator expreſſis verbis poſtulet, ut beneficiatus per ſe ipſum impoſitas functiones peragat. Sine dubio autem pro hoc etiam caſu juſta cauſa tum abſentiæ, tum percipiendæ ab abſente ſaltem partis redituum neceſſaria eſt; *quoniam indecens eſt, & non conſentaneum rationi, ut, qui alia beneficia ſibi ſufficientia habet, ab Eccleſia, cui non deſervit, beneficia quærat.* c. 6. in parte deciſa.

§. 34. Ad reſidentiam fictam referenda inprimis eſt diſtinctio inter fructus groſſos, & diſtributiones quotidianas. Hæ etiam vocantur *Præſentiæ, Victualia, Manualia.* c. 7. X. & c. un. in 6. h. t. Atque a Concilio Tridentino non modo approbatæ, ſed ad acuendam Canonicorum diligentiam potius augeri juſſæ ſunt. Seſſ. XXI. & Seſſ. XXII. utrinque c. 3. de ref. Earum nempe finis & natura eſt, ut nemini dentur, niſi præſenti in choro, & competens ſervitium perſonaliter implenti; unde etiam *legitime* abſens iis non gaudet. cit. c. 7. & c. un. in 6. &. c. 32. de præb. Exceptiones ſunt, I. ſi quem intereſſe prohibet *infirmitas, juſta & rationabilis corporalis neceſſitas* (*f*), aut *evidens Eccleſiæ utilitas;* modo quis eo caſu præſens ſit in loco beneficii, & alias conſueverit choro intereſſe. Arg. c. 30. de elect. in 6. II. Nominatim præſens in choro ad effectum lucrandi diſtributiones quotidianas cenſetur Canonicus pœnitentiarius, dum audit confeſſiones in Eccleſia cathedrali

thedrali (Trid. Seff. XXIV. c. 8. de ref.) vel qui in Parochia sua canonicatui incorporata curæ animarum affixus eſt, niſi alia ſit conſuetudo vel ſtatutum Eccleſiæ. Ib. Seff. XXII. c. 3. de ref. Aliis caſibus reprobatur conſuetudo percipiendi præſentias in abſentia: nec locum habet ulla conventio vel remiſſio; ac percipiens ne earum quidem Dominium acquirit. cit. c. un. h. t. in 6. Trid. Seff. XXIV. c. 12. de ref. ibi: *quavis colluſione, aut remiſſione excluſa.*

(f) *Ad hanc corporalem neceſſitatem referri ſolet dies, quo ſumitur potio medica, ſanguis mittitur, non tamen, quo barba raditur.*

§. 35. Reſidentia ficta ad effectum percipiendi fructus groſſos *tantum* locum habet, I. ſiquis ex juſta cauſa, & legitime approbata abeſt. §. 30. n. II. & ſeq. II. Relate ad duos Canonicos in ſervitio Epiſcopi occupatos. c. 15. h. t. III. In iis, qui cum conſenſu Epiſcopi operam dant ſtudio literarum, ſeu ſcholaſticis diſciplinis e. g. Theologiæ vel Juri Canonico in univerſitate publica & probata. c. fin. de Magiſtris. Concil. Trid. Seff. V. c. 1. de ref. & c. 4. c. 5. in parte deciſa & c. 12. h. t. De *Docentibus* diſtingui oportet inter beneficia non curata, & curata. Nam e. g. Parochus habens in civitate ſuam Eccleſiam poteſt ibi in publica univerſitate ſacram Scripturam legere, ita tamen, ut cura animarum per ipſum exercenda nihil detrimenti patiatur; at non poteſt alio loco obire doctoris munus, alio retinere parochiam, etſi ad hanc ſingulis diebus feſtis accedere vellet, & idoneum Vicarium approbatum cum congrua mercede relinqueret (g). IV. Concilium Conſtantienſe Seff. XIX. miſſos ad generale Concilium gaudere

 ſinit

ſinit omnibus fructibus & proventibus beneficiorum, ſed addita clauſula, *quotidianis diſtributionibus duntaxat exceptis* (h).

(g) *Conf. Ferraris in Biblioth. T. 6. v.* Parochus *Art.* 2. *n.* 26. 27.

(h) *Concil. edit. Manſi Tom. XXVII. Col.* 800. *in fin. Eugenius IV. edita conſtitutione cavit, ne ex cauſa abſentiæ procedatur contra eos, qui in obſequio Apoſtolicæ Sedis exiſtunt, aut pro ſuis cauſis ac negotiis ad Apoſtolicam Sedem accedunt, ac ibi moram trahunt. Hæc* Eugeniana *conſtitutio continetur Extrav.* 3. *de privilegiis inter communes. Sed conf. Trid. Seſſ. XXIII. c.* 1. *de ref. circa fin. & Seſſ. XXIV. c.* 11. *v.* quæ vero *privileg. de ref.*

§. 36. Secundum Canones hactenus indicatos, omnesque juris deciſiones ac declarationes, quæ de reſidentia agunt, ea ſumenda eſt non mere *materialiter*, ſed cum effectu ſervitii perſonalis. Hinc in Summa Sylveſtrina v. *Reſidentia* n. 1. *ex duobus dicitur Clericus non reſidere, primo, ſi perſonaliter non reſidet, ſecundo, ſi perſonaliter quidem reſidet, ſed non deſervit beneficio.* Quapropter attingenda eſt quæſtio, utrum ad percipiendos fructus groſſos, aut diſtributiones quotidianas, vel utraque ſufficiat, ſaltem vi conſuetudinis immemorialis, ſi Canonici in choro aſſiſtant, ſed per Vicarios tantum, non per ſe pſallant? R. 1. negant ſufficere Auctores communiſſime, qui rem ex inſtituto examinant, atque ita negant, ut tales Canonicos non ſatisfacere dicant muneri ſuo, nec omnino ſuos facere fructus groſſos, nec diſtributiones quotidianas. 2. Concilium Tridentinum Seſſ. XXIV. c. 12. de ref. cum reſidentiæ legem expoſuiſſet, velut declarationis gratia mox addit: *Omnes vero divina per ſe, & non per ſubſtitutos compellan-*

pellantur obire officia: & Episcopo celebranti, aut alia Pontificalia exercenti assistere & inservire, atque in choro ad psallendum instituto, hymnis & canticis Dei Nomen reverenter, DISTINCTE, *devoteque laudare.* Huic literali, ac perspicuæ decisioni inhærent declarationes Cardinalium S. Concilii Interpretum, quas recenset Clericatus T. III. Erotemat. Eccles. c. 18. Imo Benedictus XIV. in Constit. *Cum semper oblatas*, edita 19. Augusti 1744. ait, contrariam opinionem nunquam in Congregatione Concilii Tridentini interpretationi præposita examinatam fuisse, *quin statim explosa fuerit, & improbata; quamvis præsumtis consuetudinibus, aliisque fundamentis & rationibus innixa perhiberetur.* Agit ibidem Pontifex de Canonicis, qui choro assistunt quidem, sed psallentibus beneficiatis aut mansionariis in cantu non se adjungunt; additque, *nisi illis præsto sit Apostolicum, non præsumtum vel abrogatum, sed legitimum ac vigens privilegium, sive indultum, jure ac merito verendum est, ne isti, dum ita se gerunt, præbendarum ac distributionum fructus minime suos faciant, & consequenter ne ad eorum restitutionem teneantur.* 3. S. Pius V. in Const. *Ex proximo Lateranensis Concilii*, confirmans & declarans Decretum Concilii Lateran., quo statuitur, beneficii fructus restituendos esse ab iis beneficiariis, qui divini officii recitationem omittunt, eandem fructuum restitutionis pœnam indicit: *Tametsi aliquis choro addictus, non recitans, omnibus horis canonicis cum aliis præsens adsit, fructusque & distributiones forte aliter assignatas sola præsentia juxta statuta fundationis vel alias sibi lucrifecisse prætendat* (*i*).

(*i*) *Archiepiscopus Moguntinus in Ordinatione pastorali an.* 1780. *edita, agens* §. *XX. de obligatione canendi*

in choro maxime urget ea de re piam fundatorum intentionem, qui non ſtatuas in Eccleſia collocare, quas leviore ſumtu vel ex auro comparare poterant, ſed viros Deo ſacros divino mancipare obſequio in animo habuiſſent. In formula reformationis eccleſiaſticæ pro Germania edita in comitiis Auguſtanis an. 1559. §. *de Horis canonicis & Pſalmodiis dicitur: Præpoſterum eſt autem, & tam naturæ, quam dignitati ac inſtitutioni cultus illius divini contrarium, velle curam hanc, ad poſtremos tantum ordines, aut conductitios ſuccentores rejicere.*

TITULUS V.

DE PRÆBENDIS, ET DIGNITATIBUS.

ARGUMENTUM.

I. Miniſtris Dei & Eccleſiæ debita eſt ſuſtentatio: de qua pro rerum & temporum varietate varia fuit diſciplina. §. 37. *II. Beneficii & Præbendæ appellatio, notio, diverſitas.* §. 50. *III. Beneficiorum Status quomodo, & qua Auctoritate determinetur, aut mutetur.* §. 60. *IV. Pluralitas beneficiorum.* §. 73. *V. Modi acquirendi beneficia.* §. 83. *VI. Jus Epiſcoporum & Papæ in conferendis beneficiis.* §. 84. *VII. Concordata Germaniæ.* §. 87. *VIII. Regulæ Cancellariæ.* §. 105. *IX. Primariæ Preces Romanorum Regis.* §. 106. *X. Qualitates ad beneficia.* §. 109.

§. 37. Clericis a negotiis & curis ſecularibus abſtractis, Deo dicatis vi ſtatus, ac divino miniſterio, & ſpirituali ſervitio pro ſalute aliorum addictis, occupatisque competit jus ſuſtentationis ex bonis Eccleſiæ. Docuit id naturalis ratio omnes gentes, quæ pro obeunda religione ac ſuſtentatione miniſtrorum ejus liberales ſumtus contulerunt: docuit idem Deus in veteri Teſtamento legem præſcribens de alenda tribu Levi. Docuit Chriſtus in

N. T.

N. T. quando Apoſtolos ſuos per vicos & oppida Palæſtinæ miſit (*a*): idemque multis verbis explicavit Paulus (*b*); a quo ævo deinceps ſemper id jus agnitum, & quoad rem obſervatum fuit, etſi quoad modum pro temporum ratione varia eſſe debuerit in eo genere diſciplina.

(*a*) *Matth. X*, 10. Dignus eſt enim operarius cibo ſuo. *Luc. X*, 7. Edentes & bibentes, quæ apud illos ſunt: dignus eſt enim operarius mercede ſua.

(*b*) *I. Cor. IX*, 5-15.

§. 38. Varietas diſciplinæ duplex hoc loco ſpectanda eſt: *primo* circa Clericos eos, qui poſt ordinationem jus habebant, exigendi ſuſtentationem ab Eccleſia, vel Epiſcopo ordinante, ejusve Succeſſore: *ſecundo* circa modum ſuſtentationis. De Clericis hæ ſunt poſitiones: I. Jure vetuſtiſſimo Eccleſiæ nullus conferebatur Ordo ſive ſacer, ſive ex minoribus quispiam, niſi cum titulo & loco aliquo in Eccleſia. Hic titulus erat eo tempore mere ſpiritualis, & denotabat vel certum miniſterium ſacrum in certo loco obeundum, vel ipſum locum, in quo miniſterium ſacrum obiri debuit (*c*); ſemper tamen ſic ordinatus acquirebat jus percipiendi ſtipendia vitæ ex communibus Eccleſiæ bonis (ſaltem niſi ex ſuo patrimonio commode ſuſtentari poterat). Ratio exponitur c. *cum ſecundum Apoſtolum.* 16. h. t.

(*c*) *Exceptio de alligatione ordinati ad certum titulum erat, ſi, qui inviti aliquando ordinabantur, in ipſa ordinatione conteſtati eſſent, ſe nolle certæ alicui Eccleſiæ allegari. Exempla affert Franc. Florens T.* 2. *ad h. t. pag.* 261.

§. 39. II. In Concilio Chalcedonenſi can. 6. apud Gratianum can. *Neminem.* 1. diſt. 70. Ordinationes

absolutæ, id est, sine titulo factæ ad injuriam, ac pœnam Ordinatoris generatim dicuntur irritæ; nempe ut sic ordinatus *nunquam possit operari*, quemadmodum est in græco, sive exercere suos ordines. Titulus vero in ordinatione publice proclamandus, assignatur quadruplex, Ecclesia *civitatis*, Ecclesia *possessionis*, sive pagi, *martyrium*, seu capella in honorem Martyrum constructa, quæ non esset Parochia, *monasterium*; quia religiosi tum fere Laici tantum erant, suosque habebant Presbyteros intitulatos.

§. 40. III. Justinianus solicite cavens, ne nimia Clericorum copia Ecclesiæ ad egestatem redigerentur, certum numerum quoad omnes gradus præfixit, statuitque, ut Episcopus, siquem supernumerarium ordinaret, de *suo* Patrimonio enm alere teneatur. Adcurate enim eo tempore distinguebatur inter *bona patrimonialia* Episcopi, aliorumque Clericorum, & inter *bona ab Ecclesia acquisita*, Atque hæc ordinatio Justiniani exhibetur c. *non liceat*. 2. h. t. ex Epitome Juliani n. 5. & ex Nov. 3. c. 2. Nov. 6. c. ult. & Nov. 16.

§. 41. IV. Sæculo Labente XII. tempore Alexandri III. disciplinæ prioris rigor sic temperatus est, ut ordinatio sine titulo facta, rata quidem esset etiam quoad exercitium ordinis, modo ordinati possint de propriis facultatibus sustentari, qui est *titulus patrimonii*; alioquin Episcopus ordinans, ejusve Successor teneatur ordinatis tamdiu necessaria subministrare, donec competens beneficium merito sint consecuti. Atque hoc statutum non pro Clericis minoristis, sed pro Diaconis & Presbyteris factum est in Concilio Lat. III. an. 1179. sub

ſub Alexandro III. ac refertur c. *Epiſcopus* 4. h. t. Innocentius III. illud etiam applicat ad Subdiaconos ſine titulo ordinatos, addita nova exceptione: ſiqui *nullo præſentante* fuerint ordinati. c. *cum ſecundum Apoſtolum* 16. h. t. Præſentans enim Clericum ad ordines majores eundem ſuſtentare tenetur, ſi beneficium aſſecutus non ſit, nec vitæ ſtipendium, adjuvando Parochos, merere ipſe poſſit. Atque hoc a præſenti diſciplina perparum abludit (*d*).

(*d*) *Conf. Gloſſa in cit. c. 16. v. Succeſſores. verſu: & hoc intelligo.*

§. 42. V. SS. Concilium Tridentinum de titulo ordinandorum agit Seſſ. XXI. c. 2. de ref. uti expoſui lib. I. Decret. §. 405. In Seſſ. XXIII. c. 16. de ref. Cupit S. Synodus diſciplinam Canonis 6. Chalced. reduci, quantum omnino fieri poteſt. Hactenus dictum eſt de Clericis, qui jus habent exigendi ſuſtentationem ab Eccleſia vel Epiſcopo ordinante, ejusve Succeſſore. Atque hanc maxime ob cauſam, eamque juſtiſſimam olim invaluerant mandata Pontificia de providendo, & gratiæ exſpectativæ, de quibus agetur a. §. 85.

§. 43. De modo ſuſtentationis Clericorum, variaque in hoc genere diſciplina generatim dici poteſt, ſingulariter caviſſe divinam Providentiam, ne laborantibus hujus vitæ neceſſaria deeſſent, & ob inopiæ timorem juſtitia deſeri debuerit; quemadmodum animadvertit Ven. Beda l. IV. in Luc. c. 54. Profecto ſi quivis Chriſtianus, certe præ aliis Clericus divino Servatoris promiſſo ſemper niti deberet: *Quærite primum regnum Dei, & juſtitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.* Matth. VI,

33. Ceterum ut l. c. docet Beda, *non hoc præceptum esse putandum est, ut nil pecuniæ reservetur a Sanctis, vel suis scilicet, vel pauperum usibus suggerendæ; cum & ipse Dominus, cui ministrabant Angeli, tamen ad informandam Ecclesiam suam loculos habuisse legatur, & a fidelibus oblata conservans, & suorum necessitatibus aliisque indigentibus tribuens.* Præter hoc peculium, cum iter faceret Christus comitantibus Apostolis per civitates & castella, sequebantur eum feminæ *multæ, quæ ministrabant ei de facultatibus suis.* Luc. VIII, 3. (*e*)

(*e*) *Nec lividi Pharisæorum oculi quidquam in hac re, quod reprehenderent, viderunt. S. Hieronymus in c.* 27. *Matth. ita inquit: „Consuetudinis Judaicæ fuit (nec ducebatur in culpam, more gentis antiquæ), ut mulieres de substantia sua victum, atque vestitum præceptoribus ministrarent. Hoc, quia scandalum facere poterat in nationibus, Paulus abjecisse se memorat. Dicit enim ipse I. Cor. IX,* 5. *„Nunquid non habemus potestatem sorores mulieres circumducendi, sicut & ceteri Apostoli faciunt?" Addit de hoc more S. Doctor: „Non quod indigeret cibis Dominus creaturarum, sed ut typum ostenderet magistrorum, quod victu atque vestitu ex discipulis deberent esse contenti."*

§. 44. Post Christi Ascensionem Hierosolymis quidem fideles divenditis bonis suis, cum præsertim urbem paulo post evertendam pro certo tenerent, pretium ponebant ante pedes Apostolorum, dispensandum scilicet *in omnes, prout cuique opus erat* (*f*). Orto dein murmure Græcorum de neglectis viduis suis, Apostoli, ut orationi ac ministerio verbi instare possent, ordinarunt Diaconos, qui singulis necessaria subministrarent. Atque hic mos per plura postea secula retentus fuit, ut Diaconi, atque etiam Subdiaconi tempore Gregorii M. oblatio-

oblationes fidelium, & reditus fundorum colligerent, & in Clericos, ac pauperes distribuerent per menses, hebdomades, vel dies; ob quam causam S. Cyprianus Clericos fratres *sportulantes* appellat. Præcipua tamen administrationis & dispensationis auctoritas semper penes Episcopum erat; qui per Canonem Chalcedonensem 26. debuit adsciscere Clericos œconomos, *ut non sine testimonio sit gubernatio ipsarum rerum ecclesiasticarum, & ex hoc eveniat, res ejusmodi Ecclesiæ dispergi, & sacerdotali dignitati obtrectatio generetur.*

(*f*) *Act. II.* 45. *IV.* 32. *seq. V. & VI.*

§. 45. Sæculo V. illapsis in Occidentem Barbaris, ac discissis Provinciis, cum Ecclesiæ communi ubique consilio regi non possent, Simplicius P. circa an. 475. contra abusum redituum ecclesiasticorum celebrem edidit Decretalem (apud Gratianum can. *de reditibus* 28. XII. q. 2.), qua bona & reditus Ecclesiarum in partes, seu fines quatuor diligenter impendi jussit, ut scilicet una pars cederet Episcopo, altera Clericis, tertia pauperibus, & quarta fabricæ Ecclesiæ. Eandem divisionem repetit Gelasius P. an. 494. apud Gratianum can. *quatuor.* 27. XII. q. 2. Atque hæc distributio non tantum intelligebatur de bonis eo tempore existentibus, sed etiam de oblationibus, reditibus, ac bonis, quæ futuris temporibus obventura essent, uti Gregorius M. eadem causa & quæstione apud Gratianum declaravit can. *cognovimus* 29. Atque hæc est famosa illa bonorum divisio, quam perperam multi intelligunt, quasi talis, eaque perpetua fuisset facta bonorum divisio, uti in communi dividundo, aut familia ercíscunda assolet; ac quasi eo jam tempore officiis Clerico-

rum certi ac perpetui fuissent annexi reditus ac beneficia erecta; quod penitus a vero abhorret. Sane nihil novi vel a Simplico, vel a Gelasio fuit inductum, sed *quod dudum rationabiliter est decretum*, id deinceps etiam ut observaretur, praeceptum fuit. Hinc Gelasius P. eodem loco can. *vobis* 23. monet, ut, postquam dictis quatuor finibus satisfactum est, *siquid forte sub annua remanebit expensa, tradatur enthecis* (g); *ut ubi major emerserit fabrica, sit subsidio, quod ex diversi temporis diligentia potuerit custodiri: aut certe ematur possessio, quae utilitates respiciat communes.* Oblationes ac reditus Ecclesiarum etiam post Simplicium ac Gelasium in communem veluti massam colligebantur, quae sub cura & auctoritate Episcoporum a constitutis oeconomis administrata fuit, ac dispensata non proportione quadam arithmetica, sed pro singulorum necessitatibus, vel meritis (*h*).

(g) *Entheca est, quidquid sepositum, conditumque est praesidii causa. Vicat. in Vocab. h. v.*

(*h*) *Hinc S. Gregorius lib. IX. Ind. IV. epist.* 29. *discrimen facit inter pauperes, ac plus assignat* hominibus honestis ac egenis, quos publice petere verecundia non permittit, quam reliquis pauperibus, qui eleemosynam publice petere consueverunt.

§. 46. Ut intelligi possit, quomodo haec omnium oblationum ac redituum in unum veluti cumulum congestio, indeque facta distributio paulatim immutata sit, sciendum est, inde a primis Ecclesiae temporibus pro coetu & conventu fidelium plures tum in urbe, tum per pagos constitutos fuisse sacros *titulos*, seu paroecias, ad quas vicini fideles veluti adscripti censebantur. Ad hos titulos seu Ecclesias aut paroecias tum in urbe, tum

per

per pagos Epiſcopi primo mittebant Presbyteros, aliosque Clericos, qui ibi cultum divinum obirent, & Sacramenta adminiſtrarent, finita functione ad Epiſcopum redituri. Poſtea re ipſa ſuadente ad faciliorem diſpenſationem Sacramentorum, & commoditatem fidelium iis Eccleſiis vel parœciis certi Presbyteri ac Clerici perpetuo affixi ſunt (*i*). Atque hi Presbyteri titulis ſuis affixi pro ſuſtentatione ſua, aliisque neceſſitatibus recipiebant oblationes ibi factas, ac fortaſſis etiam fundorum, ſiqui eo pertinerent, reditus. Hinc Ferrandus in Breviatione Canonum n. 38. ex Concilio Hipponiregienſi an. 427. recitat canonem: *Ut Epiſcopus matricis non uſurpet, quidquid fuerit donatum Eccleſiis, quæ in Diœceſi* (ruri, & per pagos) *conſtitutæ ſunt.* Idem ſtatutum jam ante fuerat in Concilio Carthag. anni 421. can. 10. his verbis: *Placuit, ut agri, vel quæcunque prædia Eccleſiæ in Diœceſi conſtitutæ, fuerint derelicta, non ea matrici Eccleſiæ applicari uſurpet Epiſcopus.* Nicephorus l. XIV. Hiſt. Eccl. c. 22. refert, ſub Gennadio Patriarcha CPno circa a. 458. conſtitutum fuiſſe, ut, quæ in Eccleſia quaque muneris loco offerrentur, ea a loci cujusque Clericis acciperentur, cum antea ad Eccleſiam principalem fuiſſent congerenda. Initio ſæculi VI. in Concilio Agathenſi an. 506. clariora habentur indicia, quod Clericis ad ſuſtentationem quædam bona fuerint credita vel commendata; uti apparet ex can. *ſtatuimus.* 32. can. *Diaconi.* 35. & can. ſeq. XII. q. 2. (*k*). Circa idem tamen tempus Symmachus P. ſolicite monet, ut Clerici, quibus ob merita conceduntur bona Eccleſiæ, hæc ipſa *non perpetuo, ſed temporaliter perfruantur*, ſcilicet ad arbitrium Epiſcopi; ut ea bona poſt obitum Clerici non ad Succeſſorem, ſed

ad

ad ordinationem Episcopi reversa sint. can. *Possessiones*. 61. XVI. q. 1.

(*i*) *De antiquitate istiusmodi titulorum conf. Franc. Florens. T. II. h. t. pag.* 249. *Sane in antiquissimis Conciliis fit distinctio inter Ecclesias civitatis, & Diœcesium, sive pagorum, inter Presbyteros civitatis, & agrorum.*

(*k*) *Gelasius in can.* vobis. 23. *XII. q.* 2. *prohibet, ne certa bona Clericis assignentur, sed totum ad Episcopos deferri. Verum hic Canon aut vocandus in dubium est, quod Berardus facit; aut dicendum, eam, quam hic exposui, disciplinam non ubivis tum invaluisse; quamquam auctus fidelium, & Ecclesiarum, & Presbyterorum, aliorumque Clericorum numerus eandem ut necessariam exegisse videtur.*

§. 47. Invaluit paulatim hic mos, ac fere ad seculum XII. usque perduravit, ut Rectores Ecclesiarum Cathedrali inferiorum ipsi perciperent, & administrarent oblationes in Ecclesiis suis factas, & reditus fundorum ad eas pertinentium pro sua & Clericorum ibidem ministrantium sustentatione, pro fabrica suarum Ecclesiarum, cultuque divino ibidem obeundo, ac loci ejusdem pauperibus. Tenebantur præterea portionem præstare Episcopo ad massam bonorum Ecclesiæ principalis conferendam; unde *quarta decimarum*, & *mortuariorum* originem duxit. Si omnia expendantur, quæ de Ecclesiis Parochialibus cum certis, separatis ac perpetuis etiam reditibus, ex pluribus monumentis ante sæculum XII. a Thomassino P. III. l. 2. congestis constant, ea probant administrationem quandam & veluti mensam parochialem ad sustentationem Parochi, & Clericorum illius Ecclesiæ, aliosque fines præstitutos; sed hæc *communis* massa Parochialis non parum differebat a separatis, perpetuisque beneficiis, etsi separationem quandam bono-

bonorum ecclesiasticorum totius Diœcesis, & plures administrationes contineret.

§. 48. Alia contigit in sustentando Clero disciplinæ varietas ex vita communi, & separata eorundem. S. Eusebius natione Sardus, & inter monachos commoratus, ad regendam Ecclesiam Vercellensem vocatus, e re Ecclesiæ fore censuit, si vita clericalis cum monastica conjungeretur, & Clerici cum Episcopo, cujus efficiebant senatum, una habitarent & viverent. Hæc dein vitæ ratio in pluribus Diœcesibus Provinciæ Mediolanensis invaluit, & a S. Augustino, qui antea Mediolani versatus fuerat, in Africam inducta fuit, sic tamen, ut nolentes ad vitæ communionem non cogeret, uti patet ex can. *nolo.* 10. & can. seq. & can. *certe ego.* 18. XII. q. 1. Seculo dein VIII. hæc vitæ communio magnopere promovebatur, & *canonici* a servandis instar regulæ *Canonibus* appellati sunt, sicut *Regulares* vocabantur, qui regulam monasticam profitebantur. Per Canonicorum autem regulam intelligebatur maxime regula Chrodegangi Metensis Episcopi Pipini temporibus edita, & ex sacris Canonibus concinnata, ad quam Clerici mores suos formarent instituta vitæ communis societate (*l*). Quamvis autem isti monasticam vitam non profiterentur, tamen adoptarunt nomina Monachis propria, ceu appellationem fratrum, & Monasteriorum; quo nomine etiam hodie appellantur multæ Ecclesiæ: in quibus vita monastica nunquam fuit introducta. Ex his Clericis canonicam vitam ducentibus una cum Episcopo suo orta sunt capitula Ecclesiarum cathedralium, & ex aliis Clericis etiam in oppidis & pagis communiter viventibus capitula Ecclesiarum collegiatarum. Ac

postea

poſtea primum ex partitione communis in ſingulis Eccleſiis maſſæ factæ ſunt præbendæ pro Canonicis certo vel incerto numero conſtitutæ; & Epiſcopus quoque ac capitulum bona ſua ſeorſim adminiſtrare cœperunt.

(*l*) *Regula prima & authentica Chrodegangi una cum poſterioribus additionibus ex editione Labbei extat in Concil. Edit. Manſi T. XIV. col.* 313.

§. 49. Tota hæc diſciplinæ varietas non bonorum ac redituum Eccleſiæ naturam affecit, aut immutavit, ſed ſolam adminiſtrationis rationem. Sive enim Clerici portionem ac ſportulas diurnas vel menſurnas caperent de manu Epiſcopi, ejusque miniſtrorum, ſive ex certa bonorum maſſa Clericis in communi attributa, ſive ex certis fundis aut prædiis, quæ ſingularibus Clericis concedebantur, poſt obitum communi maſſæ reſtituendas; ſive Epiſcopus & Canonici una & communi ex maſſa ſuſtentarentur, ſive eandem partiti ſint poſtmodum; manſit ſemper eadem bonorum eccleſiaſticorum natura, & conditio invariata. Unde recentiores etiam Canones Conciliorum, & Pontificum Conſtitutiones, ſi de recto uſu bonorum beneficialium ſermo eſt, ad primorum temporum Canones provocant, & poſt omnem factam diviſionem bona Eccleſiæ, & quæ inde ad Clericos pervenerunt, appellant *patrimonium Chriſti*, *alimenta pauperum*, *res Dei*, non ſecus, ac ante diviſionem; quæ in ſola mutatione adminiſtrationis reipſa ſita eſt. Qualiscunque autem adminiſtrationis forma circa proventus eccleſiaſticos obſervetur, mens Eccleſiæ eſt, ut ex illis quivis Clericus honeſtam & moderatam ſuſtentationem capiat, ſuperfluis ad eos fines impenſis, quos intentio offeren-

rentium, & ſpiritus SS. Canonum exigit; quemadmodum exponam ad tit. *de Peculio Clericorum.*

§. 50. Ex his, quæ præmiſſa ſunt, in primis intelligitur appellatio *beneficii*, quæ eo, quo nunc valet, ſignificatu, in eccleſiaſticis monumentis primorum ſeculorum non occurrit. Quemadmodum Imperatores ac Reges iis, qui ad militiam vel obſequia aulæ adſtringebantur, certos reditus, aut fundos *beneficiorum* ac *feudorum* nomine largiti ſunt; ita idem poſterioribus ſeculis obtigit Clericis pro ſacro officio ac miniſterio, ex bonis ad Eccleſiam pertinentibus. Sacri Canones *beneficii*, ac *præbendæ* vocabulis ſæpe promiſcue utuntur. can. *Siquis.* 2. & can. *Ex multis.* 9. §. 3. I. q. 3. Apud Romanos *Præbenda* neutro genere ſignificabant annonas, cibaria, præbita, vel alimenta, quæ in dies vel menſes militibus erogata ſunt. l. *inviti.* 19. D. de teſtib. ubi Ulpianus loquitur de eo, *qui quid exercitui Præbendum conduxerit.*

§. 51. Explicata vocabulorum vi, notio beneficii hæc eſt: *Beneficium eſt jus perpetuum, percipiendi fructus ex bonis Eccleſiæ, Clerico conceſſum ob ſacrum miniſterium, auctoritate eccleſiaſtica conſtitutum.* I. *Jus percipiendi fructus.* Id jus alii comparant uſuifructui; nam ipſi fundi, unde fructus proveniunt, in bonis Eccleſiæ, non Clericorum ſunt: alii ſimile putant dominio utili ad ſimilitudinem feudorum, ſaltem ſi fructus ex bonis immobilibus percipiuntur: aliquando æquiparatur juri cenſitico. II. *Propter ſacrum Miniſterium* (§. 37.), quod alii principaliter reſpicientes ajunt: *Beneficium eſt jus perpetuum miniſtrandi in Eccleſia, auctoritate Epiſcopi conſtitutum, habens jus perci-*

percipiendi fructus annexum. De hoc jure percipiendi alimenta propter ministerium præter locos supra cit. in c. *dilectus* 19. h. t. dicitur: *Videtur indignum, ut receptus in canonicum præbendæ beneficio defraudetur.* adde c. *extirpandæ.* 30. III. *Jus perpetuum* secundum hodiernum morem dicitur, tum quia Clerico datur ad dies vitæ, eoque sine causa canonica exspoliari non potest; tum quia moriente Clerico non extinguitur, sed semper adhæret annexum titulo, id est, certo ministerio vel loco, cui adscriptus est Clericus, ut, qui titulum obtinet, etiam jus habeat percipiendi fructus. IV. *Auctoritate ecclesiastica constitutum,* nempe summi Pontificis vel Episcopi, jus percipiendi fructus titulo spirituali annectentis; ut proin titulus sine jure percipiendi fructus, aut jus percipiendi fructus sine titulo acquiri non possit, nisi eadem auctoritate, qua utrumque conjunctum est, alterum ab altero separetur. Si ecclesiastica auctoritas in hac re deficit, cessat beneficii ratio. Hinc privatæ capellæ, etiam in perpetuum dotatæ pro celebrandis Missis, etsi benedictæ sint, non censentur in numero beneficiorum, nec istorum commoda, nec incommoda habent, sed sub fundatorum, ac successorum dispositione manent.

§. 52. Cognita beneficiorum natura, origine ac hodierna indole, capienda est notitia multiplicium formarum, quæ *beneficii* nomine comprehenduntur, & jurium analogorum, quæ proprie beneficia non sunt. Ac I. a personis, quibus conferenda sunt beneficia, vocantur *secularia* & *regularia;* & prout in *eandem* personam *plura* cadere possunt, aut non possunt, sunt *compatibilia* vel *incompatibilia.* II. Spectato jure, aut modo ea confe-

conferendi, nuncupantur *reſervata*, *non reſervata*; dein *electiva*, *collativa*, *patronata*, imo & *mixta*. III. Maxime vero ex varietate officii & miniſterii ſpiritualis alia ſunt beneficia *ſimplicia*, aut *duplicia*; in his alia *majora*, *media*, *infima*: alia *curata*, *non curata*: *ſacerdotalia*, *non ſacerdotalia*. IV. A modo, quo beneficiarius functiones per ſe obire debet, vel obire per alium poteſt, ſunt alia *reſidentiaria*, *alia non reſidentiaria*.

§. 53. Jura analoga, quæ proprie beneficia non ſunt, etſi aliquando vocentur, ſunt I. *manualia*, quæ ita conferuntur, ut arbitrio conferentis, alteriusve, Papa inferioris, auferri valeant. His opponuntur *titularia*, quæ conferuntur in titulum perpetuum. II. *Commenda temporalis*, quando adminiſtratio Beneficii, Epiſcopatus, vel Monaſterii alicui Commendatur, vel committitur ad tempus; imo nec Commendæ perpetuæ, eo ipſo, quia commendantur duntaxat Eccleſiæ vel Monaſteria, non autem in titulum conferuntur, proprie beneficia cenſeri poſſunt. III. *Vicaria temporalis*, quando alicui ad tempus committitur adminiſtratio Eccleſiæ Parochialis, & cura animarum. IV. *Capellania ſimplex*, ſeu obligatio dicendi certas Miſſas, quæ vel non eſt erecta auctoritate Epiſcopi, vel in titulum perpetuum non confertur; ſecus enim vocatur capellania *collativa*. V. *Penſio clericalis*, ſeu jus ex alieno beneficio percipiendi certos fructus. Huc etiam pertinent *præſtimonia*.

§. 54. Secularia aut Regularia beneficia dicuntur, quæ Clericis ſecularibus tantum, id eſt, nullius religioſi Ordinis regulam profeſſis, aut Re-

gularibus tantum ſunt conferenda. Talia fiunt ex fundatione, aut legitima præſcriptione. c. *cum de Beneficio*. 5. h. t. in 6. Inſtar regulæ eſt: Regularia Regularibus, ſecularia ſecularibus conferenda ſunt. c. *cum cauſam*. 27. de elect. Dein beneficia, prioratus, adminiſtrationes vel officia unius Monaſterii committi non poſſunt Monachis alterius Monaſterii ſine diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ. c. *cum ſingula*. 32. §. 1. h. t. in 6. Concil. Trid. Seſſ. XIV. c. 10. de ref. & Seſſ. XXV. c. 21. de Reg.

§. 55. *Simplex* dicitur beneficium, cui nec adminiſtratio, nec jurisdictio annexa eſt; talis eſt *capellania* ſeu *capella*, quæ indicat jus percipiendi reditus eccleſiaſticos propter onus dicendi certas Miſſas in Capella, Eccleſia vel Altari, aut etiam cantandi in choro cum Canonicis Eccleſiæ cathedralis vel Collegiatæ. In antiquis monumentis ſæpe memorantur *Capellæ Palatinæ*, & *Capellani Regii*; quia Reges Francici in ſingulis fere Provinciis, per quas ſæpe iter agebant, ut palatium aut villam Dominicam habuere, ſic etiam ſacras Ædiculas ædificarunt pro recondendis ſacris Lipſanis, & celebrando divino cultu, & cantandis Dei laudibus per Presbyteros ibi conſtitutos. Invaluit dein mos, ut etiam Nobiles privata oratoria exſtruerent in caſtris ſuis; alii etiam pii ac opulenti homines in majoribus urbium Eccleſiis laterales ædiculas vel altaria in honorem alicujus Sancti, aut myſterii ponerent cum annexis proventibus; atque hæ quoque dictæ ſunt Capellæ, vel ob ſacras functiones aut reliquias *Sacella*, id eſt, *ſacræ Cellæ*; & Presbyteri iis præfecti *Capellani*, vel *Sacellani*; ac hodie quidem propter annexam obligationem perſol-

perſolvendi in choro divinum officium paſſim *vocantur Chori-Vicarii.* Atque hi videntur eſſe iidem, qui olim *Aſſiſſii* nuncupati ſunt. c. penult. de Clericis non reſid.; quia aſſiduum Eccleſiis miniſterium exhibere & perpetuo reſidere tenebantur, etſi Canonici non eſſent, nec inter eos locum in Choro, nec vocem in Capitulo obtinerent. Canonicatus autem ipſi paſſim dicuntur beneficia ſimplicia *majora.*

§. 56. *Duplex* beneficium, uti ſimplici opponitur, habet adminiſtrationem, aut jurisdictionem pro foro externo vel interno, vel utroque. Non modica in his eſt loquendi inconſtantia. C. *Ad hæc* 7. §. 5. de offic. Archid. beneficia & dignitates diſtinguuntur. C. *Innotuit.* 1. de maledicis. ipſe Papatus *officium & beneficium* vocatur, & c. *Tua nos.* 32. de V. S. nominantur quædam beneficia *majora.* Hinc Auctores triplex genus beneficiorum duplicium diſcernunt; ſunt enim *Majora*, ſeu primæ dignitates, veluti Papatus, Cardinalatus, Patriarchatus, Epiſcopatus. Sunt *Media*, ceu Archidiaconatus, Vicariatus generalis, Decanatus, Abbatiæ ſæculares & regulares, Provincialatus. Sunt denique *infima*, quibus annexa eſt jurisdictio, in foro interno tantum, ceu Parochiæ, Vicariæ perpetuæ. Ad beneficia ergo duplicia ſine dubio pertinent *dignitates*, & *officia*; quorum notionem expoſui lib. I. Decret. §. 478. ubi *Perſonatum* in præeminentia quadam ſine jurisdictione aut adminiſtratione ſitum eſſe dixi. Atque hoc plane ſenſu *Perſonatus* diſtinguitur tum a dignitatibus, tum a beneficiis curam animarum habentibus in c. *de multa.* 28. h. t. in c. *dudum.* 54. §. 4. de elect. Olim autem *Perſonatus* & *Perſona* mul-

to sæpius pro Rectore & Plebano alicujus Ecclesiæ sumebatur; quæ appellatio in Galliis primum invaluit, uti notatur can. *quæsitum.* 4. I. q. 3. (*m*).

(*m*) *Quid inter dignitates & personatus intersit, quæve beneficia in numero dignitatum aut personatuum recensenda sint, aut quæ istis munera vel prærogativæ inhæreant, non tam generali Canone, quam consuetudine particularium Ecclesiarum definiri debet, uti manifeste colligitur ex c.* cum olim. 4. *de consuet. ex c. ult. de offic. Archid. ex c.* dudum. 54. *de elect. conf. dicta lib. I. Decret.* §. 237.

§. 57. *Curatum* beneficium dicitur, cui jurisdictio fori externi, vel interni cohæret; secus est *non curatum.* De jurisdictione fori *externi* deciditur c. *dudum.* 54. §. 4. de elect. *Cum in jure confessus fuerit, quod Archidiaconus N. de consuetudine suspendit, excommunicat, & absolvit Presbyteros, & Priores; & Parochiales Ecclesias interdicit; nec non Archidiaconus visitat & inquirit, quæ viderit inquirenda; & procurationes ratione visitationis recipit; evidenter apparet, quod curam habeat animarum annexam.* Talis Archidiaconatus vi consuetudinis videtur obtinuisse potestatem quasi episcopalem; quæ utique ad beneficia curata referri debet. conf. lib. I. Decret. §. 479. de Archidiaconis. Proprie autem magisque ex usu beneficium curatum dicitur, quod habet populum vel Clerum, cujus cura beneficio annexa, & beneficiato imposita est. Talis cura animarum continet omnia, quæ ad salutem animarum populi, aut Cleri necessaria vel utilia sunt, cujusmodi est administratio Sacramentorum, etiam Eucharistiæ, extremæ Unctionis, & Matrimonii &c. De qua cura agitur a SS. Concil. Trid. Sess. XXIII. c. 1. de ref. & c. *cum sit ars.* 14. de ætat. & qual. præfic.

Hinc

Hinc capellaniæ, quæ plebem habent, & capellanum, cui plebis cura incumbit, non inter simplicia, sed curata beneficia numeranda sunt; uti contingit, si Ecclesia cum plebe Monasterio conceditur, non translata in id cura, sed penes Episcopum manente; qui cum consensu Monasterii Capellanum designet. Atque hic respectu curæ animarum vere Rector Ecclesiæ dici potest; quia omnia administrat, uti Parochus. Multo autem magis ad beneficia curata pertinent Vicariæ perpetuæ. E contrario si beneficiatus ex lege fundationis assistere debeat Parocho in officio concionandi, aut confessiones excipiendi; propterea non censetur habere beneficium curatum.

§. 58. Beneficia, quibus neque dignitas, neque personatus prærogativa, neque cura animarum inest, specifice nomen communis generis retinent, & *Præbendæ* vocari solent. Talia sunt I. Canonicatus in cathedrali, vel collegiata Ecclesia. Hinc interpretes in c. *cum Martinus.* 9. de Constit. dicunt: Præbenda est jus spirituale percipiendi proventus ecclesiasticos tanquam uni de collegio competens ratione canonicatus. II. Contra hanc strictam vocabuli acceptionem *Præbenda* etiam dicitur, quæ magistris, vel præceptoribus, vel doctoribus in sacra Pagina, aut jure Canonico assignari solet. c. *quia nonnullis.* 4. de magistris. III. Nonnunquam Præbendæ etiam cantoribus assignantur. Unde mirum non est, eas separatim a canonicatibus nominari in Extrav. *Etsi in temporalium.* 3. h. t. int. com.

§. 59. Reliquum est, ut *de Commendis* dicatur breviter, quia rariorem in Germania usum ha-

 bent.

bent. *Commenda* proprie & ex prima origine eſt cuſtodia & adminiſtratio Eccleſiæ vacantis, donec ea cuipiam in titulum concedatur. Nam *commendare nihil aliud eſt, quàm deponere.* l. *commendare.* 186. D. de V. S. Talis commenda etiam *viſitatio* olim dicta eſt can. *obitum.* 16. & can. ſeq. diſt. 61. Sic Epiſcopus Eccleſiam parochialem vacantem (cui hodie Vicarius conſtituitur ſecundum normam Concilii Trid. Seſſ. XXIV. c. 18. de ref.) ad ſex menſes Sacerdoti cuipiam commendare poterat. c. *nemo.* 15. de elect. in 6. Erant hæ commendæ *temporales:* aliæ dicuntur *perpetuæ*, ſicui ad dies vitæ Eccleſia vel Monaſterium committitur; in qua re ſpectabatur vel utilitas Eccleſiæ aut Monaſterii e. g. ejus defenſio, reſtitutio diſciplinæ; vel utilitas ac ſuſtentatio commendatarii. Unde conceſſum, ut aliquis unam Eccleſiam in titulum, alteram tenere commendatam poſſit. can. *qui plures.* 4. & can. 5. ac 6. XXI. q. 1. c. *dudum.* 54. §. 5. de elect. Invaluit dein abuſus, ut Abbatiæ etiam Laicis & militibus commendarentur; quo ſublato commendæ etiam eccleſiaſticis perſonis factæ, ſæpe noxiæ fuerunt, uti fatetur Clemens V. in Extrax. *Ex ſupernæ.* 2. h. t. int. com. de commendis a ſe conceſſis. Concilium Tridentinum Monaſteria in poſterum vacatura duntaxat Regularibus ſpectatæ virtutis & ejuſdem ordinis concedi jubet: ea vero monaſteria, quæ ſunt capita & primates Ordinum, jure commendæ retineri, prorſus vetat: reliqua jam commendata, quæ ſuos habent conventus, Romano Pontifici committit, ut iis pro ſua pietate & prudentia Regulares præficiat, quantum ratio temporum ferre poterit: curam etiam Monaſteriorum commendatorum imponit Epiſcopis, eisque, etſi exempta ſint, præcipit viſitationem,

nem, exceptis illis Monasteriis, quæ subsunt Abbatibus Ordinum suorum capitibus. Sess. XIV. c. 10. de ref. Sess. XXI. c. 8. de ref. Sess. XXV. c. 20. & c. 21. de Reg. Hodie commendæ justis de causis dantur a solo Romano Pontifice, cui uni potestas competit relaxandi generales Canones, qui regularia beneficia Clericis secularibus concedi vetant (§. 54.). Cl. Joannes Devoti l. IV. Instit. Canonic. Sect. III. de Commendis beneficiorum §. XXVI. ita inquit: „Neque vero Summi Pontifices, aut Concilia factum suum improbari unquam posse existimabant, cum Episcopis, aut aliis Clericis darent reditus, & fundos, qui ad Regulares pertinebant. Illud ipsis curæ erat, ut Laici Ecclesiæ bona non diriperent; sed semper amplam Ecclesiæ potestatem esse putarunt, tribuendi ecclesiastica bona inter Clericos, quibus ea magis pro temporum, locorum, aut personarum ratione concedenda videbantur." Cl. Zech. de Jure Rerum Eccl. Sect. III. Tit. X. §. 152. observat, harum commendarum, etsi in aliis regnis vigeant, rariorem usum esse in Germania, ubi electiones per Concordata firmatæ, fieri solent; nisi capitula concordibus suffragiis postulent Episcopum, vel Abbatem commendatarium: aut nisi Abbatiæ jam ab antiquo tempore sint incorporatæ cuidam Episcopatui. Addit dein: Nostra ætate plura capitula Cathedralia & Metropolitana postularunt commendatarium Franciscum Ludovicum ex domo Palatina, Ordinis Teutonici magnum Magistrum, insigni Ecclesiarum illarum emolumento. Et Canonici Regulares in Bercholtsgaden per multos annos postulaverant Præpositum commendatarium ex domo Bavarica (*n*).

 (*n*) *De*

(*n*) *De Commendis, si plura scire aveas, confer cit. Devoti & Zech; inprimis vero Thomassinum vet. & nov. Eccl. Discipl. P. II. L. III. c. 10. seq.*

§. 60. Rectus tractationis ordo exposcere videtur, ut exposita natura ac varietate beneficiorum, qualia hac ætate habemus, prius de statu eorundem, vel constitutione, quam de jure eadem acquirendi, ac conferendi agatur. Ad statum beneficiorum hoc loco a me refertur eorum erectio & restauratio, deinde unio, aut divisio, aut dismembratio, vel alteratio quæpiam, demum extinctio & suppressio. Atque hæc omnia tum ad beneficia duplicia, eaque majora, media & infima seu parochialia, tum ad simplicia ac præbendas pertinent. Generatim ad determinandum statum beneficiorum opus est ecclesiastica auctoritate, uti patet ex notione beneficii. §. 51. n. IV. Sed non par auctoritas & solemnitas pro omni casu requiritur, & sufficit.

§. 61. Primum obtinent locum beneficia duplicia majora, seu primæ dignitates. Nec jam dubitari potest, qui jus instituendi Episcopatus, & Metropoles, definiendi aut immutandi Diœcesium, & Provinciarum fines ad causas majores, ac Reservata Apostolicæ Sedis referri debeat. Agitur enim de assignatione gregis, quæ non divino, sed ecclesiastico jure fit: agitur de Jurisdictione in gregem exercenda: agitur de legitima missione, quæ secundum Canones, & in majoribus beneficiis, de quibus agimus, hodie sola fit auctoritate Apostolica. Usurpatio juris, propria temeritate facta, certe missio non est; nec quisquam Jurisdictionem, quam in assignatam sibi portionem gregis nactus est, suo arbitrio abdicare aut derelinquere, alteri cedere

cedere vel in alium transferre poteſt ſine auctoritate & conſenſu legitimi Superioris, uti patet ex Tit. de Renuntiationibus. conf. c. *Sicut.* 8. de Exceſſ. Præl. Extrav. *Salvator.* 5. cum binis ſequent. int. com. Trid. Seſſ. XXIV. c. 13. de ref. Dignitates etiam Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum, officia item Judicum ordinariorum ex auctoritate vel lege publica proficiſci debere, docui lib. I. Decret. Tit. de officio Jud. Ord. §. 511. n. III. Atque hæc ad beneficia duplicia, majora ac media pertinent. §. 56. (*o*).

(*o*) *De hoc Pontificio jure eruditiſſime a Scriptoribus actum eſt hoc ævo contra Febronianos. conf. V. C. Zaccaria in opere Italico: Anti-Febronio T. III. l. I. c. VII. & in Latino: Anti-Febronius Vindicatus. P. III. diſſ. VII. c. II. & III. Quæſtio dein uſum obtinuit in mutationibus Diœceſium Galliæ, attentatis a conventu nationali.*

§. 62. *Erectio*, aut *Reſtauratio* beneficiorum parochialium, ac ſimplicium fit auctoritate Ordinarii. can. *Quicunque.* 44. XVI. q. 1. can. *nemo.* 9. diſt. 1. de conſ. can. *nobis.* 25. de Jure patronatus. Præterea opus eſt ſolemnitate hac, 1. ut omnes, quorum intereſt, prius vocentur & audiantur; quin tamen, ſi ſine ratione refragentur, propoſito deſiſtendum ſit. cit. can. 44. c. ult. de M. & O. c. *ad audientiam.* 3. de Eccleſiis ædif. vel rep. 2. Ut locus erigendæ Eccleſiæ vel beneficii deſignetur. 3. Ut examinetur cauſa utilitatis vel neceſſitatis Eccleſiæ; ne forte turpis avaritia cauſam erectioni præbeat, vel ad æmulationem vicinarum Eccleſiarum novæ erigantur. 4. Ut novo Rectori vel beneficiario deſignentur reditus, unde congruus honeſtæ vitæ cultus habeatur. cit. can. *Nemo.* 9. diſt. 1. de conſ. & cit. c. *ad audientiam.* 3. Speciatim

ciatim de his agitur tit. *de Ecclesiis ædificandis, vel reparandis.* Item paulo post recurrit sermo, cum beneficiorum divisio & sectio explicanda est; quæ fere cum erectione novæ Ecclesiæ concurrit.

§. 63. Post constitutos canonicatuum & præbendarum titulos numerus eorundem non fuit certus ac determinatus, sed varius pro quantitate redituum in capituli massam confluentium. Id patet ex c. *Pro illorum.* 22. & c. *Dilecto.* 25. h. t. ex c. *cum M.* 9. de constit. Ex quibus id etiam intelligitur, determinatum, certumque numerum ex indulgentia vel confirmatione Sedis Apostolicæ aliquando invectum fuisse, addita tamen pro more clausula: *Nisi in tantum excrescerent Ecclesiæ facultates, quod pluribus possent sufficere competentes.* cit. c. 9. de const. Memorabilis doctrina continetur c. *Dilecto.* 25. h. t. ibi: *Licet in Ecclesia, in qua non est certus numerus Præbendarum, nulla etiam vacante, in canonicum quis possit assumi; cum intelligatur ad quoddam jus eligi, quod ex Electorum consensu de novo creatur, & cum electo in canonicum nascitur, & desinit cum defuncto: in Ecclesia tamen, quæ determinatum habet numerum Præbendarum, uno individuo jure vacante, duo simul eligi non possunt ad illud; eoquod hujusmodi spirituale jus dividi, seu communicari nequeat inter eos: quamquam interdum hi, ad quos spectat electio, de communi assensu augmentare valeant numerum Præbendarum, quoddam jus spirituale de novo creando; nisi forte statutum aliquod obviaret, quod esset juramento firmatum, vel cui Sedis Apostolicæ confirmatio accessisset, hujusmodi clausula prohibitionis adjecta, ut, si quidquam contra id fieret, non valeret.*

§. 64.

§. 64. *Unio*, ſeu duorum, pluriumve beneficiorum in unum conjunctio non ea proprie dicitur, quæ fit in favorem unius perſonæ & ad dies vitæ ejusdem; quod reprobatur æque, ac pluralitas beneficiorum. Concil. Trid. Seſſ. VII. c. 4. de ref. Veræ autem uniones varias habent formas; unde inſtrumentum, ac formula factæ unionis adcurate expendi debet. I. Fit unio *æque principaliter*, quæ *æqualis*, *conjunctiva*, aut *conſervativa* dicitur; quia utraque Eccleſia vel utrumque beneficium per eam conſervatur, neutrum ſupprimitur. c. 1. Ne ſede vacante & ibi Fagnanus. II. Fit unio *ſubjectiva* vel *acceſſoria* per incorporationem. Exemplum extat c. *His*, *quæ*. 11. de M. & O. Sic titulis Cardinalium ſubjiciuntur quædam Capellæ, earumque Presbyteri: ſic canonicatus incorporatur Parochiæ, ut, quicunque obtinet Parochiam, eo ipſo ſit Canonicus: ſic Abbatiæ uniuntur Epiſcopatibus, ceu Prumienſis Archiepiſcopatui Trevirenſi, Weiſſenburgenſis Epiſcopatui Spirenſi: Abbatia Augiæ divitis Epiſcopatui Conſtantienſi. Frequentiſſima eſt iſta unio, cum Eccleſiæ Parochiales incorporantur Monaſteriis, Collegiis, Capitulis, Dignitatibus; cujus unionis forma triplex explicanda nunc eſt.

§. 65. *Prima* incorporationis ſpecies *quoad temporalia* intelligitur etiam tunc, quando Eccleſia dari, conferri, poſſideri dicitur: conceſſio enim jurium ſpiritualium expreſſam requirit mentionem. Unde ſi aliquando Eccleſias laicis in beneficium conceſſas legimus, eo nomine ſolæ decimæ ac reditus comprehenduntur. Exemplum hujus unionis extat in c. *Paſtoralis*. 7. de Donationibus. Si Epiſcopus Eccleſiam Monaſterio ſic donat, Patrona-

Patronus jus patronatus, Episcopus temporalia, quæ ab Ecclesia ante percepit, in Monasterium transfert *salvo cathedratico.* Sed *ut Episcopi donatio sit legitima, consensus est sui capituli requirendus.* ibi. quia fit vera bonorum alienatio.

§. 66. *Secunda* species *quoad temporalia & spiritualia simul* datur, quando committitur cura animarum, vel ab Episcopo recipi jubetur, aut si Monasterium vel Collegium, cui Ecclesia unitur, expressis verbis vocatur *Parochus*, aut *verus & proprius Pastor.* Ac talis plerumque est, & vocatur Parochus *primitivus*, aut *habitualis;* quia titulum Parochiæ revera tenet, sed curam exercet per idoneum Vicarium, qui Episcopo præsentatur, & ab eo deputatur ad curam animarum. Aliquando tamen hæc cura ita incumbit Monasterio, ut ejus Decanus vel Prior sit vere Parochus actualis, & alterius opera utatur tanquam Sacellani. De hoc genere unionis non raro existunt quæstiones: 1. an Vicarius esse queat Regularis *expositus*, vel, quod Episcopi his præsertim temporibus urgent, Clericus secularis esse debeat. 2. Quæ sit Vicario assignanda portio; atque utrumne sibi vindicare queat decimas novales; siquæ in Parochia forte existant. Exempla hujuscemodi unionis habentur c. *de Monachis.* 12. c. *In Lateranensi.* 31. c. *Exposuisti.* 33. X. c. 1. & c. *In beneficio.* 5. h. t. in 6. Clem. I. de Jure patronatus. conf. constit. 109. T. I. Bullarii Bened. XIV. quæ incipit: *Firmandis.*

§. 67. *Tertia* incorporationis species est, quando conceditur *jurisdictio quasi - Episcopalis*, ita, ut Monasterium habeat Clerum & populum sibi uni, saltem in spiritualibus subjectum. Sic unio

unio fieri dicitur *pleno jure.* c. *cum plantare.* 3. §. 2. de privil. vel *utroque jure.* c. *quoniam.* 21. eod. Doctores autem distinctionis gratia hanc vocarunt unionem plenissimo jure, aut *plenissimam*; primam, quam recensui, speciem *minus plenam*, alteram *plenam*.

§. 68. Ad has faciendas uniones opus est 1. *auctoritate Episcopali* (p). 2. *Præscripta solemnitate*, ut nempe consentiat capitulum: audiatur collator, vel patronus beneficii, ipse etiam possessor. 3. *Legitima causa*; quia uniones non sunt temere faciendæ; sed quæ sine sufficiente causa factæ sunt, revocandæ. Concil. Trid. Sess. VII. c. 6. de ref. Causæ legitimæ sunt binæ, *evidens necessitas, vel utilitas.* c. *Exposuisti.* 33. h. t. qualis est *paupertas*, si singulæ Ecclesiæ non possunt per se alere Rectorem. Concil. Trid. Sess. XXI. c. 7. de ref. *vicinitas locorum, & penuria populi.* can. *unio.* §. 1. X. q. 3. can. *Et temporis.* 48. XVI. q. 1. *Favor Præbendæ pauperis, Collegii, Seminarii, Institutionis juventutis* &c. Concil. Trid. Sess. XXIV. c. 15. de ref.

(p) C. sicut. 8. *de excess. Præl. Trid. Sess. XXI. c.* 5. *de ref. Unire etiam potest alius, qui habet jurisdictionem quasi episcopalem. Eandem potestatem Capitulo Sede vacante quidam tribuunt, alii negant. Ipsa etiam auctoritas episcopalis valde restricta est in hoc genere a Concilio Trid. ne scilicet Ecclesiæ* parochiales *Monasteriis quibuscunque aut Abbatiis, seu dignitatibus, sive præbendis Ecclesiæ cathedralis aut Collegiatæ, sive aliis beneficiis simplicibus aut hospitalibus, militiisve uniantur; imo, quæ unitæ sunt, revideantur ab Ordinariis. Sess. XXIV. c.* 13. *de ref. Sess. VII. c.* 6. *de ref. Dein ne beneficia regularia & secularia inter se uniantur. ibid. & c.* 15. *de ref. ibid. Ne uniantur beneficia diversarum diœcesium. Sess. XIV. c.* 9. *de ref.*

nisi

nisi Papa aliter disponat. c. quia Monasterium 2. *de relig. Dom. Denique non potest Episcopus beneficia unire mensæ suæ aut mensæ capitulari. Clem.* Si una. 2. *de rebus Eccl. non alien. Quia non potest sibi in facto proprio esse auctor Episcopus.*

§. 69. *Effectus unionis* est, ut beneficia unita pro uno habeantur, & ab uno possideri possint, sic tamen, ut qui habet commodum ex beneficio unito vel adjuncto, ejusdem etiam onera & incommoda ferat. In unione accessoria beneficiatus residet in digniore & majore Ecclesia; alteri vero deservit per idoneum substitutum. c. *Extirpandæ.* 30. §. qui vero. h. t. Beneficium mensæ unitum non vacat mortuo eo, qui illud administrat. Clem. un. de Excess. Prælat.

§. 70. Dismembratio & divisio beneficiorum opponitur unioni. *Dismembratio* fit, si pars redituum, aut etiam plebis uni beneficio ablata annectitur alteri, salva utriusque substantia. *Divisio*, si ex uno fiant duo aut plura, legitima nempe auctoritate & solemnitate, cum præscitu eorum, quorum interest, atque ut beneficiato utrique de sustentatione provideatur. c. *vacante.* 26. h. t. Justa etiam causa opus est. c. *majoribus.* 8. h. t. quemadmodum exponitur tit. de Eccles. ædificandis, vel reparand. Divisio etiam fit, si facta prius unio tollitur expresse vel tacite per actus contrarios, aut cessante causa. Exempla habentur c. 1. Ne sede vacante.

§. 71. *Alteratio* Beneficiorum contingit per mutationem formæ prioris in aliam; uti si ex Abbatia fit Episcopatus: ex Episcopatu Archiepiscopatus. Extrav. *Salvator.* 5. inter com. ex Parochia Mona-

Monasterium. can. *Si Episcopus.* 73. XII. q. 2. Aut ex beneficio regulari seculare; id, quod etiam præscriptione potest effici. c. *cum de beneficio.* 5. in 6.

§. 72. *Extinctio* & *Suppressio* beneficiorum sic commemorantur ab Auctoribus, quasi differrent inter se. Dici potest, illam contingere, quando Ecclesia destruitur una cum reditibus, aut ab infidelibus vel schismaticis occupatur. Exempli species videntur extare in can. *Pastoralis.* 42. VII. q. 1. & Extrav. *Sancta.* 3. de elect. int. com. *Suppressio* autem fit ecclesiastica auctoritate, justaque ex causa; secus enim diminuendo numerum e. g. Præbendarum, & Canonicorum cultus divinus minui non debet. c. *Ex parte.* 12. de Constitut. Istiusmodi causæ sunt *vindicta gravis sceleris.* can. fin. XXV. q. 2. *diminutio redituum.* c. fin. de V. S. sic, ut non possit persona idonea & satisfacere oneribus, & congrue sustentari. Si nempe hæc diminutio contigit post acceptatum beneficium; nam imputandum est ei, qui tam tenue beneficium acceptavit. Glossa in can. 1. XXI. q. 1. v. *necessitatem.* Causa minuendi numerum esse potest, si contra intentionem & providentiam fundatoris plures admissi sunt; aut numerus in nimiam multitudinem effusus est. Novella X. & arg. can. *multi.* 12. dist. 40. can. *legimus.* 24. §. 2. dist. 93.

§. 73. Hactenus de determinando beneficiorum *statu* actum est breviter. Sequitur famosa de illorum *Pluralitate* quæstio, quæ tam a conferente, quam acquirente beneficium præ oculis haberi debet, proindeque ante examinanda est, quam de jure conferendi beneficia, vel acquirendi differatur.

tur. Olim nemo admiſſus fuit ad ullos Ordines abſque titulo, nec ad titulum, niſi unicum; graviterque prohibitum erat, nequis Epiſcopus Clericum certæ Eccleſiæ adſcriptum ſuæ Eccleſiæ intitularet (*q*). Poſt erecta beneficia ambitio, atque avaritia plurimorum faciliorem nacta eſt viam, plura beneficia aucupandi, ſimplicia primum, dein etiam curata, imo dignitates quoque. Reſtitere Romani Pontifices & Concilia tam generalia, quam particularia huic Canonum contemtui; neque enim immutata adminiſtratione redituum Eccleſiæ, mens ejusdem, ac ſpiritus immutari ac depravari ſinebatur. Quadruplicis generis Decreta inprimis memoranda ſunt, beneficiorum pluralitati oppoſita, *primo* ex Concilio Lateranenſi III. & ab Alexandro III. edita, quæ extant c. *quia non nulli* 3. & ſeq. c. *relatum.* 4. de Clericis non reſid. quibus addi debent c. *quia in tantum.* 5. c. *adhæc.* 13. cum binis ſequentibus h. t. *Secundo.* Ex Concilio Lateranenſi IV. & ab Innocentio III. edita Decreta, nempe c. *cum jam.* 18. c. *de multa.* 28. h. t. quibus adjungendum eſt c. *dudum.* 54. de elect. quod auctorem habet Gregorium IX. *Tertio.* Conſtitutio Joannis XXII. ſeu Extrav. *Execrabilis.* 3. h. t. int. comm. *Quarto.* Decreta SS. Concilii Tridentini Seſſ. VII. c. 4. de ref. & Seſſ. XXIV. c. 17. de ref.

(*q*) *Conf.* §. 46. *Et apud Gratian. can.* Neminem. 1. *diſt.* 70. *can.* Clericos. 4. *diſt.* 71. *ex Concil. Chalcedonenſi, cujus Canones extant in Conciliis edit. Manſi T. VII. col.* 391.

§. 74. I. Concilium Lateran. III. & Alexander III. locis cit. graviſſime prohibent pluralitatem dignitatum eccleſiaſticarum, Eccleſiarum parochialium, perſonatuum, archidiaconatuum. In c. *quia in*

in tantum. 5. h. t. Fit etiam mentio de multitudine *Præbendarum*, tanquam Canonibus inimica; quæ vox etsi forte a Raymundo inserta est, tamen uti cetera capitula compilationis, legalem auctoritatem a Gregorio IX. obtinuit. Pœna a Concilio constituta fuit hæc, ut, qui secundum beneficium accepit, *primum*, quod jure obtentum fuit, retineat: *secundum* quod contra Canones supervenit, amittat. cit. c. 3. de Clericis non resid. Sed postmodum ab Alexandro III. c. 7. & 14. h. t. relinquitur optio & libera electio ei, qui plura beneficia adeptus est, ut eligat, quod maluerit ex illis. Quod temperamentum forte additum fuit ob importunitatem & multitudinem delinquentium, de qua Pontifex conqueritur in parte decisa c. *cum non.* 15. h. t.

§. 75. II. Lex prior generalis Ecclesiæ, prohibens multitudinem beneficiorum renovata, atque etiam exasperata fuit a Concilio Lateran. IV. & Innocentio III. Ac cit. c. 18. h. t. electio Præpositi Siclinienſis *irrita* declaratur propter multitudinem Ecclesiarum & Præbendarum, quas ante obtinebat. Executionem & exemplum hujus irritationis Gregorius IX. præbuit in c. *dudum.* 54. de electione. In fine c. 18. abscinditur prætextus, quo hodie multi utuntur, quod nempe Ecclesia dissimulet & toleret consuetudinem habendi plures Præbendas; quæ dissimulatio ad solum forum externum pertinet; *cum multa per patientiam tolerentur, quæ si deducta fuerint in judicium, exigente justitia non debent tolerari.* Celeberrimum est c. *de multa.* 28. h. t. in quo proponitur causa renovandæ prohibitionis de multitudine beneficiorum: refertur summa ex Concilio Lateran. III. sub Ale-

xandro III. indicitur pœna nova, ut, qui habens Ecclesiam parochialem seu beneficium curatum, aut dignitatem, vel personatum, etsi curam non habeat animarum, receperit aliud beneficium curatum, aliam dignitatem, vel personatum; *ipso jure* sit privatus *primo*, id est, non exspectata judicis sententia, *&, si forte illud retinere contenderit, etiam alio spolietur*; adeo ut Collator primi beneficii statim post secundi receptionem primum beneficium, velut vacans, idoneæ personæ conferre possit, atque etiam debeat: *Et si ultra sex menses conferre distulerit, non solum ad alios secundum Lateran. Concilii statutum ejus collatio devolvatur, verum etiam tantum de suis cogatur proventibus in utilitatem Ecclesiæ, cujus est illud beneficium, assignare, quantum a tempore vacationis ipsius constiterit esse perceptum.* Additur per dispensationem Sedis Apostolicæ *Personas sublimes & literatas* majoribus beneficiis seu gratiis posse honorari.

§. 76. III. Joannes XXII. in cit. Extrav. *Execrabilis* h. t. int. com. graviter invehitur in ambitionem, & importunitatem quorundam Religiosorum ac secularium, qui dispensative plura beneficia obtinebant, ac pro eo casu & tempore providet. Et quia prætentu *sublimium* personarum sæpius peccabatur, declarat, sublimes personas intelligi Cardinales & Regum filios tantum.

§. 77. IV. Concilium Tridentinum (l. cit. §. 73. in fin.) cujus legibus hodie utimur, prohibet, *plura curata, aut alias incompatibilia* beneficia ab uno recipi, ac simul teneri *per viam unionis ad vitam*, aut *commendæ*, aut *alio quocunque nomine & titulo*: contra formam sacrorum Cano-

num,

num, & præsertim Constitutionis Innocentii III. quæ incipit *de multa:* Pœnam adjicit hanc, ut, qui plura simul retinere præsumpserit, juxta ipsius Constitutionis dispositionem, beneficiis *ipso jure, etiam præsentis Canonis vigore privatus existat.* Altero loco istud pertinere declarat tum ad quascunque personas, *quocunque titulo, etiamsi Cardinalatus honore fulgeant:* tum *non modo cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia, tam secularia, quam regularia, quæcunque etiam commendata, cujuscunque tituli, ac qualitatis existant.* Disponit demum de iis, qui *in præsenti plures* parochiales Ecclesias, aut unam cathedralem, & aliam parochialem obtinent.

§. 78. Distinctio inter *compatibilia* & *incompatibilia* beneficia antiquis seculis incognita post annexum certo titulo spirituali jus percipiendi certos reditus invaluit. *Compatibilia* secundum hodiernam Canonum dispositionem sunt I. si reditus unius beneficii ita tenues fuerint, ut *ad vitam ejus, cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat.* Tum, inquit Concil. Trid. Sess. XXIV. c. 17. de ref. *liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri.* Dicitur 1. *simplex*, id est, nullam curam animarum, administrationem, vel jurisdictionem habens annexam. 2. *Modo utrumque personalem residentiam non requirat;* quod etiam in simplicibus aliquando ex peculari voluntate fundatoris requiritur. II. Siquis plures habet Ecclesias, quarum una ab altera pendeat; ut una dicatur matrix, altera filialis. c. *eam te.* 4. de ætate & qual. præficiend. III. Ex legitimo usu obtineri possunt duo beneficia *difformia* in eadem

Ecclesia, e. g. dignitas, vel cura cum canonicatu. Imo in aliquibus Ecclesiis dignitates conferri non possunt, nisi Canonicis. c. 1. de Constit. in 6. c. *Super eo.* h. t. in 6. IV. Olim una Ecclesia intitulata, altera commendata haberi potuit. §. 59. Sed hanc viam præcidit Concilium Tridentinum, atque is casus, uti & si plura beneficia in titulum obtinenda sunt, ad dispensationem Romani Pontificis pertinet. Sine dubio concurrere possunt circumstantiæ, quæ totum id abstergunt, quod in pluralitate beneficiorum per se vitiosum est. Cl. Devoti T. II. Tit. XIII. Sect. I. §. XVII. ait: *Interdum Sedes Apostolica, cujus tantum est, ea in re veniam concedere, justis de causis plura ab uno Clerico etiam incompatibilia beneficia retineri permittit; cujus quidem rei sunt exempla, præsertim in Germania, ubi uni plures Episcopatus conceduntur, ut firmioribus munitus præsidiis hæreticorum conatus retundat.*

§. 79. Exceptis casibus §. præc. plura beneficia ex dispositione canonum, & præsertim Concilii Trid. §. 77. semper sunt incompatibilia, ac I. duo beneficia curata, duæ dignitates, duo personatus, officia, administrationes, duo beneficia *uniformia sub eodem tecto,* id est, talia, quæ in eadem Ecclesia ad eundem finem, idemque ministerium, & onus tendunt, ceu in *eadem* Ecclesia duo canonicatus, duæ capellaniæ. II. Duo beneficia simplicia, quorum singula præbent congruam sustentationem, aut pro hoc eodem casu unum simplex cum curato, vel dignitate, personatu: aut duo canonicatus in diversis Ecclesiis, vel qui ratione residentiæ conjungi non possunt, etsi singula sufficientem sustentationem non præbeant.

§. 80.

§. 80. Inter utramque classem horum incompatibilium Auctores nonnulli distinguunt. Ea, quæ sunt in prima classe vocant *incompatibilia primi generis, seu ex natura sua:* quæ vero in secunda classe posita sunt, *incompatibilia secundi generis, sive ex accidenti & dispositione Juris;* quia primi generis incompatibilia inter se ita pugnant, ut secundum Canones *plene* obtento secundo (h. e. etiam quoad possessionem eamque frugiferam & pacificam. c. *Si tibi.* 26. in 6. Clem. *Si plures.* 3. h. t.) primum ipso jure amittatur, & de jure vacet: & siquis primum etiam retinere contendat, id est, litem super retentione contestari patiatur, etiam alio spolietur. c. *de multa.* 26. h. t. cit. c. 26. in 6. & cit. Clem. 3. Extrav. *Execrabilis.* int. com. h. t. c. 1. de consuet. in 6. At secundi generis incompatibilia censentur talia quidem, ut sine legitima dispensatione simul retineri prohibeantur; non sic tamen, ut obtento secundo mox primum ipso jure vacet, sed ut is, qui utrique tentat insistere, a Superiore cogendus sit, alterutrum eligere, dimisso altero. Hæc distinctio aliis Doctoribus videtur repugnare verbis ac menti Concilii Tridentini, quod Sess. VII. c. 4. de ref. agit de beneficiis tum curatis, tum alias incompatibilibus; siquis plura retinet *contra formam sacrorum Canonum, & præsertim* Constitutionis Innocentii III. quæ incipit, *de multa;* ita ut is *beneficiis ipsis* juxta ipsius Constitutionis dispositionem *ipso jure*, etiam præsentis Canonis vigore privatus existat (*r*). Idem Concilium Sess. XXIV. c. 17. de ref. Decretum contra pluralitatem beneficiorum extendit ad omnia beneficia, *cujuscunque tituli ac qualitatis* existant. (§. 77.). Ex eo autem, quod quidam Canones dimittere jubeant primum beneficium post obten-

tum secundum, non sequitur, illud ante abdicationem non vacare, alterique conferri non posse ac debere ab ordinario collatore sub pœna devolutionis. Potest enim conferri; quia *de jure* vacat. c. *de multa*. 28. Sed ut ei, cui collatum est, etiam possessio detur, prior detentor vocandus est. c. *licet*. 28. h. t. in 6. Hæc animadversio manifeste fundatur in c. *literas*. 9. de concess. Præb.

(r) *Innocentius III. in c.* de multa. 28. *agit de beneficiis curatis; dignitatibus & personatibus tantum; ac de his statuit, ut secundum recipiens primo privatus sit ipso jure. Hanc privationis formam SS. Concilium Trid. applicat ad omnia incompatibilia beneficia. Dein particula* Præsertim *non est* taxativa (*uti inquit Benedictus XIV. Const.* 113. §. 6. *T. I. Bullarii*) *id est, dispositionem non restringit ad ea tantum, quibus apposita est, sed idem indicat, ac* multo magis, *quasi argumentum duceretur a minori ad majus. Duo tamen fatenda sunt: Primo, Concilium Trid. agit de omnibus incompatibilibus e. g. ratione residentiæ; & tamen rigidiores etiam Doctores distinguunt inter residentiam præcisam sub privatione tituli, & causativam sub privatione fructuum, uti animadverti* §. 29. *Sed enim lapsus residentiæ non necessario ad pluralitatem beneficiorum, verum unicum etiam beneficium referri potest. Secundo, ex consuetudine ubique recepta, uti l. c. inquit Cl. Devoti, nemo in foro controversiam nunc patitur, quod duo possideat beneficia, etiamsi unum satis præbeat ad vitam honeste traducendam, modo utrumque residentiam non requirat.*

§. 81. Rationes, quæ obstant pluritati beneficiorum præter jus clarum SS. Canonum, tam graves sunt, ut eam Doctores antiquiores passim censuerint juri naturali repugnare, nempe hypothetico. Spectari debent tum ii, qui plura tenent beneficia: tum alii Clerici, qui propterea defraudantur, & ægre vitam trahunt; ut dici possit: *unus*

unus esurit; alter autem ebrius est: demum ipse cultus divinus, qui diminuitur, atque ordo ecclesiasticus, qui perturbatur; dum unus usurpat officia plurium; *cum singula officia sint singulis committenda personis.* c. *cum singula.* 32. h. t. in 6. *Sicut indecorum est, ut in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio, ita nimirum noxium, simulque turpissimum, si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa.* can. *singula.* 1. dist. 89. Hoc triplici respectu nituntur Canones locis §. 73. indicatis. Ajunt, multitudinem beneficiorum ex *ambitione* & *avaritia*, eaque *execrabili*, atque ex *improbæ cupiditatis affectu* procedere: eos potissimum stipendia plurimorum sibi vindicare, *qui unum implere officium vix sufficiant*: esse id contrarium omni rationi; cum singula officia *assiduitatem* exigant *personalem*: plura vitæ stipendia, quæ unus tenet sæpenumero, *multis literatis* viris vitæ puritate, ac *testimonio bonæ famæ pollentibus*, qui mendicant, posse abunde sufficere, æqua distributione collata: habentibus plura dari *evagationis ac dissolutionis* materiam: *minui divinum cultum*, negligi *animarum curam*, & *vitiorum sentibus fomentum periculose præberi.* Quatenus autem, & quando pluralitas beneficiorum, naturali juri repugnet, examinat S. Thomas Quodlibeto 9. art. 15. Adplicari huc possunt principia, quæ de obligatione residentiæ data sunt.

§. 82. Hisce spectatis auctoritatibus Canonum, pluralitati beneficiorum repugnantibus, eorumque rationibus momenti summi, sane justissima censenda est querela SS. Concilii Tridentini Sess. XXIV. c. 17. de ref. quod *multi improbæ cupiditatis affectu se ipsos, non Deum decipientes, ea, quæ bene consti-*

constituta sunt, variis artibus eludere, & plura simul beneficia obtinere non erubescunt. Tenuitas præbendæ unius, duarumve fere prætexitur; ac suo quivis arbitrio definire solet, quæ redituum quantitas spectata personæ conditione sufficiat. Et quia ob tenuitatem beneficii unius, ipsum jus alterum habere permittit; putant, opus non esse dispensatione ad beneficium secundum; quia primum non sufficere ipsi statuunt. Sed R. I. determinatio quantitatis redituum ad congruam sustentationem sufficientium ad Episcopum pertinet, non ad beneficiarium; nec puto, ipsos Canonicos capitulari etiam sententia definire posse, reditus suos non obstare, quo minus præter hunc, quem tenent canonicatum, alius in alia Ecclesia peti, & obtineri possit; ne contra omnem juris rationem ipsis sibi auctoritatem præstent in facto proprio. R. II. Cavendum magnopere est possessoribus plurium beneficiorum, ne, ut Tridentinum ait, se ipsos, non Deum decipiant, ac ne hominem quidem prudentiorem; quia toties monent Patres & Concilia, beneficia dari, ut quis vivat de altari, non luxurietur de altari. Elegantissima est œconomiæ regula, quam Justinianus Nov. 3. in fine princip. tradit: *Non oportet ad mensuram expensarum quærere etiam possessiones (hoc enim simul ad avaritiam, impietatemque perducit) sed ex iis, quæ sunt, expensas metiri.* At enim, quod acute animadvertit S. Augustinus lib. IV. contr. Julian. c. 14. *Nescit cupiditas, ubi finitur necessitas*; suntque non pauci, qui *avaritiæ modum non ponunt*, quemadmodum Concilium Lat. III. ait. & ambitio eo *magis insatiabilis* cernitur, quo eidem *amplius indulgetur*, ut dicitur in Const. *Execrabilis.* De quo ambitionis æstu vere dici potest illud Prov. XXX. 16.

ignis

ignis vero nunquam dicit: sufficit. Aliorum exempla seu potius scandala, & allegata consuetudo, quæ potius *corruptela est* (*cum sacris sit inimica Canonibus, & de ambitionis radice processerit.* c. 1. de consuet. in 6.) vim pro foro *interno* se solis habere, sine adminiculo legitimi juris non possunt.

§. 83. De Jure conferendi, & respondentibus modis acquirendi beneficia generalis extat regula: *Beneficium ecclesiasticum non potest licite sine Institutione canonica obtineri.* c. 1. de R. J. in 6. imo regulariter ne valide quidem, nisi præscriptio defectui medeatur; de qua infra agam §. 105. n. V. *Institutio canonica* hic late sumitur pro *quovis modo acquirendi* beneficium *per Canones approbato.* Ac talis institutio tam necessaria est, ut nulla contraria consuetudo habeat locum. c. *Ex frequentibus.* 3. de Institut. Modi per Canones approbati sunt 1. electio vel postulatio; & confirmatio electionis, admissio postulationis (*s*). 2. Præsentatio, & institutio stricte dicta. Quo pertinent tituli de Institutionibus, ac de Jure patronatus. 3. Collatio, seu gratuita beneficii concessio facta ab eo, qui concedendi jus habet, sine ulla prævia electione, postulatione, præsentatione. Ad collationem beneficiorum maxime parochialium referri potest *concursus*; de quo agit S. Concilium Trid. Sess. XXIV. c. 18. de ref. 4. Legitima permutatio, de qua agitur tit. de rerum permutatione. 5. Optio canonica, quæ est jus Capitulo vel collegiali Ecclesiæ ex consuetudine vel statuto competens, ut antiquiores gradatim, vacantem præbendam, quæ reservata non sit, propria dimissa intra certum tempus, certoque ordine eligere possint. Proprie locum habet in canonicatibus: ad alia tamen extenditur.

ditur. Sic Cardinales possunt optare vacantem titulum in eodem ordine, vel etiam ascendere ad Superiorem: Equites Melitenses pinguiorem commendam: Canonici meliores ædes. De hisce modis dispiciendum est, utrum tribuant *jus ad beneficium*, ceu sola electio, præsentatio, ut passim dicunt, collatio nondum acceptata, potestas optandi pinguiorem præbendam, coadjutoria cum jure successionis, mandatum de providendo, reservatio in favorem cujusdam; vel *jus in beneficio*, ceu confirmatio electionis, admissio postulationis, institutio præsentati, collatio acceptata, optio actualiter secuta.

(s) *Intelligitur* electio *proprie dicta in cathedralibus, & regularibus Ecclesiis, quæ intra tres menses perfici debet, uti expositum fuit lib. I. Decretal. Ad inferiores Ecclesias non fit proprie electio, sed observatur tempus collationi, aut præsentationi præfixum; licet collatio vel præsentatio fiat collegialiter per plura suffragia.*

§. 84. De Jure *conferendi* beneficia, earumque collatione speciatim agi solet hoc titulo; alii enim eadem acquirendi modi præcipui suos habent proprios titulos. I. Generalis regula est: Episcopus in sua Diœcesi omnia confert beneficia, saltem non collegialia; eoque jure tamdiu utitur, donec alius jus sibi competens ostendat; atque hoc est, quod Doctores ajunt, Episcopum pro conferendis beneficiis habere intentionem fundatam in Jure. c. 1. de Capellis Monach. Gratianus can. *omnes.* 10. XVI. q. 7. & caus. X. q. 1. II. Jus conferendi beneficia etiam ad Prælatos inferiores Episcopo, vel alias personas ecclesiasticas pertinere potest ex privilegio Apostolico, consuetudine aut præscriptione. c. *auditis.* 15. & c. *cum olim.* 18. de præscript. III. Nulla tamen consuetudine

vel

vel præscriptione jus conferendi beneficia vel eligendi pervenire potest ad Laicos. c. *causam.* 7. de præscript. Lib. I. Decret. §. 279. Gratian. can. *Siquis.* 12. & seq. XVI. q. 7.

§. 85. Intentio fundata in Jure, quam Episcopus habet pro conferendis beneficiis suæ Diœceseos, spectato ipso Jure, id est, verbis & mente SS. Canonum minime obest Juri & potestati RR. Pontificum, beneficia conferendi modis variis tempori accommodatis. Pr. 1. Ipsum Jus manifeste agnoscit Pontificiam illam potestatem in mandatis de providendo, gratiis exspectativis, reservationibus, variisque provisionibus Apostolicis. 2. Ipsum Jus agnoscit Legatorum a Latere potestatem cum ordinaria *concurrentem* in conferendis beneficiis, atque etiam reservandis. Lib. I. Decret. §. 504. n. III. Porro si Papa id jus committere potest Legatis suis; cur ipse exercere nequeat? 3. Petrus Alliacensis, cujus auctoritate sæpe gloriantur Apostolicæ Sedis adversarii, duplicem assignat titulum, quo Papa conferre beneficia, aut eadem sibi reservare potest, *primo* jus universale administrationis Papalis: *secundo* abusuum, qui in collatione beneficiorum contingebant, tollendorum, aut præcavendorum causam (*t*).

(*t*) *Verba Alliacensis ex Hardtii Hist. Concil. Constant. recitantur in Antifebronio T. IV. l. V. c. III. N. VIII. „Papa jure potuit ordinationes majorum & electivarum dignitatum, ac collationes aliorum beneficiorum „sibi & Apostolicæ Sedi reservare; quia hæc antiquissimo jure sibi competebant. Hæc etiam non solum jure „universalis administrationis Papalis potuerunt competere, sed etiam ex speciali causa, ratione materiæ subjectæ; utpote quia inferiores in suis electionibus, & „ordinarii Collatores in beneficiorum collationibus abutebantur*

„*tabantur, & per potentiam laicalem ſæpe jure ſuo non* „*libere uti permittebantur; ſeu aliqua ſpeciali ratione.*"

§. 86. Secundum Decretales hoc jus Pontificium ſpecialia continet jura, nempe 1. *jus concurſus* cum quovis collatore inferiore quoad beneficia, quæ actu vacant. c. *licet.* 2. h. t. in 6. Clem. 1. in f. ut lite pendente. 2. 2. *Jus præventionis*, ſeu jus dandi *gratias exſpectativas* quoad beneficia vacatura. Hæ gratiæ exſpectativæ in Concilio Trid. Seſſ. XXIV. c. 19. de ref. ſublatæ ſunt; pertinebant illæ ad beneficia nondum vacantia: jus concurſus dat locum præventioni in iis, quæ vacant. c. *dudum.* 14. v. *Nos igitur.* in 6. h. t. 3. *Jus devolutionis*; de quo actum eſt l. I. Decret. de ſupplenda negl. Præl. 4. *Jus reſervationis*, quæ eſt generalis vel ſpecialis: *continua* & fixa, relate ad certa beneficia pro omni tempore, ac loco, quo vacant: aut diſcontinua & *eventualis*, ſi vacant certo loco e. g. in curia, aut certo tempore e. g. in menſe Papali: *Clauſa in corpore Juris*, ſeu *reſervatio Juris ſcripti*, qualis eſt unica de beneficiis in curia vacantibus, aut *non clauſa in corpore Juris*; qualis ea quoque cenſetur, quæ continetur in Extrav. *Execrabilis* 4. & Extrav. *Ad Regimen.* 13. h. t. int. com. Prior edita eſt a Joanne XXII. an. 1317. altera a Benedicto XII. an. 1335. Hæ reſervationes, uti in corpore Juris extant, fere ſapiunt naturam Regularum Cancellariæ, quæ ex ſe perpetuæ non ſunt, ſed ad vitam Pontificis eas præſcribentis durant, ac cum eo exſpirant, a Succeſſore tamen altera mox poſt electionem die, ſæpe additis nonnullis aut detractis de novo ſanciuntur, ea adjecta clauſula, ut ab eo ipſo die mox valere incipiant, licet nondum publicatæ

blicatæ ſint. Hinc Paulus II. in Extrav. ult. int. comm. declarat, beneficium cenſeri *affectum Papæ*, ſic ut nemo de eo valide diſponere poſſit, duplici modo 1. *per appoſitionem manus* Papæ, ſi is per ſignaturam ſupplicationis, per mandatum de providendo, actualem collationem, etſi ea effectum ſortita non ſit, diſponere cæperit. 2. per *ſolam reſervationem*, etſi Papa de beneficio reſervato vacante nihil diſpoſuerit.

§. 87. Reſervationes Apoſtolicæ dignitatum ac beneficiorum continentur locis mox citatis, & nonnullæ in Regulis Cancellariæ; ſed in Germania eæ tantum vigent, de quibus conventum eſt in Concordatis inter Nicolaum V. & Fridericum III. Romanorum Regem ac nonnullos Imperii Principes eccleſiaſticos & ſeculares, quibus plurimorum dein conſenſus acceſſerunt, initis, & per ſpecialem Bullam: *Ad ſacram Petri Sedem* anno 1448. XIV. Cal. April. (19. Martii) confirmatis. Dividi hæc Conſtitutio poteſt in 5. partes: I. Agitur de reſervationibus *Juris ſcripti*, & ex Conſt. *Execrabilis*, & Conſt. *Ad Regimen;* ſed cum *modificatione*, id eſt, nonnullis omiſſis, vel mutatis. II. De electione canonica in Eccleſiis Metropolitanis, Cathedralibus, & Regularibus. III. De aliis dein dignitatibus, & alternativa menſium. IV. De modo Annatarum, & taxarum Cameræ. V. Adduntur clauſulæ propoſito ſervientes.

§. 88. I. *Reſervatio Juris ſcripti* unica eſt, eaque generalis, & perpetua, qua reſervantur omnia & ſola beneficia vacantia apud Sedem Apoſtolicam *per mortem, ſive obitum naturalem beneficiati, non tantum in ipſa curia Romana, ſed & in*

locis

locis eidem curiæ vicinis, sive ultra dietas duas legales non distantibus subsecutum. Excipe: *Nisi dum defunctus curialis est, locus ejusmodi vicinus proprium ejusdem domicilium extiterit.* c. 2. & 34. in 6. Moderatio addita est c. 3. in 6. ibi: *Ut ii, ad quos eorundem beneficiorum & dignitatum spectat collatio, demum post mensem a die, quo dignitates seu beneficia ipsa vacaverint, numerandum ea conferre valeant.* Hæc ergo reservatio durat ad unicum mensem a die vacationis numerandum; quo elapso non impeditur collatio Ordinarii (*u*).

(*u*) *Nota.* 1. *Hæc reservatio inscribitur Clementi III. qui Pontifex creatus est an.* 1187. *& antiquam consuetudinem allegat. c.* 2. *in* 6. *Thomassinus P.* 2. *l.* 1. *c.* 48. *eam refert ad Clementem IV. qui Pontificatum ascendit anno* 1265. *De eadem fit mentio in Extrav.* 1. 3. 13. *int. com. Moderatio extat c.* 3. *in* 6. *Declaratio c.* 34. *ib. Clem.* 1. *ut lit. pend. agit de casu, quo duo litigant de beneficio in curia, & uterque vel alteruter ibidem obeat.* 2. *Eadem reservatio est perpetua, & durat etiam vacante Sede. c.* 34. *in* 6. *exceptis beneficiis parochialibus, c.* 35. *in* 6. *Est eadem* 3. *generalis, relate ad omnes dignitates & beneficia, quæ enumerantur in concordatis: & relate ad omnes beneficiatos, quacunque causa ad curiam venerint, vel ab ea recesserint.* 4. *Per curiam fere intelligitur locus, in quo causæ & literæ Apostolicæ expediri solent.* 5. *Una dieta continet* 20 *milliaria Italica seu geometrica, arg. l.* 1. *D. Siquis cautionibus. ibi:* Vicena millia passuum in singulos dies numerari præter jubet. *Est ergo milliare geometricum seu Italicum mille passuum: non integræ semihoræ, sic ut* 5. *milliaria geometrica efficiant* 2 *horas, seu* 1. *milliare germanicum: &* 5 × 4 *seu* 20 *milliaria Geometrica conficiant* 4 *milliaria Germanica, seu dietam.*

§. 89. Ex Const. *Ad Regimen*, reservantur in Concordatis omnes dignitates & beneficia, quæ vacant per depositionem, privationem, translationem

nem auctoritate Apoſtolica factam, aut renuntiationem eadem auctoritate admiſſam: nec non ea, ad quæ aliqui in concordia ſeu diſcordia electi vel poſtulati fuerint, quorum electio a Papa caſſata, aut poſtulatio repulſa fuit (x). Reſervantur item beneficia, quæ vacant per obitum Cardinalium, & Officialium Apoſtolicæ Sedis, nec non verorum commenſalium Papæ (y). Denique ex eadem Extrav. *Ad Regimen* in Concordatis reſervantur quæcunque dignitates & beneficia, quæ Promoti a Papa ad Patriarchales, Archiepiſcopales, & Cathedrales Eccleſias, & ad regimina monaſteriorum obtinebant tempore promotionum de ipſis factarum.

(x) *Omittitur in Concordatis reſervatio beneficiorum, quæ per muneris conſecrationis ſuſpenſionem vacant; etſi ea in Extrav.* Ad regimen *recenſeantur. Quando Epiſcopi Germaniæ ab uno Epiſcopatu ad alium Auctoritate Sedis Apoſtolicæ transferuntur, ordinarie Capitula a Papa facultatem eligendi petere & impetrare ſolent.*

(y) *Epiſcopi Germaniæ in Cardinales aſſumpti ſpeciale indultum a Sede Apoſtolica impetrare ſolent pro libera poſt obitum ſuum electione inſtituenda. Nomina officialium S. Sedis, quorum beneficia poſt obitum reſervata ſunt, recenſentur in Concordatis, ſed ita, ut, cum in Extrav. abſolute ponantur* Commenſales Pontificis, *in Concordatis numerentur* veri Commenſales, & viginti quatuor Capellani Sedis ejuſdem in Epitaphio (*Albo quodam Curialium*) deſcripti. *Cumque in Extrav. indiſtincte reſerventur beneficia Officialium vacantia per obitum, id in Concordatis clare refertur* ad tempus, quo ipſa officia actualiter tenebant. *Non ergo reſervantur illa beneficia, quæ ante officium ſuſceptum, aut poſt illud depoſitum tenebant, cum morerentur. Denique cum in numero Officialium in Concordatis nominentur Legati, Collectores, in terris Romanæ Eccleſiæ Rectores ac Theſaurarii, ac horum beneficia reſerventur,* ubicunque *eos, antequam ad Romanam curiam*

curiam redierint, seu venerint, rebus eximi contingat humanis; inde inferunt non pauci, aliorum extra hos, dignitates & beneficia non esse reservata, quos extra curiam Romanam e vivis excedere contingat. Barthel diss. III. c. II. §. 38. Sed hæc interpretatio ad scholæ subtilitatem magis pertinere, quam ad mentem Concordatorum videtur. Reservatio beneficiorum, quæ Cardinales tenent, post eorum obitum generatim, & ab aliis reservationibus separatim ponitur.

§. 90. Ex Const. *Execrabilis*, & Const. *Ad Regimen*, in Concordatis reservantur quæcunque beneficia, quæ vacant per assecutionem pacificam quorumvis prioratuum, personatuum, officiorum, canonicatuum, præbendarum aut beneficiorum aliorum auctoritate Pontificia *immediate* collatorum, *præterquam si virtute gratiæ exspectativæ assecutio fiat* (z). Atque hæc pertinent ad primam earum partium, in quas Concordata dividi posse dixi. In fine ejusdem partis ibidem additur: *Decernentes ex nunc irritum, & inane, si secus super præmissis, & quolibet eorum, per quoscunque, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari.*

(z) *Nota* 1. *Per Concordata ergo reservatur quodcunque beneficium, quod vacat per assecutionem secundi.* 2. *Si hoc secundum immediate auctoritate Apostolica collatum est.* 3. *De casu, quo quis post assecutionem secundi etiam primum retinere contendit, nulla in concordatis fit mentio. conf.* §. 75. 4. *Excipiuntur beneficia, quæ quis virtute gratiæ exspectativæ assequitur. Eo enim casu primum non reservatur.*

§. 91. II. Concedit Pontifex in Concordatis 1. ut in Metropolitanis & Cathedralibus Germaniæ Ecclesiis, etiam immediate sibi non subjectis, & in Monasteriis immediate subjectis fiant electiones

nes canonicæ (*aa*), quæ intra tempus per c. *Cupientes.* 16. de Elect. in 6. præfinitum, Romam deferantur (*bb*). 2. Si Electiones intra id tempus *non præsentatæ, aut si præsentatæ minus canonicæ fuerint, Papa provideat.* 3. *Si vero canonicæ fuerint, Papa eas confirmet, nisi ex causa rationabili & evidenti, & de Fratrum consilio de digniori & utiliori persona duxerit providendum* (*cc*). 4. In Monasteriis dictæ Sedi immediate non subjectis, & aliis Regularibus beneficiis, pro quorum confirmatione aut provisione ad Papam recurri non solet: Electi sive Provisi ideo Romam venire non tenebuntur; ipsaque Regularia beneficia sub gratiis exspectativis non cadent. 5. In illis autem Monasteriis, pro quibus Romam recurri solet, Pontifex Electos aut Provisos non aliter confirmabit, aut providebit, quam supra de cathedralibus Ecclesiis est dictum. 6. Denique *de Monasteriis Monialium non disponet, nisi sint exempta, & tunc per commissionem ad partes.*

(*aa*) *Hæc prærogativa liberarum electionum solis Germaniæ capitulis & conventibus competit, estque statui publico Germaniæ, & retinendæ libertati ecclesiasticæ, quæ olim per Investituras pene oppressa fuerat, perquam accommodata. In Gallia, Hispania, Polonia, Italia aut reservationes Pontificiæ, aut Principum nominationes in usu sunt. Hinc de Electione & Postulatione Prælatorum l. I. Decret. Tit. V. & VI. accuratius tractandum esse censui.*

(*bb*) *Hoc capitulum est Nicolai III. qui ita statuit, ut Electi Cathedralium, Regulariumve Ecclesiarum infra mensem post consensum datum, vel habitam Electionis suæ notitiam, iter Romam arripere, & coram Pontifice personaliter comparere, vel si justa causa eos impediat, procuratorem mittere teneantur. Addit, tempus itineris pro qualitate & distantia locorum moderandum*

& præfigendum esse; quo finito si per viginti dies exspectati, Romæ per se, vel Procuratorem non compareant, electionem vult esse irritam.

(cc) *Hæc limitata promissio confirmationis videtur ad electiones canonicas tantum, non ad postulationes referenda. Conf. lib. I. Decret.* §. 266. *Auctores ad reservationes Papales etiam eum referunt casum, quo in Metropolitanis, Cathedralibus, & Regularibus exemtis Monasteriis intra tres menses aut non fiat electio, aut debito tempore non præsentetur; sed confer dicta lib. I. Decret.* §. 376. *de suppl. negligentia Prælat.*

§. 92. III. Ee ceteris dignitatibus & beneficiis quibuscunque ultra reservationes N. I. indicatas Pontifex sibi placere ait, 1. *quod per quamcunque aliam reservationem, gratiam exspectativam, aut quamcunque aliam dispositionem sub quacunque verborum forma, per Nos, vel auctoritate Nostra factam aut faciendam, non impediemus Nos, quo minus de illis, cum vacabunt, de Februarii, Aprilis, Junii, Augusti, Octobris, & Decembris mensibus libere disponatur per illos, ad quos horum collatio, provisio, præsentatio, seu quævis alia dispositio pertinebit, reservatione, aliave quavis dispositione, Auctoritate Nostra factis vel faciendis non obstantibus.* 2. Una interseritur exceptio: *Majoribus dignitatibus post Pontificales in Cathedralibus, & Principalibus in Collegiatis Ecclesiis exceptis, de quibus jure ordinario providetur* (communius *provideatur*) *per illos inferiores, ad quos alias pertinet* (*dd*). 3. Si autem talia beneficia in mense Januario &c. & nempe quovis impari, vacant, ea specialiter S. Sedi reservantur. 4. Pro collatione beneficiorum alternis mensibus vacantium Papa trium duntaxat mensium tempus sibi retinet; cum ordinarii Collatores habeant menses sex. Sic enim

enim inquit in Concordatis: *Quoties vero aliquo vacante beneficio de mensibus Januarii, Martii &c. specialiter dispositioni Apostolicæ Sedis reservatis, non apparuerit a die notæ vacationis in loco beneficii, quod alicui de illo Apostolica auctoritate fuerit provisum, ex tunc, & non antea Ordinarius vel alius, ad quem illius dispositio pertinebit, de illo libere disponat* (ee). 5. Hic articulus de collatione alternativa beneficiorum, ut singulares Ecclesias Germaniæ obliget, singularem earundem acceptationem poscebat. Verba Concordatorum sunt: *Ut hæc Ordinatio collationis beneficiorum non reservatorum per alternos menses possit per nationem publicari, ut omnes, qui ipsa gaudere voluerint, congruum tempus habeant eandem acceptandi. Tunc quoad Apostolicam Sedem in Calendis Junii proxime futuris ipsa currere incipiet, & durabit deinceps, nisi in futuro Concilio de consensu dictæ nationis aliter fuerit ordinatum.* Ob hanc causam hæc alternatio in Ecclesia Herbipolensi, & Bambergensi, aliisque locis non viget; ad quas proin clausula n. 1. memorata non videtur pertinere.

(dd) *Incerta ac varia lectio verbi:* providetur, *aut* provideatur, *in causa fuit, ut aliqui Recentiores Auctores Germaniæ negent, præcipuas dignitates post Pontificales in Cathedralibus & Principales in Collegiatis ullo mense Pontifici reservatas esse. Conf. Barthel diss. III. c. IV. §. 27. seq. Sed quæ sit censenda lectio genuina, ex verborum & sententiarum vi & cohærentia non obscure videtur posse colligi. Papa enim memorat, quando ultra prædictas reservationes aliarum dignitatum ac beneficiorum collatio fieri possit ab inferioribus, & jure Ordinario; eorumque dein menses enumerat; sed postquam nominarat* cæteras dignitates ac beneficia, *mox inserit exceptionem de præcipuis dignitatibus post Pontificales in Cathedralibus, & Principalibus in Collegia-*

legiatis Ecclesiis, de quibus jure Ordinario alias providetur. Harum ergo collatio ad inferiores non pertinet post Concordata. Papa enim daturus erat regulam, *quid & quando inferiores possint in conferendis ceteris dignitatibus & beneficiis; & ponit* exceptionem *de præcipuis in Cathedralibus, & Principalibus in Collegiatis Ecclesiis. Ergo vi exceptionis & cohærentium verborum sententiarumque inferiores de exceptis nihil possunt. Atque huic lectioni & interpretationi favet reipsa observantia, & usus. At si legendum est,* provideatur, *sensus totius constructionis sit hujusmodi: Extra prædictas reservationes de ceteris dignitatibus & beneficiis in mense Februario, Aprili & quovis pari fiat collatio ab inferioribus & provisio jure ordinario: excipe præcipuas dignitates in Cathedralibus, & Principales in Collegiatis, de quibus collatio fiat ab inferioribus Papa, & provisio jure ordinario; cujus interpretationis absurditas per se manifesta est. Concordata enim manifestam continent exceptionem, quæ nulla est, si cum regula penitus consentit. Unica patet evadendi rima: si nempe in exceptionem interpretando inculcent seu intrudant particulam* semper, *aut* quovis casu; *ut sensus fiat, de ceteris dignitatibus & beneficiis in regula positis alterno* tantum *quovis mense fiat provisio jure ordinario: de exceptis autem non tantum alterno quovis mense, sed semper, pro quovis casu aut mense, quo vacabunt. Sed hoc quidem nimis arbitrarium videtur. Scripseram hæc intuens impressa exemplaria Concordatorum, uti nunc exstant, distincta non tantum interpunctionibus, sed etiam numeris seu paragraphis. Verum hæ notæ posteriores sunt, & a privatis, nec ut apparet, satis adcurate adjectæ. Videtur hic articulus, uti alii non pauci, ex Concordatis quinquennalibus Constantiæ initis excerptus. Ea Constantiensia extant in Concil. edit. Mansi T. XXVII. col.* 1189. *apud Leibnitium in Codice Jur. Gent. diplomatico p.* 384. *& sincerissime apud Hartzheim T. V. pag.* 725. *ex duplici exemplo Coloniensi sine interpunctione & numeris. Ac secundum hoc exemplum videntur tum quidem dignitates, de quibus loquimur, non fuisse reservatæ. Illud tamen dubium movet, quod Eugenius,*

genius, cum Germanis, deposita neutralitate ad obedientiæ professionem redeuntibus, restauraret & confirmaret antea gesta sine auctoritate Pontificia in iis, quæ Pontificiam auctoritatem requirebant, aperte etiam dignitates nominet, de quibus hic disceptatur. Ceterum Nicolarts in Praxi benefic. p. 155. *putat, Papam jure præventionis & concursus circa beneficia vacantia conferre posse beneficium, quod jure reservationis intra tres menses conferre neglexerat. At per clausulam n.* 1. *hic indicatam jus istuc præventionis & concursus a Papa hoc casu abdicatum fuisse, opinor.*

(*ee*) *Gregorius XIII. in Const. quæ incipit:* Quæ in Ecclesiam Dei. *edita an.* 1576. *declaravit sufficere, modo collatio reipsa facta sit intra tres menses a die notæ vacationis in loco beneficii numerandos, licet in loco beneficii nondum appareat, vel constet, eam collationem reipsa a Papa factam fuisse; ut proinde, quod consequens est, ordinarius Collator post lapsum trium mensium exspectare aliquamdiu teneatur, donec notitia de facta intra tres menses collatione ex Romana curia ad partes Germaniæ pervenire possit. Ait enim Papa, verba:* in loco beneficii, *referenda esse ad diem notæ vacationis, non autem ad verbum:* appareat. *Rationem plane non contemnendam Papa petit ex eo, quia intra tres menses supplicatio Romam mitti, a Romanis peti & obtineri informatio de dignitate & meritis supplicantis, posteaque ipsa collatio Romæ expediri & pervenire in Germaniam ob difficultatem atque etiam frequentia pericula itinerum vix ac ne vix quidem posset; ut proinde hæc reservatio plurimis casibus eluderetur. Sed Germani Auctores non contenti eo, quod Papa pro collatione sua tres tantum menses sibi retinuerit, inhærent omni rigore verbis Concordatorum, imo aliqui non contenti certo nuntio de facta collatione, intra tres menses accepto, intra idem tempus ipsam Bullam collationis ad se deferendam exigunt; quasi de facta collatione intra tres menses apparere, aut certo constare non posset, nisi ex ipsa collationis Bulla.*

§. 93. IV. Agitur in Concordatis de Annatis; de quibus nota, eas in quadruplici ſpecie eſſe ſitas. Primam conſtituunt *communia ſervitia*, pendenda ex Prælaturis *conſiſtorialibus* ſic appellatis, eo quod a Pontifice conferantur in Conſiſtorio Cardinalium, rogatis eorum ſententiis. Tales in Germania ſunt Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, aliæque Prælaturæ Principales, tam Regulares, quam Seculares Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjectæ, ut Elvacenſis, Campidunenſis &c. De Jure ex his pendi deberent dimidii fructus primi anni, uti Bonifacius IX. conſtituerat; ſed hi fructus ita moderate ſunt taxati, ut quintam partem non ſuperent. Suntque alia præterea hujus oneris levamina in Concordatis expreſſa; verba ſunt hæc: *Circa proviſionem Apoſtolicæ Sedis ordinandam, modus Annatarum hoc modo currat. De Eccleſiis cathedralibus omnibus, & Monaſteriis virorum duntaxat, vacantibus & vacaturis ſolventur pro fructibus primi anni a die vacationis, ſummæ pecuniarum in libris Cameræ Apoſtolicæ taxatæ, quæ communia ſervitia nuncupantur. Siquæ vero exceſſive taxatæ ſunt, juſte retaxentur; & provideatur ſpecialiter in gravatis regionibus ſecundum qualitatem rerum, temporum & regionum, ne nimium prægraventur: ad quod SS. D. N. petentibus dabit Commiſſarios in partibus, qui diligenter inquirant, & retaxent. Taxæ autem prædictæ pro media parte infra annum a die habitæ poſſeſſionis pacificæ, totius vel majoris partis ſolvantur, & pro media parte infra ſequentem annum. Et ſi infra annum bis vel pluries vacaverint, ſemel tantum ſolvetur; nec debitum hujusmodi in ſucceſſorem in Eccleſia, vel Monaſterio tranſeat* (*ff*).

(*ff*) Pri-

(ff) Prima Concordatorum verba indicant justissimam Annatarum causam, ut nempe Provisio fiat Apostolicæ Sedi, atque ad sustentandos Cardinales, Nuntios, aliosque ministros conferant nationes, quarum bono eorum dignitates ac officia instituta sunt. Si circa modum solutionis quidpiam mutatum est, id causam & naturam Annatarum nihil immutat. Retinentur Bullæ confirmationum, donec solutio fiat. Hoc ab eorum ingratitudine ortum invenies (jam dudum scripsit Æneas Sylvius ad Cancellarium Moguntinum), qui, cum Ecclesias consecuti essent, dilationemque solutionis faciendæ obtinuissent, postquam literas Apostolicas habuere — — neque præstituta die, neque multis post annis Apostolicæ Cameræ satisfacere curaverunt.

§. 94. Alteram speciem Annatarum constituunt *servitia minuta:* aliqua nempe pensio, quæ ultra servitia communia ex iisdem Episcopatibus & Prælaturis Principalibus pendenda est, atque inter inferiores ministros, ac Officiales Pontificis distribuenda. In tertia specie sunt *Annatæ proprie ac simpliciter dictæ*, dimidia nempe pars fructuum primi anni, eidem Cameræ solvenda de ceteris dignitatibus & beneficiis inferioribus, quæ Pontificis auctoritate conferuntur, si eorum reditus annui 24 florenos auri excedunt, secundum ejusdem Cameræ taxam; quæ ita moderata est, ut nullus Germaniæ canonicatus ultra 24 florenos sit æstimatus aut taxatus. Unde ex illis non solvuntur Annatæ, licet reipsa annui proventus ultra mille florenos ascendant. Solvitur tamen modicum pro expeditione Bullarum. Quartam speciem efficiunt *quindennia* seu *quindenæ*, pars nempe dimidia fructuum unius anni, eidem Cameræ singulis quindecim annis solvenda de beneficiis quibusdam unitis, quæ nunquam vacant (eoquod sint unita e. g. Capitulo, aut Monasterio, quæ non moriuntur),

F 4 aut

aut de beneficiis per speciale privilegium a reservatione liberatis; qualis est Præpositura Augustana, quæ propterea solvit quindennia (gg).

(gg) *Huc referenda sunt verba Concordatorum:* „*De ceteris dignitatibus, personatibus, officiis & beneficiis* „*secularibus quibuscunque, & regularibus, quæ Au-* „*ctoritate Sedis Apostolicæ conferuntur, vel de quibus* „*providebitur (præterquam vigore gratiarum exspecta-* „*tivarum, aut causa permutationis) solvantur Anna-* „*tæ seu medii fructus juxta taxam solitam, a tempore* „*possessionis infra annum, & debitum hujusmodi in* „*successorem in beneficio non transeat. De beneficiis ve-* „*ro, quæ valorem viginti quatuor florenorum auri de* „*Camera non excedunt, nihil solvatur: curratque hæc* „*observantia deinceps, nisi eam similiter in futuro Con-* „*cilio de ipsius nationis consensu contingat immutari.*“

§. 95. V. Ad ultimam Concordatorum partem retuli clausulas. Ac unam earum circa confirmandas electiones canonicas: *Nisi ex causa rationabili & evidenti &c.* retuli §. 91. n. 3. Aliam post enumeratas reservationes positam: *decernentes ex nunc irritum &c.* recitavi §. 90. Tertia, quæ alternos menses ordinariorum seu inferiorum liberos & intactos relinquit, indicata est §. 92. *reservatione, aliave quavis dispositione &c.*

§. 96. Sed præcipua est clausula prope finem Concordatorum hærens: *In aliis autem, quæ per felicis recordationis Dominum Eugenium, Papam quartum, pro natione præfata, usque ad tempus futuri Concilii permissa, concessa, indulta atque decreta, & per memoratum Sanctissimum Dominum Nostrum Papam Nicolaum confirmata fuere, in quantum illa concordiæ præsenti non obviant, ista vice nihil extitit immutatum.* Hæc verba habentur in Concordatis formam *pacti* exhibentibus. In figura

figura Bullæ ſic habetur: *In aliis autem, quæ per felicis recordationis Eugenium Papam IV. etiam Prædeceſſorem noſtrum, pro dicta natione usque ad tempus futuri generalis Concilii permiſſa, conceſſa, indulta & decreta, ac per Nos confirmata fuerunt, in quantum illa concordiæ præſenti non obviant, iſta vice nihil volumus eſſe immutatum.* Hæc verba: *in aliis autem &c.* magno conatu hodie detorquentur ad Concordata Principum, ut vocant, Moguntiæ ſub Alberto II. an. 1439. conſtituta, atque ad acceptationem Decretorum quorundam Baſileenſium, ita, ut vi hujus clauſulæ, ea Concordata Principum efficiant *regulam*: Concordata vero ſub Nicolao inita, quæ appellantur Aſchaffenburgenſia, aliud non ſint, niſi *exceptio ab illa priore regula.*

§. 97. Ut falſitas hujus opinionis detegatur, inquirendum eſt, quid Germani ad profeſſionem obedientiæ, depoſita neutralitate redituri, ab Eugenio IV. petierint: quid Eugenius IV. iisdem conceſſerit, atque ita conceſſerit, ut idem Nicolaus V. ante Concordata Aſchaffenburgenſia jam confirmarit. Anno 1446. Cal. Sept. a Principibus Imperii habitus eſt conventus Francofordienſis, ad quem Eugenius IV. inſtante Friderico per Æneam Sylvium tum ſecundo Romam miſſum, deſtinarat Legatos ſuos, data inſtructione, quam refert Raynaldus ad an. 1446. n. 3. In qua ſenſa animi ſui de Auctoritate Conciliorum, Principibus ſignificanda ſic exprimit: *Sicut illi* (ſancti Patres, Prædeceſſores Noſtri) *generalia Concilia ſuis temporibus rite inſtituta, atque canonice celebrata recipere, amplecti, & venerari conſueverunt, ſic generalia Concilia Conſtantienſe, ac Baſileenſe ab ejus initio*

 usque

usque ad translationem per Nos factam, absque tamen præjudicio juris, dignitatis & præeminentiæ sanctæ Sedis Apostolicæ, ac potestatis Sibi, & in eadem canonice sedenti in persona B. Petri a Christo concessæ, cum omni reverentia & devotione suscipimus, amplectimur, & veneramur. Urgebant enim Germani, ut inquit Raynaldus cit. loc. n. 2. ut Eugenius Conciliorum auctoritatem se colere sine Pontificiæ Majestatis injuria profiteretur (*de illis enim spretis invidiose criminabantur ipsum schismatici; iisque mendaciis plures in errorem traxerant*). Alterum erat Germanorum in eo Conventu petitum, ut novum generale Concilium in Allemanniæ partibus, in uno de quinque locis, videlicet Constantia, Argentina, Moguntia, Wormatia, Treviri propter Ecclesiæ necessitates convocaretur. Tertium erat, ut nationi Germanicæ super gravaminibus opportune provideretur. Quartum, ut depositi ob Basileense schisma Archiepiscopi & Electores, Theodoricus Coloniensis, & Jacobus Trevirensis in pristinum statum restituerentur. Hæc Germanorum postulata pro concilianda pace constant ex legatione tertia Æneæ ad Papam ab hoc conventu facta. Raynald. ad an. 1446. n. 5.

§. 98. Ex hoc conventu Legati Imperatoris ac Principum Germaniæ pervenere Romam sub finem anni 1446; ac sequente Januario & principio Februarii anni 1447. negotium concordiæ feliciter confectum fuit. Quatuor extant Bullæ Eugenii de dato Nonis Februarii an. Dominicæ Incarnationis MCCCCXLVI. id est, datæ die 5. Februarii anni 1447. nempe ex stilo Romano, quo anni ab Incarnatione Dominica ducti ordiuntur die 25. Martii; unde dies, qui 25. Martii præcedunt usque

que ad Calendas Januarias referuntur ad annum civilem præcedentem (*hh*). Prima ex his Bullis, illa videtur fuiſſe, quæ incipit: *Ad ea ex debito* (*ii*). Agit in ea Eugenius de Concilio poſt menſes 18. nempe ad Majum an. 1448. celebrando. Senſa animi ſui de auctoritate Conciliorum declarat his verbis: „Concilium autem generale Conſtan„tienſe, Decretum, *Frequens*, ac alia ejus Decre„ta, ſicut & cetera alia Concilia, catholicam mili„tatem Eccleſiam repræſentantia, ipſorum pote„ſtatem, auctoritatem, honorem & eminentiam, „ſicut & ceteri Anteceſſores Noſtri, a quorum ve„ſtigiis deviare nequaquam intendimus, ſuſcipi„mus, amplectimur, & veneramur (*kk*).“

(*hh*) *Notæ temporales harum Bullarum apud Auctores, qui eas allegant, paſſim mendoſæ apparent ob incuriam, vel ignorantiam rei chronographicæ.*

(*ii*) *Raynald.* |*ad an.* 1447. *n.* 5. *Concord. Nat. Germ. Int. T. I. pag.* 138.

(*kk*) *De hoc articulo narrat Æneas Sylvius apud Baluzium: „Poſtquam diebus plurimis diſceptatum eſt (cum „Cardinalibus) & usque ad deſperationem litigatum, „inventa demum concordia eſt. — — Auctoritatem „Conciliorum, uti in Baſilea declarata fuerat, nullo „pacto admitti volebant. Sed opitulati ſunt in ea re „nobis Moguntini (Oratores ab Archiep. Moguntino „cum ceteris ad Papam miſſi), qui ad Concilii Conſtan„tienſis Decreta referri illam ſufficere dixerunt: quos „ſecutus eſt Brandenburgenſis Orator; & nos volupe „acceſſimus.*

§. 99. Altera Eugenii Bulla eodem die data, quæ priorem memorat, incipit: *Ad tranquillitatem* (*ll*); agitque de Decretis Baſileæ editis & per Albertum Romanorum Regem acceptatis, ex quorum obſervantia natio Germanica ex pluribus gra vami-

vaminibus dicitur ſublevari. Eugenius ait, ſe contentum eſſe, velle ac decernere, ut, quæ vi illorum Decretorum quomodolibet geſta vel acta ſunt, cum omnibus inde ſecutis rata, & firma, & inviolabilia perſiſtant, nec quisquam moleſtari poſſit in futurum. De obſervatione vero, & modificatione eorum Decretorum in futurum, cum nonnulli Prælati Germaniæ ex illis ſe gravatos fuiſſe conqueſti ſint, cumque ipſa Sedes Apoſtolica multum in ſuis juribus ex illis Decretis gravata ſit, ſe decreviſſe ait, legatum cum ſufficiente poteſtate ad partes Germaniæ transmittere, qui cum Rege, Archiepiſcopo &c. ſuper obſervatione & modificatione Decretorum hujusmodi, nec non ſuper proviſione Sedi prædictæ faciendis tractare poterit, & finaliter concordare: *Interim* permittere ſe & indulgere, ut, qui illa Decreta receperunt, vel recipientibus adhæſerunt, illis cum modificationibus, quibus recepta ſunt, libere & licite uti poſſint — — *donec per legatum hujusmodi concordatum fuerit, vel per Concilium* — — *aliter fuerit ordinatum.*

(*ll*) *Raynald. ad an.* 1447. *n.* 5. *Concord. Nat. Germ. Int. T. I. pag.* 142. *Hartzheim T. V. pag.* 301.

§. 100. Tertia Eugenii Bulla die 5. Febr. an. 1447. quæ incipit: *Ad ea, quæ reductionem.* pertinet ad reſtitutionem Archiepiſcoporum Trevirenſis ac Colonienſis in priſtinum ſtatum. *Promittimus bona fide,* inquit Papa, *quod, quando ipſi olim Trevirenſis & Colonienſis Archiepiſcopi ad gremium Noſtrum & Eccleſiæ venientes cum Regia Serenitate & aliis Electoribus prædictis in declaratione pro Nobis facienda, ut præfertur, concurrerint, Nobisque plenam & debitam obedientiam præbuerint, ac pro vero Jeſu Chriſti Vicario recognoverint, ipſos*

ad

ad prædictas Ecclesias absque ulla exceptione aut oppositione restituemus, ac in pristinum statum reponemus (mm).

(*mm*) *Hartzheim T. V. pag.* 394.

§. 101. Ad eundem diem referri debet Bulla quarta Eugenii, quæ ejusdem *Salvatorium* nuncupatur, atque his verbis orditur, & pertexitur: *Decet Romani Pontificis prudentiam, quæ per eam juxta qualitatem temporum aguntur, taliter moderari, ut eis Sedi Apostolicæ aut Romanæ Ecclesiæ nullum præjudicium generetur. Sane cum charissimus in Christo Filius Fridericus Rex Romanorum — & alii Principes quædam petiverint a Nobis fieri, quæ necessitas ipsa, & Ecclesiæ utilitas, ut eos ad Nostram, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ unitatem & obedientiam alliiciamus, Nos concedere quodammodo compellit; Nos ad vitandum omne scandalum & periculum, quod exinde sequi posset, nolentes aliquid dicere, aut confirmare, vel concedere, quod esset contra sanctorum Patrum doctrinam, vel quod vergeret in præjudicium hujus sanctæ Apostolicæ Sedis: quoniam propter imminentem Nobis ægritudinem non valemus, omnia per eos petita, & per Nos concessa, cum ea integritate judicii & consilii examinare & ponderare, quæ rei magnitudo & gravitas requirit, tenore præsentium protestamur, quod per quæcunque a Nobis dictis Regi — — ac nationi responsa & respondenda, concessa & concedenda, non intendimus in aliquo derogare doctrinæ SS. Patrum, ac præfatæ Sedis privilegiis & auctoritati, habentes pro non responsis & non concessis, quæcunque a Nobis contigerit emanare.* Hæc Protestatio data est eodem die, quo Bullæ superius recensitæ, uti manifestum est ex Raynaldo ad an. 1447.

1447. n. 7. & Hartzheim T. V. pag. 390. Neque tum omnia, quæ petita fuerant, concesserat Eugenius, uti patet ex verbis: *responsa & respondenda; concessa & concedenda.* Male ergo Barthelius diss. III. C. I. §. XV. eam Bullis superioribus simpliciter posteriorem dicit: *Post editum hoc Breve Apostolicum protestabatur equidem Eugenius IV.* quamquam si posterior esset protestatio, nihil id obesset; quia nihil antea de jure Apostolicæ Sedis abdicarat Eugenius. Sed cum *una* sit causa, *una* concordiæ restituendæ tractatio, *una* temporis signatio tum quoad factas concessiones, tum quoad animi declarationem & interpositam protestationem; alterum ab altero in genuina interpretatione distrahi ac divelli non potest.

§. 102. Alia Eugenii Bulla: *Inter cetera desideria cordis.* binis diebus posterior, nempe data die 7. Febr. an. 1447. tota pertinet ad ea sananda, quæ tempore neutralitatis fuerunt acta, ut, quæ invalida fuerant, confirmarentur, ut pristina jura restituerentur iis, qui cum Basileensibus senserant; unde fit mentio de Bulla pro Archiepiscopis Trevirensi & Coloniensi restituendis (§. 100.); ut lites restinguerentur: utque censuræ abolerentur (*nn*). Nihil hoc loco de auctoritate Conciliorum, nihil de Basileensibus Decretis memoratur.

(*nn*) *Raynald. ad an.* 1447. *n.* 4. *Hartzheim T. V. pag.* 390. *Leibnit. Cod. Jur. Gent. diplomat. p.* 392.

§. 103. Hactenus pro recta interpretatione famosæ clausulæ Concordatorum (§. 96.) exposui, quid Germani petierint: quid, & quatenus & quando Eugenius concesserit. Sequitur, ut inquiratur

ratur, quid de concessis ab Eugenio Nicolaus Successor confirmarit; quia ad confirmata a Nicolao expresse restringitur clausula. Obiit Eugenius Papa eodem mense & anno, quo superiores Bullas ediderat, nempe die 23. Februar. an. 1447. Eidem postea die 6. Martii ejusdem anni suffectus est, qui antea inter Legatos Eugenii conventui Francofurtensi interfuit, Nicolaus V. Hic, ut refert Æneas Sylvius, acceptis Ecclesiæ gubernaculis, ut schisma jam ante ab Eugenio elisum penitus deleret, Joannem S. Angeli Diaconum Cardinalem in Germaniam legavit: Fridericus enim Romanorum Rex ad diem S. Margaretæ sacrum, qui in XX. Indii incidit, Principum Conventum apud Aschaffenburgum Diœcesis Moguntinæ oppidum indixerat. Unde anno sequente Concordata *Aschaffenburgensia* prodierunt, vel saltem nomen accepere (Raynald. ad an. 1447. n. 17.). Cardinalis enim, ut idem narrat ad an. 1448. n. 3. cum Friderico Rege ac Principibus de conferendis dignitatibus Ecclesiasticis ac Sacerdotiis Germaniæ, tum de Annatarum, ut vocant, exigenda ratione ad non nullas pactiones venit, quas Pontifex adhibitis in consilium Cardinalibus ratas habuit, ac diplomate etiam Apostolico firmavit; quod diploma ipsa exhibet Concordata Aschaffenburgensia in forma Bullæ, quæ incipit: *Ad S. Petri Sedem.* Sed *ante* hoc diploma Nicolaus confirmavit Bullam Eugenii: *Inter cetera desideria cordis* (§. 102.), uti refert Raynald. ad an. 1448. n. 3. idque patet ex verbis Nicolai: „Prædecessore sublato de medio, divina favente Clementia, ad apicem summi Apostolatus assumti *post nostram subsecutam coronationem* per quasdam literas nostras declaravimus &c." imo effectum ejus Bullæ etiam extendit ad Episcopum

pum Frisingensem tempore neutralitatis electum, quem Eugenius in sua Bulla exceperat.

§. 104. Clausula ergo Concordatorum unice refertur ad Bullam Eugenianam: *Inter cetera;* quæ utique plurimos habuit effectus circa res tempore neutralitatis gestas, sed ad Decreta Basileensia referri nullo modo potest. Hinc ipse Barthelius diss. III. C. I. §. XIII. fatetur, inter ea, quæ in clausula ab Eugenio dicuntur *concessa, indulta, atque decreta* (addere debuerat: *& a Nicolao confirmata*) non nulla erant, quæ mox omnem effectum suum consecuta, nullum amplius habent effectum juridicum, nisi quod illustrandis Concordatis serviunt: qualia sunt I. quod *Decreta Basileensia* per Albertum II. Romanorum Regem in Germania introducta suo in vigore permanere debeant, usque dum vel cum Legato Pontificio aliter concordatum, vel in futuro Concilio aliter ordinatum fuerit; quod concesserat Eugenius in Bulla: *Ad tranquillitatem.* §. 99. II. Quod collationes beneficiorum, dispensationes &c. tempore neutralitatis ordinaria auctoritate factæ, aliaque firma manere debeant, ut continetur in Bulla Eugenii: *Inter cetera.* §. 102. & 103. quod specifica gravamina Ecclesiarum Trevirensis & Coloniensis tolli debeant. §. 100. Id tantum opinatur Barthelius, Bullam Eugenii: *Ad ea ex debito*, de celebrando post 18. menses Concilio, & de agnita ab Eugenio auctoritate Conciliorum generalium nunc etiam consideratione dignam esse. Sed conf. §. 97. & 98. Ceterum clausulam illam Concordatorum ad Decreta Basileensia referri posse aut debere, RR. quorundam commentum est, quod ex dictis aperte convellitur (*oo*).

(*oo*) *Ha-*

(oo) *Hactenus dicta, animadversaque de Concordatis Germaniæ pro angustiis libelli hujus sufficere arbitror. Uberior enim expositio, historiæ in primis eo spectantis, Juris specialis Publici Imperii Romano-Germanici propria est. Illud dolendum est vehementer, totam hanc tractationem a maxima parte Scriptorum nostrorum ad conflandam Apostolicæ Sedi, seu ut callide loquuntur, Romanæ curiæ invidiam passim converti. Exscribuntur ex Protestantium libris pravæ opiniones odio Romanæ Ecclesiæ conficta: accusatur ambitio RR. Pontificum Episcopalia jura, uti vociferantur, opprimentium: exagitatur avaritia Curialistarum: statuuntur nova interpretationis principia, æquitati non minus, quam reverentiæ, quæ Christi Vicario exhibenda est, repugnantia: conciduntur modis omnibus reservationum Apostolicarum jura: fatigantur profana tribunalia; cumque talia malignitate animi alii excogitarint, alii majore numero ex prioribus arripuerint, descripserintque; tum etiam præclare de patria sua, atque universa Germania meritos se putant; quasi cum captassent præbendam pro civibus suis per fas & nefas; eo lucello compensari posset detrimentum Pontificiæ auctoritatis, animorumque ab Apostolica Cathedra alienatio in dies aucta.*

§. 105. Ad causas beneficiales, perinde ut judiciales pertinent *Regulæ Cancellariæ* §. 86. Earum quædam formam solum præscribunt rebus in curia gerendis, nec extra curiam obligant: aliæ sunt generales, quæ passim in decidendis causis beneficialibus allegari solent, ac proinde vim legis generalis habere censentur, ceu I. Regula 19. de infirmis resignantibus, seu *regula de viginti*, qua irritatur resignatio infirmi, intra 20. dies post præstitum coram legitimo Superiore consensum decedentis. II. Reg. 21. *de impetratione beneficii per obitum viventis*, etsi postea decedat. III. Reg. 30. *de verisimili notitia*, qua statuitur, ut omnes gratiæ de beneficiis per obitum vacantibus factæ nullius

lius roboris ſint, niſi poſt obitum, & ante *datam* gratiarum tantum temporis effluxerit, ut interim vacatio ipſa de loco, in quo obitus contigit, ad notitiam Papæ veroſimiliter potuerit pervenire. IV. Reg. 35. *de annali poſſeſſore*, qua præſcribitur, ut, quicunque beneficium eccleſiaſticum tunc per annum immediate præcedentem pacifice poſſeſſum, & quod certo modo vacare prætenditur, deinceps impetraverit, nomen, gradum & nobilitatem poſſeſſoris, & quot annis ipſe illud poſſederit, ac ſpecificam cauſam, ex qua clare conſtet, nullum dicto poſſeſſori jus competere, exprimat; & infra ſex menſes eundem ad judicium evocari faciat, cauſamque extra tunc infra annum usque ad ſententiam definitivam proſequi teneatur. Alioquin impetratio, & quæcunque inde ſecuta nullius ſint roboris &c. V. Reg. 36. *de triennali poſſeſſore* decernitur, ut, ſiquis quæcunque beneficia eccleſiaſtica, *absque ſimoniaco ingreſſu* ex quovis titulo, Apoſtolica vel ordinaria collatione, aut electione, & electionis hujusmodi confirmatione, ſive præſentatione & inſtitutione illorum, ad quos iſta pertinent, per triennium pacifice poſſederit (dummodo in beneficiis hujusmodi, ſi Pontifici ex reſervatione generali in corpore Juris clauſa, reſervata fuerint, ſe non intruſerit), ſuper iisdem beneficiis taliter poſſeſſis moleſtari nequeat. Impetrationes ſuper beneficiis ſic poſſeſſis dicuntur irritæ, & lites ſuper iis motæ extinguuntur (*pp*). In caſu hujus regulæ beneficium præſcriptione acquiri jure dicitur.

(*pp*) *Diſputant paſſim de origine, primoque auctore regularum Cancellariæ, easque fere ad odium RR. Pontificum detorquent, ac pro novo Eccleſiarum onere traducunt. At cum paulo ante ſtabilitas has regulas beneficia*

neficia eo, quo nunc ſunt, ſtatu invaluerint, & cum illis, uti fit in humanis rebus, abuſus, ac fraudes ſucreverint, neceſſe fuit, ut novis morbis nova adhiberentur remedia. Multa ad ſtilum judiciorum pertinentia, quæ ante vigebant longa conſuetudine, demum in ſcripturam redacta ſunt: alia pro temporum varietate immutari debuerunt.

§. 106. *De primariis Precibus*, quatenus eæ ad Jus privatum pertinent, hæc maxime noſcenda ſunt. Solet electus Rex Romanorum, in Imperatorem promovendus, mox poſt electionem ſuam per Legatum *Obedientiæ*, ut vocant, ſolemniore pompa Romam miſſum, reverentiam & obedientiam erga Pontificem, & Romanam Eccleſiam exhibere, approbationem electionis ſuæ, nec non gratias & favores conſuetos petere. Inter hos Pontifex ſpecialiter concedit indultum primariarum precum, per quas Imperator in ſingulis Eccleſiis nominat aliquem, cui beneficium conferatur, datis etiam executoribus in dignitate eccleſiaſtica conſtitutis, qui auctoritate Pontificia ſatagant, ut preces ad effectum deducantur (*qq*).

(*qq*) *Zech. de Jur. Rer. Eccl. Sect. III. Tit. X.* §. 147.

§. 107. Hæ preces ſeſe extendunt ad Germaniæ beneficia, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, & officia, electiva vel collativa, etiam Papæ reſervata, in quibusvis menſibus quacunque ratione vacantia. Limita & excipe: 1. Singulæ collationes, & ſingulæ Eccleſiæ per has preces non ultra, quam in uno beneficio graventur. 2. Canonicatus autem, præbenda, ac dignitas ſive perſonatus, adminiſtratio vel officium pro unico duntaxat beneficio computari debent, ita, ut non poſſit in eadem Eccleſia vi primariarum precum unus nominari ad

canonicatum, vel præbendam, alius ad dignitatem vel officium. Duplex hoc loco casus videtur distinguendus. Si canonicatus vel præbenda vacans perpetuo adnexam habet dignitatem, vel personatum, vel administrationem; tunc qui vi precum obtinet primum, excludi ab altero non poterit. Si vero is perpetuus nexus non adest, sed dignitas, vel administratio per electionem confertur, capitula putant, se satisfacere dato uno, altero negato. Sed Aula Cæsarea hodie urget utrumque. 3. Excipi debent non tantum ipsæ dignitates Metropolitanæ & Episcopales, sed etiam dignitates post Pontificalem majores in Cathedralibus, & Principales in Collegiatis Ecclesiis: item monocularia: quæ sunt juris patronatus laici: quæ ex natura sua requirunt professionem regularem: vicariæ temporales: beneficia manualia, perpetuo incorporata, commendata: per longævam consuetudinem, aut privilegium exemta: ad beneficia curata preces ab ipsis Cæsaribus non extenduntur: de iis, quæ vacant per resignationem, imo & ex causa permutationis, non semel pro Precista decisio facta est in Judicio Imperiali Aulico.

§. 108. Is, qui primas preces impetravit, pollere inprimis debet qualitatibus ad quodvis beneficium generatim, & per legitima statuta capitulorum requisitis. Dein a die vacationis notæ beneficium vacans per se, vel Procuratorem acceptare tenetur: si admitti non petat ad beneficium, quod primo vacat, retinet jus ad aliud postea vacaturum: in quibusdam Ecclesiis exigitur, ut Precista ante vacationem preces suas insinuet, tum præsertim, quando singuli Canonici jus nominandi habent per turnum; qui enim vice gaudet, mox

priore

priore defuncto alium sibi gratum nominat; atque hic Precistæ supervenienti, qui preces ante non insinuarat, difficulter cedet; quia jure jam quæsito gaudet. Per mortem Imperatoris jus Precistæ non extinguitur. Cessio primarum precum, si absque simoniaca labe, riteque fiat, sustinenda videtur.

§. 109. Differunt denique nonnulli Auctores ad hunc titulum de qualitatibus eorum, qui ad beneficia aspirant. Sed propria istius argumenti sedes in Lib. I. Decret. consistit *de ætate & qualitate & ordine Præficiendorum.* Multa autem a jure communi abhorrentia per usum & abusum introducta sunt. Jus enim commune vetat respicere nationem & originis locum. c. *Ad decorem.* 5. de Institut. vetat respicere sanguinem & consanguinitatem. c. *grave nimis.* 29. h. t. vetat respicere nobilitatem. c. *Venerabilis.* 37. h. t. SS. Concilium Trid. Sess. XXIV. c. 12. de ref. doctrinam potius, quam nobilitatem attendi vult. Sic enim ait: *Hortatur etiam sancta Synodus, ut in Provinciis, ubi id commode fieri potest, dignitates omnes & saltem dimidia pars canonicatuum, in cathedralibus Ecclesiis & Collegiatis insignibus conferantur tantum Magistris vel Doctoribus, aut etiam Licentiatis in Theologia, vel Jure Canonico.*

§. 110. Obtendi solent consuetudines & Statuta Capitularia etiam jurata. Conf. dicta Lib. I. Decret. §. 135. n. 5. Adde c. *Sicut.* 27. X. & c. 1. de Jurej. in 6. Synodus Provincialis Moguntina anni 1529. c. 87. sapienter præcipit locorum Ordinariis, & Prælatis Capitulorum, *ut Ecclesiarum statuta diligenti cura revideant, & juramenta non necessaria, a Sede Apostolica non confirmata, in*

primis vero injusta & perniciosa, non obstantibus quibuscunque consuetudinibns (cum iniquitati longinquitas temporis patrocinari non debeat) corrigant, cassent, & tollant (rr).

(rr) *Hartzheim T. VI. pag.* 588.

TITULUS VI.

DE CLERICO ÆGROTANTE, VEL DEBILITATO.

ARGUMENTUM.

I. Dispositiones SS. Canonum pro casu infirmi vel inutilis Prælati aut Beneficiati. §. 111. *II. Coadjutor cum jure successionis, aut sine jure successionis.* §. 112. *III. Prærogativæ & jura utriusque.* §. 116.

§. 111. Si Episcopus, Parochus, aut quiscunque Beneficiatus senio, morbo, sinistro quovis casu, aut superveniente irregularitate ex defectu, officium totum, ejusve partem obire ad tempus, vel per omnem deinceps vitam non potest, prohibent Canones ex genuino humanitatis jure, 1. ne is abjiciatur vel deponatur: 2. ne sufficientia ei vitæ subsidia auferantur; quia scilicet *afflicto non est addenda afflictio, sed ejus potius miserendum est.* tot. tit. & can. *Scripsit.* 1. can. *Pontifices.* 4. VII. q. 1. Prohibent, 3. ne duo ejusdem Ecclesiæ Episcopi, vel Parochi sint ob Ecclesiæ unitatem, ut inquit S. Cyprianus can. *Factus est.* 5. VII. q. 1. Sed 4. volunt Canones, ut impedito vel infirmo Coadjutor constituatur unus vel plures. tot. tit. & cit. can. *Pontifices.* (*a*). 5. Sic autem, ut nequis Episcopus, aliusve Beneficiatus ipse sibi Successorem, sive *Coadjutorem cum jure successionis* constituat. Id primo vetitum reperitur in Concilio Antiocheno anni

anni 332. (uti putant Ballerinii T. III. opp. S. Leonis) can. 23. *Nulli Episcoporum licere sibi constituere successorem in exitu vitæ suæ.* Olim tamen multi sancti Antistites id fecerant; quia, ut inquit S. Augustinus Epist. 110. *scio, post obitus Episcoporum per ambitiosos & contentiosos solere Ecclesias perturbari, & quod sæpe expertus sum, & dolui, debeo, quantum ad me attinet, ne contingat, huic prospicere civitati.*

(*a*) *De S. Augustino scribit Paulinus apud Gratianum can.* Non autem. 12. *VII. q.* 1. *eum ita consecratum fuisse*, ut non succederet in Cathedra Episcopo, sed accederet. Nam incolumi Valerio Hipponensis Ecclesiæ Episcopo, Coepiscopus Augustinus est. *Verum ipse S. Augustinus in cit. Epist. etsi Eradium Presbyterum Coadjutorem sibi cum jure successionis constituerit, non tamen eum fecit Coepiscopum; quod autem se fieri Coepiscopum cum Antecessore suo, Valerio, ipse permiserit, in hunc modum excusat l. c.* Adhuc in corpore posito beatæ memoriæ Patre & Episcopo meo sene Valerio Episcopus ordinatus sum, & sedi cum illo; quod Concilio Nicæno prohibitum esse nesciebam, nec ipse sciebat. *Equidem nullum novi Canonem Nicænum, qui id prohibuisset. Sed passim antiquorum Conciliorum Canones post Nicænos positi ab antiquis collectoribus pro Nicænis laudati fuerunt.*

§. 112. Ex his colligi potest finis & notio *Coadjutoriæ.* Est ea videlicet officium adjuvandi Beneficiatum in regimine & functione beneficii, nempe vel in temporalibus tantum, vel solis spiritualibus, vel utrisque; estque alia *simplex* absque jure successionis, quoad durat infirmitas, vel, si hæc perpetua sit, ad dies vitæ ejusdem; alia cum *jure successionis*, quæ a quibusdam vocatur *perpetua.* Sed non raro fit hodie, ut Episcopis Coadjutores dentur non modo infirmis, sed etiam aliis,

præserttm ad senium vergentibus; qui vivente coadjuto nihil administrationis habent: hinc nova fortassis distinctione opus est, ut inter Coadjutores cum jure successionis alii dicantur *assumti ad administrationem*, alii *ad meram successionem*.

§. 113. SS. Concilium Tridentinum Sess. XXV. c. 7. de ref. ait: *Cum in beneficiis ecclesiasticis ea, quæ hæreditariæ successionis imaginem referunt, sacris Constitutionibus sint odiosa, & Patrum decretis contraria*, — coadjutoriæ *cum futura successione nemini in quibuscunque beneficiis ecclesiasticis permittantur.* Excipit tamen Ecclesias cathedrales & Monasteria *ex urgente necessitate aut evidente utilitate*; ita, ut Coadjutor non alias cum futura successione detur, *quam hæc causa prius diligenter a Sanctissimo Romano Pontifice sit cognita, & qualitates omnes in illo concurrere certum sit, quæ a Jure, & Decretis hujus S. Synodi in Episcopis & Prælatis requiruntur; alias concessiones super his factæ subreptitiæ esse censeantur.* Ceterum *necessitatem* afferre potest senium, morbus, amentia, gravia negotia, ob quæ coadjutus perpetuo residere in Diœcesi absque gravi damno non potest. Quamvis enim istiusmodi necessitati mederi possit coadjutoria simplex sine jure succedendi; æquum tamen est, ut, qui dignus censetur gubernandæ Diœcesi vivente ejus Prælato, etiam post ejus obitum aliis præferatur. Hinc Gregorius M. apud Gratianum can. *quamvis* 14. in fin. VII. q. 1. de tali Coadjutore ait: *Qui etiam, si Episcopo, qui nunc ægrotat, superstes extiterit, loco ejus debeat consecrari.* *Utilitas* Ecclesiæ Coadjutorem cum jure meræ successionis exigere potest, si quando vacante Sede timeantur turbæ & damna Ecclesiæ immi-

imminentia, quæ per Coadjutorem ipſo jure ſuccedentem præcaveri poſſe videantur.

§. 114. De *conſtituendo Coadjutore temporali* Epiſcoporum & ſuperiorum Prælatorum Bonifacius VIII. c. un. h. t. declarat & ſtatuit, I. ut ea datio Coadjutorum intelligatur de cauſis majoribus, referenda ad Sedem Apoſtolicam, & ab ea poſtulanda, *conſuetudine non obſtante contraria.* II. Ut in regionibus *remotis* (adeoque & in Germania) Epiſcopus ſenio, aut valetudine corporali gravatus, vel etiam alias adeo impeditus perpetuo, ut officium ſuum nequeat exercere, poſſit de ſui conſilio & aſſenſu capituli, vel majoris partis ipſius, unum vel duos auctoritate Apoſtolica Coadjutores aſſumere ad dictum officium exequendum. III. Si Epiſcopus demens fuerit, &, quid velit aut nolit exprimere, neſciat, vel non poſſit: tunc ejus Capitulum vel *duæ ipſius partes* eadem auctoritate unum aut duos Coadjutores aſſumat idoneos, qui ejus officium exequantur. Hunc tamen ipſum caſum dementiæ Capitulum ad Sedem Apoſtolicam referre debet; uti conſtat ex verbis ſequentibus. IV. Si autem Epiſcopus ſenio aut incurabili morbo gravatus, vel perpetuo impedimento detentus, ad ſui executionem officii reddatur inutilis; & Coadjutorem aſſumere vel habere noluerit, licet a Capitulo requiſitus proprio, ſe illius non indigere ſuffragio forſitan aſſerendo: tunc nil per Capitulum innovetur, ſed hoc caſu, & etiam proximo (id eſt, proxime præcedenti, ut explicat gloſſa; alius enim caſus in Decretali non ſequitur) idem Capitulum Epiſcopi & Eccleſiæ ſuæ conditionem & ſtatum, ac facti circumſtantias univerſas, quam cito poterit, fideliter & explicite *referat* ad noti-

tiam dictæ Sedis. Hæc Relatio in hac causa, uti & aliis majoribus universis, non fit novitatis gratia Pontifici narrandæ; hinc additur: *Recepturi humiliter & efficaciter impleturi, quod super hoc per Sedem ipsam contigerit ordinari* (*b*).

(*b*) *Hanc Decretalem in odium RR. Pontificum, & contra usum reservandi causas majores explicare satagens Febronius imperite ait:* Datio Coadjutoris cum futura successione serius inter causas majores numerata est. *Profecto non agitur hic de Coadjutore cum jure successionis; quia in eadem Decretali Coadjutor de gesta administratione dicitur rationem redditurus non solum in districto examine (divini Judicis) & Prælatis eisdem (coadjutis), si sanæ mentis extiterint, ac Capitulis eorundem, sed etiam ipsorum Prælatorum successoribus, si hoc Coadjutor antea non fecerit. Agit ergo Decretalis de Coadjutore tantum temporali, nec eadem ad Germaniam omnino pertinet; quia pro remotis partibus jus & facultas dandi Coadjutorem potius extenditur, quam restringitur. Datio Coadjutoris cum jure successionis per antiquissimos jam Canones vetita erat perinde, ac omnis species successionis hæreditariæ in Ecclesia. Per se ergo pertinebat ad eum privative, qui in Jure communi dispensare potest.*

§. 115. Forma assumendi Coadjutorem cum jure successionis consistit in his: 1. Ut regulariter consentiat coadjutus, præsertim si Coadjutor non detur ad administrationem. 2. Ut consentiat Capitulum saltem in Germania; cujus juribus ad electionem per Concordata firmatis Pontifex non vult præjudicare (*c*): Capitulum tamen Coadjutorem non proprie eligit, nec ad formam electionis adstringitur; consensum tamen suum, utpote in re gravissimi momenti, ponit capitulariter, id est, omnibus vocatis, capitulariter congregatis, & per plura suffragia consentientibus. 3. Pontifex de hoc consensu certior redditus a Capitulo, cogno-

cognoſcit cauſam neceſſitatis, aut evidentis utilitatis, examinat qualitates coadjuti, uti Tridentinum præſcribit §. 113. totumque negotium ſua auctoritate perficit.

(c) *Imperatores in capitulat. Art. 14. promittunt, ſe conaturos apud S. Sedem, nequid contra Germaniæ Concordata per Adjutorias Prælaturarum electivarum agatur.*

§. 116. Jura Coadjutoris, qui aſſumtus eſt ad adminiſtrationem, & adjuvandum Prælatum, conſiſtunt potiſſimum in his: I. Ejus poteſtas tanta eſt, quam requirit conditio coadjuti, & literæ Apoſtolicæ. Regulariter poteſt omnia, ad quæ inutilis eſt coadjutus, excepta nominatim alienatione bonorum eccleſiaſticorum. c. un. h. t. in 6. II. ib. deciditur, eidem pro modo adminiſtrationis congruos reditus ex bonis Eccleſiæ aſſignandos eſſe. III. Quando munere Prælati fungitur, eadem prærogativa ei debetur in Eccleſia, quæ competit coadjuto, ita tamen, ut hic ſemper præferatur ſuo Coadjutori. Relate ad extraneos diſtinguendum eſt inter functiones; in his enim aliquando ſpectatur qualitas perſonalis, ceu ætas Ordinationis, aliquando ipſa dignitas. Extra hunc caſum in aliis functionibus cogitandum eſt, Coadjutum fulgere radiis propriis, Coadjutorem alienis.

§. 117. Coadjutor aſſumtus ad meram ſucceſſionem non ex conſenſu Capituli, ſed ex auctoritate Pontificis jus acquirit, non quidem in actu ſecundo, ſed in habitu, ac interim ſuſpenſum, donec eveniente vacatione efficiatur jus plenum & efficax absque alio miniſterio, aut facto hominis. Emolumenta ex Coadjutoria regulariter exi-

gere

gere non poteſt, niſi ob ſpeciales rationes ipſi per Sedem Apoſtolicam ſuper reditibus Prælaturæ penſio conſtituatur.

TITULUS VII.

DE INSTITUTIONIBUS.

ARGUMENTUM.

I. Diverſa paſſim nominatur inſtitutio. §. 118. *II. Authorizabilis datur a ſolo Epiſcopo.* §. 119. *III. Corporalis non fit facto proprio.* §. 120.

§. 118. Diſtinguendi in primis ſunt diverſi actus, qui in eccleſiaſtico beneficio *plene acquirendo* contingunt. *Inſtitutio* I. latiſſime ſumitur pro quovis modo canonico-beneficium ratione quadam acquirendi. §. 83. II. Eſt alia inſtitutio *collativa tituli*, ſeu juris *in re*, nempe in beneficio; atque hæc aut fit ad præviam præſentationem vel nominationem patroni laici vel eccleſiaſtici; ac tum appellatur collatio *non libera*; aut fit ab Epiſcopo, aut inferiore perſona vel communitate eccleſiaſtica, cui jus conferendi beneficium competit. §. 84. n. II. Atque vocatur *collatio libera.* III. In beneficiis, quibus cura animarum incumbit, ſi a quovis inferiore collata ſunt etiam proprie & in titulum, pro hac cura obtinenda recurrendum eſt ad Epiſcopum; qui præmiſſo examine, aut ſi alias idoneum judicet eum, cui beneficium collatum eſt, concedendo curam animarum dicitur dare *inſtitutionem authorizabilem*; quæ eſt *auctoritas ab Epiſcopo data in oves*, ſeu *commiſſio regendi.* Differt ergo inſtitutio authorizabilis ab inſtitutione collativa tituli facta per inferiorem Epiſcopo: differt eadem etiam ab *approbatione* pro audiendis confeſſioni-

sionibus; quæ illis necessaria est, qui beneficium curatum non habent. Trid. Sess. XXIII. c. 15. de ref. IV. Alia est institutio *corporalis*, seu *corporalis immissio*, *possessionis datio vel apprehensio*; atque hæc de jure scripto tribuitur ab Archidiacono, hodie ex consuetudine a Commissariis Episcopi, Decanis ruralibus, aliis. Hæc institutio corporalis a multis vocatur *investitura*. At enim secundum quosdam Canones investitura differt a corporali immissione. c. *Pro illorum.* 22. de Præbend. c. *Proposuit.* 4. de Concess. præb. Sane etiam in jure Feudorum investitura feudi differt a traditione & adeptione corporalis possessionis. Est enim investitura feudi nil aliud, quam solemnis concessio feudi, quæ in ipso contractu intervenit, & sine traditione possessionis subsistit, adhibita imaginaria symboli traditione. Sic investitura beneficii olim per annulum fieri solita est, more deducto a jure Feudorum (*a*).

(*a*) *Conf. Franc. Florens de Præl. & dign. p.* 310.

§. 119. Institutio authorizabilis ita competit Episcopo, ut non videatur ab inferiore acquiri posse ulla consuetudine aut præscriptione; quia in iis, quæ absurda sunt, & a SS. PP. institutionibus aliena, locum non habet consuetudo aut præscriptio: at istiusmodi est, si inferior Episcopo det curam animarum, aut institutionem authorizabilem. c. *cum satis sit absurdum.* 4. de offic. Archid. can. *Nullus.* 11. XVI. q. 7. can. *Regenda.* 4. X. q. 1. SS. Concilium Trid. Sess. VII. c. 13. de ref. excludit in hac re *prætextum cujusvis Privilegii, seu consuetudinis, etiam ab immemoriali tempore præscriptæ.* Una ergo exceptio videtur relinqui, ut curam committere possit is, qui habet jurisdi-

ctionem quasi Episcopalem in territorio exemto, aut qui novis ac singularibus privilegiis est munitus.

§. 120. Institutio corporalis fieri debet modo per Canones, aut legitimam consuetudinem præscripto. c. *adhæc.* 7. §. 5. de offic. Archid. Nemo autem propria auctoritate possessionem beneficii apprehendere potest; ac si *Electus* id faciat ante confirmationem, eo ipso privatur omni jure per electionem quæsito. c. *Avaritiæ.* 5. de Præb. in 6. Idem fit, siquis *vi* occupat beneficium quodcunque, aut *se scienter injuste intrudit in eo*, id est, cum sciat, sibi nullum jus in beneficio competere. c. *eum, qui.* 18. eod. in 6.

TITULUS VIII.

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

ARGUMENTUM.

I. Quæ & quotuplex sit vacatio beneficii. §. 121. *II. Qualis requiratur, ut possit conferri.* §. 122. *III. Promissio beneficii non vacantis.* §. 124. *IV. De tempore conferendi beneficia vacantia remissive.*

§. 121. *Vacare* dicitur beneficium multiplici modo: I. de facto tantum, de jure tantum, de jure & facto, uti beneficium caret Possessore tantum, aut proprietario tantum, aut utroque. *De facto tantum*, si is, cui verum jus in beneficio competit, necdum ejus possessionem cepit, aut inde vi expulsus est. *De jure tantum*, si quis titulum beneficii vel Ecclesiæ perdidit e. g. ex sententia,

tia, vel acceptatione beneficii incompatibilis. *De jure & facto fimul*, fi neque jus, neque poffeffio beneficii penes aliquem eft, quæ eft propria & plena vacatio. II. *Vere* vacat beneficium: fi neque jus, neque poffeffio, aut faltem fi jus & titulus nemini jam competit, uti fit in obitu Epifcopi, in renuntiatione fimplici, privatione, depofitione: *ficte*, quando beneficiatus e. g. Epifcopus quoad Ecclefiæ fuæ adminiftrationem haberi poteft, tanquam mortuus; uti fi captus detinetur: fi ob amentiam, aliudve impedimentum perpetuum vel diu durans inutilis eft ad regendam Ecclefiam, vel regimen alteri committendum (*a*), aut fi Epifcopo in remotis locis diu abfuturo, Vicarius ab ipfo relictus moriatur, vel excommunicetur. III. Dicitur etiam beneficium vacare *certo loco*, e. g. in curia; quod propter refervationes notandum eft. Regula videtur ftatuenda hæc: Beneficium cenfetur vacare illo loco, in quo contingit factum, ex quo intelligitur fecundum Canones vacatio beneficii (*b*).

(*a*) c. Inter corporalia. 2. §. 2. *de Transl. Epifc. ibi:* Juxta communem modum loquendi illa dicitur Ecclefia viduata, quæ, licet Epifcopum habeat, inutilem tamen perhibetur habere.

(*b*) *Conf. Leuren. For. Benef. P. III. q.* 25. *feq.*

§. 122. Beneficium vacans de jure tantum (multoque magis vacans de jure & facto) poteft alteri conferri, imo debet intra præfixum tempus fub pœna devolutionis. Non tamen concedi poteft ejus poffeffio, non citato & audito priore Poffeffore. c. *Licet Epifcopus.* 28. de Præbend. in 6. Literæ ad beneficium impetratæ, fi id vacet de jure tantum, nec in iis fiat mentio de colorata alterius poffeffione, non valent. c. *Cum noftris.* 6.

Secus

Secus eſt, ſi poſſeſſio nequidem colorata, penes alium ſit; uti ſit, cum vacat beneficium ex adeptione ſecundi incompoſſibilis. c. *Literas.* 9. Univerſe qui impetrare vult beneficium, exprimere debet, & quod vacet, & quo modo vacet. Expreſſo autem uno vacationis modo e. g. per obitum, non venit alius e. g. per reſignationem (*c*).

(*c*) *Leuren. cit. P. III. q.* 5.

§. 123. Conceſſio beneficii non vacantis (vel de facto tantum vacantis) graviter prohibita eſt, & irrita. c. 1. & 2. h. t. c. *conſultationibus.* 4. de Donat. ubi additur exceptio: niſi ejus conceſſio fiat locis religioſis, ſine præjudicio tamen viventis beneficiati. Vacatio ficta aut interpretativa non ſufficit, nec validam reddit beneficii conceſſionem.

§. 124. Promiſſio beneficii non vacantis de jure, nulla eſt penitus hodierno jure. Olim enim vigebant gratiæ exſpectativæ. Varii poſtea prohibitionis gradus facti ſunt. I. Concilium Lateran. III. ſtatuit: *Nulla eccleſiaſtica miniſteria ſeu etiam beneficia vel Eccleſiæ tribuantur alicui ſeu promittantur, antequam vacent. Ne deſiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & beneficium ſe crediderit ſucceſſurum.* II. Hæc ratio pertinere maxime videbatur ad promiſſionem beneficii *determinati*, non vacantis; verum Innocentius III. id etiam explicavit, vel extendit ad beneficium vacaturum quodcunque *indeterminatum.* c. *Dilectus.* 19. de Præbend. c. *Accedens.* 14. h. t. III. Idem tamen Innocentius III. cit. c. 14. ait: aliud eſt, *Prælatum promittere collationem beneficii, cum poterit; aliud, cum vacabit;* hoc poſterius fieri poſſe negat; illud prius concedit; *cum in multis caſibus*

ſe

ſe facultas offerre poſſet, in quibus collatio non eſſet in exſpectatione vacaturi beneficii differenda (*d*). Verum Bonifacius VIII. c. *deteſtanda.* 2. h. t. in 6. iſtuc etiam prohibuit, nullumque eſſe juſſit. Atque hoc jure utimur. Neque id tantum ad Collatorem beneficii pertinet, verum etiam ad Patronum, qui jus præſentandi habet.

(*d*) *Gloſſa in cit. c.* 14. *enumerat hos caſus. Fieri poteſt, ut aliquis beneficio privetur: ut renuntiet: ut de una præbenda fiant duæ, ſi facultates augeantur ex teſtamento vel donatione.*

§. 125. Poſt Decretalem Bonifacii VIII. SS. Concilium Trid. Seſſ. XXIV. c. 19. de ref. ſuſtulit omnes gratias exſpectativas, & reſervationes mentales & alias quascunque gratias ad vacatura beneficia, indulta etiam ad alienas Eccleſias vel Monaſteria alicui, etiam ex S. R. E. Cardinalibus concedenda (*e*). Hoc Decretum non intelligitur I. de primariis Precibus Imperatoris; quia is non nominatur; cum ſpeciali nota ſit dignus; uti nominantur Cardinales, qui & ipſi ſpeciali nota digni ſunt. II. Non pertinet ad morem Eccleſiarum Cathedralium vel Collegiatarum, vi cujus aſſumunt quosdam in canonicos; ſed ob acciſos reditus ſenioribus tantum provident. III. Legitima conſuetudine jam introducta, aſſumi poſſunt Canonici quidam *exſpectantes*, ut in Diœceſi Conſtantienſi. Extra caſum legitimæ conſuetudinis Canonicus ultra præſtitutum numerum contra prohibitionem Concilii Trid. aſſumtus prætendere non poteſt jus ad proximam vacaturam præbendam (*f*). IV. Neque Decretum Trident. extenditur ad coadjutorias cum jure ſucceſſionis.

(e) *Reservatio mentalis, quam ipse Papa abdicavit in Concilio, erat, quando is beneficium aliquod in genere, vel in specie sibi reservabat, ut personæ gratæ, quam non exprimebat, sed in mente retinebat, suo tempore conferretur. Olim indultum conferendi beneficia vacatura, erat validum; uti colligitur ex c.* Constitutus 11. *h. t.*

(f) *Memorabile est, quod deciditur c.* Ex parte. 10. *h. t. nempe in Ecclesiis non numeratis vacationem præbendarum, seu canonicatuum possibilem non esse; ut proinde nec devolutio ex negligentia semestri in non providendo ibi locum habeat.*

§. 126. Quod interpretes quidam ad hunc titulum congerunt *de tempore, intra quod beneficia conferri debent*, id necessario præoccupavi Lib. I. Decretal. §. 276. ubi animadverti, id tempus *utile* esse in initio, & decursu; quo pertinet c. *Quia diversitatem.* 5. & c. *Post electionem.* 7. in part. decis. h. t. De *Jure Devolutionis* proprius est agendi locus pariter Lib. I. Decret. de suppl. negl. Præl. Id autem non extendi ad Archiepiscopatus & Episcopatus, deciditur c. *dilectus.* 12. h. t. De casu, quo collatio beneficii ad Episcopum, & Capitulum simul pertinet, distingui debet, utrum Episcopus Capitulo intersit, uti Prælatus, an ut Canonicus; priore casu a Capitulo non sit devolutio ad Episcopum; quia & ipse censetur negligere; at sit casu posteriore. Sic deciditur c. *Postulastis.* 15. h. t.

TITU-

TITULUS IX.

NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

ARGUMENTUM.

I. Quando vacatio Sedis incipiat: quando desinat. §. 127. *II. Pro casu Sedis vacantis SS. Canones provident, & cavent.* §. 128. *III. Regula de juribus Capitulorum Sede vacante.* §. 129. *IV. Exceptiones.* §. 130. *V. Exempla Regulæ & Exceptionum.* §. 131.

§. 127. *Sedes* refertur ad Ecclesias cathedrales, collegiatas, & Regulares: *Vacatio* ad veram, & fictam, seu interpretativam. §. 121. n. II. Nam vacare Sedem hoc loco idem est, ac viduari Prælato, & carere proprio defensore. c. fin. h. t. Atque ex hoc intelligitur, quando vacatio incipiat. *Cessat* autem *ficta* vacatio cessante impedimento Prælati, aut quando per Apostolicam Sedem quidpiam pro eo casu ordinatum fuerit. *Vera* vacatio cessat per confirmationem novi Prælati, & in illis Ecclesiis, quarum provisio fit in curia Apostolica, quoad administrationem capituli tunc cessat, quando confirmatus literas Apostolicas Capitulo in Originali exhibuerit. Extrav. 1. de Elect. int. comm. Agitur autem hic maxime de Sede *Episcopali* vacante.

§. 128. Quia potestas Prælatorum, & Episcopalia jura in bonum subditorum potissimum instituta sunt; hinc pro casu vacantis Sedis provisum fuit *primo*, ut de creando Prælato novo habeatur cura: interim vero administratio Episcopalium jurium, quantum necesse est, continuetur. *Secundo* quia autem ea administratio fit quodammodo ab alienis, & Ecclesia tunc proprio defensore caret;

præcaveri debuit, *ne Sede vacante aliquid innovetur*, per quod ſcilicet prior ſtatus mutetur, & Eccleſia vacans detrimentum incurrat. Ex his deducitur Regula, & Exceptio de adminiſtratione jurium Epiſcopalium pro caſu Sedis vacantis.

§. 129. *Regula* eſt: Capitulum Cathedrale Sede Epiſcopali vacante adminiſtrare & exercere poteſt ea omnia, quæ ad ordinariam Epiſcopi poteſtatem & officium pertinent. Nam Decretales Pontificum per ſe ſumunt, ac declarant, nomine *Ordinarii* venire æque capitulum Eccleſiæ vacantis, ac ipſum Epiſcopum Sede plena (*a*). Dein Capitulum Sede vacante in ſpiritualibus ac temporalibus adminiſtrare dicitur. c. *Si Epiſcopus*. 3. & c. Eccleſiæ cathedrali. 4. de ſuppl. negl. Præl. in 6. In Germania quidem adminiſtratio & exercitium jurium Epiſcopalium vacante Sede Capitulo firmatur per Leges Imperii. Inſt. P. O. Art. V. §. 17. Ceterum ea, quæ ad Ordinarium regimen eccleſiaſticum pertinent, Capitulum exercet non per ſuffragia & actum capitularem, ſed per Vicarium, quem infra octo dies poſt devolutam ad ſe adminiſtrationem conſtituere, vel confirmare debet. Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 16. de ref.

(*a*) *Extrav. un. Joann. XXII. de Præb. ibi:* Ordinarios intelligimus — Epiſcopos, — vel Eccleſiis Cathedralibus vacantibus Capitula eorundem.

§. 130. *Exceptio* a regula eſt: Capitulum Sede vacante exercere non poteſt ea, 1. per quæ ſtatus prior Eccleſiæ vel diœceſeos mutatur, aut futuro Prælato præjudicium infertur. 2. Quæ Epiſcopo jure tantum extraordinario, vel ratione dignitatis aut ordinis Pontificalis competunt, aut 3. ei

ei ſpecialiter ſunt reſervata, conſequenter Capitulo per Canones prohibita.

§. 131. *Exempla datæ Regulæ* ſibi propoſiturus expendere poteſt ſingularia capita, ad quæ ampliſſimam poteſtatem Epiſcopalem reduxi Lib. I. Decret. de officio Jud. Ord. a §. 521. Ac. I. *Functiones Pontificales* Capitulum alteri Epiſcopo demandare poteſt. II. Circa *ordinationem Cleri* Capitulum inſtituit præſentatos ad beneficia: confirmat, vel infirmat electiones Abbatum. c. *Cum olim.* 14. de M. & O. Capitulum confert beneficia, quorum collatio alias ad Epiſcopum, ut Prælatum, & Capitulum communiter ſpectat. c. un. h. t. in 6. Si collatio beneficii ad aliquem pertinet cum conſilio Epiſcopi facienda, hoc mortuo non debet collatio differri. ibid. §. 2. III. Circa *modum regiminis Epiſcopalis* exercendi, Capitulum viſitare poteſt diœceſin: exercet jurisdictionem Epiſcopi non tantum contentioſam & neceſſariam, ſed etiam voluntariam & gratioſam, modo ea ſit Epiſcopo propria & ordinaria: abſolvit ab excommunicatione, quando Epiſcopus poterat abſolvere. c. un. de M. & O. in 6. IV. Circa *res temporales & regimen œconomicum* ad Capitulum pertinet adminiſtratio bonorum & redituum, tum qui titulo aliquo ſpirituali Eccleſiæ obveniunt, tum eorum, qui ex ſuperioritate temporali, collectis, nundinis, monopoliis, aliisque juribus regalibus profluunt. Huc etiam pertinet regimen *Politicum* in locis, ubi Epiſcopi ſunt Principes Imperii. Sic in Germania Capitulum vacante Sede gaudet jure ſuffragii in Comitiis Imperii & circulorum, Pace Weſtphalica confirmato. Inſt. P. O. Art. V. §. 21. Exercet ſuperioritatem territorialem cum omnibus annexis

Regalibus: fert leges territoriales politicas etiam juri communi adversas: cudit monetam nomine Ecclesiæ suæ: constituit judices etiam criminalium causarum: dat veniam vitæ reis facinorosis: legitimat proles ad effectus civiles, conducit milites &c.

§. 132. Exceptiones a regula exemplis maxime illustrandæ sunt. Sic enim casus omnes ad regulam pertinentes certius intelligentur; quia exceptio firmat regulam in contrarium. Excipiuntur ab administratione Capituli I. *ea, per quæ status prior Ecclesiæ vel Diœceseos mutatur, aut futuro Prælato præjudicium infertur.* Hinc Capitulum non potest alienare bona & jura Ecclesiæ. c. 1. h. t. nec bona mensæ Episcopalis transferre ad mensam Capituli: nec litem super Ecclesiæ bonis inchoare, aut inchoatam prosequi. c. fin. h. t. nec potest canonicatum vel præbendam supprimere; uti satis colligitur ex Conc. Trid. Sess. XXIV. c. 15. de ref. Ipsa Rubrica hujus tituli est generalis, vimque Canonis habet, quamlibet mutationem status prioris, & quodvis Prælati præjudicium prohibentis.

§. 133. Excipiuntur II. ea, *quæ Episcopo jure tantum extraordinario, aut ratione dignitatis Pontificalis competunt.* Capitulum ergo non succedit Episcopo in jurisdictione contra exemtos, contra quos ille tantum ut delegatus Sedis Apostolicæ procedere potest: ne succedit in usu privilegiorum, quæ Episcopo ob Pontificalem dignitatem concessa sunt. Istiusmodi censetur usus altaris portatilis. c. fin. de Privil. in 6. Celebratio divinorum tempore interdicti. c. *quod nonnullis.* 25. de Privileg. Libera electio confessarii. c. fin. de. Pœnit. & Remiss. Mitigatio censurarum contra Episcopos

ſcopos ferendarum. c. *quia Pontificali.* 2. de offic. deleg. Conformitas Capellani in celebrando divino officio. Clem. fin. de Celebr. Miſſar.

§. 134. Excipiuntur III. *ea, quæ Epiſcopo ſpecialiter ſunt reſervata;* qualia ſunt beneficia ad liberam ſolius Epiſcopi collationem ſpectantia. Hæc enim vacante Sede Epiſcopali conferre non poteſt Capitulum. c. 2. h. t. etſi Epiſcopus in iis conferendis conſilium vel aſſenſum ſui Capituli alias requirere debeat. c. 1. §. 1. h. t. in 6. Nec Capitulum dare poteſt dimiſſorias intra annum a die vacationis, ſi ſubditi diœceſani non ſint arctati ratione beneficii recepti, vel recipiendi. Concil. Trid. Seſſ. VII. c. 10. Seſſ. XXIII. c. 10. utrinque de ref. Specialiter etiam Epiſcopo reſervata cenſetur degradatio Clericorum, cognitio ſummaria de gratiis Sedis Apoſtolicæ, cognitio in cauſa aſyli &c.

TITULUS X.

DE HIS, QUÆ FIUNT A PRÆLATO SINE CONSENSU CAPITULI.

TITULUS XI.

DE HIS, QUÆ FIUNT A MAJORI PARTE CAPITULI.

ARGUMENTUM.

I. Canonici unde dicti ſint. §. 135. *II. Qui Capitulares: Notio Capituli.* §. 136. *III. Jura Epiſcopi in Capitulum: Neceſſitas exquirendi Capituli conſilium vel conſenſum.* §. 137. *IV. Inſtitutio Capituli.* §. 141. *V. Quis actus Capitularis.* §. 143.

§. 135. Tractant his binis titulis Interpretes de Canonicis Ecclesiarum Cathedralium maxime, tum etiam Collegiatarum & Regularium; eorumque juribus & actibus tam communibus ipsorum, & Prælati, quam propriis. *Canonici* primo dicti sunt a *Canone*, seu matricula Ecclesiæ, cui inscripti erant ob jus percipiendi ex illa Ecclesia oblationes, & stipendia. Alii enim Presbyteri sustentationem accipiebant a privatis vel Magnatibus, in quorum Oratoriis deserviebant. Seculo VIII. Canonici sunt appellati ex communitate, in qua degebant secundum regulam Chrodegangi Metensis Episcopi, ex SS. Canonibus concinnatam. Postmodum dissoluta communitate vitæ præcipui quidam Clerici, Ecclesiis adscripti ad certas functiones spirituales cum jure percipiendæ præbendæ, auctoritate ecclesiastica in unum corpus redacti sunt, ut haberent *Canonicam*, seu jus stalli & participationem divinorum inter suos, ac *Præbendam*, seu jus percipiendi proventus ecclesiasticos ex communi massa præbendos. Id tamen jus in quibusdam Ecclesiis post concessam jam Canonicam ad aliquot annos differtur, consuetudine derogante juri scripto. c. *dilectus*. 19. v. *videtur indignum*. de Præb. & dign.

§. 136. Sunt *Canonici Ecclesiæ Cathedralis*, & *Collegiatæ*: sunt *Seculares*, & *Regulares*. At præterea in eadem Ecclesia alii dicuntur *Capitulares*, alii *non Capitulares*; sicut enim non omnes ejusdem Ecclesiæ Clerici sunt Canonici; ita non omnes Canonici constituunt Capitulum, nec jus suffragii in Canonicorum conventu habent. Per Capitulum hic intelligitur *Collegium Canonicorum, qui sacro ordine insigniti, præbenda & jure suffragii*

gii in Ecclesia Cathedrali vel Collegiata gaudent (*a*). Sive Capitulum est *Collegium Capitularium Ecclesiæ cujusdam cum suo capite ordinatum pro tractandis negotiis ad statum & disciplinam Ecclesiæ pertinentibus.* Si Capitulum restrictum est ad certum ac determinatum numerum Capitularium, ut e. g. non ultra XII. aut XXIV. esse possint Capitulares, tum vocatur *clausum.* Si vero determinatus non est Capitularium numerus, sed nunc major, nunc minor; quia quivis Capitularis, quamprimum debitas qualitates habet, nempe ætatem, ordines, residentiam, mox ad Capitulum adspirare potest, vocatur *non clausum.*

(*a*) *Ad jus suffragii in Capitulo obtinendum requiritur Subdiaconatus. Clem. 2. de ætat. & qual. Præf. SS. Concil. Trid. Sess. XXII. c. 4. de ref. Canonici Domicellares non tantum jure suffragii destituuntur, sed nullas habent, aut perexiguas præbendas, nunquam autem Capitulares, aut sic dictas majores. Ceterum etiam Capitulares non semper fructibus æquales sunt; quia Seniores ex oblegiis, certis decimis, similibusque obventionibus sæpe majores percipiunt reditus. De Capitulis clausis extat Dissertatio in Thes. Jur. Eccl. T. III. Num. V.*

§. 137. Capitulum ergo constituunt Canonici Capitulares cum suo Decano, qui illius caput est. Capitulum Ecclesiæ Cathedralis exprimitur nomine *Majoris Ecclesiæ* (*b*), & conficit Senatum Ecclesiæ, quem Episcopus, si non agatur de re ad suum vel suorum commodum spectante, convocare, ejusque vota exquirere potest. Concil. Trid. Sess. XXV. c. 6. de ref. In eodem Concilio Sess. VI. c. 4. de ref. Episcopo tribuitur jus Capitula Cathedralium & aliarum majorum Ecclesiarum toties, quoties opus fuerit, visitandi, corrigendi, & emendandi,

 etiam

etiam auctoritate Apostolica. Hoc decretum, non obstantibus querelis Capitulorum quorundam Germaniæ, in Sess. XXV. c. 6. de ref. confirmatum fuit, & certo modo temperatum pro casu, quo Episcopus contra Canonicos Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, ex officio vel ad petitionem alicujus procedit *extra visitationem.* Ibidem additur: *Episcopis præterea ubique is honor tribuatur, qui eorum dignitati par est: eisque in choro & in capitulo, in processionibus, & aliis actibus publicis sit prima sedes, & locus, quem ipsi elegerint, & præcipua omnium rerum agendarum auctoritas. — — Ceteris autem in rebus Capituli jurisdictio & potestas, siqua eis competit, & bonorum administratio salva & intacta omnino relinquatur.*

(b) *Exemplum extat c.* Tua nuper. 8. *h. t. ubi dicitur, quod Episcopus sine assensu* majoris Ecclesiæ *non possit Cœnobiis, vel aliis Ecclesiis conventualibus donare Ecclesias, etsi ad illas pertineat jus patronatus. Aliud exemplum extat c.* Cum clericis. 19. *de V. S. Siquis jurat obedire Prælato & Ecclesiæ, hoc nomine* Ecclesiæ *non intelligitur totus Clerus diœcesanus, sed Capitulum. Ubi additur:* Is tamen, qui præstat hujusmodi juramentum, Episcopo tanquam capiti principaliter obligatur. *Nam principale caput Capituli est Episcopus, qui cum Capitulo repræsentat totam Ecclesiam, seu unum corpus. c. 4. h. t.*

§. 138. *In exquirendo a Prælato Capituli consensu vel consilio,* (quæ res proprie ad hunc titulum pertinet) plurimum valet legitima consuetudo. c. *Non est.* 3. de Consuet. in 6. Sufficit etiam, si Prælatus *consilium* petat *a saniore parte.* c. 5. h. t. Quando *consensu,* non solo consilio opus est, satis est, si is postea superveniat. c. 3. h. t. & c. *contingit.* 3. de Transact. Consensus *tacitus* sufficit in concef-

conceſſione beneficiorum, quæ ad Prælatum & Capitulum ſimul ſpectat, & a Prælato ſolo, tacente Capitulo facta eſt (*c*). Præſentatio tamen ad Abbatem & Monachos ſimul pertinens, ſi a ſolo fiat Abbate, dicitur non tenere. c. 6. h. t.

(*c*) *In hanc ſententiam explicatur c. 2. h. t. in ſingulari diſſertatione, quæ continetur in Theſauro Jur. Eccl. T. V. Num. X.*

§. 139. His præmiſſis Prælatus in negotiis majoribus, magisque arduis tenetur uti conſilio ſui Capituli, non autem eo omiſſo *aliorum Clericorum & laicorum circa ipſum commorantium.* c. 4. & 5. h. t. ceu in inſtituendis aut deſtituendis Abbatibus, in confirmandis electionibus. c. 4. & 5. h. t. in cenſuris ferendis contra Presbyteros c. 1. de Exceſſ. Præl. Ex præſcripto Concilii Trid. *in Decretis reformationis* Epiſcopus aſſiſtentia duorum ex Capitulo indiget, 1. ſi contra Canonicos extra viſitationem procedit. Seſſ. XXV. c. 6. 2. In commutatione piarum fundationum. Seſſ. XXV. c. 8. 3. In publicatione indulgentiarum pro dantibus eleemoſynas. Seſſ. XXI. c. 9. 4. In ordinandis Seminariis. Seſſ. XXIII. c. 18.

§. 140. *Conſenſus* Capituli, non merum conſilium in iis requiritur, quæ præjudicium Eccleſiæ, Prælato, vel Capitulo & Prælato ſimul afferunt. Iſtiusmodi ſunt alienatio rerum immobilium, vel mobilium pretioſarum. c. 1. h. t. c. *Fraternitatem.* 2. & c. *Paſtoralis.* 7. de Donat. Eccleſiarum unio vel ſuppreſſio. c. 8. h. t. Conceſſio Eccleſiæ, ut in monaſterium convertatur. can. *Si Epiſcopus.* 73. XII. q. 2. & c. 9. h. t. Impoſitio penſionum, quas una Eccleſia ſolvere debeat alteri, excedentes quinquage-

quagesimam partem proventuum. c. *Apostolicæ.* 9. de Donat. Contractus mutui, aliave conventio, qua obligatur Ecclesia. c. *Quod quibusdam.* 4. de Fidejuss. & c. *Si quorundam.* 2. de Solution. Assumptio Coadjutoris §. 114. 115. Mutatio in numero Canonicorum, aut dignitatum augendo, vel minuendo. arg. c. 8. de Constit. c. fin. de V. S.

§. 141. In his, quæ de Capitulo dicta sunt, dum consensum præstat Prælato in negotiis arduis, aut quando propria tractat negotia, a rationibus Episcopi separata, duo sumuntur. *Primo* Capitulum esse legitima auctoritate institutum: *Secundo* actum, quo is consensus præstatur, aut quo negotia Capituli expediuntur, esse capitularem ac legitimum. Atque hæc duo ad Tit. XI. hujus libri proprie pertinent.

§. 142. Pro instituendo igitur Capitulo Auctoritas Ecclesiastica requiritur. Neque enim Clerici alicujus Ecclesiæ ipsi suo arbitrio & pacto in unum corpus, ac legitimum collegium coire possunt. Secus non Capitulum, sed factio, & collegium illicitum est. conf. Lib. I. Decret. §. 511. n. III. Adde c. *Dilecta.* 14. de Excess. Præl. & L. 1. §. 1. D. Quod cujusque universitatis. ibi: *Quibus autem permissum est, corpus habere collegii, societatis, sive cujusque alterius eorum nomine: proprium est ad exemplum Reipublicæ, habere res communes, arcam communem, & Actorem sive Syndicum, per quem, tanquam in Republica, quod communiter agi, fierique oporteat, agatur, fiat.* Præter Syndicum, commune ærarium, & communem rem vel negotia communia, Capitulo etiam competit *jus sigilli.* cit. c. *Dilecta.* & c. *Tertio.* 5. de Probat. c. *Significavit.*

ficavit. 48. de Appellat. Porro ad Capitulum primo instituendum saltem tres requiruntur. L. *Neratius.* 85. D. de V. S. Duo autem sufficiunt ad institutum. c. 1. de Elect. Imo illius jura etiam in uno perseverant. L. 7. in fin. D. Quod cujusque Universitatis.

§. 143. Ut dein actus, qui ad expedienda Capituli negotia requiritur, censeatur *capitularis*, necesse est I. ut Capitulum sit legitime congregatum. Nam separatim per singulos acta, non censentur acta per Capitulum. c. *In Genesi.* 55. de Elect. Vocandi autem sunt more in quavis Ecclesia usitato, singuli in loco præsentes, imo in quibusdam casibus etiam absentes (*d*). II. Suffragia libera esse debent. c. *Quisquis.* 43. de Elect. nec per simoniam obtenta. c. *Nobis.* 27. de Simonia. III. Pro exitu negotii regulariter requiritur & sufficit consensus majoris & sanioris partis præsentium. c. 1. & 3. de His, quæ fiunt a maj. Major autem pars censetur sanior, nisi de pravo illius animo probatio fieri possit Superiori. Habita majore & saniore parte negotium per appellationem impediri non potest. cit. c. 3. eod. IV. Quamvis autem in negotiis, quæ peculiare singulorum præjudicium continent, singulorum consensus requiratur per c. 29. de R. J. in 6. tamen ut Canonici ad reparandam Ecclesiam Cathedralem redituum partem ab eadem Ecclesia provenientium conferre debeant, sufficit consensus partis majoris. c. fin. h. t. Atque hoc videtur extendi debere ad quamvis causam, quæ in utilitatem ejusdem Ecclesiæ cedit.

(*d*) *Uti cum facienda est electio Prælati. Lib. I. Decret.* §. 296. *& seq. Quando recipiendus aliquis est in Canonicum*

nonicum, aut facienda collatio beneficiorum. c. Cum in Ecclesiis. 33. *de Præbend. in* 6. *Quando indicenda est cessatio a Divinis.* c. Quamvis. 8. *de offic. Ord. in* 6. *aut denique per cit. Reg.* 29. *in* 6. *quando aliquid decernendum est in peculiare singulorum præjudicium. De Canonicorum officiis & Capitulorum juribus multa aliis locis, titulisque occurrunt. Expurgari autem ex dictis quorundam idea potest, qui sibi fingunt, jura Capitulorum unice ad conservandos reditus temporales pertinere. Sane ex fine & institutione primæva pertinent ea vel maxime ad conservandum statum & disciplinam Ecclesiæ; de qua cum in Conciliis tractetur maxime, Capitulis competit jus Deputatos mittendi ad concilia provincialia. c. fin. de His, quæ fiunt a Præl. Arduum maximeque insolitum negotium Archiepiscopi Germaniæ aggressi sunt per sic dictam Punctationem Emsensem. Miror, nihil uspiam de exquisito Capitulorum consilio vel consensu memorari.*

TITULUS XII.

UT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DIMINUTIONE CONFERANTUR.

ARGUMENTUM.

I. Diminutio fit per nova onera personalia & realia §. 144. *II. Jus Episcopi circa imponenda onera personalia* §. 145. *III. Non per quævis onera realia fit diminutio beneficii* §. 146. *IV. sed per censum novum &c. Jus eum imponendi* §. 149.

§. 144. Rubrica continet regulam prohibentem, ne beneficia, dum conferuntur, pristinis emolumentis imminuta, vel novis oneribus aucta dentur contra intentionem scilicet fundatorum, & mentem SS. Canonum. Onera quædam sunt *personalia*, quæ ipsi personæ beneficiati imponuntur, eaque vel *spiritualia* e.g. si jubetur adjuvare parochum

rochum in concionibus, catecheſibus, excipiendis confeſſionibus: alia *temporalia*, ſi præſtare jubetur partem fructuum, cenſum, penſionem &c. ſic tamen, ut iſtuc onus cum ejus vita exſpiret, nec ad ſucceſſores transeat; ſecus enim onus cenſetur *reale*, eoque gravatur non tam beneficiatus, quam ipſum beneficium. Atque ad hæc onera temporalia, per quæ fit diminutio priorum emolumentorum, regula maxime pertinet. Ab aliis omnia onera, quæ conſiſtunt in præſtando facto e.g. miniſterio ſacro, nuncupantur *perſonalia:* quæ in præſtanda re, penſione &c. *realia.* Quidquid ſit, diſtingui debet inter onus, quod imponitur beneficiato, & cum ejus morte extinguitur: & inter onus, quod imponitur beneficio, atque ad ſucceſſores transit.

§. 145. Epiſcopus ex gravi cauſa pro bono Eccleſiæ & animarum tam beneficiato quam beneficio imponere poteſt onus perſonale, idque poteſt non ſolum tempore, quo vacat beneficium, ſed etiam in ipſa collatione; modo iſtuc onus fini per fundatorem intento non præjudicet (*a*). Exemplum habetur c. *Significatum eſt.* 11. de Præbend. in quo Pontifex impoſitionem talis oneris probavit, & confirmavit. Sed dicunt 1. In caſu cit. capituli interceſſit auctoritas Papæ: ergo ſolus Epiſcopus poteſtatem ſic onerandi beneficium vel beneficiatum non habet. Ac vulgo credunt Beneficiati, ſe conſcientiæ & obligationi ſuæ ſatis facere, ſi præſtent onera & obſequia in literis fundationis expreſſa, vel per legitimam conſuetudinem definita. Reſp. In caſu cit. c. interceſſit quidem confirmatio vel approbatio Papæ, ſed nihil exprimitur, ex quo neceſſitas Pontificiæ auctoritatis colligi

queat.

queat. Dein in eod. c. onus non ab Episcopo, sed a Capitulo ejusque Præposito fuit impositum. Nostra autem decisio agit de Episcopo, cujus major est auctoritas, quam Capitulorum. Dicunt 2. Collatio beneficii sub conditione, onere, modo vel pacto sapit simoniam. c. fin. de Pact. Ergo sub conditione oneris personalis nequit conferri beneficium. R. d. a. Si talia pacta fiant a privatis, & onera personalia imponantur mere temporalia, pretio temporali æstimabilia, & in commodum temporale privatorum. c. a. Si onera imponantur auctoritate ecclesiastica, eaque spiritualia & in commodum animarum, vel piam causam. n. a. Hac enim ratione nihil intercedit, quod rationem pretii temporalis habere possit.

(*a*) *Exemplum est, si Episcopus Primissarium alias otiosum, aut vacantem obliget ad concionem catecheticam sub primo Sacro habendam; cum homines eidem assistentes nec concionem & forte etiam nec catechesin alias audiant. Conf. Van Espen P. 2. tit. 18. c. 4. n. 31.*

§. 146. De oneribus *realibus*, & præstatione census, partis fructuum &c. injuncta tum, cum beneficium confertur, notandum I. non censetur beneficium cum diminutione conferri, si illud datur cum oneribus & obligationibus justitiæ per Canones jam impositis, præstandi e. g. solitas annatas, Cathedraticum, & suo tempore subsidium caritativum. Hæ enim obligationes beneficio & beneficiato per se jam incumbunt, nec fit nova aliqua diminutio. II. Si beneficio statim initio & tempore fundationis imposita est obligatio, ex proventibus ecclesiasticis solvendi annuam pensionem in signum subjectionis, vel alterius juris; qualis annua pensio eo tempore imposita vacatur census *antiquus*,

tiquus, non fit diminutio, si beneficium conferatur cum obligatione præstandi censum antiquum (*b*).

(*b*) *Talis census antiquus tum perpetuus, tum temporalis imponi potest* 1. *a Papa in signum subjectionis vel etiam solius protectionis, aut exemtionis. arg. c.* omnis anima. 2. *de cens. c.* Recepimus. 8. *de Privil. c.* Si Papa. 10. *eod. in* 6. 2. *Ab Episcopo tempore fundationis, dotationis vel consecrationis Ecclesiæ. can.* Eleutherius. 30. *XVIII. q.* 2. *& c.* Præterea. 23. *de Jure Patronat. c.* Prohibemus. 7. *de cens.* 3. *A Patrono in limine fundationis cum consensu Episcopi. c.* quanto. 16. *de cens.*

§. 147. E contrario cum diminutione confertur beneficium I. si Patronus, cum ad illud præsentat, aut collator, cum id confert, partem fructuum sibi, aut suis, aut mensæ suæ vel Capituli reservat; ac si de hac re paciscitur cum eo, cui confert, etiam simoniam admittit c. 6. & fin. de Pactis. II. *Si in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione, sive admissione ad possessionem alicujus cathedralis Ecclesiæ, vel beneficii, canonicatuum vel præbendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas, certæ conditiones seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationesve illicitæ, aut etiam, quæ in aliquibus Ecclesiis dicuntur Turnorum lucra, interponantur* (*c*). III. Fit diminutio, si Episcopus in collatione beneficii obligationem imponit novo beneficiato, cuidam alteri solvendi pensionem annuam, sive ut appellant, censum novum. Quod an fieri possit ab Episcopo, mox discutiendum est. Vir Cl. Zechius de Jur. Eccl. Sect. III. Tit. XII. §. 179. animadvertit: Si ex reditibus pinguioris beneficii subvenitur Ecclesiæ pauperi vel in perpe-

tuum, vel ad certum tempus, id non habet rationem pensionis, sed solummodo si imponatur in utilitatem cujusdam privati Clerici. Fieret tamen hoc casu dismembratio pinguioris beneficii. §. 70.

(c) *S. Concil. Trid. Sess. XXIV. c. 14. de ref. Ibi mandatur Episcopis, ut quæcunque hujusmodi in pios usus non convertuntur, atque ingressus eos, qui simoniacæ labis, aut sordidæ avaritiæ suspicionem habent, fieri non permittant; ipsique diligenter de eorum constitutionibus, sive consuetudinibus super prædictis cognoscant; & illis tantum, quas ut laudabiles probaverint, exceptis, reliquas ut pravas ac scandalosas rejiciant, & aboleant.*

§. 148. De jure imponendi beneficio aut beneficiato censum novum, qui nempe fundationis tempore constitutus non fuit, nota 1. eum censum esse perpetuum, vel temporalem. 2. Speciem novi census esse *Pensionem*, quæ relate ad Pensionarium est jus percipiendi aliquos fructus ex alieno beneficio, auctoritate legitima & justa de causa concessum. 3. Causa justa imponendi pensionem esse potest bonum pacis ad sedandas lites, alimentatio resignantis, exauctorati, a beneficio injuste expulsi: utilitas Ecclesiæ: merita in Ecclesiam (*d*). Non tamen causa justa pensionis in permutatione beneficiorum ea est, quod unus cedat pinguius beneficium, & tenuius obtineat. 4. Cavendum, ut necessariæ sustentationis modus non excedatur. 5. Ut constitutio pensionis initium sumat non ex pactione partium, sed ex jussione judicum ob generalem prohibitionem pactorum in re beneficiaria.

(d) *Exempla extant in Concil. Chalced. Act. 10. & 12. Apud S. Gregorium M. l. 2. Ind. 11. epist. 53. & l. 1. epist. 43. In ejus Vita apud Joan. Diac. l. 3. c. 16. l. 4. c. 39.*

§. 149.

§. 149. His præmissis dicendum est: I. Censum novum *perpetuum* beneficiis aut Ecclesiis imponere nemo potest Papa inferior. Id enim repugnat juri communi. Rubr. h. t. c. *Scientes.* 3. & c. *prohibemus.* 4. de cens. Trid. l. c. II. Canones permittunt Episcopo, beneficiato imponere censum temporalem justa ex causa, non tantum morte ipsius cessaturum, sed etiam duraturum usque ad mortem Pensionarii. c. *de cetero.* 5. de Transact. ibi: *Census absque Episcopi auctoritate — solutus, vitam ejus, qui solverit, non excedat.* Unde conclusio fit argumenti a sensu contrario. Dices: c. *Nisi.* 21. de Præb. de ejusmodi censu vel pensione statuitur: *Non dignitas Prioratus, sed persona Prioris maneat onerata.* At si pensio durare potest ad vitam Pensionarii, fieri potest, ut obligatio eam solvendi transeat ad successorem beneficiati; ac proin non tam ejus persona, quam beneficium censeatur onerari. Resp. 1. In cit. c. 21. id præscribitur non Episcopo, sed judicibus delegatis, qui præjudicarent juri Episcopi, si beneficium onerarent ultra vitam beneficiati. 2. Etiam tali casu censetur oneratus, solus beneficiatus, ex tali nempe causa, quæ sufficit ad onerandum ejus etiam successorem; cui censebitur de novo idem onus imponi, si forte Pensionarius adhuc vivat.

TITULUS XIII.

DE REBUS ECCLESIÆ ALIENANDIS, VEL NON.

ARGUMENTUM.

I. Necessitas Ecclesiarum habendi & conservandi bona §. 150. *II. Hinc omnibus Rubricæ verbis lata interpretatio adhibenda est.* §. 152. *III. Causa &*

ſolemnitas alienationis §. 154. *IV. Quando fieri poſſit alienatio.* §. 159. *V. Remedia juris, ſi male facta eſt.* §. 160.

§. 150. Poſteaquam Libro hoc tertio, qui *de Rebus Eccleſiaſticis* inſcribitur, de diſciplina Clericorum, & beneficiis actum eſt, venitur ad res temporales Eccleſiarum, itemque eas, quæ ab Eccleſiis ad manus Clericorum pervenerunt. Sane intereſt religionis, atque adeo ipſius reipublicæ, ut Eccleſiis perpetuo ſuppetant ſufficientia bona, ac jura temporalia, quæ ad obeundum divinum cultum, & ſuſtentandos miniſtros requiruntur; intereſt, ne vota fidelium, patrimonium pauperum, res Dei ſacrilege diripiantur, ac diſtrahantur; ob quod *Deus iratus animas percutit.* c. 6. nam *amico quippiam rapere furtum eſt: Eccleſiam fraudare, ſacrilegium eſt.* can. *Gloria.* 71. XII. q. 2. Intereſt ergo, ut reſiſtatur *ambitioſæ cupiditati illorum præcipue, qui divinis & humanis affectati, damnatione poſtpoſita immobilia, & pretioſa mobilia Deo dicata, ex quibus Eccleſiæ, monaſteria & pia loca reguntur, illuſtranturque, & eorum miniſtri ſibi alimoniam vendicant, profanis uſibus applicare, aut cum maximo illorum ac divini cultus detrimento exquiſitis mediis uſurpare præſumunt.* Extrav. un. h. t. int. comm. *Exquiſita media,* quæ hic nominantur, denotant callidas artes, per quas ad alienanda, & diſtrahenda Eccleſiarum bona adminiſtratores eorum vel ipſi tendunt, vel ab aliis inducuntur. Quapropter alienatio rerum Eccleſiæ generatim omnino prohibita, aut ſi explorata neceſſitatis, evidentis utilitatis, vel pietatis cauſa eandem expoſcat, certis ſolemnitatibus coercita fuit, eo fere modo, quem civiles leges obſervant in bonis Reipublicæ, pupillorum, minorum, aliorumque

que, qui ſub tutela ſunt. tot. tit. D. de curator. furioſ. dand.

§. 151. De contexenda ſerie SS. Canonum, per quos alienatio rerum Eccleſiæ aut prohibita omnino, aut certe arctiſſime reſtricta fuit, laborandum non eſt (*a*); ſed curandum potius, ut ii recte intelligantur, applicenturque. I. Ergo explicanda ſunt Rubricæ verba, quæ latiſſimam merentur interpretationem; quia de maximo Eccleſiarum favore hic agitur. II. Exponendæ ſunt ſolemnitates pro alienatione præſcriptæ. III. De alienatione male facta indicandæ deciſiones & remedia juris.

(*a*) *Can. Apoſt.* 37. *can.* Non liceat. 20. *&* *can.* Sine exceptione. 52. *XII. q.* 2. *c.* 1. 4. 5. *ſeq. X. c.* 1. *&* 2. *in* 6. *Clem.* 1. *& Extrav. un. h. t. int. com. SS. Conc. Trid. Seſſ. XXII. c.* 11. *de ref. In Septimo Decret. l. I. tit.* 7.

§. 152. Rubrica agit de rebus Eccleſiæ, non de ipſis Eccleſiis, quæ proprie alienari non poſſunt; quia in alicujus dominio non ſunt. Eccleſiarum autem nomine loca ſacra & religioſa veniunt, ceu monaſteria. Clem. 1. & Extrav. *Ambitioſæ.* h. t. int. comm. *Res* Eccleſiarum hic intelliguntur *immobilia,* & *pretioſa mobilia.* cit. Extrav. §. 150. Immobilibus æquiparantur jura incorporalia, decimæ, uſusfructus, hypothecæ, ſervitutes immobilibus adhærentes, loca montium, cenſus annui, nomina debitorum, actiones. c. 1. & 2. in 6. & l. fin. C. de rebus alien. non alienand. Mobilia *pretioſa* æſtimantur vel ex *materia,* ceu aurum, margaritæ, vel ex *forma,* uti artificioſæ picturæ, vel ex *reverentia* Deo, Sanctis, fundatoribus, aut bene-

nefactoribus debita, ceu Reliquiæ, dona in memoriam fundatorum relicta. In hac æstimatione videtur habenda ratio magnificentiæ vel opulentiæ Ecclesiæ; ut eadem res tanquam pretiosa censeri debeat in Ecclesia rurali, quæ non multum æstimatur in majore Ecclesia urbis. Fieri etiam in mobilibus solet distinctio inter res, quæ servando servari possunt, & destinatæ sunt ad usum, quo non consumuntur; qualis est grex ovium, & bibliotheca; & alias, quæ sine corruptione diu servari non possunt, vel destinatæ sunt ad usum, quo consumuntur, uti frumentum, singulæ pecudes, pecunia (*b*), nisi hæc destinata sit ad comparandam rem immobilem, aut mobilem pretiosam, vel seposita per modum thesauri ad sublevandas extraordinarias necessitates.

(*b*) *Can.* Aurum. 70. *XII. q.* 2. *ibi: Aurum Ecclesia habet, non ut servet, sed ut eroget, & subveniat in necessitatibus.*

§. 153. *Alienatio* comprehendit I. actus, per quos transfertur jus in re: cujusmodi sunt donatio, venditio, permutatio, datio in solutum, & quoad jura incorporalia cessio litis, juris, actionis jam acquisitæ, unio Ecclesiarum. Clem. 2. h. t. olim etiam manumissio c. 3. & 4. Comprehendit II. actus, per quos tanquam viam ad alienationem devenitur; quales sunt pignus, hypotheca specialis, compromissum, transactio. III. Actus, per quos dominium etiam minus plenum transfertur, uti sunt infeudatio, emphyteusis, locatio diuturna, constitutio usus, ususfructus, servitutis, possessionis, precariæ. IV. Alii actus, per quos Ecclesiæ in rebus temporalibus gravantur, uti si eæ, aut bona immobilia, seu jura ipsarum Laicis submittantur;

tantur; quod ſit, ſi Prælatus Eccleſiæ profiteatur; aut recognoſcat, ſe illa bona vel jura a Laicis tanquam ſuperioribus tenere, aut ſi hos tanquam Patronos Eccleſiarum vel bonorum perpetuo, vel ad tempus non modicum conſtituat. c. 2. in 6. Sunt igitur hi actus alienationis. At *qui occaſione acquirendi non utitur, non intelligitur alienare, veluti qui hereditatem omittit, aut optionem intra certum tempus datam non amplectitur* (*c*).

(*c*) *L.* 28. *D. de V. S. Aliter de pupillis ſtatutum eſt l.* 5. §. 8. *D. de rebus eor. qui ſub tutel. Etſi enim inter Eccleſiam, & pupillos ſit analogia quædam, major tamen eſt Rectoris Eccleſiæ auctoritas, quam tutoris & pupilli, cui non tantum alienatio prohibita eſt, ſed etiam omiſſio vel repudiatio lucri. Conf. Zech de Jur. rer. eccl. Sect. IV. tit. I.* §. 213.

§. 154. Ex ipſa Rubrica tituli intelligitur, fieri aliquando poſſe alienationem rerum Eccleſiæ, nempe ex juſta cauſa, & quoad immobilia, vel pretioſa mobilia cum ſolemnitatibus. Juſta alienationis cauſa eſt 1. *neceſſitas Eccleſiæ* (*d*), cui alio modo ſubveniri non poteſt; aut ſi lex, ſententia judicis, expreſſa teſtatoris voluntas alienandi neceſſitatem imponit (*e*). Quia autem jus neceſſitatis ſtricte ſumendum eſt, non ultra id, quod neceſſitas poſcit; hinc iſto caſu alienatio inchoanda eſt a rebus minus neceſſariis, nec ad perpetuam alienationem veniri debet, ſi per locationem, oppignorationem &c. neceſſitas levari poteſt. 2. *Pietas* e. g. pro redimendis captivis, ſuſtentandis pauperibus in magna annonæ inopia. can. 15. 16. 70. XII. q. 2. Denique 3. *evidens utilitas*, quæ vi notionis non in eo ſita eſt, ut ſtatus Eccleſiæ non fiat deterior, ſed ut fiat melior, vel ut auferatur

incommoditas quædam e. g. si res longe distet, aliave afferat incommoda (*f*).

(*d*) *Non sufficit necessitas respiciens Prælatum, uti pro solvendis Annatis, redimendis Bullis. Hæc enim sunt onera Prælati, non Ecclesiæ.*

(*e*) *Nonnulli hoc casu requirunt, ut res Ecclesiæ vendatur plus offerenti. Certe si immobilia relinquantur, aut donentur iis, qui ob incapacitatem ea tenere non possunt (Concil. Trid. Sess. XXV. cap. 3. de Regul.) tum alienatio sit necessaria, sed fieri non potest, nisi prævia edictorum affixione, ut vendantur plus offerenti.*

(*f*) *Beneplacito Apostolico pro alienatione rerum Ecclesiæ aliquando apponitur clausula:* Dummodo alienatio cedat in evidentem Ecclesiæ utilitatem; *de qua conf. Pyrrhus Corradus Prax. Dispens. l. 9. c. 2.*

§. 155. *Solemnitas* præter justam causam ad alienationem requisita consistit 1. in tractatu, consensu & subscriptione Capituli: 2. in consensu & auctoritate Superioris, imo in Beneplacito Sedis Apostolicæ. 3. Aliquando etiam necessarius est consensus ejus, qui hoc jus sibi in fundatione vel dotatione Ecclesiæ reservavit: vel Domini directi, si bona sint feudalia, aut Principis ob specialia pacta vel concordata.

§. 156. I. De *tractatu, consensu & subscriptione Capituli* Nota 1. In Ecclesiis, quæ Capitulum non habent, præter Rectorem Ecclesiæ requiritur consensus Episcopi. 2. Si vero Ecclesiæ præter Capitulum habent Episcopum, vel aliud caput, ejusmodi potestate præditum; tunc distingui oportet, utrum agatur de alienandis bonis Capituli sejunctis a bonis mensæ Episcopalis; atque hoc casu consensus Capituli requiritur *pro Interesse*; nec aliunde suppleri potest. Si vero agitur de bonis mensæ

mensæ Episcopalis, vel de rebus Ecclesiæ Collegiatæ aut Cathedralis, is tractatus & consensus requiritur ad *solemnitatem:* ac sufficit, si superveniat ratihabendo, imo per obtentum Beneplacitum Apostolicum suppleri potest. Putant aliqui, consensum Capituli *pro Interesse* etiam requiri tum, quando agitur de Jurisdictionalibus dignitatis Episcopalis; quia Capitulum succedit Episcopo, Sede vacante, & unum corpus cum eo constituit, ut proin etiam vivente Episcopo quasi habitualiter habere jurisdictionem censeatur. Sed totum id, quod Sede vacante ad Capitulum devolvitur, ex dispositione canonum profluit, & summa auctoritas penes Episcopum, dum vivit, indivise residet. Ceterum consensus Capituli his temporibus repræsentat consensum totius Cleri a Leone P. I. requisitum can. *Sine exceptione.* 52. XII. q. 2. conf. §. 138.

§. 157. II. *Beneplacitum Apostolicum* ad solemnitatem alienationis requirit Constitutio Paulina Extrav. *Ambitiosæ.* int. comm. pro majore nempe cautela, & indemnitate Ecclesiarum. Concilium Lugdunense idem præscripsit pro casu, quo bona immobilia vel jura Ecclesiarum submittenda sunt Laicis. c. 2. in 6. conf. §. 153. a. IV. Ceterum de Constitutione Paulina & necessitate Beneplaciti Apostolici non consentiunt Scriptores in Germania. Alii eam restringunt ad Ecclesias immediate Papæ subjectas: in aliis sufficere putant auctoritatem Episcopi, eo solum excepto, quod is bona Ecclesiæ alicujus inferioris non possit in se ipsum vel mensam suam alienare. Clem. 2. h. t. ne scilicet in facto proprio auctoritatem præstet. Gloss. in textum Gratiani post can. 40. XVII. q. 4. Alii ajunt, eam Constitutionem in his Provinciis non

I 5 esse

esse receptam. Dura est hæc assertio; cum Episcopi in sententiam & verba hujus Constitutionis jurent. conf. formulam Juramenti Episcopalis Lib. I. Decretal. §. 333. in fin. Replicant: juramentum ultra non stringere, nisi quatenus illa Constitutio in usum deducta est. At enim contraria consuetudo res facti est, & probari deberet. Certe Romani Scriptores afferunt plurima exempla ex Germaniæ Diœcesibus vel petiti beneplaciti Apostolici, vel rescissæ alienationis ob illius defectum (g).

(g) *In dicta Const. nominatim continentur monasteria. Sed plurimi Regulares privilegium postea nacti sunt alienandi sine Beneplacito Apostolico cum derogatione ejusdem Constitutionis. Verum Urbanus VIII. per S. Congreg. Concilii edi jussit Decretum 7. Sept. an. 1624. quo omnia istiusmodi privilegia revocantur intra fines Europæ, prohibeturque alienatio rerum immobilium, ac pretiosarum mobilium absque congregationis Concilii expressa licentia in scriptis, & gratis concedenda.*

§. 158. III. Quando ad alienationem consensus Laicorum ex speciali jure reservationis in fundatione vel dotatione factæ, aut pactorum vel Concordatorum requiritur, is utique exposcendus est. Aliæ generales leges magistratuum politicorum Ecclesiam non obligant. can. *Bene quidem.* 1. dist. 96. & c. *Ecclesia S. Mariæ.* 10. de Constit.

§. 159. His jam præmissis *de rebus Ecclesiæ alienandis vel non*, decidendum est 1. res Ecclesiæ mobiles non pretiosæ, præcipue quæ servando servari non possunt, ab Administratoribus vel Rectoribus Ecclesiarum ex justa causa licite alienantur absque ullis solemnitatibus, modo Ecclesia non patiatur injustum damnum. 2. Id extenditur etiam ad res immobiles *exigui valoris*, & inutiles vel noxias.

xias. can. *terrulas.* 53. XII. q. 2. & can. *Non liceat.* 20. ead. ibi: *Nisi tantummodo domos, quæ in quibuslibet urbibus non modica impensa sustentantur.* Si inutilitas non est liquida, tractatus adhibendus est; uti colligitur ex c. 8. in fin. h. t. 3. Juramentum, quo se obstringunt Episcopi ad non alienandum, non impedit, quo minus alienent in casibus a jure permissis, uti si bona in emphyteusin ab antiquo dari solita sunt, aut si dentur ei, qui terram non fertilem ad culturam reducit. c. 7. h. t. (*h*).

(*h*) *Quia Constitutio Paulina multis Decretalibus posterior est, non omnia, quæ olim Episcopo permissa fuerunt, absque Beneplacito Apostolico fieri nunc possunt.*

§. 160. Administratoribus & Rectoribus Ecclesiarum cogitandum est, se non esse dominos bonorum Ecclesiæ, sed Dispensatores, quorum potestas ad Canones alligata est. Quidquid ergo ultra concessionem Canonum agunt, nullum ac irritum est; uti si absque *justa causa* quidpiam alienent, aut neglectis solemnitatibus, quando eædem per Canones præscriptæ sunt. Neque talis alienatio aliunde vim & valorem habere potest; eo ipso, quod alienans jure dominii destitutus sit. Dominium ergo rei male alienatæ semper penes Ecclesiam manet, imo & possessio civilis, nisi hæc per silentium longi temporis amittatur. Locum ergo habent non tantum remedia petitoria; qualis est vindicatio contra quemcunque possessorem, ad rem cum omnibus fructibus a die contractus, deductis expensis, restituendam c. 4. & 6. h. t. Sed etiam remedia possessoria retinendæ, aut recuperandæ possessionis. Conf. Zech. de Jur. Rer. Eccl. Sect. 4. tit. 1. §. 214.

TITU-

TITULUS XIV.

DE PRECARIIS.

TITULUS XV.

DE COMMODATO.

TITULUS XVI.

DE DEPOSITO.

ARGUMENTUM.

I. Præmittuntur necessariæ notiones de contractibus, eorumque variis classibus. §. 161. *II. De quasi contractibus, ac differentia inter consensum tacitum ac præsumtum.* §. 174. *III. Notiones ac positiones de damno, dolo, culpa, mora, casu in contractum incidentibus.* §. 178. *IV. De Precariis.* §. 185. *V. De Commodato & Precario.* §. 186. *VI. De Deposito.* §. 190. *VII. De Mutuo.* §. 194.

§. 161. De generica notione *Pacti*, ac de generalibus requisitis ejusdem, nempe jure pacifcendi, consensu pacifcentium, & apto pactionis objecto, denique de effectu pacti actum est lib. I. Decret. Tit. XXXV. Nunc speciatim de contractibus explicandæ sunt notiones, præcipuæque regulæ; quia frequentem circa res ecclesiasticas ac Clericorum, usum habent. Eorum species, ac propriæ singulorum formæ, tum etiam diversæ classes, ad quas reducuntur, adcurate distinguendæ, ac memoriæ mandandæ sunt. Nam I. in plurimis contractibus insunt quædam *substantialia*, per quæ in certa specie aut classe constituuntur, & sine quibus *hic* contractus non est, sed in *aliam* speciem migrat (*a*). Alia dein dicuntur *naturalia*, quæ

quæ ex frequenti uſu contractui inſunt, & ineſſe intelliguntur, etſi nihil dicatur expreſſe; quæ tamen ſalva ſubſtantia contractus abeſſe poſſunt vitio quodam negotii, aut contrahentium conſenſu (*b*). Denique alia cenſentur *accidentalia* contractuum, quæ ſalva ſubſtantia & natura contractuum adeſſe vel abeſſe poſſunt, uti ſunt varia pacta, quæ contractibus nonnunquam adjiciuntur. II. De ſingulis formis ac claſſibus contractuum ſingulæ extant leges, ac deciſiones juris e. g. circa obligationes ex contractu ortas, actiones, præſtandam culpam. Quando dein theoria contractuum ad uſum & praxin applicanda eſt, id per naturalem cogitandi vim duplici fit ſyllogismo; ac *primo* datum negotium reducitur ad certam ſpeciem aut claſſem contractuum. Id fieri non poteſt, niſi ſingulorum contractuum ſubſtantiæ & internæ eorum notæ antea perſpectæ & exploratæ ſint. *Secundo* quæ de ſingulis contractibus in legibus definita ſunt jura, obligationes, actiones, aliique effectus juris, ea dein ad datum negotium applicantur (*c*).

(*a*) *E. g. Subſtantia* mutui *in eo ſita eſt, ut detur res fungibilis: ut ejus in mutuatarium transferatur dominium: ut adjiciatur obligatio idem reſtituendi in genere. Hæc ſubſtantia contractuum non tam ex nomine, quod a contrahentibus negotio imponitur, cognoſcenda eſt, quam ex notis & qualitatibus negotii & contractus, ad quem idem reducitur. L.* cum manu. 80. §. 3. *D. de contrah. emt. ibi:* Nemo poteſt videri eam rem vendidiſſe, de cujus dominio id agitur, ne ad emtorem tranſeat: ſed hoc aut locatio eſt, aut aliud genus contractus. *Adde l.* Lucius. 24. *D. Depoſiti.* §. *fin. Inſt. de mandato.*

(*b*) *Naturale eſt mutuo, ut ſit gratuitum, emtioni, ut venditor præſtet evictionem. His pacto excluſis manet mutuum: manet emtio venditio.*

(*c*) *Exem-*

(c) *Exemplum sit hujusmodi:* 1. *in dato negotio conventum est inter contrahentes de usu equi pro certa mercede præstando. At contractus consensualis de usu rei pro certa mercede præstando, est locatio conductio; igitur in dato negotio celebrata est locatio conductio.* 2. *In locatione conductione præstari a conductore debet damnum levi etiam culpa datum: in dato autem negotio seu in hac locatione conductione a conductore datum est damnum culpa levi: ergo id præstari ab eodem debet.*

§. 162. Hisce ob oculos positis notio contractus generatim, tum notæ variarum classium, formarumque explicandæ sunt. *Contractus* est conventio, cui subest *causa civilis*, id est, *conventio antiquitus approbata juris civilis regulis.* Romani enim quodvis tale negotium, ac civilis obligationis originem *causam* dixerunt. L. 11. & 12. D. de V. S. Non quamvis autem conventionem ita approbarunt, ut eidem per leges assisterent data actione (*d*). Hinc alii, ut contractum a pacto specifice dicto distinguant, ajunt: contractus est *conventio per se pariens actionem.*

(*d*) *Contractui passim opponunt pactum nudum, uti indicavi lib. I. Decret.* §. 546. *Sed ex legibus Romanis tria distinguenda sunt.* 1. Pactum nudum, *de quo l.* Si tibi. 27. *C. de locat. & cond. dicitur:* Si conventio placiti fine stat: ex nudo pacto perspicis actionem jure nostro nasci non posse. *Tale est pactum, & nihil præterea, spectata obligatione civili; uti e contrario* nuda *traditio dicitur, quæ est sine omni conventione. L.* Nunquam. 31. *D. de acquir. rer. domin.* 2. Pactum non nudum, *quod non per se, sed* per accidens *actionem producit, vel quia ei lex nova, aut Prætor assistit, aut quia contractui bonæ fidei in continenti adjectum est; unde pactum non nudum est* legitimum, Prætorium, *vel* adjectum. 3. Contractus, *qui habet causam, seu approbationem juris civilis, & ob id* per se *actionem gignit. Etsi autem jure naturali,*

rali, Canonico & Germanico omne pactum servari debeat, atque etiam actionem producat; tamen hæc differentia noscenda est ad intelligendas leges Romanas, earumque commentationes.

§. 163. *Causa civilis*, quæ cuivis contractui inest, triplicis est generis. 1. Si alteruter paciscentium promissum præstat, & pactum *re* implet. De hac forma in Inst. l. 3. extat titulus XV. *quibus modis re contrahitur obligatio.* 2. Si contractus ineuntur certa formula sive scripta, sive ore nuncupata. Ad hos ex Inst. pertinent tituli : *De verborum obligationibus. De literarum obligationibus.* 3. Siquis contractus est ex numero illorum quinque, qui poscente necessitate & frequente usu perficiuntur *solo consensu;* qualis est *emtio venditio, locatio conductio, societas, mandatum, emphiteusis.*

§. 164. Variæ sunt classes, ad quas contractus referuntur, ut, qui in una classe conjuncti sunt, in alia sint separati. I. Ex causa, de qua dictum est §. præc. alii sunt contractus *reales*, qui re seu traditione ex una saltem parte, perficiuntur, ceu *commodatum, depositum, pignus, mutuum;* qui sunt contractus reales *nominati.* De his agam hoc titulo. Sunt alii reales *innominati*; quales sunt quatuor illi: *do, ut des: do, ut facias: facio, ut des: facio, ut facias.* De his inscribitur titulus, *de rerum permutatione.* Ex formula nuncupantur contractus *verbales*, & *literales*; quod commode explicatur infra tit. de *fidejussoribus.* Ex consensu, contractus quinque consensuales supra nominati, qui pertinent ad titulos *de emtione, & venditione, de locato & conducto.*

§. 165. II. Ex eo, quod inter contrahentes agitur, alii sunt contractus *beneficii*, alii *permutatorii.*

torii. Ex beneficis alii *mere benefici*, ceu liberalis donatio, & gratuita præſtatio facti utilis. Quo pertinet titulus XXIV. hujus libri *de donationibus.* Alii benefici cum *mutua quadam obligatione*, uti cum res vel rei uſus gratis conceditur, ea tamen lege, ut res eadem in genere vel ſpecie reſtituatur. Iſtiusmodi ſunt 1. *Mutuum*, quo res fungibilis datur, reſtituenda in genere. 2. *Commodatum*, quo res fungibilis ad certum uſum & tempus gratis conceditur, ut tamen finito uſu in ſpecie reddatur. 3. *Precarium*, quod precibus utentis tamdiu conceditur, quamdiu patitur is, qui conceſſit. 4. *Depoſitum*, quo res alicui gratis cuſtodienda traditur, ea lege, ut eadem in ſpecie ad deponentis arbitrium reſtituatur. 5. *Mandatum*, quo alteri negotium gratis gerendum committitur, & ab altero ſuſcipitur. 6. *Fidejuſſio*, mandato affinis, eſt, cum quis ei, qui tertium quemdam ad præſtandum ſibi obligatum habet, ſe hoc præſtiturum ſpondet, niſi is, qui debet, præſtiterit.

§. 166. Contra *permutatorii* contractus ſunt, quibus operæ vel res non gratis in alterum conferuntur, ſed ita ut hic viciſſim aliam rem vel operam præſtet. In his alii ſunt *diremtorii*, quando una pars ita dat, vel facit, ut pars altera aliud det vel faciat. Alii, qui non dirimunt partes, ſed *communionem afferunt.* Atque in his permutatoriis contractibus ſpectatur *æqualitas*, ut *tantundem* pro re vel opera præſtita uterque contrahentium nanciſcatur; ac niſi animus partem quandam rei vel operæ præſtitæ liberaliter conferendi clare manifeſtetur, præſumi non poteſt, velle alterum gratis conferre id, quod per contractum permutatorium

tatorium confert. Huc maxime pertinet emtio venditio, locatio conductio, cambium, permutatio &c.

§. 167. III. *Ex effectu, qui intenditur per contractus*, alii ſunt *translativi juris in re*, ceu hypotheca, & accedente traditione emtio venditio, pignus, mutuum &c. alii *non translativi juris in re*, per quos nempe ſolus uſus, aut cuſtodia transfertur, ceu locatio conductio, commodatum, depoſitum. Per ſe quidem ex omni contractu non oritur, niſi jus ad rem, & actio perſonalis, niſi accedat traditio, aut ſpeciale adminiculum juris, uti in hypotheca.

§. 168. IV. Eſt alia claſſis contractuum, qui *aleam* continere dicuntur, quibus nempe ſuper incerto eventu utrinque convenitur; ſuntque 1. *emtio ſpei*, quando certo pretio emitur res acquirenda incerta, ceu jactus retis. Quod contractus genus ſuſtinendum eſt, etſi nihil acquiratur de eo, quod ſperatum eſt; quia ex natura ſua aleam continet. Aliud eſt, ſi conveniatur de emendis fructibus futuris; hi enim intelliguntur emi ſub conditione: *ſi naſcantur*. 2. *Sors*, a cujus fortuita determinatione ſuſpenditur acquiſitio rei. Id fit non divinando, quid futurum ſit, ſed *eligendo* unum ex pluribus: *attribuendo* rem indiviſam uni: *dividendo* rem communem, & aſſignando rei diviſæ partem unicuique. Huc etiam pertinet Loteria, olla fortunæ, rota fortunæ, jactus teſſerarum, præmium victoriæ, ludus fortuitus, artificialis, mixtus, ſponſio, denique conventio de lucro minore certo pro majore incerto.

§. 169. V. Spectata origine, primoque usu alii sunt contractus *Juris civilis*, nempe Romani, cui iidem originem suam debent, ut stipulatio, obligatio literarum &c. alii *Juris gentium;* qui ab aliis gentibus fuerant introducti, a Romanis recepti, variisque legibus ordinati. Non pauci contractus, qui hodie in usu sunt, a consuetudine, vel legibus aliarum civitatum sunt profecti. Eodem enim jure constituendi contractus gaudent alii populi, quo usi fuerunt Romani. Unde necesse non est, ut vestigia, nomen aut natura cujuspiam contractus in legibus Romanis investigetur; sed id tantummodo cavendum, nequid legibus justitiæ & caritatis repugnans contineant contractus novi. Jus paciscendi, contrahendi a natura est; etsi id exigente primum necessitate, datave occasione in usum deducatur. *Multas enim formas edere natura novas deproperat,* inquit Justinianus l. 2. §. 18. C. de veteri jure enucl.

§. 170. VI. In legibus Romanis fit distinctio inter contractus *stricti juris*, & *bonæ fidei*. Illi dicebantur, in quibus non obligatur contrahens, nisi ad id, quod expresse promisit. In his etiam ea præstanda sunt, quæ in conventionem non deducta, sed bona fide omissa sunt; ceu usuræ propter moram. Stricti juris apud Romanos erant contractus formularii, ut stipulatio, & literarum obligatio. Reliqui non formularii erant bonæ fidei. Sed fatentur plerique Jurisconsulti, hujus distinctionis hodie nullum superesse usum. Aliud est enim, quod in nonnullis contractibus, ubi de unius solum obligatione, & alterius lucro agitur, strictius inhærendum sit verbis, nec obligatio in alterius præjudicium extendi possit.

§. 171.

§. 171. VII. Sunt quidam contractus *unilaterales*, alii *bilaterales*, uti alter solum contrahens vel uterque ad dandum quid, aut faciendum obligatur. Unilaterales sunt mutuum, stipulatio, literarum obligatio, & contractus innominati: reliqui bilaterales. Atque in his si uterque ex ipsa conventione statim initio obligatur; utrinque mox oritur actio *directa*; si vero alter ex ipso contractu principaliter, & ex post facto, ut ajunt, occasione contractus obligatur, tunc oritur duplex actio, contra priorem, qui principaliter obligatur, *directa*, contra posteriorem *contraria*. l. 17. §. 1. & 3. l. 18. §. 2. l. pen. D. Commodati. Sic contra mandatarium, commodatarium, depositarium datur actio directa mandati, commodati, depositi: contra mandantem, commodantem, deponentem actio contraria mandati, commodati, depositi ad consequendam indemnitatem.

§. 172. VIII. Contractus aut *principales* sunt, aut *accessorii*. Accessorius dicitur, qui aliam obligationem jam existentem prærequirit, & ad eam firmandam initur; ceu contractus pignoris, & fidejussio. Secus est principalis.

§. 173. IX. Alii contractus sunt *simplices*, alii *compositi* vel *mixti*, in quibus plures ex indicatis actibus simplicibus in uno negotio concurrunt. Si sciens rem majoris emam, partim erit emtio, partim donatio ejus, quod plus est in pretio. Si aurifabro pecuniam promittam, ut de auro suo mihi annulum faciat, partim erit emtio auri, partim conductio operæ (*e*).

(*e*) *Grotius de Jur. belli ac pac. l. 2. c. 12. n. 5. & 6.*

§. 174. X. A veris contractibus differunt *quasi contractus* de quibus l. 3. Inst. inscribitur Titulus XXVIII. *De obligationibus, quæ quasi ex contractu nascuntur.* Multa hic passim confundi a Scriptoribus videntur; cum inter consensum *tacitum*, & *præsumtum* non distinguant; & subtilitatibus Juris Romani præoccupati fingant *tacita* pacta, ubi sola æquitate a Legibus approbata decidi controversia poterat. Accedit, quod simplicitas naturalis Juris ab istiusmodi fictionibus penitus abhorreat. Notandum igitur I. consensus *tacitus* censetur, qui tali declaratur facto, quod communiter, & consensu omnium habetur pro signo declarandi voluntatem præstandi vel concedendi aliquid, præsertim si alias factum poni non debuisset (*f*). II. Talis consensus tacitus est species veri consensus, nisi de consensu expresso contrario constet; tunc enim frustra allegatur consensus tacitus; quia verba sunt signa ordinaria declarandi voluntatem, facta autem extraordinaria & subsidiaria.

(*f*) *Exempla sunt hæc.* 1. *Qui reddit, vel abolet Chirographum, tacite seu ipso facto remittit debitum: ex subtilitate Juris Romani saltem init pactum de non petendo l. 2. pr. & §. 1. D. de Pactis. ne scilicet obligatio re contracta, solo consensu tolli videatur.* 2. *Postulatio cibi & potus ab hospite diversorii infert consensum tacitum, quod velim pretium cibi solvere.* 3. *Si patiar præsens alterum pro me fidejubere, mandatum est. l. 6. §. 2. l. 18. & 53. D. Mandati. Quapropter per factum hoc loco etiam* non factum, *ceu patientia & silentium intelligitur; quando ex non facto communiter omnes consensum colligunt, nempe pro casu, quo alias deberet aliquis contradicere, loqui. Similiter locatio est, si patiar diutius manere conductorem in re conducta. l. 13. §. ult. D. Locati.* 4. *Qui statum adventitium, officium, munus, administrationem suscipit, in obligationes atque annexa onera consensisse censetur.* 5. *Huc perti-*

pertinent facta, quæ ipso jure naturali *justa & concessa non sunt, nisi alia eodem tempore obligatio suscepta intelligatur cum jure illius facti connexa. Qui scienter rapinam emit, exerit voluntatem reddendi Domino id, quod ei ablatum est. can.* rapinam. 5. *XIV. q.* 5. *Jus non est, tollendi res ab alio amissas, nisi una suscipiatur obligatio inquirendi in Dominum. Neque extrema necessitate jus consumendi res alienas a natura concessum est, nisi ut transacta necessitate compensatio fiat.*

§. 175. III. Consensus *præsumptus* habetur ex factis, aut non factis, quando ea non sunt signa ex communi hominum consensu ad declarandam hominum voluntatem recepta, sed ex æquitate naturali legibus approbata, aut verius per ipsas leges pro talibus signis habentur; quo casu ipsæ leges factis aut non factis certos effectus alligant, qui etiam invitos stringunt. Ad hunc consensum a legibus præsumtum, aut fictum pertinet vulgatum axioma: *Protestatio facto contraria nihil operatur*, contra ac supra dictum est de consensu tacito (g).

(g) *Exempla sunt in quasi contractibus Inst. l.* 3. *tit.* 28. *item in hypothecis tacitis. & l.* 2. *C. de Pactis. Sic consensu præsumpto renuntiat beneficio, qui matrimonium contrahit, aut alterum recipit incompatibile.*

§. 176. IV. Notandum: non modica est inter consensum tacitum & præsumtum differentia, uti ex dictis colligi jam potest. Ac 1. qui voluntatem suam expresse declarare prohibetur jure aut natura, uti fit in prodigis aut furiosis; is nec tacite consentire videtur. At ex consensu præsumto etiam talis obligatur, uti si furiosi aut prodigi negotia gesta sunt. 2. Consensus præsumtus etiam apud ignorantes vim habet, non item tacitus. 3. Ex

consensu tacito oriuntur veri contractus, uti colligitur ex §. 174. in nota n. 3. ex præsumto duntaxat quasi contractus, qui explicantur cit. tit. 28. l. 3. Inst.

§. 177. V. Notandum: Dici quidem potest: omnis consensus tacitus est etiam præsumtus, nempe præsumtione hominis; quia ex facto aut non facto colligitur voluntas interna: at non omnis consensus præsumtus, nempe præsumtione juris & adminiculo legis, simul est etiam tacitus. Quapropter si nec factum aut non factum adest, ex quo voluntas interna colligatur, neque etiam lex aut consuetudo legi æquipollens adminiculum præstat, frustra recurritur ad consensum præsumtum. E. g. si sciret Superior, daret facultatem id agendi, daret dispensationem, daret jurisdictionem. Ejusmodi consensus Superioris mere conditionalis est; & conditio nihil ponit *in esse*, ut vulgo ajunt. Quapropter talis consensus *mere* præsumtus non tribuit ullum jus, ullam facultatem, dispensationem, jurisdictionem (*h*). Denique addi hoc loco potest: In actibus, qui ex natura sua requirunt consensum personalem, ceu in contrahendo matrimonio, suscipiendo sacramento, facienda professione religiosa &c. consensus a lege præsumtus nihil aliud operatur, nisi forte ut obligationem imponat præstandi consensum personalem; qui ob id nondum præstitus est.

(*h*) *Conf. Jus Nat. priv.* §. 129. *pag.* 270. *Ceterum quando ob consensum tacitum, vel præsumtum agitur ex contractu, vel quasi contractu, præsupponuntur facta honesta & licita; nam ob illicita agitur ex delicto vel quasi. Inst. l. 4. tit. I. de obligationibus, quæ ex delicto nascuntur; & ib. tit. V. de obligationibus, quæ quasi*

quasi ex delicto nascuntur: consensus autem præsumtus sæpe a legibus delicto affigitur. Exemplum est in Reservato Ecclesiastico. Ceterum solent nonnunquam Romanæ leges & Scriptores ad consensum tacitum recurrere, quando ex ipsa æquitate & jure naturali decisio profluit. Exemplum est in l. 51. *pr. D. Locati. Aliud attuli in Jur. Nat. priv.* §. 110. *pag.* 238.

§. 178. In contractus præter obligationes principales eorum proprias sæpe incidunt *accessoriæ* de indemnitate præstanda. Hinc de damno, ejusque causis agendum. *Damnum* a *demendo* dictum est, siquis *minus* habet in bonis suis, quam haberet, si nihil incommodi incidisset. Hinc generatim dici potest *amissio commodi;* estque *positivum*, siquid de patrimonio demtum, aut deterius factum est: *privativum*, quando lucrum aliquod cessavit, aut interceptum fuit (*i*).

(*i*) *Conf. J. N. priv.* §. *XVIII. f. pag.* 44. §. *CXXVII. pag.* 264. §. *CXXXVIII. pag.* 288.

§. 179. Damnum aut fit *casu*, nempe eventu, cui resisti non poterat: aut datur *dolo* alterius, seu proposito nocendi, vel *culpa*, id est, omissione diligentiæ *debitæ*, quæ conjuncta per se est cum peccato, per accidens ex invincibili inadvertentia, oblivione, præcipitantia a peccato formali in *foro conscientiæ* excusari potest; hinc vulgaris est in scholis distinctio inter culpam *theologicam*, & *juridicam*. Diligentia, qua præcavetur damno, gradus habet, & *summa* est in patrefamilias *attentissimo*, *media* in *frugali*, *minima* in *incurioso*; sic gradus habet culpa; diciturque *levissima*, si omittitur diligentia summa, quam attentissimi ad rem tantum adhibent, l. 18. D. Commodati. *Levis*, si omittitur diligentia media & ordinaria, quam

viri prudentes adhibent vulgo, l. 32. D. Depositi. *Lata*, si omittitur diligentia, qua etiam homines incuriosi ac dissoluti vulgo utuntur. l. 213. §. 2. & l. 223. pr. D. de V. S. (*k*).

(*k*) *Res hæc tota perinde in theoria, ac praxi difficultatibus subjacet. Nam* primo *difficile est definire limites inter dolum, & culpam latam: inter varios culpæ gradus: inter levissimam culpam, & casum fortuitum.* Secundo *difficultatem non tollit distinctio inter casum* merum, *cui resisti omnino non poterat: &* mixtum; *qui contingere dicitur tunc, quando adhibita diligentia potuisset damnum averti. At ex eo, quod absolute damnum* potuisset *averti, non sequitur, casui culpam admisceri; nisi ostendatur, in facto positivo intervenisse imprudentiam, aut præcipitantiam culpabilem: aut in facto negativo omissum fuisse id, quod* debebat *fieri.* Tertio *Prudentiores damno effecti, pro culpa habemus factum, aut non factum, in quo ante damnum nemo culpam vidisset, qui centum oculos non haberet. Quapropter status rerum & adjunctorum non demum post eventum, sed qualis antea fuit, expendi debet, ut de culpa vel casu judicari possit; de qua re animadversiones quasdam proposui in Jur. Nat. priv.* §. 141. *pag.* 293. Quarto *confundi non debet culpa levis in* abstracto *æstimata cum culpa levi in* concreto. *Illa generatim desumitur ex diligentia, quam in rebus suis adhibet quivis paterfamilias frugi; hæc refertur ad diligentiam, qua is ipse, quocum contrahitur, in re sua uti solet. Hanc socius pro socio præstare tenetur.* §. 9. *Inst. de societate. Nam sibi imputare debet, qui cum negligente societatem contraxit. Denique de eo solum damno hic agitur, quod dolo aut culpa datur in contractibus vel quasi. De aliis damnis extra causam contractuum agitur L. V. Decret. Tit. de injuriis & damno dato.*

§. 180. *Mora*, quæ ex culpa, aliquando etiam ex dolo provenit, est *injusta rei peragendæ dilatio. Mora solvendi* aut *restituendi*, quæ a debitore

bitore committitur, incipit poſt interpellationem *legis*, *diei*, vel *hominis*. l. 32. D. de Uſur- l. 12. C. de contrah. & committ. ſtipul. *Mora accipiendi*, quæ committitur a creditore, incipit poſt oblationem verbalem rei immobilis. l. 9. D. ſoluto matrim. aut realem rei mobilis. Nov. 91. c. 2.

§. 181. Præpoſitis notionibus afferenda ſunt generalia juris præcepta de dolo, culpa, mora, ac caſu, ex quibus damnum extitit. *Dolus* I. ab eo, qui committitur, ſemper & in omni contractu præſtatur. II. Antecedens *pactio*, *ne dolus præſtetur*, *rata non eſt*. l. 17. pr. D. Commod. l. 23. ib. de R. J. III. Remittere reparationem damni dolo jam dati, juri non repugnat. l. 27. §. 3. D. de Pactis. l. 5. §. 7. ib. de Adminiſtr. tutor. Nam pactione antecedente daretur occaſio delicti, quæ pacto acquiri non poteſt; ac cenſeretur paciſcens conſentire in dolum dandum. Nil tale ſit caſu poſteriore. IV. In quibusdam contractibus, in quibus amici fidem maxime ſequimur, committens dolum infamia notatur, nempe in depoſito, mandato, ſocietate & tutela. l. 1. D. de His, qui notantur infamia; quod de eo ſtatuitur, qui ſuo nomine, non qui contrario judicio damnatus erit.

§. 182. *De culpa* diſtinguunt inter obligationem *præſtandi facti*, & obligationem *dandi quidpiam vel reſtituendi*. I. Qui ad *factum* præſtandum obligatus eſt, ordinarie tenetur de culpa levi. l. 1. D. de tutelæ, & rat. diſtrah. II. Si de obligatione dandi vel reſtituendi agitur, in iis contractibus, in quibus penes unum commodum, penes alterum incommodum eſt, ille ordinarie culpam

etiam leviſſimam præſtat, hic latam duntaxat. l. 5. §. 2. D. Commod. III. Si in contractu par utriusque commodum & incommodum eſt, uti ſit in permutatoriis, culpa etiam levis ab utroque præſtanda eſt. cit. l. 5. §. 2. (*l*) IV. Qui ſua ſponte tali ſe negotio obtulit, quod alias homines fugere ſolent, vel obligationem ſuſcepit, in qua ſingularis induſtria perſonæ requiritur, is ad culpam etiam leviſſimam tenetur, etſi ſolum incommodum ſuſtineat. c. 2. de Depoſito. l. 1. §. *ſæpe.* 35. D. eod. l. 23. v. in his quidem & diligentiam. D. de R. J. §. 1. Inſt. de obligat. quæ quaſi ex contractu. V. Hæ leges præſtandi culpam pro varietate contractuum utroque foro tam civili, quam canonico receptæ, ſine dubio vim & obligationem conſcientiæ continent, tum ad eam adhibendam diligentiam, quæ iis præſcripta eſt, tum ad culpam, ſiqua commiſſa eſt, præſtandam, uti natura contractus exigit; ſaltem ſi pars læſa eam præſtationem quoquo modo vel extra judicium exigit, ac ſi de culpa jam conſtat (*m*).

(*l*) *Conf. Jus Nat. priv.* §. 146. *pag.* 304.
(*m*) *Ib. pag.* 306. *lit. d.*

§. 183. Moræ ex parte *debitoris* commiſſæ effectus ſunt hi: 1. Periculum rei in debitorem transfertur l. 23. & l. 82. §. 1. D. de V. O. qui proin etiam caſum fortuitum præſtat. c. un. de Commod. c. 2. de Depoſito. Exceptio eſt, ſi res etiam apud creditorem peritura fuiſſet. l. 45. D. de O. & A. & l. 14. §. 1. D. Depoſiti. 2. Inducitur obligatio ad compenſandum creditori lucrum ceſſans, & damnum emergens; quia mora in culpa numeratur. 3. Negotium ob moram corruit, ſi ita conventum, aut creditori res ob moram inuti-

lis

lis facta est. Mora ex parte *creditoris* pariter periculum in illum transfert l. 72. D. de Solut.

§. 184. De *casu* duæ quæstiones segregandæ sunt: I. *Quis casum sentiat, aut ferre debeat.* II. *Quis eum præstet.* Ac 1. casum, qui contingit in *persona,* quæ factum præstare promisit, aut in persona, cui jus est, factum exigendi, sentit persona, quam tangit (*n*). 2. casum, qui in *re* accidit, ex conventione *danda,* sentit is, cui res debetur. §. 3. Inst. de emt. vend. l. 1. pr. D. de peric. & comm. rei vend. 3. Si accidit in re, quæ ex conventione alteri *restituenda,* aut in re, quæ neque danda, neque restituenda est e. g. si conductor fructus casu perdit, tunc casum sentit dominus. l. 23. D. de R. J. l. 18. pr. D. commod. De altera quæstione instar axiomatis est: casum nemo præstat, nisi qui eum ultro susceperit, aut culpam admiserit, vel in mora fuerit. c. un. de Commod. c. 2. de Deposito.

(*n*) *L. 15. §. 6. D. Locati. E. g. Si locatur opera e. g. vectura; tunc si casus fortuitus contingit in persona, quæ operam promisit, nempe in locatore, non debetur merces; imo si in antecessum data est, repeti potest. Inferunt, famulos morbo impeditos integram mercedem stricto jure petere non posse. Contra si casus contingit in conductore, seu in persona, quæ jus habet exigendi operam, merces integra solvenda est, nisi locator alii operam locarit. l. 38. D. Locat. l. 4. D. de offic. Adsessorum.*

§. 185. Hisce generatim præmissis ad præcipuas contractuum species veniendum est. Primo in Jure nostro occurrunt *Precariæ;* quod genus contractus circa bona & jura ecclesiastica olim usitatissimum erat, in partibus Galliarum præsertim, ubi usus rei ecclesiasticæ immobilis ad preces ali-

cui

cui concedebatur, non uno modo, ut vel conceſſio ſingulis quinquenniis renovaretur, ad conſervandum jus Eccleſiarum: vel uſus daretur ad vitam Clerici, pro ſuſtentatione nempe, ante erecta beneficia: vel denique ſic, ut pro libitu concedentis revocari potuerit, quod conceſſum erat. Id prioribus caſibus fieri non poterat. c. 1. & 3. de Precariis (*o*). Ob varia incommoda Precariæ primum imminutæ ſunt, juſſique Epiſcopi revocare eas, quæ irrationabiliter factæ fuerant. c. 2. demum in uſu eſſe deſierunt (*p*).

(*o*) *Triplicem hanc conceſſionis formam Oſtienſis ſic exprimit: Riæ, Ria, Rium, tria ſunt, quibus eſt caput unum:*

Riæ ſunt ſolitæ per ſingula luſtra novari.
Ria ſit ad vitam: nec citra vult revocari;
Finiturque Rium tunc, quando vult ſuus auctor.

De incommodis harum conceſſionum Ivo Carnotenſis ſic ſcripſit ad Paſchalem II.: „De Precariis vero, quas „jam bis in Eccleſia Carnotenſi vetuiſtis, ſimiliter preca-„mur, ut nunquam mutetur veſtra ſententia, ſed magis „confirmetur; quia quando perſonaliter accipiebantur, „oriebantur inde illicita emtio & venditio: inter acci-„pientes & non accipientes fæda contentio, iræ, rixæ, „æmulationes, inimicitiæ, & multa illicita, quæ radici-„tus evellenda eſſe ab Eccleſia, ſancire debet veſtra Ex-„cellentia." Conf. Thomaſſin. P. 2. l. 3. c. 22. de Precariis, & Gonzalez h. t.

(*p*) *Hinc non refert disquirere, cujusmodi contractus hic fuerit ſecundum formas Juris Romani, realis, conſenſualis, an omnino literalis. Nam proprie Precaria vel Præſtaria nuncupabatur charta vel inſtrumentum, quod in tali conceſſione conficiebatur; uti exhibet Marculfus in formulis l. 2. c. 5. item Auctor incertus formularum veterum. c. 27. 28. 41. 42. Idem apparet ex formulis Sirmondicis c. 7. In Concil. edit. Manſi T. XVII. in append. & T. XVIII. referuntur notæ Bignonii in cit. formulas.*

§. 186.

§. 186. Etsi Precariæ ab usu recesserint; viget tamen, præsertim inter familiares & vicinos, *Precarium;* estque id affine Commodato, de quo prius agendum est. *Commodatum* est contractus realis, quo res ad certum tempus, & usum, quo non consumitur, gratis datur, ea lege, ut finito usu in specie restituatur. Commodari potest res quævis mobilis, immobilis, incorporalis, etiam fungibilis ad usum, quo non consumitur, etiam homo ad obsequia. Si res usu, ad quem conceditur, naturaliter fit deterior, uti siquis Ecclesiæ commodaret cereos in altari arsuros, idque gratis, admiscetur donatio. Si autem exigitur pretium pro ratione imminuti ponderis, fit contractus compositus §. 173. Universe si commodans mercedem stipulatur, commodatum transit in locationem §. 2. Inst. quibus modis re contrah. oblig. si rem aliam sibi commodandam, fit contractus innominatus L. 5. D. de præscript. verbis. Non tamen Commodatum excludit *Honorarium.* arg. l. 6. pr. D. Mandati (*q*).

(*q*) *Differt honorarium a mercede.* 1. *Hæc definitur conventione; illud ultro offertur:* 2. *mercedem admittunt operæ tantum illiberales; honorarium liberales, & quæ æstimationem non recipiunt.*

§. 187. Facultate commodandi gaudet, qui liberam habet rei administrationem. *Eum, qui quid utendum accepit, ipse alii commodaverit, furti obligari responsum est.* l. 54. §. 1. D. de furtis. Manet tamen eo etiam casu actio commodati. l. 15. & 16. D. h. t. Commodans ante finitum usum revocare nequit commodatum. l. 17. §. 3. D. h. t. nisi ipse ex causa improvisa indigeat re sua. arg. l. 3. C. de locat. Idem tenetur commodanti de

culpa

culpa lata, uti ſi ſciens vaſa vitioſa commodaſſet. l. 18. §. 3. D. h. t. Si commodatum ſit in gratiam utriusque; ab utroque præſtatur culpa levis. cit. l. 18. pr. v. *At ſi utriusque.* Tenetur etiam commodans reſarcire impenſas in rem factas, non autem ſumtus neceſſarios ad uſum.

§. 188. *Commodatarius* non poteſt rem aliis uſibus adhibere, quam conceſſis. Secus furtum uſus committit. §. 6. & 7. Inſt. de oblig. quæ ex del. naſc. l. 54. §. 1. D. de furtis. Tenetur de culpa *leviſſima*, ſi ſolus commodum ex contractu percipit. c. un. h. t. l. 1. §. 4. D. de O. & A. (*r*) non tamen tenetur de caſu. l. 18. in fin. l. 19. & 20. D. l. 1. C. h. t. niſi intervenerit pactum, mora, vel culpa c. un. h. t. Neque vero caſum in ſe ſuſcipere videtur, ſi res commodetur ad uſum periculoſum e. g. equus ad bellum; ſed potius commodans cenſetur conſentire in damnum rei ſuæ. l. ult. D. h. t. conf. Leyſer. Vol. III. ſpec. 153. Caſum abfuiſſe, probare non tenetur, niſi in iis eventibus, quæ raro contingunt ſine culpa, ceu in furtis. Quoad reſtitutionem commodati habet *jus retentionis* pro expenſis in rem factis. l. 15. §. 2. & l. 59. D. de furtis. Non autem habet exceptionem compenſationis, quamdiu ſpecies reſtitui poteſt. l. fin. C. h. t. neque exceptionem dominii alieni. arg. l. 25. C. de loc. & cond. neque proprii, niſi fortaſſis pro caſu, quo probationes dominii proprii in continenti liquidæ ſunt. Si tamen pro ſpecie reſtituere pretium debet, exceptio compenſationis omnino admittenda eſt. l. 4. D. & l. 4. C. de Compenſat. Ab hoc generali compenſationis jure ſola videtur excipi actio depoſiti. l. fin. C. de Compenſ. etſi nec iſtud difficultate careat, ſi pro depoſita ſpecie reſtitui debet pretium (*ſ*).

(*r*) *Ex*

(r) *Ex aperta decisione cit. legis explicari debet, quid intelligatur nomine* exactæ diligentiæ. *§. 2. Instit. quib. mod. re contrah. obl. & nomine* diligentis custodiæ *in commodato l. 5. §. 5. D. h. t. ne scilicet leges sibi contradicere videantur. In l. 13. §. D. de pign. act. dicitur:* Venit in hac actione (*pignoratitia*) & dolus & culpa, ut in commodato: venit & custodia: *legendum esse:* at in commodato venit & custodia; *recte conjicit Gerardus Noodt Probabil. Jur. Civ. l. 1. c. 4. & l. 4. c. 3.*

(s) *Tritum est in jure, si res restitui vel tradi non possit, pretium esse reddendum. l. 1. pr. & l. 4. & 11. C. de act. emt.*

§. 189. Commodato affine est *Precarium*, quod precibus petenti *utendum conceditur, quamdiu patitur, qui concessit.* c. 2. de Precar. l. 1. D. de Precario. Ad substantiam ejus pertinet *revocabilitas* ad nutum concedentis, non attento usu vel tempore determinato. Si tempus adjiceretur Precario, hoc eo pertinet, ut rogans sciat, precarium finiri absque alia revocatione; quo non obstante id repeti potest ante illud tempus. Qui precario ad *tempus* rogavit, finito etiam hoc tempore, si dominus patitur, velut de novo concessum precario retinet. l. 4. §. 4. D. de Precario. *Solvitur* autem *precarium obitu ejus, cui concessum est* (nec ad heredes transit) *non etiam concedentis*; aut *cum illud alienari contingit alicui hoc revocare volenti; quia per conventionem hujusmodi non licet rem alienam invito domino possideri.* c. 2. de Precar. & l. 12. §. 1. D. de Precario. Ob hanc revocabilitatem minus beneficii inest in precario, quam commodato; unde qui illud accepit, tenetur solum præstare culpam latam & levem. l. 8. §. 3. D. de Precar. Pro revocando autem precario Prætor dat interdictum restitutorium tum concedenti,

cedenti, tum ejus heredibus. l. 2. D. de Precario. & l. 32. ib. de Donat. & ibi Brunneman.

§. 190. *Depositum* est contractus realis, quo alteri quidpiam gratis custodiendum traditur, ea lege, ut idem in specie ad Deponentis arbitrium restituatur. Si id fiat necessitate tumultus, incendii, ruinæ, naufragii, appellatur depositum *necessarium* ac *miserabile* l. 1. §. 1. & seq. D. h. t. Rationem depositi habet sequestratio voluntaria, quando litigantes rem litigiosam ultro apud alium deponunt. l. 6. 17. pr. D. h. t. (*t*) Substantiam Depositi efficiunt hæc, 1. consensus utriusque contrahentis rem habendi pro deposita. 2. Traditio eiusdem & receptio *custodiæ* causa. Nam leges pro eodem sumunt commendare, ac deponere l. 24. D. h. t. l. 186. D. de V. S. 3. Ut custodia impendatur gratis. 4. Ut depositum restituatur in specie ad arbitrium deponentis etiam ante tempus conventum, si velit; quia spectatur solum commodum deponentis. Ex defectu primi requisiti Ecclesia non tenetur de Deposito, si Clericus vel Religiosus illud acceperit sine consensu Capituli. c. 1. h. t. Aliud est etiam, quod monasteria vel Ecclesiæ tempore belli locum commodent deponendis aliorum rebus: aliud, quod se obligent ad custodiam; cum præsertim occasione rerum illatarum majus ipsæ suarum rerum periculum incurrant.

(*t*) *Aliter differendum est de sequestro, quod fit jussu Judicis, ut in casu singulari c. 14. de Sponsal. aut cum usurarum sistendarum causa apud Judicem aliquid deponitur.*

§. 191. Siquid in iis, quæ ad substantiam depositi pertinere censentur, voluntate contrahentium

tium immutatur, alii doctores cessare depositum ajunt, ac oriri alium contractum: alii depositum vocant *irregulare*. Ac I. quia Depositum dictum est *ex eo, quod ponitur* l. 1. D. h. t. si res immobilis custodienda mandatur, alii agnoscunt depositum, alii contractum mandati censent. Nam is, cui res immobilis commendatur, non tantum *patitur*, rem apud se esse, uti depositarius, sed ad factum obligatur. II. Si merces intercedit, fit locatio conductio; si aliud quid, contractus innominatus. l. 1. §. 8. seq. D. III. Si rei non fungibilis usus conceditur, Depositum transit in commodatum: si vero usus rei fungibilis conceditur expresse vel tacite, ex deposito fit mutuum, simul ac usus rei fit. cit. l. 1. §. 34. Tacite videtur usus concedi, quando deponitur pecunia numerata, neque clausa, neque obsignata; nisi essent nummi singularis notæ, quos deponens asservatos velit. l. 24. 25. 26. §. 1. D. h. t. In pecuniis depositis cum expressa vel tacita licentia utendi, periculum non transfertur in depositarium, donec uti cæperit. l. 10. D. de rebus cred. Aliter statuit Codex civ. Bavar. P. 4. c. 2. §. 8. Alii in pecunia etiam sic deposita rationem, actionemque depositi admittunt.

§. 192. Ex natura hujus contractus sequitur: 1. Per depositum non transfertur dominium, aut jus in re, ac ne quidem vera possessio; unde nec longissimo tempore præscribitur. 2. Depositarius uti non potest re deposita sine consensu deponentis; secus committit furtum usus. §. 6. J. de obl. quæ ex del. nasc. l. 29. D. h. t. 3. Custodire rem depositam debet ea saltem diligentia, quam rebus suis adhibet. c. 2. h. t. 4. Si ea perit casu for-

tuito, aut culpa levi depositarii, periculum spectat ad deponentem; qui suæ facilitati imputare debet, si negligenti rem commendavit. §. 3. Inst. quib. mod. re contrah. oblig. & l. 32. h. t. Tenetur ergo Depositarius tantum de dolo & culpa lata, nisi se ipsum deposito obtulit, aut aliquid pro custodia recepit: c. 2. h. t. Pacto, culpa, vel mora præcedentibus etiam casus fortuitus imputatur. ib. imo etiam dolo præcedente l. 1. §. 25. D. h. t. In restituendo deposito *hanc esse justitiam,* docet lctus l. 31. D. h. t. *quæ suum cuique ita tribuit, ut non distrahatur ab ullius personæ justiore repetitione.* Si Depositum ipsum alius præter deponentem juste petere non possit, ob exuberantiam bonæ fidei nec locum in eo habet compensatio. c. 2. h. t. & l. 11. C. Depositi. & l. ult. C. de Commodat. etsi res omnes deponentis, ac proinde ipsum etiam depositum hypothecæ subjaceant. Aliud tamen est, si res ipsa deposita specialiter sit hypothecata, aut si propter expensas in depositum *necessario* factas jure retentionis quis utatur. Vinnius Select. QQ. l. 1. c. 52. Nam Depositarius indemnis servari debet ratione cujusvis damni a deponente dati dolo vel culpa etiam levissima, & consequi expensas in conservationem rei depositæ necessario factas l. 23. D. h. t.

§. 193. Quia in Commodato principaliter obligatur Commodatarius, in deposito depositarius, contra hos datur actio directa: ipsi autem indemnitatis causa actionem habent contrariam (§. 171.) uti in Jure civili ad hosce titulos distincte exponitur.

§. 194. Præter *commodatum* ac *depositum* ad contractus reales *nominatos* pertinet *pignus,* de quo inscri-

inſcribitur Titulus XXI. hujus libri, & *mutuum*, cujus notio indicanda videtur hoc loco. Nam uberior tractatio rejecta eſt in L. V. *de Uſuris.* Eſt igitur *Mutuum* contractus realis, quo res fungibilis ita datur alicui, ut ab eodem aliquando reddatur in genere. Ad *ſubſtantiam* Mutui vi notionis ſpectat I. *res fungibilis*, qualis dicitur ea, quæ fungitur vice alterius ſpeciei, eique ſpectato uſu, ad quem deſtinatur, æquipollet. Fungibiles cenſentur res, quæ pondere, numero, menſura æſtimantur l. 2. §. 1. D. de rebus creditis. Id contingit in nummis, vino, tritico. In his enim tantundem eſt idem. II. *Traditio translativa dominii;* hinc mutuum dicitur, quaſi *ex meo fiat tuum.* cit. l. 2. §. 2. Fit igitur in mutuo vera alienatio; quia transfertur dominium cum conſectariis dominii, ceu facultate libere diſponendi, percipiendi commoda rei, & ferendi onera, ceu periculum rei, niſi alio contractu avertatur. Ceterum traditio etiam fieri poteſt *brevi manu.* l. 11. pr. & l. 15. D. de reb. cred. III. *Obligatio* reſtituendi rem in genere. Nam ſpecies uſu conſumitur; ſi accipiens re mutuata uſus non ſit, per accidens fit, ut eadem reddatur in ſpecie. Hinc creditori datur actio mutui, vel condictio certi ex mutuo. l. 5. C. quib. non objic. long. temp. præſc. adverſus debitorem ejusque heredem ad tantundem in eadem quantitate & qualitate conſequendum.

§. 195. Contractus mutui natura ſua eſt *beneficus*, non tamen ſine obligatione perfecta reſtituendi idem in genere: qua facta reſtitutione habetur perfecta æqualitas; nec debitor titulo ſolius mutui *ultra* obligari poteſt; quia *re* contrahitur obligatio; ac proin ultra *rem* acceptam non contrahi-

trahitur. Lucrum ultra ſortem ratione ſolius mutui acceptum tanquam ex debito, appellatur *uſura* omni jure prohibita; quemadmodum exponetur Lib. V. Decretalium, ubi etiam agitur de aliis titulis a ratione mutui diverſis, quidquam exigendi ultra ſortem; quales ſunt lucrum ceſſans, damnum emergens, periculum ſortis: de contractibus item, qui mutuo videntur affines, ſed ab eo eſſentialiter diſcrepant. Quodſi titulus aliquis juſtus fingitur lucrum capiendi ultra ſortem, cum reipſa non ſubſit, uſura vocatur *palliata* (u). Ex natura Mutui ſic explicata ſequitur 1. ut tantundem cenſeatur, ſi redditur idem in genere, id eſt, in eadem quantitate & qualitate. l. 3. D. de reb. cred. l. 99. ib. de ſolut. 2. Ut conveniri poſſit, ut minus reddatur, quam acceptum eſt, non ut plus. l. 11. §. 1. D. de reb. cred.

(u) *Ex uſu SS. Canonum Uſura fere in deteriorem ſenſum ſolet accipi, uti nempe denotat uſuram illicitam, & lucrum ratione ſolius mutui perceptum. Cum autem reſpuere non liceat voces Juris civilis & Jure-Conſultorum jam civitate donatas: ad evitandam confuſionem adhiberi ſolent termini reſtringentes, ut lucrum ratione ſolius mutui perceptum appelletur uſura* ſtricte dicta. *Auctarium vero ultra ſortem ex juſto titulo in mutuo obtentum,* uſura minus ſtricte dicta.

§. 196. Quia in mutuo fit alienatio, id dare nequit, qui deſtituitur jure & facultate alienandi. §. ult. Inſt. quib. alien. non licet. l. 11. §. ult. l. 13. D. de reb. cred. Et quia ex mutuo naſcitur obligatio reſtituendi; qui obligari efficaciter non poteſt, is nec mutuum accipere. Religioſus accipiens mutuum ſine conſenſu Abbatis & Capituli, aut Abbas vel Epiſcopus ſine conſenſu Capituli non obligant monaſterium vel Eccleſiam, niſi creditor probet,

bet, illud converſum fuiſſe in utilitatem Conventus vel Eccleſiæ. c. 4. de Fidejuſſ. Nov. 120. c. 6. §. 3. Beneficiatus vel Rector Eccleſiæ absque conſenſu Superioris mutuum accipiens duntaxat tenetur ex fructibus, quos percipiendi liberam habet poteſtatem. Prælati Ordinum, quibus Capitulum adjunctum non eſt, iſtiusmodi contractus celebrant ſecundum ſtatuta ordinis, ut Eccleſia vel domus obligetur. Singulare quid in Jure civili ſtatuitur de filiofamilias, pecunias mutuas accipiente. §. 7. Inſt. quod cum eo, qui in alien. poteſt. & tot. tit. D. de SCto Maced. & C. ad SCtum Macedonianum; quod prohibet, mutuas dare pecunias eis, qui in poteſtate patris ſunt, eique, qui dederit mutuas, *regulariter* negat actionem efficacem tum adverſus eos, qui in poteſtate ſunt, tum eum, qui in poteſtate habet, hac etiam ſoluta.

Titulus XVII.

DE EMTIONE ET VENDITIONE.

Titulus XVIII.

DE LOCATO ET CONDUCTO.

ARGUMENTUM.

I. Contractus conſenſuales §. 197. *II. In his eminet Emtio Venditio* §. 198. *III. Sequitur Locatio Conductio* §. 208. *IV. Emphyteuſis* §. 212. *V. Societas* §. 213. *VI. Mandatum* §. 214.

§. 197. Poſt contractus reales nominatos explicantur ii, qui ſolo conſenſu perficiuntur. In his præcipua eſt *Emtio Venditio*, & *Locatio Conductio;* quibus addi debet *Emphyteuſis;* de qua agitur

tur c. ult. de loc. & cond. item *Societas* & *Mandatum.* Tit. Inst. de obligat. ex consensu. Ibi: *Istis modis obligatio dicitur consensu contrahi: quia neque scriptura, neque præsentia omnimodo opus est: ac nec dari quidquam necesse est, ut substantiam capiat obligatio, sed sufficit, eos, qui negotia gerunt, consentire. Unde inter absentes quoque talia negotia contrahuntur, veluti per epistolam vel per nuntium. Item in his contractibus alter alteri obligatur in id, quod alterum alteri ex bono & æquo præstari oportet.*

§. 198. Celeberrimus est contractus emtionis & venditionis; quæ duæ partes ita connexæ sunt, ut altera sine altera intelligi non possit, uti fit in locatione & conductione, atque adeo in omni relato. *Origo emendi vendendique a permutationibus cœpit,* l. 1. pr. D. de Contrah. emt. donec nimirum nummus, seu pretium eminens, tanquam communis mensura rerum temporali pretio æstimabilium induceretur. Hinc Esau jus primogenituræ permutans pulmento, *Primogenita sua vendidisse* dicitur. Genes. XXV. v. ult. & quando in Jure sacro Simonia dicitur studiosa voluntas *emendi vel vendendi* aliquid spirituale vel spirituali annexum, nomine emtionis venditionis intelligitur omnis pactio utrinque onerosa, per quam una ex parte pretium temporale, aut quidquid eodem æstimatur, ex altera spirituale aut spirituali annexum concurrit. Proprie autem *emtio venditio* est contractus consensualis de re pro certo pretio tradenda. Res, de qua pro pretio tradenda convenitur, appellatur Merx. Ad substantiam ergo hujus contractus pertinet I. Res vel *Merx.* II. *Pretium.* III. *Consensus,* qui circa mercedem & pretium versatur.

§. 199.

§. 199. I. *Merx*, in quam pretium ſtatuitur, I. cenſetur res omnis, quæ *in commercio* eſt, etiam ſpes, res futuræ, incorporales, ut hereditas jam delata, actiones, nomina, & chirographa, indeque reſultantia jura (*a*) II. etiam res aliena, modo alienam eſſe ignoret emtor; valet in his emtio venditio, non ut excludatur jus veri domini, qui eam vindicare poteſt, niſi uſucapta ſit. l. 30. §. 1. D. de act. emti. ſed ut actio emti & venditi oriatur, & venditor emtori re evicta teneatur ad id, quod intereſt. tot. tit. D. de Evictionibus. III. Si res, quæ venditur, in quantitates dividi poteſt per numerum, pondus, menſuram, & pro re tota in cumulo, vel pro omnibus quantitatibus unum pretium ſtatuitur, dicitur venditio fieri per *averſionem*: ſi vero in ſingulas quantitates ſingula pretia conſtituuntur, *venditio ad menſuram.* l. 40. §. 2. D. de contrah. emt. In venditione per averſionem certus etiam quantitatum numerus duplici modo indicari poteſt, nempe *reſtrictive*, ut ad præſtandum certum numerum ſe venditor adſtringat, vel *demonſtrative*, ut ad id non ſe adſtringat, ſed quadam ratione duntaxat æſtimet; priori caſu venditor eum numerum tenetur præſtare, & contractus ad illum adſtringitur, non item poſteriore; ſive dein major inveniatur numerus ſive minor. arg. cit. l. 40. §. 2. adde l. 4. §. 1. l. 13. §. 14. l. 42. D. de act. emti. l. 69. §. 6. D. de evict. IV. Ad mercem venditam etiam referri debent *Pertinentiæ*, nempe acceſſoria, a re principali non ſeparanda ob diſpoſitionem legis, vel deſtinationem domini, ſi e. g. res mobilis cum immobili firmiter connectitur, vel perpetui uſus cauſa ad eam deſtinatur. Huc ergo pertinent *fixa vincta*, non autem *ruta cæſa.* l. 17. pr. & §. 6. l. 18. pr. l. 38. §. 2. D. de act. emt.

V. Contra mercis nomine non veniunt res, quæ ſunt extra commercium, aut ſpeciali lege alienari prohibitæ, omnium vero minime res ſpirituales, iisque annexæ, aut quæ divini juris ſunt.

(*a*) *Jus cenſiticum, quod incorporale eſt, emi vendi poſſe, deciditur Extrav.* 1. *&* 2. *h. t. int. com. uti exponetur tit. de Uſuris. Venditio nominum pro minore pretio ſæpe ſubjacet legi Anaſtaſianæ l.* 22. *&* 23. *C. Mand.*

§. 200. II. *Pretium* pro merce, quatenus ad ſubſtantiam emtionis venditionis pertinet, 1. conſiſtere debet *in pecunia numerata* ſaltem majore ex parte; ſi enim datur res pro re, fit permutatio §. 2. Inſt. de emt. & vend. In dubio ſpectatur, quid contrahentes egerint, aut primo intenderint. l. 9. C. de reſcind. vend. l. 6. §. 1. D. de act. emti. 2. Pretium debet eſſe *verum;* nam quod ſimulatur, aut dicis cauſa datur, non facit emtionem venditionem. l. 36. D. de contrah. emt. arg. l. 46. D. de loc. cond. (*b*) 3. *Certum* per ſe vel per relationem ad rem aliam, vel ad arbitrium tertii; quo ſtandum eſt. Quodſi is pretium non definierit, emtio venditio nulla eſt. l. ult. C. de contrah. emt. §. 1. Inſt. h. t. Certum non eſt pretium, ſi pecunia detur in folle.

(*b*) *Exemplum ſimulati pretii extat c.* 5. *h. t. Dedit quis alteri mutuum; cumque uſuras ſibi ſtipulari ob prohibitionem Concilii Later. non auderet, id egit, ut mutuatarius ſibi venderet domos & olivas, addito pacto, ut ſi is poſt elapſum ſeptennium intra duos annos reſtitueret pretium, quod vix dimidium mercis attingebat, eam mercem, nempe domos & olivas redimere poſſet. Ob parvitatem pretii emtio venditio habita fuit a Pontifice ſimulata, & dolo inita ad percipiendam uſuram palliatam. Ceterum ſiquis donationis cauſa minoris vendit, venditio valet. l.* 38. *D. de contrah. emt. Addunt aliqui: pretium debet eſſe* juſtum. *Sed alia eſt quæſtio de juſti-*

justitia, alia de substantia contractus. Si emens aut vendens enormiter læditur, rescissioni obnoxius est contractus, sed non per se irritus. Quod patet ex c. 3. h. t.

§. 201. *De justitia* pretii nota 1. Pretium dicitur, quanti res vel opera valet communi hominum, aut singulari peritorum æstimatione, aliquando etiam ex singulari aliquo affectu, quod pretium *affectionis* vocatur. 2. De rebus ad vitæ necessitatem vel commoditatem pertinentibus traditur l. 63. D. ad leg. falcid. *Pretia rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter funguntur.* 3. Communiter autem rerum pretia æstimantur non ex re sola, sed cum variis adjunctis, habita ratione copiæ vel raritatis mercium, singularis industriæ, periculi, laboris, impensarum res transportandi ab uno loco in alium. Sola utilitas vel necessitas ementis justa causa non est, pretium augendi. Hinc peregrinis, qui necessitate emunt, carius vendi non potest, quam alias in mercatu usuvenit. c. 1. h. t. 4. Pretium *Vulgare* est, quo res omnes inter se comparantur, æstimantur, & quodammodo exæquantur: *Eminens* appellatur pecunia, vel *nummus*, in quo pretia rerum virtute continentur; atque hoc pretium communem velut mensuram præbet rebus omnibus in commercium venientibus. 5. Tale pretium dicitur *aut legale*, h. e. determinatum a lege vel magistratu: atque in hoc pretio quivis excessus vel defectus injustus est, ac reparari debet ei, in cujus favorem est definitum. Plerumque autem definitur in favorem emtorum; unde non licet pluris, sed minoris tantum vendere: aut *conventionale*, arbitrio paciscentium definitum; quod cum in indivisibili non consistat, intra justitiæ limites dividi solet in *summum*, seu rigorosum: *medium* seu mode-

 dera-

deratum, & *infimum*. 6. Ob læſionem *enormem* ſeu *ultra dimidium* reſcindi poteſt emtio venditio remedio l. 2. C. de reſcind. vend. Quæ lex ob æquitatem ad alios contractus oneroſos protenditur. 7. Si venditor ultra dimidium læſus agit ad reſtitutionem rei venditæ, emtor ab eo onere ex legis diſpoſitione liberatur ſupplendo id, quod deeſt juſto pretio. c. 3. & 6. h. t. (c)

(c) *Quando venditor ultra dimidium læſus cenſeatur, facile patet, ſi pro re juſto & infimo pretio æſtimata* 100. *nummis, accipit tantum* 40. *De Emtore, quando ultra dimidium læſus cenſeri debeat, diſputant; multi putant id fieri, ſi pro re juſto & ſummo pretio æſtimata* 100. *nummis dedit* 160. *Sic enim inquiunt: venditor ultra dimidium læditur, ſi ab accepto pretio* (40 *nummorum*) *plus quam dimidia pars juſti pretii* (*quæ eſt* 50 *num.*) *deficit. Ergo emtor ultra dimidium læditur, ſi in dato pretio* (160) *plusquam dimidia pars juſti pretio* (50) *redundat. Alii ad talem læſionem emtoris in dato exemplo requirunt, ut emtor dederit ultra* 200. *e. g.* 202. *Id quod ſtatuta Bavariæ habent. Sic enim diſſerunt: venditor læditur ultra dimidium, ſi acceptum pretium* (40) *non attingit dimidiam partem datæ mercis juſto pretio æſtimatæ* (50). *Sic emtor læditur ultra dimidium, ſi accepta merx juſto pretio æſtimata* (100) *non attingit dimidiam partem dati pretii* ($\frac{160}{2} = 80$). *Id autem dici non poteſt, niſi emtor dederit ultra ducentos. Prior ſententia videtur æquitati conformior. Pro juſtitia emtionis venditionis, quæ fit ad menſuram, præcipue curandum, ut menſuræ & pondera ſint juſta. c. 2. h. t.*

§. 202. III. *Conſenſus* tanquam tertium requiſitum ad ſubſtantiam hujus contractus pro objecto habet pretium pro merce, mercem pro pretio. Si ergo conſenſus ratione mercis vel pretii nondum eſt perfectus, nec emtio venditio erit perfecta; uti ſi res venditæ ad pondus, numerum & menſu-

mensuram (§. 199. III.) nondum adpensæ, adnumeratæ, vel admensæ sint. l. 35. §. 5. D. de Contrah. emt. vel si res ad gustum vendita, nondum degustata perierit. l. 34. §. 5. ib. (*d*). Si inter contrahentes convenerit, ut emtio *in scripto* celebretur, perfectus consensus censetur suspensus ad absolutam scripturam. pr. Inst. h. t. l. 17. C. de fid. instrument.

(*d*) *Consensus ante admensurationem non intelligitur perfectus ad hoc, ut periculum rei in emtorem transeat, nisi res ante admensurationem esset tradita. Eo non obstante etiam ante admensurationem cessat jus pœnitendi.*

§. 203. Consensus ad substantiam hujus contractus necessarius tria videtur continere 1. voluntatem deliberatam ac liberam a dolo & errore, quatenus hic voluntati ac valori pactorum generatim obstat. l. 9. seq. D. de contr. emt. 2. Jus ac facultatem emendi vendendi, quæ sæpe alligatur certis solemnitatibus, quas adhibitas fuisse præsumitur post longissimum tempus. c. 4. h. t. Huc pertinet, quod nemo invitus emere aut vendere cogatur, nisi urgente æquitate vel utilitate publica: & quod Clericis ac Religiosis emere *negotiationis* causa sit prohibitum. can. *quicunque.* 9. XIV. q. 4. 3. Perfectionem emtionis venditionis *solo* consensu nixam, etsi nihil ab alterutra parte præstitum sit, nec scriptura, aut verborum solemnitas intercesserit. Hinc posito consensu reipsa oritur actio emti & venditi, etsi efficaciter intentari non possit, nisi ab eo, qui ex sua parte implevit contractum, aut mox implere paratus sit. Implementum ergo vel consummatio hujus contractus ab ejus perfectione distingui debet (*e*).

(e) *Perfecta per consensum emtione venditione discedi ab ea non potest, nisi communi consensu, ut proin neutri contrahentium sit locus pœnitentiæ; quamdiu tamen nihil eorum, quæ ex natura contractus præstari debent, præstitum est, Jure Romano res dicitur integra, ut nempe solo pacto discedi a contractu possit. l. 58. D. de Pact. l. 1. & 2. C. quando liceat disced. ab emt. §. ult. Inst. quibus mod. toll. oblig.*

§. 204. Jura & obligationes emtoris ac venditoris ex natura hujus contractus intelliguntur. Alter pretium solvere, alter rem tradere tenetur; quæ tamen præstatio mutua non nihil diversa est. Emtor nummos, quos pretii nomine præstat, venditoris facere cogitur; quia pretii, quod in pecunia numerata consistit, nullus est usus, nisi fiat accipientis; & generis debitor non liberatur, nisi rem ex eo genere perfecte faciat accipientis. l. *heres.* 58. D. de evict. l. *si a substituto.* 45. §. 1. D. de legat. 1. At venditor per se non dominium transferre debet, sed vacuam rei possessionem tradere. l. 25. §. 1. D. de contrah. emt. l. 2. §. 1. l. 3. pr. l. 30. §. 1. D. de act. emt. Si venditor rei traditæ dominium ante habuit, id traditione transferret reipsa in emtorem; secus transfert conditionem usucapiendi, & evictionis nomine obligatur.

§. 205. Si emtor alienis nummis emit rem suo nomine, decisum est, in judicio singulari rem non succedere in locum pretii, nec pretium in locum rei. Exceptio est, 1. si ex pecunia militis res emitur. l. 8. C. de rei vind. 2. Si ex pecunia pupilli. l. 2. D. quando ex facto tutor. 3. Si ex pecunia ecclesiastica. can. *Res in Episcopatu.* 12. XII q. 2. can. *Placuit.* 1. ead. q. 3. can. *Sacerdotes.* 1. ead. q. 4. c. 4. de pecul. Cleric.

§. 206.

§. 206. Emtor pretio non ſoluto, nec ſatisfactione alio modo præſtita dominium rei etiam traditæ non acquirit, niſi fidem emtoris ſecutus ſit venditor. l. 19. D. de contrah. emt. §. 41. Inſt. de rer. diviſ. Perfecto per conſenſum contractu etiam ante traditionem ſentit caſum, & habet commoda rei (§. 184.) niſi res ex antiquo vitio perierit. l. 1. D. ult. C. de per. & Commod. rei vend. aut ſi emtio nondum fuerit perfecta. §. 202. Tenetur præterea emtor manifeſtare bonitatem mercis, quam ignorat venditor: tenetur venditor manifeſtare occultum vitium, quo res ſit inutilis ad finem. Et cum in hoc contractu par ſit utriusque commodum, alter alteri tenetur præſtare culpam levem. Emtori competit actio emti, venditori actio venditi. Ob occultum rei vitium a venditore non manifeſtatum emtori ex ædilitio edicto præterea competit actio *redhibitoria*, & *æſtimatoria*, ſeu *quanti minoris*.

§. 207. Commemoranda ſunt varia pacta, quæ emtioni venditioni ſæpe adjiciuntur. I. *Pactum de retrovendendo & redimendo* eſt, vi cujus emtor, ejusve heres poſſit aut debeat rem emtam revendere venditori. II. Pactum *legis commiſſoriæ*, vi cujus pretio intra certum tempus non ſoluto res ſit, vel fiat inemta. tot. tit. D. de lege commiſſ. III. *Addictio in diem*, vi cujus venditori licet rem venditam alteri vendere, qui meliorem obtulerit conditionem, niſi emtor eandem offerat. tot. tit. D. de in diem addictione. IV. *Pactum Protimiſeos*, quo venditor pro caſu, quo res aliquando ab emtore vendatur, prælationem ſibi præ aliis reſervat. l. 75. D. de contrah. emt. ubi etiam agitur de *pacto conſtituti poſſeſſorii*. Lib. II. Decret. §. 158. n. II. A jure protimiſeos differt omnino

jus

jus *Retractus*, vi cujus poteſt quis rem immobilem alteri venditam ad ſe retrahere, eodem tamen oblato pretio, quod alter dedit vel promiſit, & refuſis expenſis, quas interea fecit primus emtor. Ejusmodi Retractus eſt legalis, conventionalis, qui in jure Protimiſeos continetur, & Gentilitius.

§. 208. *Locatio & conductio proxima eſt emtioni & venditioni, iisdemque juris regulis conſiſtit.* Princip. Inſt. de locat. & cond. Eſtque contractus conſenſualis de uſu rei, aut opera illiberali, vel confectione operis pro certa mercede præſtandis. Tria ergo ad ejus ſubſtantiam pertinent, ex quibus ſiquid deficit, aliud negotium cenſetur actum; I. *conſenſus.* II. *Uſus rei*, *opera*, vel *opus conficiendum.* III. *Merces*, conſiſtens in pecunia numerata, eaque certa, ac vera, non ſimulata, uti dictum de emt. & vend. §. 200. Res tamen, quæ fructus ex ſe progignunt, recte pro parte fructuum *abſolute* determinata locantur. l. 21. C. de locat. & cond. Si conventum fuerit de certa quota omnium fructuum, conductor dicitur *colonus partiarius*, & ſocio quodammodo ſimilis eſt. l. 25. §. 6. D. locati cond.

§. 209. *Res* locari poſſunt omnes, mobiles, immobiles, incorporales: quæ nempe uſu non conſumuntur, & in commercio ſunt, id eſt, quarum uſus temporali mercede æſtimatur. Unde lib. 5. extat Rubrica Decretalium: *Ne Prælati vices ſuas vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedant* (*f*). Operæ item omnes, quæ honeſtæ ſunt, & mercedem ac æſtimationem recipiunt; quales ſunt illiberales. Unde opera medici, advocati, aliorum, qui ingenio, eloquentia, fide rem noſtram agunt, non cen-

ſetur

ſetur locari. Clericis & militibus dantur *ſtipendia*, officialibus *ſalaria*, iis, qui factum utile ſine conventione nobis præſtant, *honoraria*. Pro re immobili conducta dicitur dari *penſio:* pro uſu alterius rei vel pro opera illiberali *merces*, non *pretium*. Nam pretium eſt æſtimatio rei totius, ut in emtione: at æſtimatio uſus rei vel operæ dicitur *merces*, ſive pretium uſus.

(*f*) *Ex diverſitate rei conductæ varia proveniunt nomina*: *qui agros conducit*, colonus: *qui ædem*, inquilinus: *qui vectigalia*, publicanus: *qui reditus alicujus provinciæ vel diſtrictus*, admodiator. *In locatione operis faciendi*, *qui penſionem dat*, *dicitur* locator operis, & conductor operarum: *qui opus pro penſione faciendum ſuſcipit*, conductor vel redemtor operis, & locator operarum.

§. 210. *Conſenſus* ad hunc contractum requiſitus tria videtur involvere, uti ſupra dictum eſt de emtione §. 203. *Primo* voluntatem contrahentium a dolo & errore liberam: *ſecundo* jus & facultatem moralem. Huc pertinent deciſiones hæ: Clerici prohibentur conducere ex cauſa quæſtus. c. 1. Ne Clerici vel Monachi. Prælati & Rectores Eccleſiarum res immobiles locare non poſſunt ultra triennium absque ſolemnitatibus juris. Extrav. *Ambitioſæ*. int. comm. de reb. Eccl. alien. In Germania eſt conſuetudo locandi ad novennium; quia in multis locis pleni fructus prædiorum non percipiuntur, niſi ſingulis trienniis. Hinc ſi prædium Eccleſiæ ſine ſolemnitatibus locatur ad longius tempus, contractus ſuſtinetur ad novennium. Locatio nomine Eccleſiæ rite facta, tenet etiam poſt mortem Rectoris. Si autem Rector Eccleſiæ locet ſuo nomine prædia ad ſuam menſam pertinentia, ſucceſſori ſuo præjudicare non poteſt. *Tertio*, perfe-

perfectionem contractus, quæ solo consensu fit ante omnem traditionem, ut mox actio locati conducti nascatur; nec possit a locatore usus rei concedi alteri, majorem fortassis mercedem aut pensionem offerenti; uti ob hanc causam ante finitum conductionis tempus conductorem expellere sine ejus consensu non potest; qui est casus c. 1. h. t. Pœna gravior ibi addita videtur fuisse localis pro Bononia; quo illa tempestate plurimi exteri studiorum causa confluxerant, hospitia quærentes cum detrimento priorum conductorum.

§. 211. Jura & obligationes locatoris & conductoris ex natura contractus intelliguntur, & exponi solent in Institutis, Digestis & Codice h. t. Et quia de utriusque commodo agitur, alter alteri tenetur de culpa levi. Lis non infrequens est de incendio in domo conducta orto. Nisi enim constet de casu fortuito, præsumitur, id accidisse *culpa* inhabitantium. l. 3. §. 1. D. de offic. Præf. Vigil. l. 11. D. de peric. & commod. rei vend. Sed Dominus ædium probare debet, *cui* imputanda sit culpa, eamque saltem levem fuisse. Alia non raro quæstio agitatur de remittenda mercede, si colonus parum aut nihil fructuum percepit. C. 3. h. t. deciditur in hunc modum: *Propter sterilitatem afficientem magno incommodo conductores, vitio rei, sine culpa coloni, seu casu fortuito contingentem, colonis Ecclesiæ tuæ pro rata pensionis remissio est facienda, nisi cum ubertate præcedentis vel subsequentis anni valeat sterilitas compensari.* Denique cum ante tempus conductionis elapsum conductor *regulariter* expelli non possit, eod. c. ponitur exceptio: *invito inquilino domum inhabitare vel reficere poteris, si necessitas, (quæ tamen non imminebat*

bat locationis tempore) id exposcat: remissa sibi pro residuo temporis pensione: qui etiam inde rationabiliter amovetur, si perverse ibi fuerit conversatus, vel cum canonem per biennium non solvisset, sibi satisfactione celeri non providit. Id pertinere non modo ad emphyteusin, si per biennium canon non solvatur, sed etiam ad locationem, si ejus merces non solvatur biennio, patet ex contextu hujus capituli, in quo de locatione ædium agitur, & ex l. 54 §. 1. l. 56. D. de locat. & cond. Reliquæ exceptiones continentur l. 3. C. eod.

§. 212. *Emphyteusis* distinctam ab emtione venditione, & a locatione conductione naturam nacta est per Constitutionem Zenonis Imp. §. 3. Inst. de loc. cond. L. 1. C. de jure emphyteut. Nomen habet ab inserendo vel implantando; cum olim terra inculta hoc contractu tradi consueverit, ut ad culturam redigeretur. c. 7. de reb. Eccl. non alien. Est autem nunc Emphyteusis contractus, quo res immobilis cum translatione dominii utilis, alteri colenda & fruenda conceditur sub onere pensionis realis domino directo certis temporibus persolvendæ pro fructibus, & in recognitionem dominii directi. Ex prima constitutione initi hujus contractus colligendum est, quinam sequentibus temporibus primo Emphyteutæ succedant, & quoties, cum mutatur Emphyteuta, Laudemium in recognitionem investituræ solvi debeat. Vendi res non potest irrequisito domino directo. Et quia per emphyteusin fit alienatio dominii utilis, res Ecclesiarum sine solemnitatibus concedi non possunt, *nisi in emphyteusin ab antiquo concedi solitæ* (Extrav. *Ambitiosæ.* int. Comm. de Reb. Eccl. non alien.) manentibus nempe iisdem circumstantiis,

& eadem Ecclesiæ utilitate. Quodsi dein ex emphyteusi ecclesiastica canon per *biennium* non solvatur, ea fit caduca, nisi Emphyteuta celeritur offerendo moram purget. c. fin. de loc. & cond. (g) Emphyteusi affinis est contractus *Libellarius*, quo prædium certo pretio conceditur, & certa pensione in annos singulos constituta, hac fere lege, ut condicto tempore contractus renovetur, rursus numerato pretio certo vel arbitrario. Aliud negotium erat *affictus*, de quo fit mentio c. fin. de restit. spoliat. II. Conf. Stryck de U. M. l. 19. tit. 2. §. 23.

(g) *A bonis emphyteuticis distingui oportet censitica, quæ apud gentes Germanicæ originis tam frequentia sunt, ut in dubio censitica potius, quam emphyteutica præsumantur. Ex his solvitur census annuus vel in recognitionem jurisdictionis, vel quia venditores accepto minore pretio eum sibi reservarunt, aut dato pretio postea a dominis prædiorum emerunt.*

§. 213. Quartus contractus consensualis est *Societas*, quæ confundi non debet cum *rerum communione*. l. 2. D. communi divid. & l. 31. 32. 33. D. pro socio. Societas est contractus consensualis de re vel operis communicandis, usus aut quæstus gratia. Interest autem, utrum quis operas conferat tanquam socius, an tanquam *Institor* pro certa mercede negotiationi præsit. *Si maleficii societas coita sit, constat, nullam esse societatem. Generaliter enim traditur, rerum inhonestarum nullam esse societatem.* l. 57. D. eod. Societas inita cum pacto, ut unus omne lucrum solus, alter totum damnum, si forte eveniat, solus sentiat, *Leonina* dicitur. l. 29. §. 2. ib. Communio lucri, quæ per societatem intenditur, naturaliter etiam infert communionem damni. Potest tamen istius periculum abesse, si alia ratione alteri id compensatur,

forte

ſorte per ſpem majoris lucri. Speciale eſt in hoc contractu, 1. quod ſocius ſocio teneatur ad culpam levem in concreto. l. 72. ib. 2. Quod ſocius dolum committens notetur infamia. l. 1. & 6. D. de his, qui notant. inf. 3. Quod demum, contra morem contractuum bilateralium, a ſocietate etiam invito ſocio diſcedi poſſit, etſi expreſſe aliter conventum fuerit; id quod odio communionis permiſſum eſt; modo renuntiatio non abſenti, intempeſtive & fraudulenter fiat. Naſcitur ex hoc contractu *actio pro ſocio* utrinque directa.

§. 214. Poſtremus contractus conſenſualis eſt *Mandatum*, quo alteri negotium gratis gerendum committitur, & ab altero ſuſcipitur. Nititur fide & mutuo conſenſu, non auctoritate mandantis. Unde mandari poteſt inferiori, pari, Superiori. Si tibi mandem tua tantum gratia, nec mea interſit, non erit mandatum, ſed conſilium. Nec ſi tibi quempiam commendavero, ut ei benevolum te præbeas, mandatum eſt. Si abſentis & ignorantis negotium ſuſcipitur, non mandatum, ſed *negotiorum geſtio* dicitur. At mandatum tacitum cenſetur, ſiquis præſens ab altero negotia ſua geri patitur (*h*). Imo & ratihabitio pro mandato eſt, modo alterius nomine res acta ſit, & ratihabitio nondum perfecto negotio accedat. c. 9. & 10. de R. J. in 6. & l. 60. D. eod.

(*h*) *Exempla ſunt l.* 6. §. 2. *D. Mandati. & l.* 18. *eod. ibi*: Qui patitur ab alio mandari, ut ſibi credatur, mandare intelligitur. *E. g. te præſente & non contradicente mandavi Titio, ut tibi X. daret. Intelligeris mihi mandaſſe, ut Titio mandem; & teneris mihi, perinde ac Titio mandati. adde l.* 53. *ib.*

§. 215. De Mandatario generatim statuitur, eum excedere regulariter non posse fines mandati, nec obligare mandantem, si excesserit, & in potestate habuerit non excedere. l. 5. pr. D. l. 12. C. Mand. c. 22. de rescript. ubi acta contra aut præter formam mandati, dicuntur irrita. Contraria decisio videtur extare c. fin. de homicid. in 6. ibi: *Is, qui mandat aliquem verberari, licet expresse inhibeat, ne occidatur ullatenus, vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur, si mandatarius fines mandati excedens, mutilet vel occidat: cum mandando in culpa fuerit, & hoc evenire posse debuerit cogitare.* At constat præsertim ex c. 12. 16. & 24. de Homic. SS. Canones ob reverentiam divinæ rei de irregularitate ex homicidio rigidiores statuere regulas, quæ ad alios casus penitus diversos applicari non possunt. Culpam etiam levissimam a mandatario esse præstandam, multi ajunt ob l. 13. & l. 21. C. h. t. Alii negant; quia mandatarius duntaxat ad factum obligatus est. §. 182. Quia autem mandatarius suscepto mandato obligatur principaliter, mandans secundario, ac pro eventu quodam; hinc contra priorem datur actio *directa*, contra posteriorem *contraria*. §. 171. Quo pertinet memorabilis doctrina tradita l. 27. §. 4. D. Mand. ibi: *Impendia mandati exequendi gratia facta, si bona fide facta sunt, restitui omnino debent: nec ad rem pertinet, quod is, qui mandasset, potuisset, si ipse negotium gereret, minus impendere* (i).

(i) *De Mandato judiciali sive de procuratore ad litem actum est Lib. I. Decret. tit.* 38. *de Procuratoribus*; *ubi ad* §. 567. *animadverti, distinctionem inter procuratorem* cum libera, *&* sine libera *ab Heineccio haberi pro otiosa & inani. Alii sic ajunt: mandatum* cum libera *tantum in genere determinat, quid a mandatario fieri debeat, ceteris ejus arbitrio relictis:* sine libera

ra præcise definit, quid fieri debeat, ita ut nihil ejus arbitrio relinquatur. Sed hoc etiam discrimen alii ad mandatum generale & speciale referunt. Reliqua ad hos contractus pertinentia petenda sunt ex Inst. Dig. & Cod. Juris civilis.

TITULUS XIX.

DE RERUM PERMUTATIONE.

ARGUMENTUM.

I. Contractus innominati, & Pacta præparatoria. §. 216. *II. Permutatio rerum Ecclesiæ, & beneficiorum.* §. 217.

§. 216. Agitur hic de Contractibus *realibus* innominatis (§. 164.) qui requirunt, ut unus det, aut faciat ea lege, ut alter det vicissim, aut faciat. Hi generatim revocantur ad *permutationem* rerum vel operarum. Sunt Scriptores, qui *permutationem stricte dictam* appellant, quando datur species, ut vicissim alia detur species: si vero datur species pro genere, vocant contractum innominatum: *do, ut des.* Ab his contractibus, qui *re* perficiuntur, tam nominatis, quam innominatis, differunt pacta *præparatoria*, solo consensu nixa, de dando commodato, deposito, mutuo, pignore, aut de permutando. Ex his, cum essent pacta *nuda*, actio non dabatur Jure Romano. At vero Jure naturali, Canonico, & Germanico, atque ipsa praxi ex his etiam oritur actio (*a*). Dein Jure Romano in contractu permutationis, qui prior dedit, jus habebat pœnitendi, etsi alter stare vellet contractu, modo eum nondum implesset. l. 3. §. 2. l. 5. pr. seq. D. de Cond. causa data. l. 5. §. 1. D. de præscript. verbis. At vero hodie is, qui prior

 dedit,

dedit, tantum agere poteſt actione præſcriptis verbis, ut alter id quod viciſſim promiſit, præſtet. §. 28. Inſt. de Act. & l. 1. 2. 3. 4. D. de præſcript. verbis. Si alter rem *alienam* præſtare deberet, non poteſt agi, ut ea detur, vel id, quod intereſt; ſed qui prior dedit, repetit rem ſuam condictione *cauſa data, cauſa non ſecuta.* Idem eſt, ſi unus dedit rem, & res alterius, de qua conventum eſt, pereat. l. ult. D. de cond. cauſa data (*b*). Si uterque rem tradidit, unus propriam, alter alienam, & hæc poſtea evincatur, datur actio in factum. l. 1. §. 1. D. h. t. Ad contractus innominatos referri ſolet 1. *contractus æſtimatorius*, quo res æſtimata certo pretio vendenda traditur cuipiam, ea lege, ut vel res eadem referatur, vel pretium. l. 1. pr. D. de æſtimatoria. l. 17. §. 1. ib. de præſc. verb. 2. *Contractus ſuffragii*, quo Aulico quid datur, ut negotium Principi commendet. l. un C. de Suffrag. 3. *Cambium*, ſeu negotiatio collybiſtica.

(*a*) *Conf. Lib. I. Decret. Tit. de Pactis* §. 546. *De Praxi Germaniæ conf. Leyſerus Vol. I. Spec.* 39. *de Pactis nudis, ubi* § *VII. refutatur Carpzovius, qui unus fere negat, ex pacto de permutando actionem produci.*

(*b*) *Obſtare videtur l.* 5. §. 1 *D. de præſcr. verbis ibi:* Si Scyphos tibi dedi, ut Stichum mihi dares, periculo meo Stichus erit. *Item regula data* §. 184. *n.* 2. *At enim Romani dando condictionem cauſa data, cauſa non ſecuta pro contractibus innominatis, confugiebant ad quaſi contractus, & præſumebant illum, qui ex cauſa accepit, tacite ſe obligaſſe extra id, quod actum erat, ut cauſa non ſecuta acceptum reſtituat. Heinec. in Pandect. ad tit. de condict. cauſa dat.*

§. 217. His generatim præmiſſis ad permutationem rerum Eccleſiæ veniendum eſt. I. Res *tempo-*

temporales Ecclesiarum permutari possunt cum emolumento earum, aut certe sine damno, & adhibitis solemnitatibus, ut de hoc ipso constet. c. 1. h. t. (*c*) ac facilius etiam conceditur permutatio, quam venditio; quia pretium pecuniarium majori dissipationis periculo subjacet. l. 22. in fin. C. de Administr. tutor. II. Res *spirituales* permutari non possunt cum temporali, sed cum spirituali e. g. reliquiæ cum reliquiis; de beneficiis mox dicam. III. Res *mixtæ ex spirituali & temporali annexo* ita permutantur, ut fiant duo contractus, qui inter se misceri non debent, quemadmodum eleganter traditur c. 6. h. t.

(*c*) *Sententia hujus c. continetur in Nov.* 7. *c.* 2. *& refertur in Auth.* Sed & permutare *ad l.* 14. *C. de SS. Eccl. Unde patet, Ecclesiam se facilem præbere, si Princeps velit permutare rem suam majoris vel æqualis pretii cum re Ecclesiæ.*

§. 218. De permutatione beneficiorum, præbendarum & dignitatum ecclesiasticarum nota: I. Ea fieri non potest propria auctoritate permutantium. Omnia enim privatorum pacta in causa beneficiali sunt irrita. c. 5. de Pact. & qui permutationem facto attentant, privantur suis beneficiis per sententiam judicis. c. 7. II. Possunt tamen inter se tractare de permutando, & conditionate concludere, si Superior admittat. Jure quidem communi istiusmodi permutationes prohibitæ sunt, sic tamen, ut Episcopo ex justa causa detur facultas permutationem admittendi, vel potius sua auctoritate efficiendi. c. 5. (*d*). III. Nam quia in permutatione fit destitutio & institutio simul, ac utraque canonica esse debet, permutatio *intuitu beneficiatorum* nihil est, nisi resignatio conditiona-

 lis,

lis, ut loco unius beneficii obtineatur aliud: Intuitu autem Episcopi ea est translatio personarum de uno beneficio ad aliud, facta ejus auctoritate cit. c. 5. Notanda est autem doctrina Clem. un. h. t. ibi: *Siqua beneficia ex causa permutationis, ab aliquibus resignata, aliis, quam ipsis permutare volentibus conferantur, nullius hoc esse volumus firmitatis.* Hinc etiam gratiæ exspectativæ non obsunt permutationi. c. un. h. t. in 6. conf. §. 106. seq. de primariis Precibus. IV. Etsi Episcopus ex justa causa in permutatione adjicere possit aliquas conditiones, vel pensiones, non tamen ex hoc solo capite, quod unus permutet beneficium pinguius cum minus pingui; quia jus percipiendi reditus pinguiores utpote annexum titulo spirituali sine simonia compensari non potest pecuniis tanquam pretio temporali. Nec vero Episcopus titulum spiritualem separare potest a jure percipiendi reditus ob jus commune per Rubricam expressum: *Ut beneficia ecclesiastica sine diminutione conferantur.* V. Ad permutationem consensus etiam patronorum requiritur. Etsi enim hi impedire non possint, quo minus beneficiatus relinquat suum beneficium; non tamen tenentur acceptare alterum, quem non præsentaverint. Ex eadem ratione permutatio beneficii, cujus collatio specialiter reservata est Pontifici, coram ordinario fieri non potest. VI. Episcopum etiam invitos compellere posse ad permutandum, si bonum commune id poscat, Doctores passim tradunt.

(d) *Episcopi nomine venit* 1. *is, qui potestate quasi Episcopali pollet.* 2. *Sede vacante Capitulum in beneficiis, quorum collatio non ad solum Episcopum, sed ad Capitulum & Episcopum simul, vel ad tertium spectat.* 3. *Eo nomine non venit Vicarius generalis, nisi ex speciali com-*

commissione: nec Collator Episcopo inferior; quia in permutatione opus est non tantum potestate instituendi, sed etiam destituendi beneficiatum, quam inferiores Collatores plerumque non habent.

TITULUS XX.

DE FEUDIS.

ARGUMENTUM.

I. Sunt contractus, per quos transfertur dominium utile. §. 219. *II. In his sunt feuda.* §. 220. *III. Feuda ecclesiastica.* §. 222. *IV. Episcoporum Germaniæ & Clericorum.* §. 223.

§. 219. Sunt contractus, per quos transfertur *dominium utile*, sive jus utendi fruendi prorsus liberum, proprietate sive dominio directo penes alium manente. Id fit I. in *Emphyteusi*, II. in *contractu libellario*, de quibus actum est §. 212. ob affinitatem cum locatione conductione: III. In *jure superficiario*, (Lib. II. Decret. §. 149. n. II.) quale etiam constituitur in ædibus jam extructis, quæ ita venduntur aut donantur, ut dominium in solo retineat venditor, aut donator: IV. In *Feudo*. Ususfructus alius dicitur *causalis*, si competit ex causa & jure dominii, tanquam consectarium ejusdem. Lib. II. Decret. §. 148. Alius *formalis*, estque servitus personalis, quæ consistit in jure, rebus alienis corporalibus utendi fruendi salva earum substantia. Atque hoc jus, (ut patet tit. Inst. de usuf.) non est ita liberum, ac illud, quod vi dominii pleni vel utilis competit, & cum jure vindicationis conjunctum est.

§. 220. *Feudum* eſt dominium utile in re immobili aut incorporali conſtitutum ſub onere fidelitatis ab eo, qui dominium directum retinet. Qui tale dominium hoc modo obtinet, appellatur *Vaſallus*, aut *Feudatarius*. Notandum autem, iſtiusmodi voces, quæ in materia contractuum occurrunt, ceu feudum, Emphyteuſis, ſuperficies, commodatum, depoſitum, pignus &c. ſumi tripliciter, 1. *objective* pro ipſa re in feudum, emphyteuſin data, aut depoſita vel commodata. 2. *Formaliter* pro ipſo contractu, aut titulo, quo eæ res conceduntur. 3. *Effective* pro effectu juris inde reſultante. Hoc modo feudum *active* eſt jus domino directo competens inveſtiendi de feudo: *paſſive* eſt jus vaſalli, ſeu dominium utile ſupra deſcriptum.

§. 221. Olim feuda ex benignitate Principis dabantur miniſtris in ſtipendium, ſalarium, compenſationem ſervitiorum militarium vel aulicorum cum obligatione fidelitatis, quæ miniſtris propria eſt. Unde more aliorum ſtipendiorum ad nutum revocari poterant: poſtea per annum, demum ad vitam Vaſalli durabant, & *beneficia* dicta ſunt. Atque hæc natura antiqui Juris feudalis nunc elucet ex modo, quo Clerici beneficia ſua poſſident. Tractu temporis ac conſuetudine, qua Jus feudale nititur tum generali Longobardica corpori Juris inſerta, tum ſpeciali Alemanniæ, Saxoniæ &c. alia prorſus forma inducta eſt, ut ſcilicet non tantum concedatur gratis & benevole, ſed ut etiam perpetuo ad heredes, & quidem maſculos, ſub nova inveſtitura, inalienabiliter ſine conſenſu domini directi transeat: ut fidelitas promittatur jurato, & ut Vaſallus obligetur ad obſequia perſonalia certa.

Porro

Porro feudum, quod has proprietates omnes, ac primariam intentionem servat, vocatur *Rectum*, seu *Proprium*: quod in uno alterove articulo declinat, *non rectum, seu improprium*. Species feudi recti est feudum *Nobile*, & maxime feudum *Regale*. Sunt aliæ feudi denominationes, ceu ratione *originis* novum, antiquum, activum: item datum, oblatum: emtitium, pignoratitium. *Ratione successionis* hereditarium simpliciter, vel ex pacto & providentia Majorum, quod etiam appellatur *Gentilitium*, seu feudum familiæ. Ratione *bonorum ecclesiasticum*, quod in bonis ad Ecclesiam pertinentibus constituitur a Prælato ecclesiastico: *sæculare*, quod constituitur in bonis non ecclesiasticis, sive concedens, aut accipiens sit persona ecclesiastica, aut secularis. Ratione *subjectionis & obligationum Vasalli* est Feudum Francum seu liberum, aut bursaticum ob solvendum relevium, quoties mutatur Vasallus; dein Ligium, quando Vasallus domino præstat fidelitatem adversus quoscunque. Clem. 2. de Sent. & re jud. In terris Imperii semper excipitur Imperator. II. Feud. tit. 7. & tit. 55. in fin. Non Ligium, quando Vasallus Domino promittit fidelitatem non adversus quoscunque alios, sed ita, ut etiam aliis obligare se possit (*a*). Bonis omnibus Feudalibus opponuntur *allodialia*.

(*a*) *Historia & doctrina rei feudalis in specialem redacta est disciplinam, atque ad Jus Publicum particulare refertur maxime. Unde satis est ea attingere hoc loco, quæ Juris ecclesiastici communis propria sunt.*

§. 222. In feudo fit translatio dominii utilis, quæ est alienatio. §. 153. n. III. ac fieri non potest sine solemnitatibus præscriptis. Singulariter infeudari prohibentur ab Urbano II. bona ad necessa-

ςessariam Cleri sustentationem assignata (*b*): & ab Alexandro III. & Conc. Lateranensi III. Decimæ (*c*). Nihilominus Prælati Ecclesiarum possunt I. renovare Feuda antiqua, novas investituras dando heredibus Vasalli secundum tenorem primævæ institutionis. II. Feuda aperta, atque ad Ecclesiam reversa dare de novo, si tales res nondum fuerint mensæ Prælati incorporatæ c. 8. de rebus Eccl. non alien. & si ab antiquo infeudari solitæ sint; idque facere possunt non obstante juramento de non infeudando de novo. c. 2. h. t. III. Si Feudum ob alienationem a Vasallo factum sit caducum, ejus filium, aut consanguineum investire possunt. cit. c. 2. IV. Si Feudum ita alienatum fuerit, ut ab ipsis Prælatis facile recuperari non possit; iidem illud alicui Laico ita concedere possunt, ut illud recuperet, & in Feudum per Ecclesiam recognoscat. ibid. (*d*).

(*b*) *Lib. I. Feud. tit. 6.*

(*c*) *C. 15. 17. 19. de Decimis.*

(*d*) *Olim bona Ecclesiarum ob eam maxime causam in Feudum data fuerunt, ut Nobiles Vasalli ad earum defensionem adstringerentur: item a Prælatis, qui sunt Principes Imperii, ob officia aulica Mareschalli, Camerarii, Pincernæ & Dapiferi; quæ sunt officia hereditaria. Alia Feudorum occasio erat oblatio bonorum facta Ecclesiæ hac intentione, ut eadem rursus in feudum darentur offerentibus. Jus Patronatus in feudum concessum fuisse, & adhuc concedi, plurimis exemplis, ipsaque appellatione Germanica (Pfarr-Lehen) intelligitur.*

§. 223. Episcopi, aliique Prælati Germaniæ Principatus & plerasque ditiones suas recognoscunt tanquam feuda Imperii, & iis investiuntur ab Imperatore. Etsi enim status Vasallorum origine

sua

ſua ſit militaris; poteſt tamen Concedens varias conditiones aptare feudo, atque hanc etiam, ut ſervitia militaria præſtentur per alium. Id quod faciunt Epiſcopi noſtri absque læſione ſtatus ſui. Unde criminatio Proteſtantium non tam in Prælatos Eccleſiarum, quam ipſos Imperatores vertitur (*e*). Tempus petendæ inveſtituræ, quod eſt *annus & menſis*, vel ut aliis locis dicitur, *annus & dies*, Epiſcopi catholici computant ab obtenta confirmatione Apoſtolica, & Imperatori fidelitatem jurant more Principum Laicorum (*f*). Si Prælatus ob delictum privatur feudo, id non nocet Eccleſiæ. Poſt mortem Epiſcopi Capitulum adminiſtrat, & exercet jurisdictionem.

(*e*) *Vid. Bœhmer Jur. Eccl. Proteſtant. h. t.* §. 70.

(*f*) *Innocentius III. c.* 30. *de Jurej. illos tantum Laicos perſtringit, qui* viros Eccleſiaſticos nihil temporale obtinentes ab eis, ad præſtandum ſibi fidelitatis juramenta compellunt. *Actum hic eſt de Epiſcopis & aliis Prælatis Feuda Imperii obtinentibus, ad quæ per electionem aſſumuntur, & ab Imperatore inveſtiuntur. Aliis caſibus dubium non eſt, quin Clericis Feuda primo conferri poſſint; nam eo ipſo nihil ſtatum clericalem dedecens exigi ſumitur. Præterea facile permittitur moribus Alemanniæ, ut Clericus factus retineat feudum jam poſſeſſum; contra ac habent conſuetudines Longobardicæ. L. II. Feud. tit.* 21. 26. 30. *nam ſecundum has Vaſallus privatur Feudo, ſi Clericatum vel Religioſum ordinem aſſumit. Multo ergo minus ſecundum has conſuetudines ſuccedit Clericus vel Religioſus in Feudo jam conſtituto. Atqui ad has conſuetudines recurritur, quando ex primæva inſtitutione, pactis aut obſervantia certæ familiæ, aut quovis ſtatuto ſpeciali aliud non apparet. Conf. Zech. de Jure Rer. Eccl. Sect. IV. Tit.* 17. *de Feudo* §. 411. *nota* 30.

TITU-

TITULUS XXI.

DE PIGNORIBUS, ET ALIIS CAUTIONIBUS.

ARGUMENTUM.

I. Notio & diversitas Pignoris & Hypothecæ §. 224. *II. Constitutio ejusdem* §. 226. *III. Effectus juris.* §. 229. *IV. Solutio pignoris* §. 230. *V. Actiones, & præscriptio in causa pignoris* §. 231. *VI. Pactum legis commissoriæ & Antichreseos* §. 239.

§. 224. *Cautio* est securitas alteri præstita de implendo promisso, reparando damno, danda satisfactione, exsolvendo debito quocunque, saltem naturali (quale est in pactis pupillorum) etiam futuro aut eventuali e. g. si ex novo opere damnum datum fuerit: etiam alieno. l. 5. D. de Pignor. & hyp. Cautio est *simplex*, consistens in nuda promissione. l. 3. C. de verb. & rer. signif. alia *juratoria:* alia *idonea,* id est, pignoratitia, & satisdatoria, seu fidejussoria. L. 25. D. de R. J. dicitur: *Plus cautionis in re est, quam in persona.*

§. 225. *Contractus pignoris* est, quo res aliqua creditori in securitatem debiti ita traditur, ut soluto debito eadem in specie restituatur. Siqua autem res creditori obligatur sine actuali traditione, *Hypotheca* dicitur. Utrinque creditor obtinet jus reale, vi cujus ipsa res pignori aut hypothecæ subjecta creditori pro debito obligata censetur, & vinculo ac veluti servitute affecta, ita ut cum hoc onere transeat ad quemcunque possessorem, quemadmodum in omni jure reali usuvenit. c. 5. in f. h. t. (*a*)

(*a*) *Pignus non modo pro contractu, sed etiam pro re ipsa oppignorata, effectu juris sumitur.* §. 220. *Antiquis*

tiquis dicebatur Vadium, aut Wadium. c.1. h.t. Wadius dicebatur Fidejussor. Hypothecæ hodie sæpe adjici solet clausula constituti possessorii. (*L. II. Decr.* §. 158. *II.*)

§. 226. Perficitur contractus pignoris traditione rei; cum sit contractus realis. (§. 164.) Hypotheca constituitur sola conventione, quæ tamen a Prætore vim nacta est, producendi jus reale. Scriptura jure communi non requiritur, nisi forte ad probationem, aut ne res eadem sæpius hypothecæ subjiciatur l. 4. D. de Pign. & hyp. Aliquando lex constituit hypothecam in bonis debitoris, quæ vocatur *legalis*, vel *tacita.* Talem habet fiscus, pupillus, communitas, Ecclesia in bonis administratorum. l. 24. C. de SS. Eccl. Uxor pro dote in bonis mariti. c. 5. h. t. Creditor ad refectionem ædium, Locator prædii urbani in rebus illatis, & alii tot. tit. D. *In quibus causis pignus vel hypotheca tacite contrahitur.* Aliquando Judex dat pignus, aut dari jubet, ceu pro executione sententiæ, vel contra contumacem. Lib. II. Decretal. Tit. 15. *De eo, qui mittitur in possessionem causa rei servandæ.* Sic usufructuarius tenetur præstare idoneam cautionem de restituenda re, ex qua usumfructum, aut quasi percipit. c. fin. h. t. Pignus auctoritate Judicis constitutum, dicitur *Judiciale necessarium*, & proprie *publicum.* *Privatum* fit voluntate contrahentium, etsi forte coram Judice constituatur. Alii aliter dividunt. Conf. Heinecc. in Inst. & Dig. h. t. De quibusdam pactis, quæ privato pignori adjici solent, infra agam.

§. 227. *Materia*, quæ pignori vel hypothecæ subjici potest, est res omnis, quæ potest emi & vendi. Hinc excluduntur res sacræ c. 1. h. t. homo liber c. 2. res litigiosæ &c. Tit. Dig. *Quæ res pignori*

pignori vel hypothecæ datæ, obligari non possunt. Ratione rei alia est hypotheca *generalis*, qua obligantur omnia bona debitoris, aut quoddam genus bonorum, ceu totus grex ovium: alia *specialis*, quæ afficit rem singularem.

§. 228. Jus constituendi pignus vel hypothecam privatam competit ei, qui habet jus alienandi: accipere potest, qui habet jus exigendi debitum, & simul efficaciter potest obligari. Prælatus ecclesiasticus potest oppignorare res mobiles non pretiosas. In mobilibus pretiosis & immobilibus potest constituere hypothecam *generalem* pro utilitate Ecclesiæ, non autem *specialem*. c. 5. de reb. Eccl. non alien. Ubi expressa prohibitio hypothecæ *specialis* videtur tacita esse concessio hypothecæ generalis; cum per eam Ecclesia debitrix nullo gravetur novo onere. Ex hoc proin loco, & argumento explicari debet Extrav. *Ambitiosæ*. de reb. Eccl. non alien. int. comm.

§. 229. Effectus juris, qui ex hoc contractu proxime oriuntur relate ad creditorem & debitorem, intelliguntur ex natura contractus ipsius. Commodum habet uterque, nempe debitor, ut data securitate contractum principalem inire possit e. g. accipere mutuum: creditor, ut sit securus de solutione. Hinc uterque præstat culpam levem. l. 5. §. 2. D. Commod. Speciatim creditor habet jus retinendi pignus usque ad plenam solutionem, etiam aliorum debitorum. Dolo enim agit, qui satisfacere vult pro debito, pro quo pignus est constitutum, non item pro altero: Potest idem retinere pro expensis necessariis, item pro eo, quod interest &c. Habet jus, post moram distrahendi pignus

pignus auctoritate Judicis. Tit. Dig. *De distractione pignorum & hypothecarum.* In concursu creditorum gaudet jure prælationis præ Chirographariis creditoribus, & inter hypothecarios ex prioritate temporis, aut ex privilegio. Unde extat Titulus: *Qui potiores in pignore, vel hypotheca habeantur; & de his, qui in priorum creditorum locum succedunt.*

§. 230. *Solvitur* jus pignoris duplici modo. 1. Obligatione principali *penitus sublata.* §. præc. e. g. per solutionem, compensationem, dationem in solutum. 2. *Salva* obligatione principali per interitum, vel remissionem rei oppignoratæ. Si res pignori vel hypothecæ subjecta eo nexu, ac onere solvitur, dicitur ea *lui*, vel *relui*; quo spectat titulus Dig. *quibus modis pignus, vel hypotheca solvitur.*

§. 231. Actiones in causa pignoris sunt hæ: 1. Soluto nexu pignoris, debitor id repetere potest rei vindicatione vel actione publiciana tum a creditore, qui id possidet, vel dolo desiit possidere, tum a tertio. 2. Contra creditorem debitor præterea ex contractu habet actionem *pignoratitiam directam*, ut illud soluto debito reddatur in specie, salvum & integrum cum omnibus fructibus, accessionibus, commodis, quæ occasione pignoris est consecutus: item ut resarciantur damna dolo, culpa lata vel levi data. Datur hæc actio, etsi res non extet, nisi periisset casu fortuito, aut culpa levissima tantum creditoris, qui id probare debet. E contrario creditor contra debitorem habet actionem *pignoratitiam contrariam*, ut resarciat expensas in conservationem pignoris factas:

ut reddat possessionem ipsi precario concessam. 3. Ex jure reali pignoris vel hypothecæ creditori competit actio hypothecaria, tum *Serviana*, qua locator prædii rustici petit res coloni pro mercedibus fundi sibi obligatas tacite vel expresse: tum *quasi Serviana*, qua alii quivis creditores pignora vel hypothecas persequuntur, ut scilicet Judex jus pignoris declaret, ejusque possessionem creditori adjudicet. Huc pertinet interdictum *Salvianum*, quo creditor hypothecarius agit ad adipiscendam possessionem rerum hypothecæ subjectarum.

§. 232. Hæ actiones utrum præscriptione extinguantur, passim disputant. Primo distingui oportet inter pignus proprie tale, quod est in manibus creditoris, a quo, soluto debito, id repetitur actione pignoratitia directa: & inter hypothecam, quæ manet penes debitorem, vel ad tertium pervenit: dein alia est præscriptio acquisitiva, qua jus pignoris in re aliena, vel ipsum pignus acquiritur: alia extinctiva, qua jus pignoris, aut hypothecæ extinguitur. His præmissis secundum jura decidendum est: I. Solo lapsu 30. an. non præscribitur obligationi principali e. g. debito indefinite contracto, quamdiu manet scientia juris alieni. Id probatum est lib. II. Decret. de Præsc. §. 392. Per ipsam retentionem pignoris præscriptio perpetuo interrumpitur.

§. 233. II. Lapsu 30. an. aut alio quovis tempore longissimo a creditore non præscribitur ipsum pignus. L. 13. pr. D. de Usurp. & Usucap. *Pignori rem acceptam usu non capimus; quia pro alieno possidemus.* Deest præscribere volenti possessio, titulus, bona fides. III. Nec tempore longissimo

præ-

præſcribitur juri reluendi pignoris, ſive actioni pignoratitiæ directæ ante factam ſolutionem. Prob. Ante factam ſolutionem nunquam naſcitur actio pignoratitia; ergo ante factam ſolutionem extingui non poteſt. l. 9. §. 3. D. de pign. act. ibi: *Omnis pecunia exſoluta eſſe debet, aut eo nomine ſatisfactum eſſe, ut naſcatur pignoratitia actio.* De Jure Germanico id manifeſtum eſt ex Inſtr. P. O. Art. V. §. 27. ubi nec tempus immemoriale reluitioni pignoris obſtare traditur.

§. 234. IV. Actioni hypothecariæ à debitore ipſum pignus poſſidente præſcribitur annis 40. l. 7. §. 1. 2. C. de præſc. 30 vel 40. an. V. Ab extraneo præſcribitur actioni hypothecariæ, ſi *bona fide* pignus poſſideat, tempore longo, id eſt, 10 annis inter præſentes, 20. inter abſentes. l. 1. & 2. C. ſi adverſus creditor. præſcriptio. Additur autem ibi: *Ubi creditori a poſſeſſore longi temporis præſcriptio objicitur, perſonalis actio adverſus debitorem ſalva ei competit.* Si mala fide pignus poſſideat, actioni hypothecariæ præſcribitur annis 30. l. 3. & 7. C. de præſcript. 30. vel 40. an.

§. 235. VI. De præſcriptione acquiſitiva ſecundum generalia principia decidendum eſt: *primo* Si tertius bona fide & juſto titulo pignus poſſidet, is dominium pignoris præſcribere poteſt tempore ordinario; e. g. ſi heres rem pignori datam defuncto, bona fide vendit vel donat tertio. Salva tamen debitori manet actio perſonalis adverſus creditorem ſeu heredem ad præſtandum, quod intereſt, & indemnitatem. *Secundo* Ipſum jus pignoris præſcribi poteſt tempore, quo præſcribuntur alia jura; ut ſi heres rem alienam bona fide pignori det.

§. 236. Contra decisionem III. objiciunt I. generalem Juris regulam, vi cujus omnes actiones tempore longissimo 30. vel 40. an. extinguuntur. Resp. D. a. Si tempore longissimo non moveatur actio, ex quo ea jam nata est, tum extinguitur, c. si actio eo tempore nondum nata erat, n. L. 3. C. de præsc. 30. vel 40. an. ibi: *Quæ ergo antea non sunt motæ actiones, triginta annorum jugi silentio,* EX QUO JURE COMPETERE COEPERUNT, *vivendi ulterius non habeant facultatem.* Similiter statuitur l. 1. §. 1. C. de annali except. ibi: *Nemo audeat — — cujuscunque personalis actionis vitam longiorem esse triginta annis interpretari, sed* EX QUO AB INITIO COMPETIT, ET SEMEL NATA EST, — — *post memoratum tempus finiri.* At vero debito nondum oblato & exsoluto, aut rite deposito actio pignoratitia nondum jure competit (ut dictum est §. 233.); nondum vivere cœpit; nondum nata est; ergo nec finiri aut extingui potest.

§. 237. Dicunt II. Actio emti statim oritur, quamprimum de merce & pretio conventum est, etsi emtor ante oblationem pretii efficaciter agere non possit ad tradendam mercem. l. 13. §. 8. D. de act. emti. Nam venditor de tradenda merce conventus exceptionem pretii non oblati opponere potest. Ergo, inferunt, actio pignoratitia mox nascitur a tradito pignore, etsi ea a debitore ante factam solutionem cum effectu intentari non possit. Resp. c. a. n. c. Postquam conventum est de pretio & merce, contractus est perfectus, & obligatio tradendi mercem absoluta, etsi executio ad oblationem pretii differri possit. Si tamen venditor mercem antea tradit, id facit ex obligatione contractus. At in causa pignoris obligatio id restituen-

ſtituendi ante acceptam ſolutionem non eſt abſoluta, & ſi creditor ante reſtituit, quam ſolutionem accepit, id non facit ex obligatione contractus pignoratitii. Sane differunt hæc duo: *Competit actio, etſi inefficax ſit quoad effectum*, quamdiu per exceptionem elidi poteſt: Et: *Competeret actio, ſi certa conditio poneretur.* Prius pertinet ad actionem emti: poſterius ad actionem pignoratitiam directam.

§. 238. Dicunt III. Actioni hypothecariæ præſcribit debitor intra 40. annos: extraneus intra annos 30. etſi uterque in mala fide ſit, & ſcientiam juris alieni, quod competit creditori, habeat. Ergo mala fides non obeſt, quo minus aut ipſum pignus præſcribatur a creditore, aut actioni pignoratitiæ. Reſp. tr. a. n. c. Si prius illud in foro toleratur etiam de jure canonico, non tam præſcriptio fieri cenſetur, quam mera extinctio juris quoad actionem inſtituendam; quia creditor tanto tempore negligens jus ſuum, eodem juſte privatur. Lib. II. Decr. §. 348. n. IV. Ad ſecuritatem enim ac certitudinem dominiorum publice intereſt, ut actiones maxime reales certis temporum finibus conſtringantur. Hinc in Bavaria ſtatutum, ut, ſi res hypothecata vendatur; creditor autem præſens in provincia intra quinquennium, abſens intra decennium a die poſſeſſionis ab emtore initæ, jus ſuum in rem hypothecatam non perſequatur, emtor ab onere hypothecæ fiat liber.

§. 239. In Digeſtis l. 20. tit. 1. ad Rubricam *De Pignoribus & hypothecis, & qualiter contrahantur;* additur: *& de pactis eorum.* Jure canonico cavetur, ne adjiciantur pacta, quæ uſuram pallia-

tam continent. Tale eſt I. *Pactum commiſſorium*, vel *legis commiſſoriæ*, quo id agitur, ut debito intra certum diem non ſoluto, pignus creditori cedat. c. 7. h. t. l. ult. C. de pactis pignorum. Pignora quantitatem debiti fere ſuperant; cum alias ſatis ſecuros ſe creditores non credant. Cum igitur per hoc pactum injuſto lucro inhient, juſte id utroque Jure reprobatur.

§. 240. II. Alterum eſt *pactum Antichreſeos*, quo jus re oppignorata utendi, aut utendi fruendi loco pecuniæ creditæ in creditorem confertur. De quo animadverte. 1. Sicut uſura alia eſt *ſtricte dicta*, alia *minus ſtricte*. (§. 195. in not.); ita *antichreſis ſtricte dicta*, nempe illicita & uſuraria eſt, quando pactum utendi fruendi pignore nititur ſolo mutuo, aut compenſatione uſurarum ſtricte dictarum. Antichreſis *minus ſtricte*, quando pactum utendi fruendi pignore nititur alio juſto titulo e. g. damni emergentis aut lucri ceſſantis. Animadverte 2. Pignus datur in ſecuritatem crediti. Si ergo pro mutuo datum ſit, jus pignoris non præbet juſtum titulum, quidpiam percipiendi ultra ſortem ex mutuo; ac ſiquid inde percipitur, id extra naturam contractus pignoratitii eſt, id eſt, alio titulo niti debet.

§. 241. Animadverte 3. Jure civili deciſum eſt *primo*. Si pignore creditor utatur, furti tenetur. l. 54. D. de furtis. §. 6. Inſt. de Oblig. quæ ex delicto. *Secundo*. Si res frugifera pignori data ſit, fructus debent imputari in ſortem. l. 1. 2. 3. C. de pignorat. act. niſi pacto antichretico conventum ſit, ut creditor re oppignorata uti poſſit in vicem uſurarum. l. 11. §. 1. D. de pignorib. & hypoth.

hypoth. l. 8. ib. in quibus causis pignus. Id pactum tacite adjectum censetur, si creditori, qui sibi usuras stipulatus est, res frugifera pignori detur; & extenditur tantum ad legitimum usurarum modum. cit. l. 8. Sed jure canonico legitimæ, id est, justæ usuræ non sunt, quæ solo titulo mutui, aut usus pecuniarum nituntur. c. 4. & 6. h. t. & c. 2. de usuris.

TITULUS XXII.

DE FIDEJUSSORIBUS.

ARGUMENTUM.

I. Contractus Formularii, id est, verbales & literales. §. 242. *II. Fidejussio, & negotia affinia.* §. 243. *III. Contractus literalis, & in specie chirographarius* §. 248.

§. 242. Fidejussio, etsi ad cautiones pertineat, a priore titulo segregata a me fuit; quia Jure Romano ad contractus *formularios* refertur, quorum notio hic explicanda est. Erant iidem verbales, & literales. Unde in Inst. de *Verborum obligationibus*, & de *literarum obligationibus* agitur. Ad verborum obligationes maxime spectat Stipulatio: ad literarum obligationes contractus chirographarius. *Stipulatio* est contractus unilateralis, quo quis ad alterius interrogationem congrue & in continenti respondendo ad dandum aliquid vel faciendum, quod alterius interest, obligatur. Jure antiquo stipulatio solemni formula debebat fieri. Ea solemnitate verborum sublata §. 1. Inst. de verb. oblig. mansit tamen interrogatio & responsio congrua, adeoque & differentia inter stipulationes,

& pactiones alias. Sed Jure Germanico hæc formularum & ſtipulationum carmina nunquam fuere in uſu, nec inter pacta & ſtipulationes differentia agnoſcitur.

§. 243. *Fidejuſſio* per ſtipulationem fiebat apud Romanos. Princ. J. de V. O. Nunc autem, quocunque modo fiat, Fidejuſſio eſt contractus accedens firmandæ obligationi alienæ. Affinitatem habet cum mandato; unde in Dig. & Cod. titulus inſcribitur de *Fidejuſſoribus & mandatoribus*. Si obligationem principalem antecedens te rogem, ut Titio mutues centum, *mandatum* eſt. l. 12. §. 14. D. Mandati. Ac Titio, tanquam debitore principali deficiente, ego tibi mandati teneor, perinde ac Fidejuſſor. Sed proprie fidejuſſio eſt, ſi te mutuante Titio centum, fide mea interpoſita ſecurum eſſe jubeo de ſolutione; quod nempe Titio non ſolvente, ſatisfacere egomet velim. Hinc Fidejuſſio pluribus verbis dicitur contractus beneficus, quo quis ei, cui tertius obligatus eſt ad aliquid præſtandum, ſe is præſtiturum promittit, niſi ille præſtiterit. *Expromiſſor*, non fidejuſſor eſt, qui liberato priore debitore vel Reo obligationem in ſe ſuſcipit. *Conſtitutum* Jure Romano eſt promiſſio, quæ fit intuitu obligationis præexiſtentis, propriæ vel alienæ; hinc conſtitutum aliud eſt *proprium*, aliud *alienum*. Fiebat nudis verbis: at Fidejuſſio ſtipulatione. Cum autem hodiernis moribus fidejuſſio ſolemnitatem ſtipulationis non requirat, ſequitur, ut ea a conſtituto alieno vix differat. Ceterum fidejuſſio alia eſt *voluntaria*, vel *neceſſaria*, quando a lege vel Judice præſcribitur: alia *extrajudicialis*, alia *judicialis;* unde *vas* dicitur, qui cavet de judice ſiſti: *Præs*, qui cavet de judi-

judicatum solvi. Censetur *idonea*, quæ repelli merito non potest; secus *inidonea*, uti si Fidejussor gaudet præscriptione fori, nec ei renuntiet (a). Dicitur alia fidejussio *principalis*, alia *succedanea*, qua quis pro ipso Fidejussore se obligat; estque is Profidejussor, qu differt a Confidejussore, & a Fidejussore indemnitatis, saltem veteri jure.

(a) *In documentis medii ævi frequenter occurrunt Wadii, & Salburgii. Singularis fidejussionis species, etiam jure canonico non incognita (c. 9. de jurej.) erat obstagium, vel obligatio ad obstagium, quando aliquis se obligat, quod debito proprio vel alieno non soluto præsentem se in certo loco sistere velit, non discessurus, donec creditori satisfactum sit. Talia dein pacta Jure politico fuerunt abolita. Fidejussioni etiam affinis est Guarantia, de qua agitur in Jure Gentium.*

§. 244. C. 2. & 3. h. t. proponitur hæc species. Personæ ecclesiasticæ ex diversis partibus ipsaque Anglia ad Concilium Lateranense sub Alexandro III. accedentes consumtis pecuniis suis petierunt alias mutuas a Mercatoribus Bononiensibus. Hi antequam pecunias numerarent, in securitatem crediti postularunt Fidejussores, quos sese benevole præbuerunt Clerici Bononiæ vel in Italia habitantes. Sed hi a debitoribus longe absentibus destituti magnas postmodum molestias solutionis caussa passi sunt, remque ad Lucium P. III. Alexandri III. successorem detulerunt. Occasione hujus facti quæritur I. quis possit fidejubere. II. Quis sit fidejussionis effectus. III. Quomodo Fidejussor liberetur. Hæc enim sunt, quæ in Jure nostro deciduntur. Alia petenda sunt ex Jure civili.

§. 245. I. Fidejubere regulariter possunt omnes, qui obligari. Clericis prohibetur, ne fre-

quenter id faciant, absque causa pietatis aut necessitatis, & cum periculo litium. In hunc sensum explicari vulgo solet c. 1. h. t. & can. Apost. 19. Justinianus pœnæ addixit judicem, qui Clericum fidejussorem approbare ausus fuerit. Nov. 123. c. 6. Ne nempe Clericus litibus ac curis distentus a divinis avocetur; quod idem exprimitur can. *Te quidem.* 29. XI. q. 1. adde Prov. VI. 1 — 6. XI. 15. XX. 16. XXII. 26. 27. XXVII. 13. & Eccli. XXIX. a. v. 19. Nihilominus fidejussiones Clericorum non sunt irritæ; nec reprehenditur Clericus, qui in cit. casu §. 244. fidejussit; sed debitor principalis jubetur ei satisfacere, *ne dispendium patiatur, unde videtur præmium meruisse.* Religiosorum fidejussio, nisi fiat de licentia Abbatis & majoris partis capituli est irrita; quia ob votum paupertatis non habent, quod sua voluntate possint obligare: imo quoad suam voluntatem a Superiore pendent. c. 4. h. t. ibi: *Qui contra istud statutum venire præsumserit, graviori disciplinæ subdatur.* Monasterium ipsum ob fidejussionem privatam Religiosi non obligatur, *nisi forte in utilitatem domus ipsius manifeste constiterit redundasse.* Fidejussiones mulierum regulariter sunt inefficaces ob SCtum Vellejan. nisi juramento eas confirmarint c. 9. & arg. c. 28. de Jurej. aut nisi post biennium sponsionem renovent. l. 22. C. ad SCtum Vellej. quæ est vis constituti ex jure Romano.

§. 246. II. Effectus fidejussionis est obligatio, qua fidejussor, ejusque heredes tenentur solvere, aut satisfacere in defectu debitoris principalis: creditori vero adversus eum provenit actio ex stipulatu vel condictio ex moribus, si nudo pacto fidejussum est. Fidejussor e contrario varia habet juri-

ris beneficia, nempe ordinis seu excussionis, divisionis, cedendarum actionum, & liberationis, de qua mox infra. De indemnitate autem debitorem principalem semper convenire potest actione mandati. Nam si tibi fidejussorem destinasti, mandasse ei videris, ut solveret. l. indebitam. 47. D. de cond. indeb. De hac indemnitate fidejussoris agitur c. 2. h. t.

§. 247. III. Fidejussor liberatur extincto debito principali, aut lapsu temporis, siquod præfixum fuit; secus regulariter petere liberationem non potest, nisi tribus ex causis, quæ enumerantur c. fin. h. t. ibi: Eum, pro quo te fidejussorem obligasti, — jure poteris convenire, ut te a fidejussione debeat liberare primo *si diu in debiti solutione cessavit.* quo etiam pertinet c. 3. h. t. l. 38. §. 1. D. Mandati. conf. Menoch. de arbitr. Jud. QQ. l. 2. cas. 41. Secundo *aut dissipare bona sua cœpit* l. 10. C. Mandati. (*b*). Tertio *seu super hoc condemnatus fuisti.* l. 45. §. 4. D. Mand. Nempe ut Fidejussor contra debitorem principalem habeat actionem mandati, opus est per se, ut solverit, antequam agat. Quivis enim, qui ex contractu agit, prius allegare debet, & si opus sit, probare, quod ex parte sua satisfecerit obligationi ex contractu ortæ. Porro si Fidejussor ad solvendum condemnatus jam est, etsi solutionem nondum præstiterit, tamen mandati agere jam potest. Necesse tamen est, ut omnem adhibuerit conatum apud Judicem, coram quo convenitur, ne condemnaretur; ac si per injuriam condemnatus est, appellare debet: ipsi etiam debitori principali, ut sibi in lite assistat, denuntiare. Siquid sciens omittat, repelletur ab actione mandati.

(b) Si Fidejuſſor animadvertat, debitorem principalem aut confidejuſſorem labi facultatibus, conſilii eſt, ut creditorem moras nectentem ex l. 28. D. de Fidejuſſ. conveniat, ut vel contra debitorem inſtituat actionem, vel contra Fidejuſſorem agat, & ſibi opponi audiat exceptionem ordinis, aut diviſionis. Ea enim ſemel oppoſita & a judice approbata liberat ſaltem ex parte Fidejuſſorem, etſi poſtea debitor principalis, aut confidejuſſor ſolvendo non ſint. conf. Lib. II. Decret. §. 91. & ſeq.

§. 248. De *contractu literario* obſerva 1. *Scripturæ*, ſeu cautiones ſcriptæ, quæ teſtantur, obligationem eſſe ſublatam, dicuntur *Apochæ:* quæ teſtantur, obligationem exiſtere mutuam, vel unilateralem, *Syngraphæ*, aut *Chirographa.* 2. Scripturæ per ſe ad *probationem* valent: in binis duntaxat negotiis, nempe in *Mutuo*, & *dotis datione* poſt lapſum certi termini *obligationem* inducunt, ſaltem civilem, ante illum terminum nequidem probationem. Differentia inter obligationem & probationem ex ſcriptura ortam, eſt hæc: *Obligatio* ex ſcriptura oriri dicitur, cum aliquis præſtare quid tenetur, *quia ſe debere ſcripſit*, ita ut omnis probatio, aliter actum eſſe, aliter ſcriptum, excludatur. *Probatio* ex inſtrumento petitur, cum id, quod ſcriptum eſt, verum eſſe præſumitur, ſic tamen, ut locum habeat probatio in contrarium. Hactenus dicta pertinent ad leges Romanas de literarum obligationibus. Agam autem hoc loco de Mutuo tantum, nempe civili, ſeu contractu Chirographario. Dotis datio, quatenus ex ſcriptura præſumitur, Juris civilis propria eſt.

§. 249. *Contractus Chirographarius eſt*, quo quis dedit Chirographum (ex cupiditate & ſpe numerandæ pecuniæ vel mutui obtinendi), per quod rem

rem fungibilem se accepisse testatur, eamque in genere restituere promittit. Vis istius contractus est hæc: Tale Chirographum ante lapsum biennii ne probationem quidem *regulariter* facit; quia Reo semper in promptu est exceptio non numeratæ pecuniæ, qua onus probandi rejicitur in actorem. Elapso biennio Reus ex Chirographo *obligatur*, etsi mutuum non acceperit. §. un. Inst. de lit. oblig. tot. tit. Cod. de non num. pecun. (*c*).

(*c*) *Qui dato Chirographo mutuum non accepit, si obligationem ex eo nasci nolit, ante biennium agere debet ad repetendum Chirographum condictione sine causa, aut protestatione vel querela coram Judice interposita testari, se mutuum non accepisse; sic enim exceptio fit perpetua. l.* 7. *& seq. C. de n. n. p. Creditor vero sibi cavebit, si numerationi testes adhibet. Ceterum hanc obligationem ex Chirographo ortam, si mutuum re ipsa datum non fuit, ad forum internum non pertinere, æquitas naturalis docet; imo in foro etiam externo post biennium admittitur exceptio non numeratæ pecuniæ, si Reus probationem in se suscipiat. Idem servat praxis in Apochis. conf. Leys. Vol.* 2. *specim.* 132. §. 9. *Vol. VII. spec.* 530. §. 4.

TITULUS XXIII.

DE SOLUTIONIBUS.

ARGUMENTUM.

I. Solutio & negotia affinia. §. 250. *II. Decisiones Juris Canonici huc pertinentes.* §. 251.

§. 250. In Digestis & Codice titulus inscribitur *de Solutionibus & Liberationibus.* Non enim quævis solutio debitorem liberat, sed ita demum, si jure fiat, habeaturque ratio, *cui* recte solvatur, *quid*, *quantum*, *quo tempore* ac *loco*. Consistit Solutio

lutio in *reali præstatione debiti*, quando debitor rem ipsam creditori debitam præsentem sistit, ejusque potestati subjicit. Unde differt ab aliis dissolvendæ obligationis modis; quales sunt *compensatio*, *confusio*, *oblatio & obsignatio*, *rei interitus*, *novatio*, *delegatio*, *expromissio*, *præscriptio*, *acceptilatio*, *mutuus dissensus*, *restitutio in integrum*. De his libro III. Instit. inscribitur titulus XXX. *quibus modis tollitur obligatio*. Necesse non est, more passim recepto ista huc exscribendo congerere, in tantis libelli ac temporis angustiis; cum præsertim non pauca Juris naturalis principia huc pertinentia exposuerim cap. ult. Juris Nat. privati.

§. 251. In Jure nostro h. t. deciditur I. Successor in prælatura vel beneficio ecclesiastico tenetur ad solvenda debita, ab Antecessore contracta pro necessitate Ecclesiæ. c. 1. Hæc necessitas latius sumenda est, ut includat etiam utilitatem. Neque enim decet, ut Ecclesia cum detrimento creditoris utilitatem capiat. Porro si debitum cum consensu Capituli & legitimi Superioris contractum fuerit, præsumitur id versum fuisse in rem Ecclesiæ. Si autem a *solo* Prælato, aut Beneficiato contractus obligatorius fuit initus, versio in utilitatem Ecclesiæ probari debet, & quidem a creditore. Pro *alienis* autem debitis Prælatus Ecclesiam obligare non potest, concedendo alicui literas vel sigilla. c. 2. h. t. Secus *ab administratione spiritualium & temporalium noverit se suspensum.*

§. 252. II. Deciditur c. 3. de Clerico, qui propter inopiam solvendo non est, ne ob eam causam excommunicationi subdatur, sed idoneam (saltem juratoriam) cautionem præstet, *ut, si ad pinguio-*

pinguiorem fortunam devenerit, debita prædicta persolvat. Nulla in hoc casu fit mentio beneficii. Forte in proposita specie Clericus ad titulum patrimonii fuerat ordinatus, eoque dissipato debita contraxerat. De Clerico beneficiato debitore c. 2. de Fidejussor. deciditur, ut nisi ipse solverit, id auctoritate Judicis fiat ex reditibus beneficii, aut creditori pariter clerico beneficii reditus tamdiu assignentur sine molestia detinendi, *donec ipsa damna resarcita fuerint, & debita sine diminutione soluta* (*a*).

(*a*) *Etsi ex h. c. privilegium competentiæ, quod clericis competit, non satis eruatur; tamen id ob ipsam honestatem status clericalis satis usu jam firmatum est. Patet autem ex hoc loco, debitum hoc privilegio non extingui, sed executionem temperari & differri; quod idem indicatur l. un.* §. cum autem. 7. *C. de rei uxor. act.*

§. 253. III. Deciditur c. fin. h. t. qui agit condictione indebiti, regulariter probare debet, se indebitum solvisse. Excipe: *Nisi ejus adversarius solutionem inficians exinde convincatur. Tunc enim diffitenti onus incumbit probandi, quod debitum recepisset.* l. *cum de indebito.* 25. *D. de Probat.*

TITULUS XXIV.

DE DONATIONIBUS.

ARGUMENTUM.

I. Notio donationis, variæque formæ. §. 254. *II. Requisita, nempe voluntas, jus, materia.* §. 255. *III. Effectus juris.* 258. *IV. Legitima revocatio donationis.* §. 259.

§. 254. Donatio a reliquis contractibus separata exhibetur in Jure Justinianeo, & ad *civiles* acquirendi

quirendi modos refertur, etsi vel maxime ad naturales pertineat. *Donare* dicitur, qui aliquid in alterum transfert gratis, nullo jure cogente, nempe perfecto. Est *realis*, si cum *rei traditione* fit: *conventionalis*, si initium sumit a *promissione*, seu a conventione de re in alterum gratis transferenda. Ejus species sunt 1. donatio *mortis causa*, de qua agitur Tit. de Testamentis: & *inter vivos*, qualis est *donatio propter nuptias*, quæ rejici solet ad lib. IV. de donat. int. vir. & uxor. 2. Donatio inter vivos *proprie talis* censetur, si fit solius liberalitatis & munificentiæ causa: *minus proprie*, si est *remuneratoria*, vel *antidoralis* ob merita vel beneficia præcedentia: *reciproca* sub onere, ut vicissim res alia donetur; in quo genere nec æstimatio rerum, nec æqualitas requiritur, ne omnis excludatur ratio gratuitæ dationis. *Donatio sub modo*, seu onere adjecto, aut sub adjecta conditione resolutiva, ut nempe revocetur, nisi quidpiam fiat aut sequatur (*a*).

(*a*) *Ad Donationes referuntur privilegia, exemtiones, promotiones, remissio debiti vel pœnæ, seu aggratiatio, Jura patronatus, collationes beneficiorum, omnis gratuita rei præstatio, quæ* beneficentia *dicitur. Nam gratuita præstatio facti utilis, appellatur officiositas.*

§. 255. In omni Donatione etiam reali inest quædam adjuncta conventio; in omni autem conventione spectatur voluntas & consensus agentium, jus seu facultas moralis, ac materia. Lib. I. Decret. tit. de Pactis. Voluntas donantis vel maxime libera esse debet a vi, dolo, & ignorantia ejus, quod agit. Quia *nec ignorans, nec invitus quisquam donat*. l. 10. C. h. t. Voluntas donandi, uti ipsa donatio regulariter non præsumitur (*b*). Necesse

cesse est etiam, ut donatarius consentiat, & rem, vel promissum acceptet tum, quando donantis voluntas nondum revocata vel extincta est. *Si* (donatarius) *nescit, rem, quæ apud se est, sibi esse donatam, vel missam sibi non acceperit, donatæ rei dominus non fit.* l. 10. D. h. t. Et l. 2. §. 6. ibid. *Siquis donaturus mihi pecuniam dederit alicui, ut ad me perferret, & ante mortuus erit, quam ad me perferat: non fieri pecuniam dominii mei, constat.* Quia ejus voluntas & mandatum ante extinguitur, quam ego acceptem. Quæ civitatibus, municipiis, Ecclesiis donantur, non egent acceptatione. l. 23. D. de Except. conf. Lib. I. Decr. de Pactis. §. 541. Imo ex sola donatione dominium in Ecclesiam transit ante traditionem rei. l. 23. §. 1. C. de SS. Eccl. ibi: *Non solum personales actiones damus, sed etiam in rem.*

(*b*) *L. cum de indebito.* 25. *D. de prob. ibi: nemo censetur pecunias suas jactare, & indebitas effundere. Menoch. de arbitr. Jud. QQ. l.* 2. *cas.* 88. *Ubi habentur exceptiones a regula.*

§. 256. Jus donandi competit ei, qui *liberam* habet rerum administrationem. Procuratores, Tutores, Curatores donare non possunt de rebus suæ curæ commissis. Quia aliud est administrare, aliud dissipare. *Cum Episcopus & quivis Prælatus ecclesiasticarum rerum sit Procurator, non dominus: conditionem Ecclesiæ meliorare potest: facere vero deteriorem non debet.* c. 2. h. t. Huc ergo pertinent, quæ generatim dicta sunt de alienatione rerum Ecclesiæ. Donatio etiam remuneratoria, nisi modica sit, solemnitatem poscit, ut nimirum causa remunerandi examinetur. Exemplum extat c. 5. ubi donatio remuneratoria facta est cum consensu

 Papæ;

Papæ; cumque Episcopus eam non integre dedisset executioni, uti promiserat bene meritis de se, Successor sine novo consensu rem integrare potuit. Porro quæ censeatur *modica* donatio, quam suo arbitrio facere potest Prælatus, ex datæ rei quantitate, & locorum consuetudine definiendum est. c. 3. h. t. Similiter ex circumstantiis colligi debet, utrum donatio etiam in pauperem Ecclesiam facta mensæ Episcopali, aut Ecclesiæ Episcopi grave detrimentum inferat. c. 9. Etsi autem quis jure donandi polleat, si tamen donatio 500 solidos excedit, coram judice insinuanda est (l. 36. §. ult. C. h. t.), eoque competente; quia requiritur cognitio causæ, ne homines aut fraude decepti, aut temere & sine circumspectione magnas summas profundant. l. 30. ib. Id tamen ad donationes in Ecclesiam factas non extenditur. l. 34. & l. 36. pr. C. h. t.

§. 257. *Materia* donationis ea etiam complectitur, quæ vendi, aut sub onere rei temporalis transferri non possunt, uti sunt res sacræ, spirituales, vel his annexæ. Ad has enim pertinet præceptum Christi: *gratis accepistis, gratis date.* Matth. X, 18. Qui donationem omnium bonorum præsentium & futurorum esse putant invalidam, nulla id lege satis defendere possunt (*c*). Tenetur tamen donatarius alimenta præstare donanti, & satisfacere creditoribus ob debita antea contracta. Ecclesia non vacans in beneficium dari non potest, sed ab Episcopo (adhibitis solemnitatibus) vel ejus auctoritate, in proprietatem donari, sine præjudicio tamen possessorum. c. 4. Donatio rei alienæ facta a possessore bonæ fidei valet eatenus, ut possessio transferatur cum jure percipiendi fructus & condi-

conditione usucapiendi. Ceterum valet regula Juris 79. in 6. *Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur.*

(c) *Harprecht ad Inst. l. 2. tit. 7. §. 116. Fachinæus controv. l. 6. c. 87. eam donationem valere negat: at c. seq. juramento confirmari ait; unde inferri potest, eam certe non esse illicitam & prohibitam. Si consilium Christi:* Omnia, quæcunque habes, vende & da pauperibus; *refertur ad statum religiosum, vis donationis ab edita professione, non ab ingressu in tyrocinium pendet. Concil. Trid. Sess. XXV, c. 16. de Regular.*

§. 258. Effectus juris ex donatione sunt hi: *Donatio realis*, seu per traditionem completa, est modus acquirendi dominium, idque irrevocabile, nisi causa superveniat legibus approbata, de qua postea. Parit ergo actionem realem. II. Si res donata evincatur, donans regulariter non præstat evictionem. III. *Donatio conventionalis* est titulus acquirendi dominium, paritque Jure Romano actionem ex stipulatu, si stipulatio intercessit, vel condictionem ex lege 35. §. 4. 5. C. h. t. Nostris moribus condictionem *ex moribus.* IV. Si donatio facta est sub modo, onere, aut conditione resolutiva, donatarius jure perfecto, atque ex justitia tenetur, etsi dominus sit rei donatæ, modum implere, atque ad id a donante per varias actiones cogi potest, de quibus agitur in Codice Lib. VIII. tit. 55. *De donationibus, quæ sub modo, vel conditione, vel certo tempore conficiuntur (d).* V. Si dubium incidit, quid, quatenus, & quo modo donatum sit, leges benignam interpretationem præscribunt, ut donatio potius extendatur & valeat, quam restringatur, aut omnino pereat. l. 16. D. h. t. Pontifex c. 6. in fin. ait: *In contractibus plena, in testamentis plenior, in beneficiis quoque ple-*

 nissima

nissima est interpretatio adhibenda (e). Hinc sequitur *primo:* si plures factæ sint donationes, & ultimæ addita conditio onerosa, hæc ad alias extendi non debet. c. 6. *Secundo* quia donationes factæ Ecclesiis aut piis causis, etsi onus habeant adjectum, ex religione & pietate in Deum potius, quam propter adjectum onus collatæ præsumuntur, eædem ob onus non impletum revocari non possunt; nisi hæc donationis resolutio ex voluntate donantium appareat manifeste. c. *Verum, cum.* 4. de condit. apposit.

(d) *Ibi exempla proferuntur hæc: Avia prædium donat nepti hoc onere, ut sibi alimenta præstentur. Dono tibi fundum hoc pacto, ut ille post mortem tuam ad me remeet. Prædium tibi donatur hac conditione, ut id possidere, uti & frui queas annis* 10. *postea restituas Titio. Quod est genus fideicommissi per actum inter vivos constituti. Istiusmodi donationum sub modo, ex quo obligatio justitiæ oritur, insignem usum faciam titulo proximo de Peculio Clericorum.*

(e) *Omnes contractus hoc ævo censentur bonæ fidei, in quibus ex æquitate & communi usu censentur quædam comprehensa, quæ expresse non sunt dicta e. g. ut mutuatarius rem in genere restituat non tantum eadem quantitate, sed etiam qualitate & bonitate, qua accepit eandem in specie. l.* cum quid. 3. *D. de rebus creditis.* In testamentis plenius voluntates testantium interpretantur, *inquit Regula Jur.* 12. *Digestis. Exempla vide l.* 3. *D. de Tritico, vino & oleo leg. & l. ult. C. de donat. quæ sub modo. De donationibus, privilegiis & beneficiis, vide l.* 4. *D. de jure immunitatis. c.* quia circa. 22. *de privileg. c.* olim. 16. *de V. S.*

§. 259. De revocandis donationibus jam perfectis inscribitur titulus 56. libr. VIII. Cod. Causæ legitimæ sunt: 1. Insignis ingratitudo donatarii. §. 2. Inst. h. t. l. ult. C. de revoc. donat. c.

fin.

fin. h. t. ibi: *Si forte in ipsum* (donantem) *impias manus injecerit, aut sibi atroces injurias, seu grave rerum suarum damnum vel vitæ periculum inferre præsumpserit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur successores.* 2. Quatenus donatio est inofficiosa. l. 5. C. de inofficiosis donat. 3. Si donatori postea superveniant liberi. l. 8. C. de revoc. Hæc lex soli *patrono* ob hanc causam jus dat revocandi donationem in *libertum* factam. Interpretatio doctorum & praxis interpretatione extensiva eam porrigit ad casus alios, fortassis contra mentem legislatoris, ut patet ex l. 2. & 5. C. eod. item ex can. *quicunque.* 43. XVII. q. 4. Ad quem provocat Donellus in cit. l. 8. Gothofredus ad l. 3. Cod. Theod. de revoc. donat. lib. 8. tit. 13. Bœhmerus in notis ad cit. can. Denique 4. Donatori beneficium *competentiæ* tribuitur l. 12. & 33. D. h. t. & l. 19. §. 1. D. de re judic.

TITULUS XXV.

DE PECULIO CLERICORUM.

ARGUMENTUM.

I. Distinctio inter bona proprie ecclesiastica, & peculium Clericorum. §. 260. *II. De patrimonialibus bonis Clerici libere disponunt.* §. 262. *III. Beneficialium acquirunt dominium vel omnium, vel nullorum.* §. 263. *IV. Nulla sunt beneficialia quasi patrimonialia, aut proprie superflua.* §. 264. *V. Caput controversiæ non est, an acquirant dominium beneficialium, sed de obligatione justitiæ.* §. 265. *VI. Quæ asseritur.* §. 266. *VII. De distributionibus quotidianis &c.* §. 274.

§. 260. Diſtingui oportet inter bona *ſtricte eccleſiaſtica*, quorum dominium penes Eccleſiam eſt, & inter *bona clericalia*, quæ efficiunt *Peculium clericorum* (*a*). In his ſunt quædam *Patrimonialia*, quæ titulo profano obtinentur a clericis, perinde ut a Laicis; alia *proprie clericalia*, quæ vel ex ipſo beneficio proveniunt, vocanturque *beneficialia*, aut *fructus groſſi*, vel ex certa functione clericorum propria; quo pertinent reditus ſtolæ, funeralia, diſtributiones quotidianæ, ſtipendia miſſarum.

(*a*) *Peculium dictum eſt quaſi puſilla pecunia, quam ii, qui in poteſtate patris vel domini ſunt, ſeparatam habent a rationibus paternis vel dominicis. l.* 5. §. 3. *D. de Peculio. Clericis tribuitur peculium, quia ab opibus accumulandis vi ſtatus ſui abhorrentes, quod a vitæ ſuſtentatione reliquum habent, facile ac cito ad augendum divinum cultum atque in pauperes maxime, quorum Patres vocantur, impendunt. can.* clericus. 5. *& can.* Duo ſunt. 7. *XII. q.* 1. *Peculii autem notio non ſolos nummos, ſed alia etiam ex pecunia clericali emta vel comparata complectitur. c.* 1. *ſeq. h. t. conf. Lib. II. Decr.* §. 155.

§. 261. In bonis beneficialibus Doctores quidam 1. diſtinguunt inter *neceſſaria*, nempe ad vitæ ſuſtentationem, & *ſuperflua;* dein alia vocant *quaſi patrimonialia*, quaſi ejusdem naturæ eſſent, ac patrimonialia. Quo referunt *parſimonialia* ſingulari frugalitate ac temperantia paulatim conquiſita (*b*). 2. Diſputant de dominio bonorum beneficialium, utrum id clerici habeant, an vero eorum diſpenſatores tantum, & adminiſtratores dici debeant. Vaga dominii notio ingentes lites peperit. Nam antiquiores maxime Doctores, cum ex perpetua doctrina SS. Canonum manifeſte intelligerent, Clericos ex juſtitia teneri in pias cauſas eroga-

erogare, quod a vitæ ſuſtentatione ipſis reliquum eſt, negarunt, eos redituum ſuorum habere dominium. Recentiores autem, nonnullis loquendi modis, quibus ipſa Concilia uſa ſunt, e. g. *quod Clerici fructus faciant ſuos, aut non faciant ſuos;* permoti, ipſis dominium tribuerunt, ſed ſuſtulerunt juſtitiæ obligationem, ſuperflua erogandi in pias cauſas. Alii in parte redituum *neceſſaria* clericos dixerunt dominos, in *ſuperflua* diſpenſatores. Ita quæſtio momenti maximi ad litem de nomine fuit detorta (*c*).

(*b*) *Sic peculium Servorum Terentius in Phormione I.* 1. *v.* 5. *appellat, quod* iſti genium defraudando, de demenſo ſuo unciatim comparcebant miſeri.

(*c*) *Par idearum inſtabilitas in hac voce:* dominium, *effecit, ut, cum nonnulli Scriptores Romanos Pontifices omnium beneficiorum vocaſſent Dominos, pravi homines occaſionem calumniandi, imprudentes errandi inde nanciſcerentur.*

§. 262. His præmiſſis de Peculio clericorum decidendum eſt: I. *De bonis patrimonialibus clerici libere diſponere poſſunt inter vivos & mortis cauſa, ſemperque potuerunt.* Nam vi ſtatus ſui nec dominium eorum amittunt, neque incapaces fiunt, ut novum acquirant. l. 34. C. de Epiſc. & Cler. Hinc ea ſeparare a bonis per Eccleſiam acquiſitis juſſi ſunt. can. Apoſt. 39. c. 1. de Teſtament. Si autem clerici pauperes ordinati fuerant, aut alias dubium exiſteret, quo titulo poſt ordinationem quidpiam acquiſierint, profano an ſacro, totum ab Eccleſia acquiſitum præſumebatur. c. 1. & 3. de Teſtament. Utrum autem ii, quibus patrimonium abundabat, quosdam reditus aut beneficia ab Eccleſia percipere olim potuerint, di-

 ſputat

ſputat Thomaſſinus. *Certum eſt*, (inquit Benedictus XIV.) *hac noſtra tempeſtate etiam Clericis divitiis affluentibus beneficia conferri. Neque eſt, qui dubitet, quin iidem verum dominium habeant redituum, quos ex proprio percipiunt patrimonio; in quorum proin mala diſtributione, aut pravo uſu poſſunt utique contra alias virtutes, perinde ac Laici, non vero contra ſtrictam juſtitiam peccare* (*d*). S. Thomas 2. 2. q. 185. art. 7. ad 3. docet, quod urgente pauperum neceſſitate peccaret Clericus, ſi vellet de rebus Eccleſiæ vivere, *dummodo haberet patrimonialia bona, de quibus vivere poſſet.*

(*d*) *De Syn. Diœceſ. l.* 7. *c.* 2. *n.* 2. *Edit. Ferrar. an.* 1753. *Conf. Zech. de Jur. Rer. Eccl. Sect. III. tit. VII.* §. 100. 101.

§. 263. Decidendum eſt II. *Clericus vel omnium redituum beneficialium ſit dominus, tam eorum, quæ neceſſaria vulgo appellantur, quam quæ ſuperflua, aut nullorum.* Pr. Omnes reditus pari jure conceduntur, adeoque pari etiam jure cenſeri debent: nec dici poteſt: hæc pars determinate eſt neceſſaria: illa ſuperflua.

§. 264. Decidendum eſt III. *Nulli reditus beneficiales appellari poſſunt bona quaſi patrimonialia, imo nec ſuperflua proprie.* Pr. Appellatio bonorum quaſi patrimonialium eſt contra rationem Juris ſacri, in quo *duo* tantum bonorum genera, quæ penes Clericum eſſe poſſunt, diſtinguuntur, vere patrimonialia, & acquiſita per Eccleſiam, ſive ex titulo profano, ac ſacro profecta (*e*). Eadem appellatio ingerit præjudicatam opinionem, qua ex vocabulo de jure eorum bonorum ante judicatur, quam jus ipſum ſecundum Canones examinatum, cogni-

cognitumque fuerit. Dein appellatio *Superfluorum* duntaxat referri poteſt ad finem partialem bonorum beneficialium, nempe *ſolam* ſuſtentationem Clerici. Spectato enim fine adæquato, qui præterea in augendo divino cultu, alendisque pauperibus conſiſtit, non apparet hoc præſertim ævo, qua ratione quidquam ſuperfluum cenſeri poſſit; quia nunquam deeſt occaſio augendi divini cultus, pauperumque alendorum.

(*e*) *C.* 1. *de Teſtament. can.* Epiſcopi. 19. *XII. q.* 1. *can.* Quicunque. 2. *ead. q.* 3. *can.* fixum. 4. *ead. q.* 5. *Etiam S. Thomas Quodl. VI. art.* 12. *duo duntaxat bonorum genera diſtinguit. In peculio filiorumfamilias recte quidem ab aliis bonis diſtinguuntur* Caſtrenſia, *quæ is occaſione militiæ ſagatæ acquirit; &* Quaſi Caſtrenſia, *quæ idem obtinet occaſione militiæ togatæ ſeu forenſis, imo per omnes artes liberales, vel per officium publicum, aut liberalitate Principis vel Auguſtæ; quemadmodum traditur in Dig. Tit. de Peculio. Sed hisce quaſi Caſtrenſibus ipſum jus tribuit privilegium bonorum caſtrenſium, ipſaque lex Advocatos cum militibus comparat. L.* 14. *C. de Advocat. diverſ. jud. Imo ipſum Jus appellationem peculii quaſi Caſtrenſis habet l. ult. C. de inoff. Teſt. Nil tale a Jure ſacro circa bona beneficialia, quaſi patrimonialia ſtatuitur.*

§. 265. Decidendum eſt IV. *Quando de obligatione beneficiatorum diſputatur, erogandi in pias cauſas id, quod ad eorum propriam ſuſtentationem non impenditur, caput controverſiæ non in eo figendum eſt, utrumne Clerici redituum beneficialium Domini appellandi ſint, an diſpenſatores tantum, vel adminiſtratores.* Prob. Idea dominii non excludit obligationem perſonalem, ex juſtitia præſtandi quidpiam; uti patet manifeſte in *Donationibus, quæ ſub modo.* §. 258. n. IV. & in not. Sic heres totam hereditatem facit ſuam, ſive ut adverſarii

 infe-

inferunt, totius dominium acquirit, etsi debitis, legatis, censibus onerata sit, quibus ex justitia satisfacere debet. Emphyteuta habet dominium utile; & tamen obligatione perfecta præstat canonem. Idem patet in reditibus laicis, quibus multa incumbunt onera pensionum, tributorum. Imo jus etiam reale, quod pignoribus & hypothecis velut nebula paludi inhærere dicitur, non aufert debitoribus eorum dominium. E contrario si Clerici duntaxat dispensatores redituum beneficialium vocantur, jure tamen congruam sustentationem sibi imprimis ex iisdem quærunt; quamvis non negem, obligationem justitiæ erogandi in pias causas id, quod a propria sustentatione reliquum est, tum apertius incurrere in oculos (*f*).

(*f*) *Clericos non esse, nisi dispensatores redituum beneficialium, late probare nititur Thomassinus P. 3. l. 3. c. 26. & seq. Receptus loquendi mos, non abhorrens a præsenti Canonum disciplina iis dominium quoddam redituum videtur tribuere. Si alterutrum dicendum esset, Clericos redituum beneficii aut dominos non esse, aut nulla justitiæ, sed solius præcepti ecclesiastici lege teneri, ut in pias impendant causas, quod a sua sustentatione reliquum reperiunt, malim, esse dominos negare, quam a justitiæ vinculo absolvere.*

§. 266. Decidendum est V. *Beneficiati obligantur ex justitia, bona beneficialia, quæ in congruam sustentationem non impenduntur, erogare in pias causas, ita, ut totum id, quod in usus profanos ex iisdem profuderunt, piis causis resarcire ac restituere debeant* (g). Prob. I. Ex intentione offerentium bona sua Ecclesiis, & oblationum formulis patet manifeste, eas donationes non esse profanas, in commodum præcise & luxum Clericorum factas, sed res donatas spectari debere tanquam *vota Fidelium,*

lium, Res Dei, Patrimonium Christi, pretia peccatorum, alimenta pauperum (*h*). Neque Ecclesia ex fine suo, & sanctitate aliter ea bona acceptat, & acceptata in Clericos confert, nisi ut in pios usus impendantur (*i*). Ex hac Fidelium & Ecclesiæ mente, indeque resultante bonorum natura infertur, ea bona non aliter a Clericis acquiri ac teneri, nisi *hoc pacto*, ut in primis ad propriam sustentationem, dein quod superest, ad alios pios usus impendant. Quidquid autem sub pacto & modo acquiritur, continet obligationem perfectam, sive ex justitia, eum modum implendi, & si contra actum fuerit, resarciendi. Atque hæc est argumentandi forma, qua obligationem justitiæ deduxerunt Auctores gravissimi maximo numero, SS. Canonum periti (*k*).

(g) *Hæc obligatio resarciendi id, quod male consumtum est, efficit differentiam inter hanc Antiquorum, nostramque sententiam, & Recentiorum quorundam opinionem, qui solo Ecclesiæ præcepto, & caritatis vel religionis motivo Clericos obligari asserunt, ut, quod superfluum habent de reditibus beneficii, in pias causas erogent. Ex mero autem præcepto, aut caritatis vel religionis motivo, etsi peccatum sit, obligationem restitutionis oriri negant. Quamquam non videam equidem, cur præcepto, si impleri adhuc possit, aut caritati vel religioni, si satisfactum necdum est, satisfieri autem possit, non etiam debeat. In nostra sententia illud liquet, eum, qui compensare piis causis debeat, quod male subtraxit, efficere parsimonia debere pariter, ut obligationi restitutionis satisfacere possit.*

(*h*) *Notæ sunt formulæ Capitularium:* Offero Deo, atque dedico omnes res, quæ hac in chartula tenentur insertæ pro remissione peccatorum meorum, ac parentum, ac filiorum, ad serviendum ex his Deo in sacrificiis, Missarum solemniis, orationibus, luminariis, pauperum ac Clericorum alimoniis, ac ceteris

teris divinis cultibus, atque aliis Ecclesiæ utilitatibus. *Similes formulæ magno numero exhibentur a Marculfo l.* 2. *præsertim c.* 1. 2. 3. 5. 6. *Mansi Edit. concil. T. XVII. in Append. Adde Concil. Aquisgran. I. c.* 116. *& can.* Pontifices. 3. *XII. q.* 3. *ibi:* Quia hoc ille, qui donat, pro redemtione animæ suæ, non pro commodo sacerdotis offerre probatur.

(*i*) *Instar axiomatis sumendum est in Jure sacro id, quod ex Concilio Mediolan. an.* 1565. *refert Thomassin. P.* 3. *l.* 3. *c.* 32. *n.* 14. Ubi primum Ecclesiæ bona esse cœperunt, eam naturam & conditionem consecuta sunt, ut in alium, quam sacrum & pium usum eorum fructus converti nefas sit.

(*k*) 1. *S. Antoninus in Summa P.* 3. *Tit.* 15. *c.* 1. §. 19. *laudans Raymundum nostrum, & S. Thomam (quem tamen Adversarii in suas partes attrahere conantur) dein Petrum Paludanum, cujus verba recitat:* Prælati sunt Domini sub certa lege, scilicet, si bene utantur; alias restituere tenentur, sicut in his, quæ dantur ob certam causam, & in legatis relictis sub certo modo; quibus deficientibus licet dominium translatum fuerit, repetuntur.

2. *Navarrus in Propugn. Apologiæ de Reditibus Eccl. ait:* Secundum Ecclesiæ Christianæ traditionem, Canones, & donantium intentionem, bonis Ecclesiæ est adjectus modus & onus, ut dentur superflua pauperibus: accipiens autem aliquid sub onere, hoc vel illud faciendi, lege justitiæ tenetur ad illud.

3. *Tannerus solertissimus atque eruditissimus Theologus T.* 3. *Disp. IV. de Just. Q.* 6. *n.* 228. *eandem asserens obligationem justitiæ, eadem utitur forma argumentandi:* Qui aliquid accipit sub onere, dandi illud, vel aliquam ejus partem alteri; si in alios usus impendat, tenetur ad restitutionem; *ut patet ex l.* 1. 2. 3. *C. de donat. quæ sub modo.*

4. *Henricus Pirhing accuratissimus Canonum interpres n. XI. h. t. ita scribit:* Si bona ecclesiastica ex institutione & natura sua hoc ipso, quod ad Dei cultum & honorem oblata, & donata sunt a fidelibus,

non

non debent aliter adplicari & impendi a fidelibus, nisi in pios usus; sequitur, quod fideles fundatores non voluerint, nec potuerint illa aliter donare Ecclesiæ, nisi congruenter ipsæ naturæ & primæ institutioni talium bonorum, adeoque cum tacito pacto & onere, quodam modo imbibito in ipsa prima institutione eorum, ut non nisi in pios usus expendantur; & per consequens, qui aliter illa expendunt, non tam contra virtutem religionis, quam contra justitiam peccant.

5. *Demum Anacletus Reiffenstuel abjecta, quam in Theologia morali, nondum expensa auctoritate Canonum arripuerat, opinione parem adhibet argumenti formam n.* 59. *h. t. posteaquam præc. n.* 56. *ingentem Auctorum phalangem eadem sentientium exhibuisset.*

§. 267. Probatur Decisio II. Ante erectos titulos beneficiorum censebatur ad Ecclesiam atque ad pias causas pertinere totum id, quod Clerici ex portione accepta ad necessariam sustentationem non impenderant: quod ex illa portione emerant: quod post mortem ex illa reliquerant. Ergo *multo magis* post erectos titulos beneficiorum obligantur iidem ex justitia, in pias causas impendere, quod a sua sustentatione reliquum habent. Consequentia manifesta est, & extra controversiam. Olim enim Clerici portionem pro sua sustentatione acceperant, jam segregatam a partibus in Episcopum, fabricam & pauperes collatis, adeoque vera, propriaque facta erat divisio bonorum, per quam dominium acquiri contendunt adversarii. Antecedens æque manifestum est ex omnibus capitulis hujus tituli. Nam ea, quæ Clericus ex portione per Ecclesiam accepta emerat, aut emisse præsumebatur, ad jus Ecclesiæ dicuntur pertinere, & Ecclesiæ debere vindicari, tanquam comparata ex re Ecclesiæ, ita, ut res succederet in locum pretii.

c. 1.

c. 1. & seq. h. t. can. *Placuit.* 1. XII. q. 3. conf. §. 205. (*l*).

(*l*) *Putant adversarii, reditus beneficiales præcise successisse in eam bonorum portionem, quam olim Clerici ex communi bonorum massa acceperant pro sustentatione sua, jam segregatam ab aliis partibus. Id vero, etsi nulla ratione probare possint, tamen validissimum præbet nostræ decisioni argumentum. Neque enim hodierni beneficiati plus juris habent disponendi de reditibus suis, quam olim Clerici in portione sua habuerant. Quid vero juris habuerint Clerici in iis bonis, quæ ad propriam sustentationem non impenderant, aperte colligitur ex iis, quæ per eosdem Canones decreta sunt contra Clericorum luxum, quo dicebantur rapinam facere; quod etsi per exaggerationem dictum sit; cum vera rapina in sensu juris non contigerit, tamen peccatum injustitiæ exprimit. 2. Ex iis, quæ de emtis a Clerico: de rebus ab eo relictis: 3. & de abusu spoliorum post mortem gravissime, locisque plurimis constituta fuerunt.*

§. 268. Ob. I. Sub Romanis Pontificibus Simplicio & Gelasio facta est divisio bonorum in partes quatuor. can. *de reditibus.* 27. & can. seq. XII. q. 2. Per divisionem autem acquiritur dominium, adeoque & libera dispositio de Jure. §. 5. & fin. Inst. de offic. Jud. l. 1. 2. C. communia utriusque Judicii. Ergo. Resp. 1. Si hoc concederetur totum, aliud non efficeretur, nisi Clericos habere dominium suorum redituum. At dominio non excluditur obligatio ex justitia, præstandi quidpiam. §. 265. In ipsa etiam portione singilatim accepta quale jus habuerit Clericus, dictum est §. præc. Resp. 2. d. Sub PP. Simplicio & Gelasio facta est divisio bonorum in partes quatuor, h. e. ab iis Pontificibus indicati sunt fines, in quos bona massæ communis impendi debeant ab administratoribus eorum, & quidem secundum veterem disciplinam,

non

non nova facta ordinatione c. facta est divisio sic, ut reipsa communis bonorum ac redituum massa in partes quatuor stabiliter fuerit distributa, ac segregata; qualem divisionem Auctores quidam videntur fingere; n. Longo post Simplicium ac Gelasium tempore oblationes & reditus Ecclesiarum aut conferebantur in communem massam in quatuor portiones stato tempore distribuendam, aut ex quibusdam bonis Clerici cujusvis Ecclesiæ alebantur, quin erecta essent beneficia titulata cum annexo jure percipiendi certos reditus. Conf. dicta hoc libr. §. 44. 45. & seq.

§. 269. II. Ob. Reditus beneficiorum ad sustentationem Clerici beneficiati sunt destinati; ergo nulli alteri causæ, quantumvis piæ, ex justitia quidpiam ex iis debitum est. Resp. 1. d. a. Reditus pro Clericis beneficiatis sunt destinati, nempe, ut concedantur administrationi, & si ita vis, etiam dominio Clericorum, qui ex illis jure sustentationi suæ primo consulunt; c. a. ita sunt pro singulis Clericis destinati, ut ex mente fidelium & Ecclesiæ non alii sint assignati fines, in quos reditus, qui ad sustentationem eorum impensi non sunt, ab iis impendi debent, n. Atque hoc est, in quo gravissime errant adversarii, erectis beneficiis reditus ad SOLAM Clericorum sustentationem dari. Cur igitur tam uberes reditus sæpe dantur? nempe ut pro omni casu congruæ sustentationi provisum sit, ac siquid dein abundet, in alios pios usus convertatur; certe non ob eam causam, ut Clericus de altari luxurietur; quo fine Ecclesia pingues fundationes acceptare non posset. Resp. 2. Quod autem finis & onus redituum non sola sit Clerici sustentatio, patet ex obligatione, quam habet, dandi Episco-

Episcopo, quod illi secundum consuetudines diœcesium debitum est, ceu Cathedraticum, subsidium Caritativum, procurationes: patet ex obligatione, qua concurrere tenetur ad fabricam, si dos Ecclesiæ non sufficiat. c. 4. de Ecclesiis ædif. vel repar. Patet ex quotidiano affluxu pauperum ad ædes Clerici, a quo subsidium egestatis, vel repentinæ calamitatis primo exspectant. In hos fines, sustentationem Episcopi, Cleri, in fabricam & pauperes olim communis massa bonorum Ecclesiæ distribui debuit: aucto fidelium, Ecclesiarum, Clericorum, & bonorum maxime immobilium, & incorporalium numero non ipsi fines, non mens & spiritus Ecclesiæ, sed sola ratio administrationis fuit immutata, ita, ut beneficiatis relinqueretur administratio, quæ antea penes œconomos sub regimine & vigilantia Episcoporum fuerat. Hinc in Concilio Metensi anni 888. decernitur, Presbyteri, qui Ecclesiæ deservit, nempe parochi, non laici Patroni esse, decimas percipere tam ad propriam sustentationem, quam ad luminaria, ad ædificia servanda, ad ornamenta, & cetera omnia, quæ ad sacrum ministerium necessaria sunt, comparanda. Et c. 26. de Decimis, eæ appellantur *tributa egentium animarum;* cum eo tempore singulis jam beneficiatis præstarentur, uti ex sententia cit. Capituli patet, non in communem congererentur massam. Multa ex Conciliis testimonia huc pertinentia afferri possent. At satis est, provocare ad verba SS. Concilii Trid. Sess. XXV. c. 1. de ref. quod bona Clericorum, cum in eorum manibus jam sunt, vocat *Res Dei*, & ob hanc causam consanguineos ex iis ditari vetat, *cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent, sed si pauperes sint, iis ut pau-*

peribus

peribus distribuant. Ex his duo inferes: *Primo.* Si antiqua bonorum indoles, & jus bonorum fuisset mutatum, uti mutata est ratio administrationis, frustra & inutiliter Concilia & Patres posteriores ad antiquos Canones provocarent; quod faciunt sæpissime. *Secundo* hæc una, quam dedi hoc loco, explicandi ratio disciplinam antiquam cum præsente, & Canones ad utramque pertinentes apte inter se conciliat.

§. 270. III. Objic. Omnes reditus beneficiatis dantur per modum mercedis secundum dictum Christi Luc. X. 7. *Dignus est operarius mercede sua.* Est autem de natura & ratione mercedis, ut absolute & sine onere transeat in dominium operarii. Resp. d. Est de natura & ratione mercedis, ut absolute & sine onere transeat in dominium operarii, si ab hoc præstantur operæ, quæ pretio temporali æstimari, & compensari possunt, c. si præstantur operæ, quæ sine crimine Simoniæ pretio temporali æstimari & compensari non possunt, n. Christus ministris suis dixit: *Gratis accepistis, gratis date.* Id ad æditus, musicos, aliosque locatores temporalium operarum, quibuscum sacerdotes & clericos comparare non verentur adversarii, haud pertinet. Verba illa: *Dignus est operarius mercede sua,* quid denotent, patet ex tota sententia ejus loci: *In eadem domo manete, manducantes & bibentes, quæ apud illos sunt: dignus est enim operarius mercede sua;* sive ut S. Matthæus X. 10. idem exprimit: *Dignus est enim operarius cibo suo.* Adeo totum id ad sustentationem beneficiati non ad compensationem spiritualium operarum refertur.

§. 271. IV. Objic. Canones, qui bona Ecclesiarum vocant *Res Dei, patrimonium Christi, ali-*

 menta

menta pauperum &c. intelligendi ſunt de bonis proprie eccleſiaſticis, non de iis, quæ titulo beneficii obveniunt Clericis. Ergo. Reſp. 1. Si hoc concederetur, quæro, ſatisne factum eſt fini & naturæ illorum bonorum per hoc, quod fructus in horreis & cellis, pecuniæ in ciſtis Clericorum condantur? Reſp. 2. SS. Concilium Tridentinum loquitur de bonis, quæ titulo beneficii tenentur a Clericis, eaque vocat *Res Dei*, atque ad veteres Canones provocat. Adeo ſola ratio adminiſtrationis, non mens Eccleſiæ, non indoles bonorum per titulorum erectionem immutata fuit. Capitulum 1. hoc titulo, quod Concilio Arelatenſi inſcribitur, videtur re ipſa deſumtum ex capitulis Hincmari Rhemenſis, ſecundum diſciplinam eorum temporum editis an. 852. eſtque ordine cap. 18. At vero ex iis capitulis manifeſte colligitur, adminiſtrationem penes ſingulos Clericos fuiſſe, eosque non ſuæ tantum ſuſtentationi, ſed etiam Epiſcopo, fabricæ, & pauperibus debuiſſe providere (*m*).

(*m*) *Manſi edit Concil. T. XV. col.* 480.

§. 272. V. Objic. ex Bulla Julii P. III. edita an. 1550. ubi ait: Fructus beneficiorum, poſtquam ad manus beneficiatorum pervenerunt, & cum aliis ipſorum fructibus vel rebus vel pecuniis commixti ſunt, *non ulterius in eccleſiaſticis, ſed potius ipſorum beneficiatorum propriis, & ab eis acquiſitis bonis judicari, & propterea quodammodo pro ſecularibus & profanis haberi, & de eis teſtandi & alias diſponendi facultas eisdem beneficiatis per Sedem Apoſtolicam concedi conſuevit.* Reſp. Ex hac Bulla infertur *primo* diſtinctio inter *fructus inexactos* & bona proprie eccleſiaſtica, & *fructus exactos*, ſeu bona clericalia, quæ non ſimpliciter, ſed *quodammodo*

modo ſecularia habentur, ex duplici hypotheſi, quod cum patrimonialibus bonis fuerint commixta, & quod ex ſpeciali indulto Pontificio pro urbe Roma dato ad heredes etiam laicos pervenire poterant. At inquies: Si bona Clericorum ex juſtitia in pias cauſas eroganda ſunt; quomodo Pontifex privilegium dare poteſt, ut ea ſine diſcrimine perveniant ad Laicos? Reſp. Si ea obligatio juſtitiæ reſpiceret jus certæ ac determinatæ perſonæ, vel certæ cauſæ piæ, id lege ordinaria fieri non poſſet; quia Supremus etiam Princeps lege ordinaria non derogat juri privatorum. Verum quia illa obligatio juſtitiæ refertur ad cauſas pias quascunque indeterminate; Pontifex in caſu particulari & quidem tali, quæ vergit in bonum ipſius Eccleſiæ, id facere poteſt vi ſupremæ adminiſtrationis bonorum Eccleſiæ; quemadmodum ex bonis Eccleſiæ & Clericorum ſuccurritur neceſſitatibus publicis, & aliquando conceduntur privilegia ex iis bonis teſtandi ad cauſas profanas e. g. in favorem familiæ de Eccleſia bene meritæ (*n*).

(*n*) *De ejusmodi conceſſionibus Pontificum, & de cauſa in bonum Eccleſiæ atque in primis urbis Romæ, ſpeciatim de Bulla Julii III. vide Navarrum in Commentario de Spoliis* §. 6. *& ſeq. ubi* §. 11. *eadem Julii III. Bulla ad forum tantum externum quoad certos articulos adſtringitur. Ex eadem autem patet manifeſte, heredibus Clericorum varia incumbere onera juſtitiæ, nempe ſatisfaciendi debitoribus defuncti, legatariis, Cameræ Apoſtolicæ præſtando ornamenta Capellæ, & pretium annuli Cardinalitii. Illud mirum, adverſarios in hac Bulla Julii III. quæ de loco & cauſa agit particulari, hærere; neque ad tot Canones generales, aliasve Pontificum conſtitutiones, in quibus de Clericorum bonis agitur generatim, animum attendere. Conferant de hac re potius Bullam Innocentii XII. editam an.* 1692. *die* 22. *Jun. & Conſtitutionem Benedicti XIV. datam an.* 1749. *die* 29. *Auguſti.*

§. 273. Difficile eſt, omnia adverſariorum effugia in hac controverſia commemorare, & reſpondere ad ſingula argumenta, quæ extra cauſam & ex locis minime genuinis petunt. Sic ajunt: 1. Fideles ſperant, & optant duntaxat, non obligant clericos, ut bonis oblatis recte utantur. 2. Quærunt, cur taceat Eccleſia ad abuſus bonorum clericalium? quaſi non omnes Canones clamarent, & acta Conciliorum generalium & particularium, & Decreta Pontificum, & ſtatuta ſynodalia, & tota retro antiquitas, & exempla clericorum innumerabilium, quaſi non ipſi clamarent pauperes (*o*). 3. Fingunt, clericos olim ob votum paupertatis diſponere de bonis non potuiſſe. 4. Patres per exaggerationem eſſe loquutos; quæque ſunt alia iſtius generis explodenda potius, quam confutanda.

(*o*) *Tamerus T. III. diſp.* 4. *de Juſtitia. q. VI. n.* 231. *ita inquit: Obligatio reſtituendi oppoſitu contrariæ ſententiæ in praxi ſæpe enervatur; de qua re viderint adverſarii, quid reſponſuri ſint Deo Judici, ad quem tam frequenter provocant Fundatores piarum cauſarum. Bona Eccleſiæ ſemel prodige expenſa non reſtituuntur, nec ab iis, qui expenderunt, nec ab iis, qui acceperunt. Quid mirum? cum & reſtituendi facultas ſæpe deſit, & per apertam injuſtitiam ac rapinam poſſeſſa vix unquam ad dominum redeant.*

§. 274. Actum eſt de bonis beneficialibus, ſeu iis, quæ ex univerſali adminiſtratione totius beneficii, fundationis, Parochiæ, canonicatus vel dignitatis proveniunt. In his ſolam adminiſtrandi rationem mutatam fuiſſe judico, nequaquam autem quadruplicem finem, ad quem bona Eccleſiæ jam olim deſtinata fuerant: hæc bona non ad ſolos Clerici uſus dari exiſtimo, ſed ex mente fundatorum & Eccleſiæ cum oneribus annexis, quæ cultum

cultum divinum, pauperes, fabricam Ecclesiæ &c. respiciunt. Hinc plerique Auctores, qui veterum & nostræ inhærent sententiæ, aliter decidere solent de stipendiis missarum, funeralibus, præsentiis, distributionibus quotidianis, quæ tanquam pro dimenso diurno Clericis dantur, & ex hodierna communi persuasione ad solos eorum usus pertinere censentur. Hinc siquis beneficiatus ob omissam fidei professionem fructus non facere suos dicitur, istuc de fructibus grossis tantum, non de distributionibus quotidianis intelligi vulgo solet. *Parsimonialia* quæ dicuntur, ea ab aliis bonis beneficialibus non distinguenda puto. Nam ut inquit Cl. Zech. de Peculio Cler. §. 96. certum est, quod hi sint reditus ecclesiastici ex natura sua destinati ad usus pios: certum est pariter, quod ad illos impensi non fuerint: qua ratione igitur contingere potuit, ut reditus ecclesiastici transierint in profanos ex eo solo capite, quod Clericus iis ad suam sustentationem usus non sit, cum præsertim omnes Canones, ipsumque Concilium Tridentinum Sess. XXV. c. 1. de ref. Clericis, ipsisque Episcopis frugalitatem ac modestiam commendent, & tamen reditus a propria sustentatione abundantes in pios usus erogare jubeant?

TITULUS XXVI.

DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

ARGUMENTUM.

I. Notio Successionis & ultimæ voluntatis. §. 275. *II. Testamentum solemne.* §. 279. *III. Canonica testandi forma.* §. 289. *IV. Testamenta privilegiata.* §. 291. *V. Testabilitas activa.* §. 293. *VI. Passiva.*

ſiva. §. 301. *VII. Inſtitutio heredis & acquiſitio hereditatis.* §. 303. *VIII. Executio Teſtamenti.* §. 307. *IX. Infirmatio teſtamentorum.* §. 310. *X. Codicillus.* §. 315. *XI. Subſtitutio directa & indirecta.* §. 316. *XII. Legatum & donatio mortis cauſa.* §. 322. *XIII. Remedia Juris pro cauſis teſtamentariis.* §. 324. *XIV. Ultimæ voluntates an natura vim habeant? Teſtamenta imperfecta an nulla ſint pro utroque foro.* §. 326.

§. 275. Ad *actus inter vivos* pertinent contractus, & diſpenſatio peculii Clericorum. Sequuntur *actus mortis cauſa*, per quos in bona & jura defunctorum ſucceditur. *Succeſſio* tamen refertur ad actus generis utriusque. Quando enim res vel dominium, aut dignitas vel officium ab uno ad alium devolvitur, hic priori ſuccedere dicitur; eſtque ſucceſſio *realis*, quæ fit in res & bona: *perſonalis*, quæ in dignitatem vel officium. A titulo univerſali aut ſingulari appellatur ſucceſſio *univerſalis*, *ſeu juris*: aut *ſingularis ſive rei*. Univerſalis eſt hereditaria ex teſtamento, vel ab inteſtato, & noſtris moribus ex pacto per actum inter vivos conſtituto (*a*). Idea autem ſucceſſionis id non involvit, ut eodem, quo Anteceſſor rem vel jus obtinuit, modo etiam Succeſſor habeat. Fieri poteſt, ut ille rem nactus ſit modo acquirendi primitivo & originario: at ſucceſſio ſemper pertinet ad modum acquirendi derivativum (*b*).

(*a*) *Pro univerſali non nulli habent ſucceſſionem in beneficio. Sed enim alia eſt ſucceſſio univerſalis ex titulo univerſali, alia in univerſitate bonorum ex titulo ſingulari; qualis cenſeri ſolet ſucceſſio Principatuum & territoriorum, vel in donatario omnium bonorum, aut emtore hereditatis. In Jure civili pro univerſali ſucceſſione habetur arrogatio: alii modi ſublati ſunt, uti explicatur in Inſt. l.* 3. *tit.* 11. 12. 13.

(*b*) *Si*

(b) *Si ergo Episcopi successionem personalem habent in parte juris, quod immediate a Christo acceperant Apostoli, non sequitur continuo, ut ipsi jus suum immediate habeant a Christo, quemadmodum Apostoli habuerunt.*

§. 276. *Ultima voluntas* est dispositio de eo, quod quis post mortem suam fieri velit, maxime de bonis suis (c). Essentialia ultimæ voluntatis sunt: I. ut sit voluntas *propria;* quia regulariter in alienum arbitrium conjici non potest dispositio mortis causa: voluntas *perfecta,* non inchoata, nec consistens in solo proposito, aut promisso disponendi: *libera* a vi & metu: & *clara;* quia non apparere, & non esse, in jure æquiparantur. II. Ut sit *ultima*, sic ut alia voluntas ante mortem sequuta non sit, etsi potuerit sequi; adeoque ut sit voluntas *mutabilis. Ambulatoria est enim voluntas defuncti usque ad vitæ supremum exitum.* l. 4. D. de adimendis leg. III. Quia ante mortem dici nequit, quod facta dispositio sit *ultima* voluntas; idcirco tota dispositionis vis manet in arbitrio disponentis; nec heres, vel legatarius, vel donatarius mortis causa quidquam juris acquirunt vivo testatore; qui sine injuria mutare potest dispositionem. Nam jus & libertas disponendi non alienatur vel cessat, nisi ex translatione juris facta in alium; quæ si facta non est, se ipsum reddere inhabilem ad disponendum aliter, nemo potest (d).

(c) *Dispositio vox est generalis, pertinens maxime ad actus ab unius arbitrio pendentes; refertur tamen etiam ad contractus, non tantum ad leges & ultimas voluntates. Fit mortis causa non tantum de bonis & juribus relictis, sed etiam ob causas alias, ceu funeris, sepulturæ; aut designando tutorem pro liberis, executorem testamenti, arbitrum litium inde fors provenientium.*

(*d*) *Dubium aliquando incidit in donatione mortis cauſa, acceptata a donatario, anne ſit diſpoſitio inter vivos, facta quidem a moriente, ſed non mortis cauſa. De qua re infra diſſeram. De caſu, quo quis jurata & acceptata promiſſione libertatem ſuam conſtringit non mutandi ultimam voluntatem, confer Cl. Zech.* §. 435. *de Teſtamentis, & ibi citatos.*

§. 277. Ultimæ voluntatis ſpecies ſtatuuntur ſex, *Teſtamentum*, *Codicillus*, *Subſtitutio directa*, *Subſtitutio indirecta*, ſeu *Fideicommiſſum*, *Legatum*, *Donatio mortis cauſa.* Uti autem fit in actibus inter vivos, ut ſpectentur 1. *formaliter*, in ſe, quatenus ſunt actiones contrahentium, vel quoquo modo diſponentium, 2. *objective*, quoad rem, & objectum, de quo fit diſpoſitio, 3. *effective*, quoad effectum juris & titulum; ſic idem contingit in actibus mortis cauſa. *Teſtamentum* eſt ultima voluntas, qua directe inſtituitur heres, legitime declarata. l. 1. D. qui teſtamenta fac. poſſ. Quævis alia diſpoſitio ſine directa heredis inſtitutione, *Codicillus* eſt. Directa heredis inſtitutio teſtamento eſt eſſentialis: aliæ diſpoſitiones eidem adjectæ, ceu de legatis, funere, executore &c. ſunt accidentalia, ac fieri etiam poſſunt in Codicillo. *Directo autem hereditas Codicillis neque dari, neque adimi poteſt, ne confundatur jus Codicillorum & teſtamentorum.* §. 2. Inſt. de Codicillis. Utrumque, & teſtamentum & Codicillus, fit ſcripto, aut viva voce, nempe legitime, id eſt, forma legibus præſcripta. Eſt igitur teſtamentum ſcriptum, ſeu *clauſum;* eſt aliud *nuncupativum.* Codicillus item ſcriptus, & nuncupativus: utroque caſu *acceſſorius*, ſi fit cum teſtamento, vel *principalis*, ſi ſine teſtamento, in caſu inteſtati.

§. 278.

§. 278. Reliquæ species ultimæ voluntatis ad alterutram ex prædictis referuntur. *Substitutio* fit, si unus vocatur in locum alterius, qui capere non vult, aut non potest, quod ei relictum est. *Directa* vocatur, qua substitutus immediate a testatore accipit hereditatem vel legatum. *Indirecta*, qua id non immediate a testatore obtinet, sed ab herede, eove, qui legato honoratus est; quorum fidei committitur, ut substituto præstent, vel relinquant saltem post suam ipsorum mortem quod testator ab eis præstari aut relinqui vult. Idcirco hæc indirecta substitutio nuncupatur *fideicommissaria*; quia primo a sola fide pendebat ejus, qui a testatore fideicommisso gravatus fuerat; sed postmodum id vi legum fuit subjectum. Substitutio directa heredis fit solo testamento: indirecta totius hereditatis, vel certæ partis aut legati, uti & donatio mortis causa tum testamento, tum codicillo fieri potest. Hæ notiones hic præmittendæ erant, ut species ultimarum voluntatum altera ab altera distinguerentur. Nunc de Testamentis primo agendum est.

§. 279. Testamentum aut *solemne* est, aut non solemne, seu *privilegiatum*, Id pertinet ad formam externam, ceu numerum, qualitatem, subscriptionem, & signationem testium. Si verborum proprietas servaretur, omnis solemnitas ad formam *externam* referenda esset. Sunt tamen, qui aliam vocat solemnitatem *internam* testamenti, eamque sitam ajunt in testabilitate activa, & passiva, in directa heredis institutione, & legitima declaratione voluntatis (§. 276. n. I.). *Substantialis* ea nuncupatur solemnitas tam interna, quam externa, sine qua actus censetur nullus & irritus,

tanquam destitutus sua forma. Actus enim sine forma esse non potest. *Imperfectum* testamentum dicitur tum ratione solemnitatis externæ, e.g. siquid deficit in testibus, tum internæ, e.g. voluntatis, uti siquis disponere mortis causa voluit, sed morte præventus non perfecit. Testamenta privilegiata, quando habent formam sibi propriam, non recte vocantur imperfecta. De solemnitate testamentorum agitur in Inst. l. 2. tit. 10. in Dig. l. 28. tit. 1. in Cod. l. 6. tit. 23. & in Constit. Maximiliani I. Imp. de Notariis, edita an. 1512.

§. 280. Externa solemnitas refertur ad actus testatoris, ad testes, ad modum actus ex utrisque compositi. *Scriptura* non simpliciter ad testamentum solemne, sed ad testamentum solemne scriptum seu clausum necessaria est. Fieri potest in quacunque instrumenti materia apta. §. 12. Inst. de Testament. ordinandis. l. 15. C. de Testament. in quolibet loquendi genere, si modo liqueat ejus voluntas; requiritur ergo lingua satis nota testatori atque ut absint notæ insolitæ & abbreviationes, quæ eam reddunt dubiam. Notæ numerorum Arabicæ non rejiciuntur eæ quidem, sed consultum est, integris verbis numeros exprimere. cit. l. 15. C. Fieri possunt ejusdem testamenti plura exemplaria, modo originalia sint, ne formam transumptorum præ se ferant. §. 13. Inst. de test. ord. — Nec prohibentur plures in uno testamento ultimam voluntatem suam declarare. — *Datum*, ubi & quo die vel anno exaratum sit testamentum, nulla exprimendi necessitas est: si tamen aliud postea, & plura testamenta condenda sint, id percommodum est.

§. 281.

§. 281. Scriptura fieri potest *vel ipsius testatoris, vel cujuslibet alterius manu.* l. 21. C. de test. Nec opus est, ut testes norint, quid scriptum sit, *dum tamen testibus præsentibus testator suum esse testamentum dixerit.* cit. l. 21. Testamentum ipsius testatoris manu exaratum, vocatur *holographum;* ac tum opus non est, ut ipse subscribat, si & hoc specialiter in scriptura reposuerit, quod hæc sua manu confecit. l. 28. C. de test. At si ipse testator non scripserit, subscribere debet manu sua, & quidem in præsentia omnium testium, non solis *literis initialibus, sed literarum consequentia.* Sigillum testatoris præter subscriptionem nulla lex requirit, etsi adhiberi passim soleat. Aliter de testibus est præscriptum. Si nomen suum exarare non valeat testator, octavus adhibendus est testis vel Notarius, qui non testatoris, sed suum nomen subscribit, addito tamen, pro quo, & quare subscribat. Constit. de Notariis §. 7. Hæc ad testatorem pertinent. Sequitur ut de testibus agatur.

§. 282. I. *De numero testium.* Testes requiruntur omnino septem. §. 3. Inst. de Test. ord. l. 21. C. de test. ita ut sit unus defuerit, nullum sit testamentum l. 12. C. eod. De hoc numero detrahere testator nil potest, sed solus Princeps, lex particularis, legitima consuetudo loci. Augere numerum non nocet, imo consilii est.

§. 283. II. *De habilitate testium generatim.* Si habilitas vel in uno deficit, testamentum nullum est, perinde ac si unus defuerit testis; quia inhabilem adhibere, & nullum, æquiparantur. Testator habilem facere non potest, qui per naturam aut leges non est. l. 13. C. de test. Opus est, ut testis

testis sit habilis tempore conditi testamenti, non mortis, vel publicationis ejusdem. l. 22. §. 1. D. qui Testament. fac. poss. Imo etiam inhabilis, qui tempore conditi testamenti in possessione habilitatis, & pro habili communiter habitus fuerat, rejici postea non potest, nec ob id testamentum impugnari. §. 7. Inst. de test. ord. l. 1. C. de test. Habiles censentur omnes, quibus nec natura, nec lex obsistit. Leges autem aliquanto aliter statuunt de habilitate ad testamentum, quam ad faciendam probationem in judicio. Domitius Ictus interrogatus, an in septenarium numerum testium habilium etiam Notarius venire possit, qui testamenti tabulas exaravit, respondit: *Aut non intelligo, de quo me consulis, aut valde stulta est consultatio tua.* l. 27. D. qui test. fac. poss. (*e*).

(*e*) *Inde factum, ut quæstiones* Domitianæ *nuncuparentur illæ, quæ super jure liquido, & per se manifesto fiunt. Brunnem. in cit. l. 27.*

§. 284. *Inhabiles natura* sunt, quibus deest intellectus, aut sensus ad hoc negotium requisitus. Ejusmodi sunt amentes & furiosi extra tempora dilucidi intervalli. l. 20. §. 4. D. qui test. fac. poss. His addendi ebrii, quamdiu mens exulat. item impuberes §. 6. Inst. de test. ord. Dein muti & surdi. §. 6. Inst. ibidem: *Neque mutus, neque surdus.* Unde patet, alterutrum etiam defectum obesse. De cœcis nil aperte statuit Jus Romanum; vult tamen, ut testes videant testatorem. l. 9. C. de test. ibi: *Si — testes non in conspectu testatoris testimoniorum officio functi sunt, nullo jure testamentum valet.* l. 12. ib. *coram testatore.* Nec dicas, sufficere, si testator videat testem, etsi non videatur a teste cœco. Si enim hoc requiratur, ut testator videat

deat testem, cœcus omnino testari non posset: quod falsum esse, patet ex l. 8. C. qui testamenta fac. poss. ibi: in cœcis testandi licentia *tot oculis spectata.*

§. 285. *Inhabiles lege* sunt mulieres. cit. §. 6. Inst. (*f*). Heres (g) & ratione patriæ potestatis conjuncti cum herede vel testatore, sive heres & testator ex una, & testis ex altera parte ita conjuncti sint, ut alter in alterius potestate, sive ambo sint in potestate tertii. Nam ita conjuncti pro una persona habentur, adeoque perinde est, ac si ipsi sibi testimonium præstarent. Conjunctio inter ipsos testes non nocet; quia testes nullum inter se negotium gerunt. §. 8. 9. & 10. Inst. de test. ord. Quodvis aliud vinculum inter testatorem vel heredem ex una, & testem ex altera parte non obest. §. 11. Inst. eod. Sic testis esse potest domesticus in testamento patrisfamilias, minister, consiliarius, subditus in testamento Principis, Religiosus in testamento, quo monasterium fit heres, aut Clericus Ecclesiæ adscriptus in testamento, quo instituitur eadem Ecclesia. Sic etiam legatarius, executor testamenti, tutor testamento datus, testes esse possunt. Jure Romano inhabiles præterea sunt ii, qui jus civitatis non habent, quales erant peregrini & servi. Sed id apud nos usum vix habet ex Const. Maximil. §. 7. Inhabiles censentur infames, si nempe infamia juris aut facti sit declarata §. 6. Inst. de test. ord. ibi: *Neque ii, quos leges jubent improbos, intestabilesque esse, possunt in numerum testium adhiberi*; & ibid: *Testes autem adhiberi possunt, cum quibus testamenti factio est*, nempe passiva, id est, habiles sunt, qui ex testamento sibi vel aliis acquirere possunt (*h*). Hinc *passive* intestabiles

biles excluduntur, adeoque etiam heretici, si in foro politico censentur passive intestabiles, & excommunicati, si tales habentur, tanquam infames. Prodigos declaratos leges accensent furiosis, qui a testimonio testamentario excluduntur.

(*f*) *Leyserus exceptionem facit pro casu, quo mulier prægnans testatur, quæ alios testes præter mulieres habere vix potest. Sed erubescimus sine lege loqui. Necessitas aut impossibilitas licitum facere potest, quod non est licitum in lege; sed efficere non potest, ut actus informis & invalidus formam habeat, valeatque.*

(*g*) *Nomine heredis videtur etiam comprehendi heres fideicommissarius universalis; quia loco heredis est, & ex SCto successor juris. §. 3. & 4. Inst. de fideicommiss. hered. At in §. 11. Inst. de test. ord. dicitur:* Legatariis autem & fideicommissariis, quia non juris successores sunt, & aliis personis eis conjunctis testimonium non denegamus. *Heres in re certa institutus, & habens coheredem pro legatario habetur, adeoque testis est habilis. Similiter institutus in primo testamento testis esse potest in secundo, quo primum irritatur. Cessat enim ratio legis; cum in secundo totum negotium cum eo non geratur.*

(*h*) *Religiosos admittit communis praxis, etiam apud Protestantes; sunt enim passive testabiles, & acquirunt monasterio.*

§. 286. III. *De rogatione testium.* In aliis causis testis etiam non rogatus ferre testimonium potest, ac sæpe invitus debet; ut patet ex l. 2. tit. 21. de testib. cogendis. In testamento si detinentur *inviti* testes, id non valet. l. 20. §. 10. D. qui test. fac. poss. Imo satis non est, si inviti non sint, sed oportet esse rogatos, & quidem principio, ab ipso testatore, vel ab alio, eo tamen præsente. l. 21. §. pen. D. eod. Constit. Maximil. §. 3. 7. ut nempe seria testatoris voluntas apertior sit, testisque

stisque intelligat, quid agatur, & quam ob causam præsto sit. Cum autem rogatio testium sit res facti, nisi ipsi testentur subscribendo, se rogatos fuisse, id probari debet; quod fieri potest per testes binos, eosdem vel extraneos; uti probatio alias fit per duos testes.

§. 287. IV. *De subscriptione & subsignatione testium.* Utraque requiritur copulative; altera sine altera non sufficit. l. 22. §. 4. D. qui test. fac. poss. l. 21. C. de test. Const. Maximil. §. 7. Fieri debet sic, ut *singuli* testes & suum, & testatoris nomen exprimant. l. 30. D. qui test. fac. poss. ibi: *Singulos testes, qui in testamento adhibentur, proprio Chirographo adnotare convenit, quis & cujus testamentum signaverit.* Hæc autem nomina integris verbis, non solis literis initialibus sunt exprimenda. Si primus expressit totum: *Ego NN. attestor, tanquam testis rogatus, in hac scriptura contineri testamentum NN.* reliqui deinceps scribere solent: *Ego NN. testis rogatus idem attestor, ut supra.* Controversum est, utrum nomine eorum, qui scribere non possunt, alii legitime valeant subscribere. De Signatione id liquidum est. Ea fieri debet annulo. l. 22. §. 5. D. qui test. fac. poss. ac fieri potest etiam alieno, eodemque ab omnibus testibus vel proprio cujusdam testis, vel extranei, vel ipsius testatoris. §. 5. Inst. de test. ord. l. 22. §. 2. D. qui test. fac. poss. Const. Max. §. 10.

§. 288. *De actu testamentario ex præsentia testatoris & testium composito.* Per procuratorem testamentum fieri non potest, ne privilegiatum quidem & judiciale; sed necessaria est in primis præsentia testatoris, & testium, eaque simultanea, non succes-

ſucceſſiva. §. 3. Inſt. de teſt. ord. ibi: *Uno, eodemque tempore*; ita, ut teſtes videant teſtatorem, & audiant, & intelligant negotium, quod agitur. Neceſſe tamen non eſt, ut teſtis linguam teſtatoris intelligat; modo ex interprete, vel ex adjunctis norit, quid agatur negotii. l. 20. §. 9. D. qui teſt. fac. poſſ. Denique hic actus omnibus his præſentibus uno eodemque tempore, *nullo actu interveniente* (quem neceſſitas non poſcit) ſive uno contextu eſt abſolvendus. §. 3. Inſt. de teſt. ord. l. 21. fin. D. qui teſt. fac. poſſ. l. 28. C. de teſt.

§. 288. Teſtamentum ſolemne *nuncupativum* nullam ſubſcriptionem vel ſubſignationem, ſed reliquas ſolemnitates requirit, ita, ut teſtator coram ſeptem teſtibus habilibus, rogatis, ſimul præſentibus voluntatem ſuam circa heredem viva voce per ſe, vel per alium manifeſtet, aut ex charta prælegat. Quapropter neceſſe eſt, ut teſtis intelligat linguam, qua conditur teſtamentum nuncupativum, atque heres nominetur, non tantum ſcriptus in ſcheda dicatur. l. 21. princ. D. qui teſt. fac. poſſ. l. 21. §. 2. & l. 29. C. de teſtamentis (*i*). Si ea nuncupatio poſtea in ſcripturam redigatur memoriæ cauſa, teſtamentum nuncupativum non mutatur in ſcriptum (*k*). Ceterum expedit, adhibere Notarium, qui nuncupata in inſtrumentum redigat, ne teſtes de illis jurato examinari debeant.

(*i*) *Ad nuncupationem videtur ſufficere, ſi teſtator ad interrogationem alterius capite annuat, modo ſit ſanæ mentis, & teſtes pro declaranda ultima voluntate convocari juſſerit, nec præſumtio ſit, eum ob importunam præſentium inſtantiam annuere.* L. 21. D. *de leg.* 3. *dicitur, nutu etiam relinqui fideicommiſſum. Eadem videtur teſtamenti ratio, ſi modo teſtator alias loqui poſſit, & ſola vi morbi nunc impediatur.*

(*k*) *Si-*

(k) *Sichardus in l. 21. C. de testam. quo loco id etiam tradit, si testamentum scriptum deficiat in subscriptione tantum, vel signatione testium, id valiturum tanquam nuncupativum, modo habeat solemnitates ad hoc requisitas. Accipiendus est enim actus, ut magis valeat, quam pereat.*

§. 289. *De canonica testamenti forma* duo dicenda sunt, in quo illa consistat: quis uti eadem possit. I. Forma testandi, quæ canonica censetur, explicatur in c. *Cum esses.* 10. h. t. quo Alexander III. circa an. 1170. interrogatus ab Episcopo Ostiensi de consuetudine quorundam locorum, vi cujus *penitus rescindebantur* testamenta, *nisi cum subscriptione septem vel quinque testium fiant, secundum quod leges humanæ decernunt;* respondit in hunc modum: *Quia vero a divina lege & sanctorum Patrum institutis, & a generali Ecclesiæ consuetudine id noscitur alienum: cum scriptum sit: In ore duorum vel trium testium stet omne verbum; præscriptam consuetudinem improbamus: & testamenta, quæ parochiani coram Presbytero suo, & tribus vel duabus aliis personis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere: sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujusmodi audeat rescindere testamenta* (l). Quærunt de testibus, qui requiruntur hoc loco, utrum ad probationem duntaxat præscripti sint, an ad solemnitatem, ita, ut idonei non sint, nisi secundum jus Romanum (§. 282. seq.) ut rogari, simul convenire debeant, nec alio probationis genere e. g. per agnitam scripturam testatoris suppleri queant? Resp. requiruntur ad probationem tantum. Nam illa solemnitas nec a divina lege, nec sanctorum Patrum institutis requiritur, ad quæ Papa provocat: nec ad illam adstricta fuit generalis Ecclesiæ consuetudo

eorum temporum; quia Romanæ leges tum primum e tenebris, & longa oblivione erui cœptæ ſunt, & a quibusdam Ictis ad gubernandas civitates admotis adhiberi in praxi. Sed iis reſtitit Alexander III. uti patet ex cit. c. *Cum eſſes*. Fiebant tum teſtamenta hac maxime forma in Decretali indicata, tum aliis fortaſſe modis in foro receptis, & deferebantur tum ad Judices laicos, tum Eccleſiaſticos, idque juſtiſſimis de cauſis (*m*). Dein adverſarii, qui teſtes pro ſolemnitate requirunt, ipſi fatentur, præſentiam proprii presbyteri, id eſt, Parochi extra ſpecialia locorum ſtatuta, ad ſolemnitatem non requiri, nec opus eſſe, ut talia teſtamenta præciſe in ultimo morbo fuerint confecta, de quo agere videtur cit. capitulum. Si ergo iſta non præſcribuntur ad ſolemnitatem, & formam ſubſtantialem; cur ſoli teſtes ſic requiruntur?

(*l*) *Alienum a divina lege dicitur, adhibere plures, quam duos, tresve teſtes, eo nempe ſenſu, quo ſervitus dicitur contraria juri naturæ, negative ſcilicet, ſeu non conſentanea primigenio naturæ ſtatui. Ceterum agnovit idem Alexander III. in c.* 23. *de teſtib. poſſe in aliquibus cauſis plures exigi teſtes, quam duos, tresve. Hæc teſtandi forma minime nova tum fuit, ſed generali Eccleſiæ conſuetudine jam recepta; nec ea dici poteſt correctoria Juris Romani, quod tum nondum reſtitutum, invectumque fuerat. Leges poſteriores, per quas inducebatur ſolemnitas Romani Juris (ceu Conſtitutio Maximiliani I.) corrigi non poterant; cum necdum extiterint. Ex his nonnullorum cavillationes contra hanc decretalem retundes. Conf. Melch. Canus Loc. Theol. l.* 6. *c.* 8.

(*m*) *De Judicibus laicis id patet ex c.* 11. *h. t. dato ad Judices Velletrenſes; & ex hac ipſa decretali integra, qua teſtamenta absque ſeptem teſtibus facta dicuntur reſcindi ab his, qui* poteſtatem habent ſuper alios, *qui indubie fuerunt Laici, more Italico indicati per vocem Podeſtà. De Judicibus eccleſiaſticis id colligitur ex c. Raynutius.*

16.

16. *& c. Raynuldus.* 18. *h.t. Dein poterant, atque ſolebant olim adiri eccleſiaſtica tribunalia in cauſis etiam mere profanis, uti indicavi lib. II. Decr.* §. 23. *In teſtamentis, quibus pia legata erant adjecta, debebat Epiſcopus curam gerere, ut darentur executioni. Seculis XII. & poſteriobus Eccleſia ſuam auctoritatem ad tutandas ultimas voluntates & jura agnatorum interpoſuit contra graſſationes hominum nefariorum in res a defunctis relictas, uti patet ex Conciliis particularibus eorum temporum. Denique ſapienter animadvertit Thomaſſinus P.* 3. *l.* 1. *c.* 24. *n. IV.* „*Nusquam tam opportuna, adeoque neceſſaria Paſtoris, Parentisque ſpiritualis præſentia, conſilium, cura, quam extremo illo in diſcrimine, ubi ſtatuendum eſt de rationibus æterno Judici mox reddendis, ubi aliena reſtitui, ubi debita ſolvi, ubi largis eleemoſynis peccata redimi, ubi de exequiarum ſumma decerni neceſſe eſt.*“

§. 290. II. De forma teſtandi canonica ſupereſt quæſtio, quis eadem uti poſſit? Decidendum eſt *primo.* Etſi Alexander III. in cit. c. *Cum eſſes.* non de ſtatu ſolum Pontificio, nec de ſolis Clericis videatur locutus, ſed univerſe noluerit teſtamenta fidelium ad ſolemnitates Juris Romani adſtringi; tamen poſteriores leges profanæ & conſuetudines, nempe in re profana & inter Laicos, multa immutarunt aliis locis aliter atque aliter. Teſtamenta ergo rite facta ſecundum conſuetudinem ſingulorum locorum valent, & pro validis paſſim agnoſcuntur etiam pro locis, ubi diverſæ ſolemnitates ſunt receptæ (*n*). *Secundo.* De teſtamentis Clericorum in Germania, videndum eſt, utrum leges civiles in curiis Epiſcoporum, ad quas deferuntur, receptæ ſint. *Tertio.* In multis diœceſibus opus eſt, ut ea ad Ordinarium mittantur pro confirmatione. Quo facto aliis ſolemnitatibus opus non eſt; cum talia teſtamenta cenſeantur fieri

ad Acta (*o*). *Quarto.* Si Religiosus testandi facultatem obtinet, ejus testamentum haud dubie foro Ecclesiastico subjacet; cujus proin leges observandæ sunt. De Novitio Religionis, qui in favorabilibus pro Religioso habetur, dispiciendum est, quorsum ejus testamentum sit deferendum. Universe quia superflua non nocent, præstat solemne facere testamentum, nisi de recepto more satis constet.

(*n*) *Joan. a Sande in theatro Practicantium l. IV. tit.* 1. *def.* 14.

(*o*) *In Decretis Synodalibus Diœcesis Augustanæ p.* 3. *c.* 18. *n.* 2. *statuitur:* Nulla per Clericos de bonis Ecclesiæ nomine acquisitis facta testamenta valida sunt, nisi prius juxta sacrorumCanonum præscriptum a Nobis examinata confirmentur. *Hoc ergo pertinet ad Clericos, qui beneficium aliquando habuerunt, aut in eo decedunt.*

§. 291. *Testamenta privilegiata* dicuntur, quæ paucioribus vel nullis egent solemnitatibus *externis;* nam formam *internam* omnino exigunt (§. 279.). Privilegium enim situm est in exceptione a norma communi. Quamdiu hæc exceptio non ostenditur, inhærendum est communi normæ & regulæ. Ratio Privilegiorum hac in re est 1. favor ipsius dispositionis, si fit ad causam piam. 2. Pietas & reverentia parentibus debita. 3. Dignitas Principis, cui testamentum offertur: auctoritas & præsentia Judicis, si testamentum fit ad Acta, vel apud Acta. 4. Favor militiæ. 5. Conditio testantium, vel loci & adjunctorum, uti siquis ruri testetur, aut tempore pestis. Privilegiatum igitur est testamentum *ad causas pias; Parentum inter liberos; Publicum*, quod coram Principe aut Magistratu conditum, ipsisve oblatum est; *militare*, factum *Ruri*, aut

tempore

tempore pestis. De his agitur in Jure civili, in Inst. tit. *de militari testamento.*

§. 292. Testamentum *Pium*, *vel ad causas pias* non illud est, in quo pia legata relinquuntur; secus omnia prope Catholicorum testamenta essent pia: nec quod fit a Clerico; etsi omnia Clericorum testamenta, si fiunt de bonis per Ecclesiam acquisitis, pia esse deberent: sed in quo heres instituitur causa pia, sive testator sit Clericus, sive laicus (*p*). De hoc testamento deciditur: I. Ad ejus vim & valorem satis est, si de voluntate testatoris constet. c. 11. h. t. non ergo poscit solemnitates Jure civili præscriptas, modo *omni alia* (quavis alia) *juris ratione munitum sit.* l. 13. C. de SS. Eccles. II. Quia probata quocunque modo testatoris voluntate testamentum habetur pro valido, & legitimo, etiam legata profana eidem inserta subsistunt firma. III. Si causa pia coheredem habeat profanum, necessariæ sunt solemnitates ad causam profanam alias requisitæ. Secus causa profana habetur pro non scripta: neque tamen pars ei relicta videtur accrescere causæ piæ; quia in testamento pio non valet regula, quod nemo partim testatus, partim intestatus possit decedere. arg. l. 1. & l. 13. C. de SS. Eccl. IV. Uti hoc testamentum fieri potest nuda voluntate absque solemnitate; sic & resolvi. arg. l. 15. §. 1. D. de testamento militis. V. Si scriptura adhibetur, ad probandam voluntatem testatoris expedit adhibere testes pro casu diffessionis: testes autem ad probationem tantum, non solemnitatem habiles requiruntur. Testimonium solius parochi aut confessarii dicitur facere probationem semiplenam, & locum dare juramento suppletorio. VI. Si in tali scriptura non fit mentio *heredis*, *in-*

ſtitutionis, vel alterius æquivalentis expreſſionis, ea cenſetur codicillus ob clauſulam codicillarem ſaltem tacite intellectam.

(p) *Quæ ſit cauſa pia, exemplis & communi perſuaſione declarari magis, quam generali notione definiri ſolet. Ad eam refertur locus pius, communitas pia, perſona ex motivo virtutis inſtituta, ceu ratione paupertatis, non ſolius propinquitatis. Quod Epiſcopis poſt obtentum Epiſcopatum relinquitur, præſumitur potius Eccleſiæ relictum, quam perſonæ. De qua re ſubtilem expoſitionem facit Innocentius III. c.* 15. *h. t. Novell.* 131. *c.* 13. *Sine dubio ad cauſas pias pertinent ea*, quæ Deo relinquuntur. *l.* 1. §. 5. *D. ad leg. falcid. aut* ſiquis ex aſſe ſcripſerit Dominum Noſtrum Jeſum Chriſtum heredem. *l.* 26. *C. de SS. Eccl. ac talia pertinere cenſentur ad Eccleſiam parochialem, cui quis tempore mortis inſertus erat. cit. l.* 26. *C. Nov.* 131. *c.* 9. *Item ſiquis Sanctos vel Angelos inſtituerit. cit. locis: ibi:* Siquis unius ex Archangelis meminerit vel venerandorum Martyrum. — Siquis unum Sanctorum heredem &c. *Siquis inſtituerit clerum, Eccleſias, capellas, cœmeterium, alia loca pia & religioſa, monaſteria maſculorum aut virginum, hoſpitalia, orphanotrophia, leproſaria. l.* 13. 19. 22. 23. *C. de SS. Eccl. denique ad inſtitutiones pias referuntur, quæ fiunt pro cauſis publicis & honeſtis ceu pro informatione juventutis, academiis, operibus publicis, pontibus, viis, multoque magis pro ſolatio ſpirituali animæ.*

§. 293. Poſt expoſitas teſtamentorum formas *externas* agendum eſt de formis & requiſitis *internis*. §. 279. Primo omnium inquirenda eſt *teſtabilitas activa*. l. 4. D. qui teſtam. facere poſſint vel non. Deficiente jure & facultate teſtandi ne privilegiatum quidem teſtamentum valet. Ea facultas adimi poteſt natura, lege, actu inter vivos (noſtris ſaltem moribus), non autem per actum mortis cauſa, qui natura ſua ſemper mutabilis eſt, & facul-

facultatem aliter disponendi relinquit salvam. §. 276. Jus autem & habilitas testandi requiritur pro tempore conditi testamenti & mortis simul, & copulative. Testamentum ab inhabili conditum non valet, etsi decedat habilis. Siquis tempore conditi testamenti fuit habilis, & reddatur inhabilis ob vitium superveniens *salvo statu* patrisfamilias, e. g. ob furorem, prodigalitatem &c., testamentum non fit irritum. l. 1. §. 9. D. de bonorum possess. secund. tab. Aliud est, si inhabilis fiat mutato statu libertatis, civitatis &c. A jure faciendi, aut non faciendi testamentum ducitur argumentum ad alias species ultimarum voluntatum. l. 6. §. 3. D. de jure codicillor. ibi: *Codicillos is demum facere potest, qui & testamentum facere.* Adde l. 8. §. 2. ib. (q). Quia secundum Jus Romanum testari non potest, nisi paterfamilias, idcirco filiusf. nunquam poterit, nisi de bonis castrensibus & quasi castrensibus. Nihilominus ex l. 25. §. 1. D. de mort. caus. donat. *mortis causa donare patre permittente potest*, nempe de peculio adventitio. Similiter Religioso, qui sine privilegio testari non potest, *Prælato* permittente permittitur donare mortis causa; quo nempe modo donare potest per actum inter vivos.

(q) *De casu, quo inhabilitas testandi ex Jure communi provenit, id dubium non est. At quia statuta particularia strictæ interpretationis sunt, putant, si vi statuti ad testamentum condendum ætas* 18. *an. requiritur, id non obesse, quo minus adolescens factus pubes codicillum faciat. Harpprecht ad Inst. tit. de codicill. n.* 39. *Putant nonnulli, inhabilitatem testatoris, quæ a legibus civilibus provenit, non attendendam esse, si testamenta vel legata in favorem causæ piæ conceptæ sint. Zech de Testam.* §. 470.

§. 294. Jus & facultas testandi regulariter omnibus competit, quibus natura, lex & conventio inter vivos non obstat. Natura obstat in mente captis & furiosis. Lex obstat ob *defectum integri status* in servis, damnatis ad mortem, deportatis, filiisfamilias quoad bona profectitia & adventitia: ob *defectum animi* in infantibus, impuberibus, licet auctoritas tutoris accesserit; Prodigos *declaratos* leges æquiparant furiosis. *Ob defectum morum & famæ* intestabiles sunt Rei criminis læsæ Majestatis, Hæretici, & omnes, quibus a lege fides testimonii ferendi ademta est. l. 26. D. qui testam. fac. poss. *Jure Canonico* prohibentur usurarii manifesti, nisi præstita satisfactione. c. fin. de usuris in 6. Excommunicati propter hæresim. c. 13. de Hæret. Percussor Cardinalis. c. 5. de pœnis in 6.

§. 295. De Clericorum testamentis & testandi jure SS. Canones decisiones præbent has: I. De bonis patrimonialibus, & titulo profano acquisitis liberum disponendi jus habent, uti inter vivos, ita mortis causa. II. De bonis acquisitis per Ecclesiam olim ne pias quidem ad causas testari poterant, etsi per actum inter vivos potuerint, atque etiam debuerint in pias causas erogare id, quod a sua sustentatione reliquum habebant. Sapienter id observatum, ut nempe præcluderetur occasio thesaurizandi in vita. Præstat largiri, quando retinere possis; quam deserere bona, cum te deserunt. Decisio constat ex c. 1. 7. 9. 12. h. t. Auth. *licentiam* ad l. 34. & l. 42. §. 2. C. de Episc. & Cler. (r). III. Consuetudine *non improbanda* sæculo XII. inductum fuit, ut Clerici ex bonis per Ecclesiam acquisitis aliquid conferant *pauperibus & religiosis locis*,

locis, & illis, qui viventi servierant, sive consanguinei sint, sive alii, juxta servitii meritum. Sic decidit Alexander III. c. 8. & 12. IV. Ob deprædationes bonorum a Clericis relictorum paulatim consuetudo invaluit, ut testari permitterentur, nempe *ad pias* causas; de quo ut constaret, decretum fuit, ut testamenta confirmarentur ab Episcopo, aut facultas testandi certa pecuniæ summa redimeretur; ut de quadam saltem portione recte impensa haberetur certitudo. V. Privilegium ad causas *profanas* testandi certis personis & locis juste dari potest. §. 272. At consuetudo rationabilis profane dissipandi res Dei, nec est aliqua, nec fingi potest. Si contrariæ corruptelæ quorundam locorum, aut Clericorum non se opponat Ecclesia, id fit 1. odio litium; 2. quia nec constat, quæ bona consanguineis relinquantur, titulo profano, an sacro quæsita; nec utrum iis relinquantur, uti pauperibus, an alia reprobata ex causa; quod non præsumitur. Si justa causa non subest, nec Clericus bona relinquens a peccato injustitiæ immunis est, nec heredes ea bona accipientes liberi sunt ab obligatione, eadem insumendi ad cultum divinum, alendos pauperes, aliosque pios usus.

(r) *In dubio, cujusmodi sint bona, præsumitur, ea profecta esse ab Ecclesia, si nihil habens promotus fuit, aut siquid Clerico donatum, relictumve fuerit ab extraneo. c. 1. de pecul. cler. c. 1. & 15. h. t. Donata vel relicta a propinquo, censentur personæ, non Ecclesiæ data. cit. c. 15. Ceterum dicta præsumtio admittit probationem in contrarium. can.* Sint manifestæ. 21. *XII. q. 1. ibi:* ea, quæ Episcopi esse probantur. *Ex hac veteri disciplina Canonum, qua Clerici ne ad pias quidem causas jus testandi habebant, recte infert Laymannus in Theol. mor. l. 4. tr. 2. c. 3. n. 6. eos justitiæ lege fuisse obligatos, ut, quod in suam sustentationem non*

impenderant, in pias causas erogarent. Nemo, inquit, prohibetur testari de bonis, quæ jure absoluto, & sine ullo annexo onere ad ipsum spectant. l. 1. C. de SS. Eccl. Mutata administrationis ratio, aut concessa testandi facultas naturam bonorum, & obligationes Clericorum immutare non potuit; quia S. Concilium Tridentinum, cum ea consuetudo jam tum invaluisset, ad pristinam bonorum indolem, & antiquos Canones provocat, & consanguineis non aliter, nisi ut pauperibus, *quidquam ex iis impertiri permittit. Sess. XXV. c. 1. de ref. Siquis motivum gratitudinis erga consanguineos velit obtendere, in memoriam, quæso, revocet verba Concilii Lateran. quæ extant c. 7. h. t. ibi:* Cum in officiis caritatis primo loco illis teneamur obnoxii, a quibus beneficium nos cognoscimus recepisse, econtra quidam Clerici, cum ab Ecclesiis suis multa beneficia perceperint, bona per eas acquisita in alios transferre præsumunt.

§. 296. De *Religiosis* utriusque sexus, etiam promotis ad Prælaturas Imperiales, aut Equitibus, aliisve ad Episcopatum promotis, anne & quale testandi jus habeant, nunc explicandum est. Decisiones referuntur ad professionem (*s*), ac quæritur *primo*, quid juris sit *ante illam*, si fecerint, aut non fecerint testamentum. *Secundo* quid juris sit *post illam*, utrum nempe testamentum facere, factum mutare queant; quæque sunt alia istius generis.

(*s*) *Substantia Ordinis religiosi in tribus votis sita est, emissis in Religione approbata per Sedem Apostolicam in vim Ordinis & status Religiosi. Paupertas generatim in abdicatione quapiam juris circa bona temporalia consistit, variosque habet gradus, quemadmodum ipsum jus hominum circa bona temporalia suos gradus habet & effectus varios, uti animadverti lib. 2. Decret. §. 149. in fin. Ii gradus paupertatis ex singularibus constitutionibus Ordinum Religiosorum, & approbatione Ecclesiæ*

siæ pendent. Arctior fit paupertatis professio, de qua agitur hoc loco, per professionem.

§. 297. *Decisiones de jure testandi ante professionem.* I. Quia habitus non facit monachum, Novitius de bonis suis ante professionem libere disponit mortis causa (*t*), & quamvis possit in favorem monasterii disponere, salvo officio in liberos, siquos habet, non tamen tenetur. Nov. 76. c. 1. II. Per professionem non rumpitur testamentum antea factum legitime, quasi per agnationem posthumi, aut mutationem status, vel ex præsumta voluntate testatoris. Auth. *Nunc autem.* ad l. 20. C. de Episc. & Cler. ibi: *Si prius testatus non sit.* Pellizar. Manual. Regular. T. 1. tr. 3. c. 4. n. 55. III. De testamento ante professionem facto quæri potest, utrum hereditas ex eo debeatur heredi, & legata legatariis mox post professionem testatoris, an exspectanda sit mors ejus naturalis? R. Observanda est voluntas testatoris adcurate, si de ea constet. Si hæc manet dubia, Religio, quæ possidere bona in communi potest, iis potietur usque ad mortem naturalem testatoris. Si vero monasterium succedendi incapax est, hereditas ac legata mox debentur a die professionis (*u*).

(*t*) *Nam dispositio mortis causa est mutabilis natura sua; ac S. Concilium Trid. Sess. XXV. c. 16. de Regul. Novitiis ante professionem duntaxat prohibuit renuntiationem bonorum aliosque actus irrevocabiles, per quos libertas e tirocinio egrediendi tolli vel restringi possit. De forma testamenti, quod a Novitio conditur, confer* §. 290. *in fin.*

(*u*) *Engel lib.* 3. *tit.* 31. §. 3. *n.* 31. *seq. Ant. de Gama decis.* 316. *n.* 6. *Zech. de Testam.* §. 460. *Addunt Doctores, si heres vel legatarius in tali testamento scriptus, decedat ante mortem naturalem testatoris professi, hereditat-*

reditatem aut legatum fieri caducum, & apud monasterium permanere.

§. 298. IV. Si Novitius ante professionem de bonis suis nullam faciat dispositionem, nec inter vivos (quæ per ipsam professionem dein convalescit. Conc. Trid. Sess. XXV. c. 16. de Regul.), nec mortis causa, omnia bona & jura transfert in monasterium, siquidem id successionis sit capax, & professus liberos non habeat. Id liquet ex utroque Jure. Nov. 123. c. 38. & auth. *Siqua mulier.* ad l. 13. C. de SS. Eccl. Nov. 5. c. 5. Auth. *Nunc autem.* ad l. 20. C. de Episc. & Cler. c. 2. h. t. can. *Quia.* 7. XIX. q. 3. Si Profitens liberos habeat, eis debetur legitima (*x*).

(*x*) *Si ingressus religionem (vi professionis editæ; hoc enim est religionem ingredi in sensu juris) habuerit Majoratum; an monasterium usque ad mortem ejus naturalem, gaudeat usufructu, examinat Didacus Spino. Specul. testam. Gloss. 12. n. 32. seq. conf. Zech. de Testam. §. 460. De feudo dictum est supra §. 223. in not.*

§. 299. *Decisiones de jure testandi post professionem.* I. Præscindendo a licentia summi Pontificis Religiosus post editam professionem testari non potest; quia sui juris jam non est, nec velle & nolle habet, atque etiam per ipsam professionem in monasterium transfert ea, de quibus ante non disposuerat, ut patet ex cit. loc. §. præc. Hæc ratio excludit omnem reservationem juris testandi, quando quis profitetur: excludit etiam jus testandi ad causas pias: jus revocandi testamentum antea factum. Brunnemann ad Auth. *Siqua mulier.* C. de SS. Eccl. n. 8. Zech. de testam. §. 461. quia eadem potestas requiritur pro actu dissolvendo, quæ pro

pro constituendo. Multo etiam minus jus testandi recuperatur per desertionem religionis, fugam, aut apostasiam; qua tolli non potest jus monasterio quæsitum in bonis sui Professi. Religiosus ad Episcopatum promotus, quidquid acquirit, id acquirit Ecclesiæ suæ, sola retenta libera administratione. can. un. XVIII. q. 1. Hæc administratio morte finitur. II. Permittitur tamen post professionem *primo* donare mortis causa cum licentia Prælati §. 293. in fin. *Secundo* declarare testamentum ante professionem factum. *Nihil enim nunc dat, sed datum significat.* l. 21. §. 1. D. qui testam. fac. poss. *Tertio* dividere inter liberos potest, & in favorem etiam monasterii sui disponere; quod singulare privilegium cit. Auth. *Siqua mulier.* C. de SS. Eccl. saltem tacite approbatum censetur a Summis Pontificibus. Molina de J. & J. tr. 2. disp. 141. n. 4. Lessius l. 2. de Just. c. 41. n. 82.

§. 300. Contra hoc jus commune facultas testandi Professis concedi potest a Summo Pontifice, salvo ceteroquin voto paupertatis, haud secus, ac a Prælato Religioso eisdem concedi potest usus, consumtio, & alienatio quarundam rerum illæso voto (y). Talis concessio utique extendi non potest ad revocationem testamenti *ante professionem* facti, per quod heredi aut legatario jus quæsitum jam est; recte tamen extenditur ad revocandum, vel mutandum testamentum post concessionem conditum; quia facultas data est ad actum natura sua revocabilem, & data intelligitur conformiter naturæ ipsius actus concessi: neque unico actu finitur. conf. Bellizar. Man. Reg. T. I. tr. 4. c. d. n. 368.

(y) *Equi-*

(y) *Equitibus Religiosis facultatem testandi concedit Magnus Ordinis Magister.*

§. 301. Active testabiles, de quibus egi hactenus, in Jure dicuntur *testamenti factionem habere*. At si leges dicant, *cum* Titio est testamenti factio, indicare volunt, Titium esse *passive* testabilem, id est, capacem, ut ex testamento sibi vel aliis acquirat, licet facere non possit testamentum; cujusmodi est furiosus, mutus, posthumus, infans, filiusfamilias. §. 4. Inst. de her. qual. & diff. Non valet ergo argumentum a passiva testabilitate ad activam. De hac capacitate capiendi ex alieno testamento nota I. Magna est inter *indignos*, & *incapaces* differentia. Indignitas oritur ex delicto contra testatorem, ejusve ultimam voluntatem patrato. Si indignus instituitur, regulariter succedit fiscus (z). Si incapax, qui coheredem non habet, res devolvitur ad causam intestati. II. Capacitas instituti, si *pura* est institutio, spectatur pro tempore facti testamenti, & mortis testatoris copulative. Siqua medio tempore facta est mutatio juris, non nocet. Tempus autem adeundæ hereditatis segregari non debet a tempore mortis, ad quod aditio retrotrahitur; nam si capax post mortem testatoris ante aditam hereditatem fiat incapax, adire dein hereditatem non potest. In *conditionali* institutione præter tempus conditi testamenti & mortis inspicitur etiam existentia conditionis. Qui enim tempore testamenti & mortis capax est, existente autem conditione incapax, capere non potest. Mutatio autem inter bina tempora intermedia, nempe inter testamentum, & mortem, inter mortem & eventum conditionis non nocet. cit. §. 4. Inst. de her. qual. & diff. & ibi Vinnius in commen-

mentario. III. Per clausulam codicillarem, aut fideicommissum non juvatur incapax; at ex *benevolentia*, id est, privilegio juris institui potest conditionate, & in eventum, quo capax erit. l. in tempus. 62. D. de hered. instituendis.

(z) *Tit. Dig.* de His, quæ ut indignis auferuntur. *In Cod.* de His, quibus &c. ut indignis hereditas aufertur. *Bona ejusmodi indignis ablata vocantur* Ereptitia.

§. 302. *Tanquam incapaces* a capienda hereditate vel legato excluduntur Hæretici, Apostatæ a fide Christiana, banniti, damnati ad ultimum supplicium, liberi reorum criminis læsæ Majestatis, collegia illicita, communitates Judæorum, conventus Fratrum minorum de observantia, & PP. Capuccinorum ob speciales Ordinis constitutiones. Aliæ enim domus Religiosæ bonorum etiam in communi non capaces scribi heredes possunt, sic tamen, ut si immobilia iis relinquantur, ea vendere debeant, & pretium in usus necessarios convertere. Liberi naturales incapaces sunt hereditariæ institutionis respectu patris ultra unciam, quando extat proles legitima: nati ex damnato coitu incapaces sunt respectu utriusque parentis (*aa*).

(*aa*) *Conf. titulos Inst. Dig. Cod.* de heredibus instituendis. *Huc referri potest Jus Albinagii, & Gabella hereditaria, quæ in quibusdam provinciis detrahitur hereditati alio transportandæ: denique & lex amortizationis.*

§. 303. Præter testabilitatem activam & passivam ad internam testamenti formam pertinet *institutio heredis* (§. 277. 279.), quæ fundamentum & basis est cujusvis testamenti, etiam privilegiati. Fieri ea debet declaratione propriæ voluntatis, nec in

in alienum arbitrium poteſt conjici (*bb*). Ceterum verborum ſolemnitate opus non eſt. Satis eſt, ſiquis dicat, ſcribatve: *Lucius heres eſto.* Si plura alia admiſceantur, nullus requiritur ſcripturæ vel nuncupationis ordo; dummodo alicubi exprimatur aut nomen heredis, aut inſtitutionis, vel ſucceſſionis in univerſum jus teſtatoris, nec teſtator relictis tantum legatis videatur inteſtatus voluiſſe decedere.

(*bb*) *L.* 32. *D. de hered. inſtit. ibi*: „*Illa inſtitutio,* quos „Titius voluerit, *ideo vitioſa eſt, quod alieno arbitrio* „*permiſſa eſt. Nam ſatis conſtanter veteres decreve-* „*runt, teſtamentorum jura ipſa per ſe firma eſſe oporte-* „*re, non ex alieno arbitrio pendere.*" *Difficultatem faceſſit in Jure ſacro c.* 13. *h. t. ibi*: „*Qui extremam* „*voluntatem in alterius diſpoſitionem committit, non vi-* „*detur decedere inteſtatus.*" *Sed hæc deciſio reſtringenda eſt non tantum ad ſolos clericos, de quibus ibi eſt ſermo, ſed etiam ad ſingularem caſum, quo Epiſcopo odioſum privilegium conceſſum fuerat ſuccedendi Clericis inteſtato decedentibus; quod ita reſtringitur, ut Clericus, qui ultimam voluntatem ſuam alieno commiſerat arbitrio, non cenſeretur inteſtatus obiiſſe.*

§. 304. Inſtitutio heredis refertur ad ſucceſſionem univerſalem, ſive juris, aut in jus univerſum defuncti, etſi plures ſint heredes. Hereditas ipſa, utcunque tenuis ſit, comprehendit omnia jura defuncti, commoda & incommoda. Nemo enim partim teſtatus, partim inteſtatus poteſt decedere; quæ eſt Romani, non naturalis juris definitio. §. 5. Inſt. de hered. inſt. l. 7. D. de. R. J. Hinc ut *individuitas hæreditatis*, & *voluntas teſtatoris* conſervaretur, introductum eſt *jus accreſcendi*, vi cujus, ſi *unus tantum eſt heres*, isque in minima portione aut etiam re certa inſtitutus, totam tamen capit hereditatem: ſi vero plures ſint inſtituti,

tuti, portio unius deficiens aliis accrescit etiam ignorantibus & invitis. l. 31. l. 53. D. de acquir. vel omittit. hered.

§. 305. *Voluntaria* dicitur institutio illorum, quos pro libitu instituere quis potest, aut non instituere: *Necessaria* eorum, qui aut justa ex causa, debitaque forma exheredandi sunt, aut instituendi in portione saltem *legitima*, nullo onere gravata, & honorabili titulo heredum. Ejusmodi necessarii heredes Jure hodierno sunt I. liberi legitimi, horumque præmortuorum descendentes, etiam posthumi, & emancipati: filii autem naturales respectu matris tantum. II. Deficientibus liberis parentes, & his deficientibus alii ascendentes gradu propinguiores. III. Germani, & consanguinei fratres & sorores eo casu, quo ipsis præfertur persona turpis. *Legitima* pro numero personarum, quæ institui debent, si sunt quatuor, aut pauciores, est *triens*: si quinque vel plures, *semis* (*cc*).

(*cc*) *De* exheredatione *agitur in Inst. l.* 2. *tit.* 13. *In Dig. l.* 28. *tit.* 2. *In Cod. l.* 6. *tit.* 28. *&* 29. *Novell.* 115. *c.* 3. *Similiter extant speciales tituli de* conditionibus institutionum *in Digestis tit.* 7. *libr.* 28. *In Cod. tit.* 25. *libr.* 6.

§. 306. Ad hereditatem venitur per gradus. Hereditas viventis nulla est. Ob heredes tamen præsumtivos ratione propinquitatis, aut facti jam testamenti, ea vivo testatore dicitur *futura*. Post ejus mortem, qua confirmatur institutio, censetur *delata*. Nam *delata hereditas intelligitur, quam quis possit adeundo consequi*. l. 151. D. de V. S. defertur igitur hereditas per jus illam adeundi, non per ipsam aditionem. *Aditio* vel *pro herede gestio*

ſita eſt in declaratione facta verbis, aut factis, quod quis velit eſſe heres. Hæc fieri non debet, nec ſolet, niſi inſtituto conſtet de commodis & incommodis ſeu oneribus hereditatis. Tempore inter delatam & aditam hereditatem medio, ea dicitur *jacens;* demum fit *adita;* ac tum proprie ceſſat eſſe hereditas, utpote transfuſa in patrimonium heredis, ſic ut eam ad ſuos heredes transmittat, etſi poſſeſſionem actu & corporaliter non ceperit. Hereditas autem non adita non transmittitur, niſi a liberis. l. un. C. de his, qui ante apert. tab. Quia tamen heres per aditionem una perſona fieri cum defuncto cenſetur, ſic ut omnibus iſtius creditoribus obligetur; idcirco ne plus oneris quam commodi habeat, duplex habet beneficium a Jure conceſſum, nempe *jus deliberandi, & confectionem inventarii*, quo rite facto ultra vires hereditatis non tenetur. l. ult. §. 4. C. de jure deliberandi. & falcidiam deducit, & ſervat id, quod a defuncto ipſi debetur. cit. l. ult. (*dd*).

(*dd*) *Agnitio ultimæ voluntatis, quæ pariter ſit verbis aut factis, latius patet, quam aditio hereditatis: extenditur etiam ad legata, aliasque voluntates ultimas, etſi in ſolemnitate deficiant. l. 2. C. de Fideicommiſſ. ibi:* Si Fideicommiſſum inutiliter relictum ſit, *&* *l. 16. C. de Teſtament.* Etſi voluntas defuncti legibus non ſit ſubnixa, tamen ſi ſua ſponte agnoverit, implendi eam neceſſitatem habeat.

§. 307. Eſt igitur hic velut chronologicus ordo cauſæ cujusvis teſtamentariæ. I. *Ultima* voluntas fit per mortem, eaque hæredi defertur hereditas. Nam ut inquit Paulus Hebr. IX. 16. *Ubi teſtamentum eſt, mors intercedat neceſſe eſt teſtatoris. Teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt; alioquin nondum valet, dum vivit, qui teſtatus eſt.* II. Fit plerum-

rumque obsignatio bonorum defuncti, ne distrahantur: nonnunquam etiam privata inspectio aut reservatio testamenti, ut appareat, quid testator dispofuerit circa funeralia aut executionem. Clauduntur tamen iterum tabulæ inspectæ pro solemni futura publicatione. III. Post celebrata omnia officia funebria vocatis iis, quorum interest, exhibetur originale testamentum, prælegitur, & juste petentibus communicatur copia, relicto spatio heredibus adeundi hereditatem, & aliis, si velint, impugnandi (*ee*). IV. Facta reseratione conficitur inventarium, si heredes velint, aut absentes velle credantur. V. Sequitur aditio hereditatis, vel *repudiatio*, siquis hereditatem jam delatam rejiciat, seu non admittat (*ff*). A repudiatione differt *Renuntiatio* hereditatis, quæ est cessio vel remissio juris, quod quis ad hereditatem habet, vel habere potest. Nam etiam spes ad jus futurum in pactum deduci valet. Talis renuntiatio circa hereditatem viventis facta in favorem alterius non valet Jure Romano. l. fin. C. de Pactis. At valet Jure Canonico, si juramento firmata est. c. 2. de Pact. in 6. De pactis successoriis in Germania conf. Leyser. Vol. I. Spec. 43. seq. VI. Demum si nihil obstat, fit *Executio testamenti*, quæ ratione *objecti* est universalis vel particularis, uti ea hereditatem respicit, vel legatum: *a modo constituendi* vocatur perinde ut tutela, *testamentaria*, *legitima*, *dativa*, id est, demandata a Judice, vel *pactitia* ex pacto inter executorem & defunctum, vel inter executorem, & heredem, eosve, quorum res agitur, inito. *Publice expedit, suprema hominum judicia exitum habere.* l. 5. D. Testamenta quemadm. aperiantur.

(*ee*) *Publicatio testamenti censetur nuda ejus prælectio coram iis, quorum interest. Proprie autem publicatio intelligitur insinuatio testamenti apud Judicem, ad acta reponendi, ut reputetur pro instrumento publico l.* 23. *C. de testamentis. l.* 2. *eod. quemadm. testam. aperiantur.*

(*ff*) *Heres extraneus dicitur* adire *vel* repudiare *hereditatem: hæres suus* se immiscere, *vel ab ea* abstinere. *Dicitur* heres suus, *qui in potestate defuncti erat, nec tam fieri, quam ipso jure & immediate esse heres censetur; ut dominium rerum paternarum continuetur potius per ipsum, quam in ipsum transferatur. l.* 11. *D. de Liberis & posthumis.*

§. 308. De executione ultimarum voluntatum, cum nullus utrovis jure extet singularis titulus, sed disperse agatur locis variis, Jus sacrum decidit: I. *Si heredes jussa testatoris non adimpleverint, ab Episcopo loci illius omnis res, quæ eis relicta est, canonice interdicatur cum fructibus & ceteris emolumentis; ut vota defuncti adimpleantur.* c. 6. h. t. Maxima enim, uti supra animadverti, erat auctoritas Ecclesiæ circa quævis testamenta, tanquam pias causas, aut res mixti fori. II. Ad *pias* autem voluntates defunctorum exequendas etiam compellit executores, *etsi a testatoribus id contingeret interdici.* c. 17. & 19. h. t. III. Religiosus testamento executor datus non potest executionis officium suscipere, vel implere, *nisi a Superiore suo petita super hoc licentia & obtenta; cum velle vel nolle non habeat.* c. 2. h. t. in 6. IV. Pluribus executoribus datis, uno mortuo, vel in remotis agente, aut exequi nolente, alter officium executionis implet, *nisi testator aliud expresserit.* ib. V. A Religiosis etiam exemtis, etiamsi prælationis fungantur officio, de executionibus testamentorum rationem exigit Ordinarius loci; eosque, si circa

id

id deliquerint, punit. VI. Voluntas ultima ad certas pias causas a nemine, præterquam a Summo Pontifice in alios pios usus commutari potest. Clem. 2. de religiosis dom. can. *ultima*. 4. XIII. q. 2. & c. 3. h. t. ubi exprimitur jus commune, in quo regulariter solus Pontifex dispensat. Is autem hoc negotium plerumque Episcopis committit, qui secundum Concilium Trident. Sess. XXII. c. 6. de ref. *tanquam delegati Sedis Apostolicæ summarie & extrajudicialiter cognoscant, nihil in precibus tacita veritate, vel suggesta falsitate fuisse narratum, priusquam commutationes executioni demandentur.* Eadem Synodus facultatem dat Episcopis & Ordinum Generalibus restringendi numerum Missarum in certis circumstantiis (gg). Circa ejusmodi commutationes eadem videtur esse ratio *novæ* dispositionis, & *antiquæ* fundationis piæ.

(gg) *Addit P. Zech. de Testament.* §. 488.: *Sed neque istud hodie deberet fieri inconsulto Romano Pontifice, post Decretum Urbani VIII. an.* 1625. *editum. Bullar. Cherub. Tom.* 4. *const.* 43.

§. 309. Ad executionem refertur adcurata divisio hereditatis inter heredes plures secundum præscriptum testatoris; de quo notandum: I. Romani totam hereditatis massam exprimebant nomine *assis*; unde dicitur *heres ex asse*. Hunc assem dividebant in uncias duodecim. Pars igitur duodecima hereditatis est *uncia:* duæ partes *sextans:* tres partes *quadrans:* quatuor partes *triens*, & sic deinceps *quincunx*, *semis*, *septunx*, *bes*, *dodrans*, *dextans*, *deunx*, *as*. II. Qui in aliqua, vel aliquibus ejusmodi partibus relatis ad totam hereditatem est institutus, dicitur institutus in *certa quota;* qui in re singulari, vel certo numero pecuniarum

e. g. in 1000 florenis: dicitur institutus *in certa parte*, & si coheredem habeat, habetur pro legatario: si non habet, totam hereditatem capit jure accrescendi. III. Si plures heredes simpliciter, sine denominatione quotæ, vel certæ partis instituti sunt, capiunt partes æquales. l. 9. §. 12. D. de hered. instit. nisi aliqui conjunctim nominati sint, alii disjunctim. Conjuncti enim habentur pro una persona, nisi testator declaret, se velle, ut *æque* heredes sint. l. 11. l. 13. l. 59. §. 2. ib. IV. Testator facere potest partes, quot velit, nempe pauciores quam duodecim l. 13. §. 3. ibi: *Si alter ex quadrante, alter ex semisse heredes scripti sunt; qui accedit quadrans, pro partibus hereditariis eis accrescit*, id est, dividitur in ratione 1 ad 2. Si plures sint instituti in re certa: & alii simpliciter aut in certa quota instituti capere non possint, aut non velint, id prioribus accrescit non pro rata, sed in partes æquales; ac res certa habetur tanquam prælegata. V. Si testator plures, quam 12 uncias faciat, fit successio ex dupondio, aut tripondio, aut si nullus adest simpliciter institutus, tot fiunt partes æquales, quot testator designarit (*hh*).

(*hh*) *Singularis decisio de dividenda rite hereditate extat l.* Si ita. 13. *D. de liberis & posth. hered. Solutionem generalem istiusmodi casus ope arithmeticæ universalis dedi in Commentariolo de usu & systematica deductione Jur. Naturalis, Positione ultima.*

§. 310. Executioni testamentorum obstat infirmatio eorundem, de qua agitur in Digestis tit. *de injusto, rupto, irrito facto testamento.* In Instit. *quibus modis testamenta infirmantur.* Præcipua doctrinæ hæc sunt capita. I. *Nullum* dicitur testamentum, quod ab initio non subsistit ob defectum solemni-

lemnitatis internæ e. g. inhabilitatem testatoris, aut ob defectum in heredis institutione, e. g. si liberi sui nati sint præteriti. l. 1. D. de injusto, rupto. II. *Injustum* dicitur, quod itidem ab initio non subsistit, quia non jure factum est, ob omissas nempe solemnitates externas. cit. l. 1. Ejusmodi testamenta nulla & injusta tota corruunt, ut ne legata quidem (exceptis piis) aliaque capita subsistant. l. 29. C. de Fideicommiss. Quatenus injusta valeant pro foro interno, aut ob clausulam codicillarem in foro etiam externo sustineantur, indicabo §. 327.

§. 311. III. Testamentum initio subsistens *rumpitur*, si in eodem statu manente testatore jus testamenti vitiatur, quod fit 1. per agnationem posthumi naturalem vel civilem. 2. Mutata testatoris voluntate. Ruptum etiam testamentum corruit, nisi beneficio Prætoris quibusdam casibus sustineatur.

§. 312. IV. *Irritum* fit testamentum, si testator statum civilem amittit, qui ad testamenti factionem necessarius est.

§. 313. V. *Destitutum* dicitur testamentum, ex quo heres non existit, sive nolit hereditatem adire, sive ob mortem vel deficientem conditionem non possit. His casibus res ad causam intestati redit. l. *Si nemo.* 181. D. de R. I.

§. 314. VI. *Rescinditur* testamentum facto Judicis per *querelam inofficiosi*, qua ii, qui institui debent, si præteriti aut nulla expressa, vel non probata causa exheredati sunt, testamentum impugnant tanquam contra officium pietatis factum. Du-

rat hæc querela per quinquennium, nec transmittitur ad heredes, nisi jam instituta, aut præparata sit ab eo, cui competit. Rescisso per eam testamento, omnia in eo disposita præter institutionem heredis firma manent. Aliquando ob præteritionem aut non rite factam exheredationem testamentum est *nullum;* ac tum corruit totum. Quapropter diversi casus probe distinguendi sunt ob Jus Romanum variis modis hac in re mutatum (*ii*).

(*ii*) *Conf. Heineccii Elementa Juris civ. secundum ordinem Institutionum, limata & polita a Lud. Jul. Hœpfner, qui jus novum circa præteritionem singulari tabula adumbravit, adjecta ad tit.* 18. *l.* 2. *de inofficioso testamento.*

§. 315. Exposita testamentorum causa de reliquis ultimæ voluntatis formis agendum est. Auctores passim ita statuunt: Quævis ultima voluntas exceptis testamentis quinque testes postulat. l. 8. §. 3. C. de Codicillis. Animadverti autem supra §. 277. duplicem esse *actum*, quo disponitur mortis causa, 1. si directe heres instituitur: 2. si extra directi heredis institutionem quævis alia fit dispositio. Primo casu vocatur testamentum, cui præter directi heredis institutionem alia capita possunt adjici. Secundo est codicillus, qui fit tum *ab intestato;* quo casu semper est principalis: tum *ad testamentum,* duplici modo, ut nempe in testamento de eo fiat mentio saltem generalis, ac per hoc codicillus præteritus aut futurus confirmetur, & vi testamenti tanquam ejusdem pars sine omni propria solemnitate subsistat: vel ut sine hac mentione codicillus quinque testibus eorumque subscriptione munitus, rite fiat. *Clausula codicillaris* est,

est, qua is, qui testamentum condit, expresse, vel tacite quoquo modo declarat, se velle, ut si testamentum non valeret in vim testamenti, id valeat in vim codicilli, aut modo, quo valere potest, meliore. Exemplum extat l. 88. §. ult. D. de legat. 2. Per hanc clausulam testamentum reducitur ad causam intestati, & fideicommissi; ac heres ab intestato censetur rogatus, ut hereditatem restituat heredi scripto in testamento. Hæc clausula, nisi exprimatur quoquo modo, non videtur tacite per se intelligi. l. 1. D. de jure codicillorum. & l. fin. §. 1. C. de Codicillis (*kk*).

(*kk*) *Conf. Institut.* de Codicillis. *Digest.* de jure Codicillorum. *Cod.* de Codicillis. *In quibus causis & personis locum habent testamenta privilegiata, similis formæ codicilli fieri possunt. Ex l. fin. C. de Fideicommissis &* §. 12. *Inst. de Fideicommiss. hered. Nullam penitus solemnitatem poscit* codicillus fiduciarius, *qui in eo situs est, quod testator ultimam voluntatem suam heredi præsenti, a quo conspicitur & auditur, significet, ut hereditatem, vel certam ejus partem, aut rem certam alteri restituat. Talis significatio voluntatis a testatore fieri potest cuivis heredi tum scripto aut nuncupato, tum ab intestato, imo & fideicommissario, legatario, donatario mortis causa; ac tenentur isti voluntatem defuncti implere; utque eam se percepisse fateantur, juramento constringi possunt.*

§. 316. *Substitutionem* aliam esse *directam*, aliam *indirectam*, obliquam aut fideicommissariam, dictum est §. 278. Directa dividitur I. in *vulgarem*, qua quilibet quemlibet in locum alterius vocare potest. E. g. Cajum instituo heredem, cui substituo Titium. Cajo hereditatem adeunte exspirat substitutio. Si Cajus heres esse non velit, aut non possit, succedit Titius in ea parte, & cum eadem conditione, qua successisset Cajus. II. In

pupillarem, qua pater liberis impuberibus in patria potestate constitutis heredem substituit in casum, quo heredes erunt, & impuberes decessuri sint. *Nam moribus institutum est, ut, cum ejus ætatis sint filii, in qua ipsi sibi testamentum facere non possunt, parentes eis faciant.* Princip. Inst. de pupill. substit. Hæc substitutio pupillaris continet etiam vulgarem, ut, si filius ante patrem moriatur, proindeque heres non sit; tamen post mortem patris substitutus succedat. l. 4. D. de vulgari & pupill. substit. Extinguitur hæc substitutio pubertate (si liberi exierint e patria potestate: mortuo ante institutum substituto (*ll*). III. In *exemplarem*, seu ad exemplum substitutionis pupillaris, qua non modo pater & ascendentes, qui liberos in potestate habent, sed etiam mater liberis mente captis vel testari a lege prohibitis substituunt alium heredem in eventum, quo tali in statu morerentur.

(*ll*) *Mater & extranei, qui liberos in potestate non habent, pupillariter non substituunt; per clausulam tamen codicillarem sustinetur eorum substitutio pupillaris in vim fideicommissi, salva legitima & Trebellianica, quam defuncti impuberes in heredes legitimos transmittunt.*

§. 317. Substitutio indirecta, qua tota hereditas aut certa quota restitui debet, appellatur *fideicommissum universale*: quando solum res certa, *particulare*, quod hodie non differt a legato. Si integra familia substituitur successive, vocarur *familiare*, aut *gentilitium*; estque *Primogenitura*, aut *Majoratus*. Heres, qui restituere debet, dicitur *fiduciarius*: is, cui restituere debet, *fideicommissarius*. Ille deducit *Trebellianicam*, non autem iste, si rursus aliis relinquere debet hereditatem. Est autem *Trebellianica*, quarta pars hereditatis imputatis

tatis in eam omnibus quovis titulo a defuncto acceptis, etiam fructibus ex bonis post aditam hereditatem, ante restitutionem perceptis. l. 18. §. 1. l. 22. §. 2. D. ad SCtum Trebell.

§. 318. De substitutionibus, quarum plena expositio Juris civilis propria est, quatuor decisiones ex Jure canonico commemorandæ sunt. I. Frequens oritur disputatio, qualem substitutionem testator intenderit, directam, an indirectam. Multum enim inter utramque interest, atque hoc inprimis, quod directa simul, atque heres institutus hereditatem adierit, exspiret, nec herede statim postea decedente reviviscat. At fideicommissum semper perdurat. In dubio ergo Pontifex c. 1. h. t. in 6. decidit, semper interpretationem sic faciendam esse, *ut substitutio directa intelligatur potius, quam obliqua.* Addit, dummodo talis interpretatio testamenti *verbis & personis conveniat institutis.* Ex quo infertur, quod præsumtio, quæ pro substitutione directa contra fideicommissariam est, per contrarias conjecturas elidi possit (*mm*).

(*mm*) *Hanc decisionem probat & exemplis illustrat Leyserus Vol.* 5. *&* 6. *Specim.* 362. §. 1. *&* 2.

§. 319. II. De pupillari substitutione memorabilis casus extat l. 8. §. 5. D. de inoff. testam. cui adde cit. c. 1. in 6. E. g. Pater substituit pupillariter: moritur filius in pupillari ætate, matre adhuc superstite: Jurisconsultus in cit. lege matri negat querelam inofficiosi: Pontifex eidem simpliciter abjudicat legitimam & Trebellianicam. Quia primo censetur esse testamentum mariti, qui uxori non debet legitimam. Dein substitutio censetur esse directa, ex qua Trebellianica exigi non potest (*nn*).

(nn) *Decisionem probat Westenbergius tit. Digest. de vulgari & pupillari substitutione §. 40. & dissert. II. de portione legitima. c. 3. §. 6. & 7. quo loco sic disserit praeterea: Mater eo tempore, quo Pater filio impuberi testamentum fecit, eique substituit, in bonis illis jus acquisitum nondum habuit; quippe quae nec filius actu possedit. Nunquam autem debetur matri portio legitima ex bonis filiorum, nisi quae liberi jam possident. arg. Nov. 115. c. 4. Cum autem haec ratio ad bona adventitia filii non pertineat, ex iis legitimam a matre exigi posse, opinatur.*

§. 320. III. Liberi Fideicommisso universali gravati primum legitimam, dein Trebellianicam detrahunt, ex celebri c. *Raynutius.* 16. & c. *Rainaldus.* 18. h. t. (oo) Decisionem Pontificis rationibus Juris civilis contrariam passim asserunt. At fatentur, eam usu receptam esse, & aequitati maxime consentaneam; uti ex Mevio animadvertit Leyserus Vol. 6. Spec. 405. ubi id non tantum de fideicommisso in diem vel sub conditione relicto, sed etiam puro intelligi debere docet.

(oo) *Quia Legitima, si liberi sunt quatuor vel pauciores, est triens; si plures, semis: hinc primo casu liberi detrahent semissem, altero septuncem cum semiuncia; quod facile capies, si hereditatem restituendam ponas florenorum* 12000.

§. 321. IV. Cajus rogatus post mortem suam hereditatem restituere Titio, religiosam professionem emittit; quaerunt, an monasterio hereditas competat perpetuo, vel eo tantum tempore, quo vivit Cajus religiosus? Resp. Si *pure* fideicommissum est, monasterium succedet pro tempore, quo Cajus vivet. Si autem addita fuit conditio: *Si Cajus sine liberis decesserit*, ex defectu conditionis nunquam succedet Titius substitutus. c. 8. de probat.

bat. ibi: *Intelligendum non erat, sine herede decedere, qui monasterium sibi instituit heredem.* Auth. *Nisi rogati.* ad l. 6. C. ad SCtum Trebell.

§. 322. *Legatum* est donatio quædam a defuncto relicta, & ab herede præstanda. Justinianus ei æquiparavit fideicommissum particulare. De utroque diffuse agitur in Inst. Dig. & Codice. Jus sacrum decidit: I. Legatum rei alienæ, ad Ecclesiam pertinentis non valet. c. 5. h. t. Jure civili legatum rei alienæ eo valet effectu, ut heres aut eam redimat, & legatario præstet, aut certe præstet æstimationem arbitrio Judicis, nisi testator rem alienam esse ignoraverit. §. 4. Inst. de Legatis. Putant, a Pontifice non tam hanc legis civilis dispositionem, quam malum usum quorundam Judicum vel executorum fuisse improbatum, qui ipsam rem legatam invito Domino legatario adjudicabant. II. Pro legatis piis non requiruntur ullæ solemnitates. c. 4. h. t. proinde ea debentur etiam ex testamento, quod ratione solemnitatis externæ imperfectum est. III. Ex legatis piis jure communi non detrahitur falcidia. Extrav. 1. prope finem de Privilegiis inter comm. Auth. *Similiter.* ad. l. 7. C. ad leg. falcid. ibi: *Similiter falcidia cessat in his, quæ ad pias causas relicta sunt* (pp). Decisioni respondet usus fori. Lege falcidia cautum est, ut nemini liceat ultra dodrantem legare, & si ultra quid legatum, heredi tantum retinere liceat, ut quartam partem hereditatis habeat salvam. De ea agitur in Inst. Dig. & Cod.

(pp) *Opponunt nonnulli, hanc authenticam non respondere suo fonti, nempe Nov.* 131. *c.* 12. *ubi non quivis heres, sed tantum tergiversator & moras nectens falcidia mulctari dicitur. Ait enim Imperator, falcidiam cessare, si heres*

heres ea, quæ ad pias causas relicta sunt, non impleverit, dicens, relictam sibi substantiam non sufficere ad ista. Sed recte respondet Ulricus Huberus ad tit. Inst. de lege falcid. n. 8. Quid est aliud, quod quilibet heres, integra legata præstare nolens obtentu falcidiæ detrahendæ proferre possit? Si hoc allegans solida solvere cogitur legata; quidni falcidiæ diminutionem frustra dicamus opponi? *Novella sic habet: „Si „autem heres, quæ ad pias causas relicta sunt, non im„pleverit, dicens, relictam sibi substantiam non sufficere „ad ista; præcipimus, omni falcidia vacante, quidquid „invenitur in tali substantia, proficere provisione Sanctissi„mi locorum Episcopi ad causas, quibus relictum.“ Conditio:* Si heres non impleverit; *non afficit hanc partem, qua falcidia vacare, aut cessare dicitur in legatis piis; sed eo pertinet, ut herede tergiversante Episcopus rem ad effectum perduci curet. Contraria huic decisioni videtur l.* 1. §. 5. *D. ad leg. falcid. Sed Resp.* 1. *Cujacius eruditissimus ICtus l.* 4. *Sent. Pauli tit.* 3. *ita scribit: „Ex hoc loco in notis ad Justiniani Institutiones testa„tus sum, malle me in l.* 1. *(citata) ita legere:* Ad mu„nicipum quoque legata, non etiam ea, quæ Deo „relinquuntur, lex falcidia pertinet. *Nec muto sen„tentiam.“ Quam dein confirmat ex l.* 5. §. 12. *D. de donat. int. vir. & uxor. addens, idque novissimis constitutionibus comprobatur. Resp.* 2. *Dici potest, per has novissimas constitutiones correctam esse cit. l.* 1. *si ejus lectio mendosa non sit.*

§. 323. Etsi legatum sit donatio quædam, ab eo tamen distinguitur *Donatio mortis causa*, quæ acceptationem donatarii vivo testatore requirit. l. 38. D. de mort. caus. donat. & arg. l. 55. D. de O. & A. Nihilominus manet revocabilis, & effectum non sortitur, nisi per mortem, si quinque testibus simul præsentibus facta sit. Nam Donatio mortis causa censetur, *cum quis habere se vult, quam eum, cui donat: magisque eum, cui donat, quam heredem suum.* l. 1. D. de mort. caus. donat. (*qq*) Revocatur

catur hæc donatio ipso facto, si res sic donata a testatore vivo alienetur; nec subsistit, si donatarius præmoriatur.

(qq) *Ex hoc principio de mente testatoris judicandum est. Non enim quævis mortis mentio efficit donationem mortis causa; sed illa tantum, per quam non sola executio & traditio rei, sed ipsa perfectio actus & translatio juris ad tempus mortis suspensa intelligitur. Sæpe in extremis constitutus inter vivos donat. Censemus enim* eum, qui absolute donaret, non tam mortis causa, quam morientem donare. *l.* 42. *in fin. D. ibid. item eum, qui promittit, se non revocaturum donationem* *l.* 27. *ibid. Mortis causa donationi affinis est* mortis causa *capio. Nam quidquid propter alicujus mortem obvenit, mortis causa capitur. l.* 8. *& l.* 38. *eod.*

§. 324. Pro causis testamentariis varia suppetunt Juris remedia. I. Heredi testamentario datur remedium ex l. ult. C. de edicto D. Adriani tollendo, vi cujus heres in testamento scriptus, vel ore nuncupatus, si nullum visibile vitium appareat, mittitur in possessionem earum rerum, quæ testatoris fuerunt mortis tempore, nec ab alio legitime detinentur. II. Si hereditatis possessio prærepta est ab alio, qui pro herede vel possessore possidet, heres præsumtivus habet *Interdictum quorum bonorum* pro possessione adipiscenda. III. Si vidua sit prægnans, & in utero eum se gerere opinetur, qui defuncto successurus est, *ventris nomine* petit missionem in possessionem hereditatis. IV. *Hereditatis Petitio* datur tunc, si alius in possessionem hereditatis missus est. Ea durat 30. annis; uti etiam querela *nullitatis*, contra ac querela inofficiosi §. 314. V. Si ii, quibus querela inofficiosi competit, in legitima læsi sint tantum, contra coheredem habent condictionem ad supplementum

tum legitimæ. l. 30. & 36. C. de inoffic. testam. VI. Huc etiam pertinet actio *expilatæ hereditatis*, actio *familiæ erciscundæ*.

§. 325. Ad obtinendam possessionem legati competit I. Actio in rem, si legatum est jus in re, quod legatario etiam ignoranti statim acquiritur a momento mortis. Siquis autem id repudiet, videtur nunquam dominus fuisse. II. Actio hypothecaria, concessa in securitatem legati, in reliquis defuncti bonis. III. Actio ex testamento adversus heredes, vel personas oneratas ad res legatas cum suis accessionibus tradendas.

§. 326. Præcognito testamentorum jure attingenda est controversia de vi testamentorum, utrum ea a natura sit, sive ad naturales acquirendi modos pertineat, perinde, uti actus inter vivos. In Jure Nat. priv. §. 120. pag. 251. negantem sententiam amplexus sum; neque aliter nunc sentio; quia vivo testatore nulla fit juris aut dominii alienatio; in ipso autem puncto mortis omnis alienandi potestas, uti ipsum jus & dominium in res temporales extinguitur. Tria hic animadverte. I. Aliter sentiendum est de successionibus ab intestato præsertim inter ascendentes, & descendentes; quemadmodum ostendi ibidem §. sequente 121, cum præsertim populi extiterint, apud quos ratione magistra, sola viguit successio ab intestato, nullo introducto testamentorum usu, uti patet ex c. 2. de consuetud. in part. decisa. II. Alia est quæstio, utrum fides viventi data, & conjecta in tempus mortis jam oppetitæ, servanda sit, tum de actu quodam a superstite præstando e. g. de ritu sepulturæ vel tutandis liberis a defuncto relictis;

tum,

tum, præsertim introducto publice testamentorum usu, de executione circa relicta bona. Atque hæc quæstio haud dubie affirmando decidenda est; quod manifestum est ex legibus Romanis de fideicommissis, uti mox dicam. Dein ex l. 12. §. ult. l. 13. D. Mandati. l. 14. §. 2. ib. de Religios. l. 18. §. 2. ib. de mort. caus. donat. l. ult. ib. de solutionibus. Universe non extinguitur per mortem mandatum, quod perfici non potest aut debet, nisi post mortem mandantis. III. Siquis spectata subtilitate Juris naturalis neget, testamenta valere vi naturæ, ac naturalem esse, jura ac dominia transferendi modum; is non continuo inferre potest, legislatores Romanos in eadem fuisse opinione. Videntur illi ex æquitate, quæ ex implenda ultima voluntate relucet, vim & obligationem naturalem tribuisse testamentis (rr), & per leges solam naturalis juris confirmationem & assistentiam adjecisse. l. 130. D. de V. S. ibi: *Lege obvenire hereditatem non improprie quis dixerit & eam, quæ ex testamento defertur: quia lege XII. Tabularum testamentariæ hereditates confirmantur.*

(rr) *L. 1. C. de SS. Eccl. ibi:* Nihil est, quod magis hominibus debeatur, quam ut supremæ voluntatis, postquam jam aliud velle non possunt, liber sit stilus, & licitum, quod non iterum redit arbitrium. *Si nihil aliud hominibus magis debitum censuerunt Legislatores Romani, quam libertatem disponendi mortis causa, & executionem dispositionis, videntur id plane a naturali jure, tanquam firmissimo vinculo derivasse. Justinianus etiam Imperator Nov. 22. c. 2. ita edicit:* Disponat unusquisque super suis, ut dignum est, & sit lex ejus voluntas; sicut & antiquissima nobis lex & prima pene Reipublicæ Romanorum disponens ait: (dicimus autem XII. Tabularum) UTI LEGASSIT QUISQUE DE RE SUA, ITA JUS ESTO.

§. 327. Alia eſt de teſtamentis controverſia inter Doctores utriusque Juris, atque etiam Theologos maximis ſtudiis & paribus prope ſuffragiis utramque in partem agitata, utrum ſcilicet teſtamenta ex defectu ſolemnitatis imperfecta, *ſi de voluntate teſtatoris certo conſtet*, pro foro etiam interno nulla ſint penitus & irrita (*ss*).

(*ss*) *Sermo eſt de defectu ſolemnitatis, non de exceſſu; ſuperflua enim non nocent. l. 17. C. de Teſtam. dein de ſolemnitate externa teſtium, ſubſcriptionum, ſubſignationum &c. agitur; ſi enim jus teſtandi, aut capiendi ex teſtamento deficiat: aut ſi nulla appareat heredis faciendi intentio, ambigi non poteſt, quin nullum penitus ſit teſtamentum.*

§. 328. *Deciſio I.* Leges Romanæ apertam ac plenam indicant nullitatem teſtamenti, quod ſolemnitatibus, aut earum aliqua caret; adeoque tale teſtamentum pro foro ſaltem *externo* nullum eſt. Clari ſunt textus l. 9. 12. 21. C. de teſtam. Princ. Inſt. de heredit. quæ ab inteſtato. ibi: *Inteſtatus decedit, qui aut omnino teſtamentum non fecit, aut non jure fecit.* Ejusmodi teſtamentum adeo eſt nullum, ut *primo* neque Princeps aut Imperator inſtitutus ex eo ſuccedat. l. 3. C. de Teſtam. §. ult. Inſt. quibus mod. teſtam. infirmantur. *Secundo.* Etſi contra ſolemnitates proteſtetur teſtator. l. 55. D. de Legat. 1. ibi: *Nemo poteſt in teſtamento ſuo cavere, ne leges in ſuo teſtamento locum habeant.* *Tertio.* Eſt adeo nullum, ut etiam legata & fideicommiſſa tanquam acceſſoria principali corruente corruant. l. 23. & 29. C. de fideicommiſſis. Non tamen ob id concidit datio tutoris, diſpoſitio de ſepultura, alienatio prædii pupillaris tutori impoſita. l. 3. C. quando decreto non eſt opus. l. fin. D. de rebus eorum, qui ſub tutela.

§. 329.

§. 329. *Decisio II.* Leges Romanæ, quæ solemnitates pro valore testamentorum præscribunt, exceptionem faciunt, *primo* in testamentis privilegiatis. §. 291. *Secundo* in fideicommissis *proprie* talibus, quando testator præsenti heredi instituto, vel ab intestato, aut fideicommissario, legatario, donatario mortis causa voluntatem suam de hereditate, aut parte, aut re certa alteri restituenda coram declarat. Hoc casu isti voluntatem testatoris in conscientia tenentur exequi, & pro foro externo ab eo, cujus interest, præstito juramento calumniæ jurare coguntur, *quod nihil tale a testatore audiverint.* §. fin. Inst. de fideicommiss. heredit. l. fin. C. de fideicommissis. Neque fiduciarius delatum juramentum referre potest; cum agatur de re, quam solus nosse censetur (*tt*). *Tertio.* Si institutus in testamento imperfecto, illud agnorit, & approbarit verbis aut factis, solvendo creditoribus testamentariis, aut solutionem promittendo. l. 2. & l. 23. C. de fideicommiss. l. 16. ib. de testam.

(*tt*) *Conf.* §. 315. *in not. de Codicillo fiduciario. Fideicommissum proprie tale ex primæva natura est, quo testator heredi, vel honorato voluntatem suam coram, seu præsens præsenti declarat, quid ab iis præstari velit; ac tale nulla alia indiget solemnitate, sed pro utroque foro implendum est etiam ab invito. At recentiore jure fideicommissa relinqui possunt ignaro eo, cujus fidei quidpiam committitur; nempe per testamentum jure factum, vel per Codicillum quinque testium subscriptione munitum; ac tum si testamentum aut codicillus jure facta non sunt, fideicommissum corruit. l. ult. §. ult. C. de Codicill. l. 23. & l. 29. C. de fideicommissis.*

§. 330. *Decisio III.* Heres ab intestato potest testamentum imperfectum impugnare, & contra heredem institutum petere possessionem, vel ipsam

hereditatem, etſi non dubitet, quin teſtator ipſum voluerit hereditate excludere; modo iſtius voluntatem ipſe ex ore ejus non perceperit; quia poteſt uti favore legum, imperfecta teſtamenta habentium pro nullis.

§. 331. *Deciſio IV.* Judex teſtamentum imperfectum ad ſuum forum delatum debet declarare tanquam nullum & irritum, & hereditatem adjudicare heredi ab inteſtato, niſi in caſibus exceptis deciſione II. §. 329. Non enim Judex de legibus judicare poteſt, ſed ſecundum leges, easque claras & manifeſtas. Diſſentire videtur Leyſerus Vol. V. & VI. Spec. 355. §. V. Sed eſt ea opinio ſingularis, neque uſum habet in praxi; quemadmodum animadvertit L. B. de Kreittmayr P. 3. Adnotat. in Cod. Bav. c. 3. §. 24. n. 4.

§. 332. *Deciſio V.* Quando teſtamentum imperfectum a Judice pronuntiatur nullum, proindeque hereditas adjudicatur heredi ab inteſtato; illico concidit omne jus etiam pro foro *interno* tum heredis inſtituti, tum legatarii aut fideicommiſſarii in teſtamento ſcripti, ita, ut neque actionem habeant ad id petendum, quod in eo relictum eſt, neque ſi ipſi jam apprehenderint quidquam, exceptionem adverſus heredem ab inteſtato, cui hereditas adjudicata eſt. Deciſio manifeſte nititur generalibus principiis de interna obligatione parendi ſententiæ juſtæ, & legibus conſentaneæ legitimorum Magiſtratuum & Judicum: ſi ea ſententia non nitatur falſa præſumtione facti aut juris particularis.

§. 333. *Deciſio VI.* Si heres in teſtamento imperfecto inſtitutus (idemque eſt de legatario aut fidei-

fideicommissario, cui in ejusmodi testamento quidpiam relictum est) hereditatem absque vi & fraude consecutus est, non tenetur eam in foro conscientiæ restituere heredi ab intestato, *siquidem ipsi de voluntate testatoris certo constet*, donec in legitimo judicio ab ipso repetatur. Hæc decisio, in qua cardo controversiæ consistit, probatur. 1. Ipsæ leges non aliter præscribunt solemnitates, nisi pro *forma probatoria in judicio*. l. fin. C. de fideicom. ibi: *Cum res per testium solemnitatem ostenditur, — ut perfectissima veritas reveletur* &c. 2. Ipsæ leges in re testamentaria distinguunt inter forum internum, & externum. §. 1. Inst. de fideicommissar. hered. ibi: *Sciendum, omnia fideicommissa primis temporibus fuisse infirma; quia nemo invitus cogebatur præstare id, de quo rogatus erat.* Hæc referuntur ad forum externum. *Nullo vinculo juris, sed tantum pudore eorum, qui rogabantur, continebantur.* Hæc spectant forum internum. *Augustus motus ob insignem quorundam perfidiam &c.* nempe pro foro interno, *ad necessitatem juris ea retraxit;* ibid. §. ult. quod respicit forum externum. *Si testator fidei heredis sui commisit*; nempe obligationi internæ & pro foro interno. *Si heres perfidia tentus*, id est, si obligationi conscientiæ satisfacere nolit. 3. Ipsæ leges denique obligationem naturalem ex testamento imperfecto perinde agnoscunt, ac in actibus inter vivos, quibus lex non assistit. Patet id ex n. præc. de fideicommissis: patet ex §. 25. in f. Inst. de Legat. ibi: *Incertis autem personis legata vel fideicommissa relicta & per errorem soluta, repeti non posse, sacris constitutionibus cautum erat* (uu). Patet ex l. 38. D. de fideicommiss. libert. ubi Imperator de testamento cujusdam patris, *quod perfectum non erat*,

 ait:

ait: *Etiamsi nihil ab intestato pater petiisset, pios tamen filios debuisse manumittere eam, quam pater dilexisset* (alumnam); *pronuntiavit igitur, recte eam manumissam, & ideo fideicommissa etiam ei præstanda.* Patet ex l. 16. C. de testam. & l. 23. C. de fideicom. ubi heres teneri dicitur ad præstanda legata & fideicommissa inutiliter relicta, sive ex ultima voluntate imperfecta, si hanc aliquando agnovit, negaturque repetitio soluti, ex generali principio Juris Romani: *Naturales obligationes ex eo æstimantur, — — si soluta pecunia repeti non potest.* l. 10. D. de O. & A. Hæc repetitio soluti aliis casibus, quibus testamentum postea apparet nullum, non negatur. l. 3. D. de cond. indeb.

(uu) *Notandum, incertis personis utiliter legari non potuisse; uti siquis ita legasset: Ei, qui filiam meam aliquando uxorem ducturus est, heres meus illam rem dato. Oberat huic legato subtilitas quædam Juris civilis, non ratio naturalis; proinde ex hujusmodi relicto etiam olim nascebatur debitum naturale, id est, heres ex tali voluntate naturaliter obstringebatur; quæ causa erat, cur per imperatorias constitutiones solutum repeti non potuerit. Quippe, ut inquit Vinnius in Comment. ad hunc locum, naturalis obligationis hic certissimus Jure quoque civili effectus est, ut impediat ejus, quod ex ea causa solutum est, repetitionem. l. 13. l. 19. D. de condict. indeb.*

§. 334. Probatur Decisio II. Solemnitates, earumque apices per leges præscriptæ sunt, ut voluntas testatoris certissime cognosceretur, atque impleretur. Hic finis propter media in foro interno tolli non debet, quamdiu gravior quædam & generalis obligatio obtemperandi sententiæ Judicis non urget. Qui ergo in casu decisionis hereditatem aut legatum ex imperfecto testamento retinet, finem

finem legum reipsa implet, & quoad conscientiam tum per rationes adductas, tum per c. *cum esses.* 10. h. t. tanquam sub clypeo tutus esse videtur.

§. 335. Objiciunt I. Testamentum imperfectum per leges simpliciter dicitur *non tenere*, *nullo jure valere*, *jure deficere*. Ergo pro utroque foro est nullum. R. d. c. si præcise spectetur cortex verborum. c. c. si spectetur mens & intentio legum, quæ ex aliis decisionibus manifesta est, & si consideretur finis solemnitatum. n. c. II. Siquid generatim præceptum aut vetitum est ob periculum delicti, aut fraudis, illud observandum est, etsi in casu particulari periculum delicti aut fraudis cesset. Ergo testamenta imperfecta, quia ob periculum fraudis per leges habentur pro nullis, talia semper habenda sunt, etsi casu quodam particulari fraus absit, ac de voluntate testatoris certo constet. R. c. a. n. c. & supp. quod aut imperfectum testamentum condere, aut succedere ex testamento imperfecto, modo voluntati testatoris satisfiat, sit prohibitum per leges. Sane heres ab intestato, si defectum testamenti habeat perspectum, nihil tamen contra heredem institutum moveat, adeo non agit contra leges, ut potius commendari debeat. Dein in casu decisionis finis solemnitatum non tantum quoquo modo cessat, sed *contrarie*, sic ut negligi & everti debeat omnino, si ob omissas solemnitates testamentum pro foro etiam interno nullum esse censeatur. III. Testamenta vim suam non natura habent, sed per leges §. 326. ergo si fiunt contra leges, omni vi carent. R. d. a. Testamenta vim habent per leges, nempe eas, quæ exactas solemnitates requirunt, n. per leges antiquissimas, dudum receptas, & ex mente legislatorum consen-

 taneas

taneas juri naturali c. a. & n. c. Nequaquam defendi poteſt, Romanos in ea opinione fuiſſe, vim teſtamentorum ex *ſola* lege poſitiva humana oriri; ut oſtendi cit. §. 326. & ibi in nota. Ergo nec dici poteſt, eos *omnem* vim & effectum teſtamentorum alligaſſe iis legibus, quæ ſubtiles ſolemnitates præſcribunt; cum præſertim ex imperfectis teſtamentis obligationem naturalem oriri crederent, ſed cui leges non aſſiſterent, niſi in certis caſibus, e. g. negando repetitionem ſoluti, aut ob agnitionem heredis.

TITULUS XXVII.

DE SUCCESSIONIBUS AB INTESTATO.

ARGUMENTUM.

I. Notio & quæſtio de ſucceſſione ab inteſtato. §. 336. *II. Quatuor ordines ab inteſtato ſuccedentium ex propinquitate ſanguinis.* §. 338. *III. Succeſſio ab inteſtato ex aliis fundamentis.* §. 354. *IV. Caſus Clerici & Religioſi inteſtati.* §. 356.

§. 336. *Succeſſio ab inteſtato* eſt hereditatis legitimæ acquiſitio extra caſum ultimæ voluntatis defuncti, aut pacti inter vivos ſtabiliti. Opponitur ergo ſucceſſioni teſtamentariæ, adeoque & fideicommiſſariæ, ac pactitiæ, & in harum ſubſidium inſtituta eſt; nam proviſio hominis facit ceſſare proviſionem legis. A legis autem proviſione vocatur *legitima*: *civilis* vel *prætoria* ex legibus Romanis: *feudalis*, ex legibus feudalibus: *conſuetudinaria* & *ſtatutaria* ex legibus domiciliorum aut rei ſitæ. Fundamentum legum ſucceſſionis Jure novo eſt conſanguinitas & præſumta Prædilectio teſtatoris erga ſuperſtites, qui ab inteſtato per leges

ges vocantur: additæ sunt pro singularibus casibus fundamenta alia. Utrum & quatenus fundetur in natura, confer §. 326.

§. 337. Prima est quæstio, *an sit casus intestati*; proindeque an obierit is, cui succedere quis avet, & anne obierit sine testamento, aut sine tali, quod effectum juris habet. Altera est quæstio, *quis succedat* ab intestato, & *in quantum*. De prima quæstione ex principiis aliunde cognitis inferendum est, cui incumbat probatio, aut pro quo stet præsumtio. Quoniam vero probatio mortis aliquando difficilis est *in absente*, siquis extraneus vel remotior hereditatem occupavit, non consultum est, ut a proximiore contra possessorem, *hereditatis petitio* instituatur, sed potius, ut *imploratio* pro administratione bonorum sub cautione sibi committenda Judici exhibeatur (*a*).

(*a*) *Bœhmer de Actionibus Sect.* 2. *c.* 3. §. 2.

§. 338. Pro altera quæstione, ut *primo* definiatur, *quis succedat*, de successione ex jure sanguinis definiti sunt per leges certi *ordines*, sive classes. In *Primo* ordine succedunt omnes Descendentes. In *Secundo* Ascendentes propiores, fratres sororesque bilaterales, & eorum, earumve filii, filiæque. In *Tertio* fratres sororesque unilaterales, nec non eorum, earumque filii filiæque. In *Quarto* denique reliqui consanguinei gradu propiores. Horum ordinum ea ratio est, ut præcedens excludat sequentem; Personæ autem in eodem consistentes ordine simul ad successionem vocentur (*b*). Pro quibusdam casibus, aut extra causam sanguinis leges specialiter provident, quando succedant conjuges, fiscus, collegium, in quo defunctus obiit,

Ecclesia. II. Ex æquitate introductum est *jus repræsentationis*, seu jus capiendi hereditatem, quam defunctus ascendens fuisset habiturus. Sic liberi jure repræsentationis intrant in locum parentum, ut nempe tantum capiant ex hereditate, quantum habuisset parens, si superstes fuisset. In ordine descendentium ob arctam eorum inter se conjunctionem jus repræsentationis extenditur in infinitum, id est, indefinite. In ordine collateralium ultra fratrum ac sororum liberos non extenditur (*c*).

(*b*) *In Novell.* 118. *pr. tres tantum statuuntur ordines, descendentium, ascendentium, & ex latere. Sed doctrinæ successionum rectius distinguendæ gratia plures designari possunt. Minus adcurate ordines ibidem appellantur gradus; cum l.* 1. *D. de Gradibus distinctio inter ordines & gradus fiat. Gradus enim est distantia propinquitatis personarum inter se, & in quovis ordine descendentium, ascendentium & ex latere plures insunt gradus, & in quovis etiam gradu personæ plures possunt consistere. Gradus autem in causa successionum computantur secundum Jus civile, vi cujus universe, sive in omni ordine aut linea ascendentium, descendentium & ex latere tot numerantur gradus, quot sunt generationes, sive (quod in idem recidit) tot gradus, quot personæ computatis intermediis & una demta, ut proinde in ordine aut linea etiam collateralium generationes aut personæ ex utroque latere computentur; quemadmodum traditur L.* 4. *Decret. de consang. & affinit.*

(*c*) *Etsi jus repræsentationis in materia successionum ab intestato exerceatur maxime; locum tamen aliquando habet in successione ex testamento, legato, fideicommisso, pacto, aliis actibus inter vivos & mortis causa; siquis propinquorum talem faciat mentionem, qua plures unius locum repræsentare, ejusque unius partem habere velint.*

§. 339.

§. 339. Ut secundo definiatur, *in quantum* quisque succedat ab intestato, invectum est tum expositum jus repræsentationis, tum distinctio inter successionem in *capita*, in *stirpes*, in *lineas*. In capita succeditur, si tot fiunt partes, quot sunt personæ succedentes. In stirpes, si plures jure repræsentationis succedentes eam capiunt partem inter se dividendam, quam habuisset is, quem repræsentant. In lineas succedunt ascendentes, quando hereditas in duas partes dividitur, quarum una obtingit ascendentibus lineæ paternæ, altera ascendentibus lineæ maternæ. Si Pater aut mater vel uterque superest, excluduntur remotiores ascendentes. At illis prædefunctis hi possunt esse inæquali numero; ac tum divisa bifariam portione dicitur fieri successio in lineas, non in stirpes. Neque enim Superiores recte *stirps* vocantur inferiorum, sed contra.

§. 340. Descendentes, qui primum efficiunt ordinem, sunt I. *legitime nati*, sive legitimi & naturales simul; quibus accensentur legitimati per subsequens matrimonium §. 2. Inst. de her. quæ ab int. nati ex matrimonio putativo, si bona contrahentium fides adfuit, & in contractu adhibitæ fuerunt solemnitates secundum morem patriæ: nati item ex matrimonio, quod initio nullum fuit, sed per dispensationem in radice convaluit; quod raro fit. II. *Legitimati* per rescriptum Principis, aut per subsequens matrimonium; sed hi posteriores ad superiorem liberorum classem hic pertinent. III. *Adoptivi*, seu legitimi tantum. In his fit distinctio inter adoptivos perfecte tales, seu arrogatos, & minus plene adoptatos. IV. *Illegitimi*, vel naturales, vel spurii seu vulgo quæsiti, vel nati

ex

ex damnato coitu, id eſt, adulterini, inceſtuoſi, in quibus aliqui vocantur nefarii; demum ſacrilegi, quos leges ex nefariis aut inceſtis natis nuptiis comparant. l. 45. C. de Epiſc. &. Cleric.

§. 341. Legitime nati ab inteſtato ſuccedunt omnes, quotcunque ſint, ſine diſcrimine ſexus, gradus, cognationis vel agnationis, ſui & emancipati, poſthumi: ac ſuccedunt omnibus aſcendentibus ex linea paterna & materna (modo nemo eos antecedat), ita, ut gradus non ſimpliciter in ſucceſſione, ſed in portione tantum faciat diſcrimen; nam primi gradus liberi ſuccedunt in capita: ulteriorum in ſtirpes, ſive hi ſoli ſint, ſive cum deſcendentibus gradus ſuperioris concurrant: nam jus repræſentationis in hac claſſe in infinitum obtinet. Succedunt denique ſic, ut univerſe collaterales, & regulariter aſcendentes omnes excludant (*d*). Si liberi adſint ex diverſis nati matrimoniis, communi parenti omnes ſuccedunt æqualiter: proprio quique ſeparatim, ita tamen, ut hi præcipuum habeant, quod ex priori matrimonio ad parentem communem forte pervenerat (*e*).

(*d*) *Jure noviſſimo una cum deſcendentibus, multoque magis cum aſcendentibus & collateralibus conjux ſuperſtes pauper ſuccedit locupleti, & quidem ſi plures ſint, quam tres heredes, in portionem virilem: ſi tres aut pauciores, in quartam; ita tamen, ut ſi cum liberis aut nepotibus ſuis concurrat, in portione ſua ſolum habeat uſumfructum: ſi cum aliis ſuccedit, eam pleno jure capiat. Nov.* 117. *c.* 5. *Auth.* Præterea. *C. unde vir & uxor conſ. Ulr. Huber. Prælect. ad Inſt. de Succeſſ. ab int. n.* 18.

(*e*) *Quia communis parens in his bonis ſolum habuit uſumfructum, qui morte uſufructuarii exſpirat.*

§. 342.

§. 342. Exceptiones ab hoc generali descendentium jure sunt I. siquis descendentem in suo ordine antecedat. Nepos enim ex filio superstite regulariter non succedit avo. Speciales casus sunt, si talis *antecedens* fiat incapax, aut indignus hereditate, si renuntiet eidem, vel eam repudiet, aut si decedat delata quidem, sed non adita hereditate infra, vel post tempus deliberandi; quos discutere angustiæ libelli prohibent. II. Si ipse descendens fiat incapax, indignus, aut hereditati renuntiet. III. Si vivo parente tantum, quod *conferre* debeat, jam cepit, ut id novam acquisitionem ex bonis defuncti imminuat, aut absorbeat penitus. De collatione & collationibus speciales extant tituli in Dig. & Cod. IV. Æqualitas successionis pertinet ad bona allodialia; aliter enim de feudalibus differendum est, & in casu matrimonii ad morgenaticam. V. Statutis locorum sæpe fit discrimen inter bona, quorum aliqua filii aut filiæ capiunt præcipua ante divisionem.

§. 343. *Legitimati* & *plene* quidem per rescriptum Principis admittuntur, si soli sint. Nov. 74. c. 1. Nov. 89. c. 9. aut si concurrant cum legitime natis post factam legitimationem. Filius legitimati ex justo matrimonio natus, post mortem patris succedit avo. Zech. de Success. ab int. §. 530.

§. 344. *Adoptivi perfecte tales*, seu *arrogati* succedunt patri adoptivo simul cum aliis istius liberis ex legitimo matrimonio natis (*f*), ejusque ascendentibus masculis, si hi in arrogationem consenserunt. Uxori ejus, matri & aviæ non succedunt. §. 7. Inst. de Adopt. Minus plene adoptatus succedit Patri adoptivo & naturali, non ejus uxori, & ascendentibus.

tibus. l. 10. C. de Adopt. Utrorumque jus ſuccedendi tollitur per emancipationem. cit l. 10.

(*f*) *Jure Cod. cit. l.* 10. *tales non ſuccedunt patri* naturali; *aliud videtur ſtatuendum ex jure Novellarum.*

§. 345. *Illegitimi* I. Naturales ſuccedunt matri, æqualiter cum legitimis, atque ita, ut filius naturalis excludat aſcendentes defunctæ a ſucceſſione. l. 2. l. 8. D. unde cognati (g). Iidem ſuccedunt aliis etiam aſcendentibus ex linea materna. Patri vero, qui neque uxorem legitimam, neque liberos legitimos relinquit, ſuccedunt in ſextantem cum matre dividendum. Nov. 18. c. 5. II. *Spurii ſeu vulgo quæſiti* matri *non illuſtri* ſuccedunt indiſtincte: *illuſtri* tunc, ſi liberos legitimos non relinquat. l. 2. D. Unde cognati. l. 5. C. ad SCtum Orficianum. III. *Nati ex damnato coitu* neque Patri, neque Matri ſuccedunt (*h*), ac ne quidem ab iis alendi dicuntur. Nov. 89. C. ult. Sed hunc rigorem temperavit Jus Canonicum. c. 5. de eo, qui duxit in matrimonium.

(g) *Zech. de Succeſſione ab inteſtato* §. 530.

(*h*) *Sic paſſim ſtatuitur de omnibus ex damnato coitu prognatis, adeoque etiam de adulterinis; ſed hi, neſcio, qua juris ratione, in Inſtitutionibus Heineccianis ex editione Höpfneri* §. 690. *in ſucceſſione æquantur cum vulgo quæſitis ac ſpuriis, quorum origo eam turpitudinem certe non habet, ac ſi ex adulterio provenissent.*

§. 346. Quando defunctus nullos reliquit liberos (*i*), ſpectatur ſecundus ordo ſucceſſionis legitimæ, in quo collocati ſunt Aſcendentes propiores, fratres ſororesque bilaterales, & eorum, earumve filii, filiæque (§. 338.). De his ſequentes caſus adcurate diſtingui oportet.

(*i*) *L.* 220.

(*i*) *L.* 220. *D. de V. S. ibi*: Liberorum appellatione (*non tantum, qui primo sunt gradu, sed etiam*) nepotes & pronepotes, ceterique, qui ex his descendunt, continentur. *Adde l.* 1. *ib.* Verbum hoc SIQUIS tam masculos, quam feminas complectitur. *Unde Germanorum nomine etiam sorores Germanæ, seu ex utroque latere conjunctæ veniunt. Ex utroque autem latere conjuncti seu bilaterales hoc loco censentur ii, qui utrumque parentem ita communem habent, ut etiam utrique plene succederent. Fratres ergo ab eodem patre, & ex eadem concubina extra matrimonium geniti non censentur Germani; quia soli matri, non autem patri plene succedunt* §. 345. *n.* 1.

§. 347. I. *Si soli ascendentes supersint, nulli Germani, eorumve liberi*, Pater & Mater hereditatem filii inter se æque dividunt, avos & avias excludunt: alteruter solus superstes solidum capit, avis iterum exclusis. Soli remotiore gradu ascendentes succedunt in lineas. §. 339. Nov. 118. c. 2. v. *Si autem.*

§. 348. II. *Si cum ascendentibus adsint Germani*, pater, mater defuncti, & Germani succedunt in capita, ita, ut hi germani fratres defuncti, seu liberi patris superstitis portionem suam pleno jure capiant, nec pater in ea habeat usumfructum, uti alias habet in peculio adventitio. cit. Nov. 118. c. 2. (*k*). Si mater superstes ad secundas nuptias convolaverit, succedit in filio tantum in usufructu, non proprietate, nisi sola superesset, ut nulli Germani defuncto simul succederent. Hæc pœna in l. 3. C. de secundis nuptiis statuta non censetur revocata per Jus Canonicum, cum in bonum prolium cedat; nisi mater nuptias contraheret cum consensu liberorum, aut eam filius defunctus in testamento instituisset. Hæc pertinent etiam ad patrem. Brunemann. in cit. l. 3.

(k) *Hic locus dubium movet, utrum ascendentes remotiores, si cum Germanis concurrant, non in capita, sed lineas succedant; quia de solo patre & matre, si cum Germanis concurrant, hereditas pro numero personarum dividenda dicitur; cum aliis ascendentibus successio in lineas paulo ante fuerit assignata. Sed aliter vulgo statuunt.*

§. 349. III. *Si adsint ascendentes, Germani, Germanusve, & alterius Germani liberi,* ascendentes succedunt in capita, Germani in capita, liberi in stirpes. Relate ad ejusmodi liberos ex Germano superstites fratres aut sorores, quæ in capita succedunt, sunt patrui, amitæ, avunculi, materteræ. Ultra hos liberos Germanorum jus repræsentationis non extenditur.

§. 350. IV. *Si cum ascendentibus nullus Germanus concurrat, sed soli Germanorum liberi, hi per ascendentes videntur excludi a successione.* Nam Novella 127. c. 1. expresse tantum agit de casu, quo Germani defuncti liberi concurrunt cum Germano. Quia igitur est correctoria Nov. 118. c. 3. v. *Si autem cum fratribus.* a casu, de quo correctoria agit, extendi non debet ad casum, quo omnibus Germanis præmortuis, soli istorum liberi cum ascendentibus concurrunt. conf. Ant. Perez in Cod. ad Sctum Tertyllianum. n. 8. Praxis fere admittit liberos solos Germanorum, si cum ascendentibus concurrant. Sande l. 4. tit. 8. def. 4. Codex item Bavaric. P. 3. c. 12. §. 3.

§. 351. V. Si nemo ascendentium adsit, Germani defuncto succedunt in capita. VI. Si cum Germanis concurrant liberi alterius Germani, hi in stirpes. VII. Soli Germanorum liberi in Germania

mania succedunt in capita. Ex decisione Caroli V. in Comit. Spir. an. 1529. §. 31. (*l*).

(*l*) *Acute animadvertit Zech de Success. ab int.* §. 537. *Si præter hos nepotes defuncti adhuc supersint ejusdem defuncti frater vel soror uterini, aut consanguinei, convenientius dicitur, quod illi nepotes succedant in stirpes, & sic jure repræsentationis intrent in locum & gradum suorum parentum præmortuorum, ut censeantur esse in gradu secundo respectu defuncti; ne contra communem regulam gradus tertius, in quo revera jure suo sunt isti nepotes, excludat gradum secundum, in quo sunt fratres uterini & consanguinei.*

§. 352. Ordo tertius succedendi locum habet, si personæ omnes primi & secundi ordinis deficiunt. Ipsi fratres & sorores unilaterales succedunt in capita: Prædefunctorum filii, filiæque in stirpes, nisi soli sint; quo casu in capita succedunt; nec fit discrimen bonorum, utrum a patre, an matre profecta sint. Nov. 113. c. 3. Usus fori & locorum statuta sæpe aliter definiunt.

§. 353. His etiam deficientibus, in quarto ordine proximi sive agnati, sive cognati admittuntur nullo sexus discrimine, sic tamen, ut propior excludat remotiorem, & qui æquali gradu sunt, in capita succedant, nec duplicitatis vinculi habeatur ratio ultra fratrum liberos. Nov. 118. c. 4.

§. 354. Exhausto ordine quadruplici leges Romanæ virum & uxorem vocant ad conjugis intestati hereditatem. l. un. D. & C. unde vir & uxor. De conjugum successione primo spectanda sunt pacta dotalia: dein statuta locorum, quæ perquam varia sunt. confer etiam dicta §. 341. in nota.

§. 355. Fiſco acquiruntur *bona vacantia, & quæ ut ab indignis, legibus auferuntur.* Hæc quidem II. Feud. tit. 56. inter Regalia numerantur. Bona *peregrini & advenæ,* absque teſtamento decedentis, cujus heredes ignorantur, per Epiſcopum in pias cauſas diſtribui deberent. Auth. *omnes peregrini.* ad l. 10. C. communia de ſucceſſionib. De Jure Romano Fiſcum etiam excludit collegium, cujus membrum erat defunctus; fitque paſſim, ut res relictæ ab eo, qui fixas eleemoſynas ex pia fundatione quadam perceperat, poſt ejus mortem ad hanc ipſam fundationem trahantur.

§. 356. De Clerico inteſtato olim facta eſt diſtinctio inter bona titulo profano acquiſita, & ab Eccleſia ad ipſum profecta. Hæc debebantur Eccleſiæ. c. 1. & fin. de pecul. Cler. c. 7. & 12. de Teſtam. illa ſecundum l. 20. C. de Epiſc. & Cler. non aliter ad Eccleſiam deferebantur, quam ſi clerico *nec parentes utriusque ſexus, vel liberi, vel qui agnationis, cognationisve jure junguntur, vel uxor extiterit.* At ex c. 1. h. t. & can. *quicunque.* 2. XII. q. 3. ſi Clericus de illis bonis ante mortem nihil ordinavit, & (quod intelligendum puto) heredes neceſſarios non reliquit, omnia penes Eccleſiam remanebant. Hac ætate, atque iis in locis, in quibus clericis facultas teſtandi etiam de reditibus per Eccleſiam acquiſitis conceditur, contingit paſſim, ut clericis inteſtatis proximi conſanguinei ſine bonorum diſcrimine ſuccedant. Etſi autem Eccleſia lites horreat, heredes tamen bona ex beneficio acquiſita non aliter poſſunt impendere, quam ad fines, in quos impendere debuerat clericus.

§. 357. Demum de Religioſis deciſum eſt I. In bonis Novitii inteſtati, legitima ſucceſſio ſecundum

dum ordines explicatos obtinet. II. Professo, qui ante professionem nihil disposuit, succedit monasterium, si capax est successionis (*m*). Succedit autem monasterium non jure hereditario, sed acquisitionis modo naturali post editas saltem leges, vi quarum *ingredientem simul sequuntur omnes res, licet non expresse, qui introduxerit eas, dixerit.* Nov. 5. c. 5. Et: *Ingressi monasterio ipso ingressu se suaque dedicant.* Auth. *ingressi.* ad l. 13. C. de SS. Ecclesiis. Nec video equidem, quomodo ejusmodi jura & privilegia Ecclesiis & monasteriis legitime ab Imperatoribus concessa, & acceptata, longoque usu confirmata pro arbitrio auferri possint.

(*m*) *De Exceptione, quæ circa monasteria etiam capacia fieri debet ratione certorum jurium, majoratuum, feudorum, emphyteusium &c. conf. Schmalzgruber h. t. n.* 70. *seqq.*

TITULUS XXVIII.

DE SEPULTURIS.

ARGUMENTUM.

I. Sepultura refertur ad ritus funebres. §. 358. *II. Ad locum.* §. 360. *III. Et ad jus; quis gaudeat jure sepulturæ.* §. 361. *IV. Jus eam eligendi.* §. 365. *V. Jus Ecclesiæ parochialis.* §. 367.

§. 358. Posteaquam de rebus & juribus temporalibus Ecclesiarum & Clericorum actum est generatim, descenditur speciatim ad Parochos, ac Religiosos. Et quia testamentum morte confirmatum sepultura sequitur, de hac tractatur primum, de ipsis dein parochiis & parochianis, demum de Decimis & oblationibus, quæ Parochorum maxime propriæ sunt. Sepultura refertur ad *depositio-*

nem cadaveris, & inhumationem, variosque *ritus* tum ſacros, tum politicos, quibus ea peragitur, & qui nomine *Exequiarum* veniunt. Relate ad hos ritus ſepultura vocatur *honeſta*, *minus honeſta*, *ſolemnis*, *non ſolemnis*; a ritibus ſacris, & a loco benedicto aut ſacro *Eccleſiaſtica*. Refertur dein ad *locum*, in quo fit inhumatio, denique *ad jura*; cum quæritur, quis gaudeat jure ſepulturæ Eccleſiaſticæ; quis jure eligendi ſepulturam; quis jure ſepeliendi; quo maxime refertur *juſtitia* Eccleſiæ parochialis, ſeu jus Parochorum, & privilegia quorundam Religioſorum. De Sepultura diſſeri poteſt ex *principiis humanitatis*, quæ ab affectata duritie, ſuperbiaque Stoicæ Philoſophiæ omnino ſegreganda eſt: dein *ex jure ſeu uſu Gentium* etiam ethnicarum: ex *moribus populi fidelis Iſraelitici*: denique ex *doctrina & praxi Chriſtianæ religionis*. Sancti quidem Patriarchæ, uti a profanis impiorum ritibus animo maxime alieno fuerunt in vita; ita ſolicitam dederunt operam, ut exanime etiam corpus ab infidelibus ſejungeretur poſt mortem (*a*). Catholica Eccleſia majore etiam ſanctitatis, atque unitatis ſpiritu animata inde a primis temporibus ſingularem ſepulturæ eccleſiaſticæ curam geſſit, & inſtar generalis regulæ tenuit id, quod S. Leo edixit: *Quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non poſſumus.* can. *de communione.* 1. XXIV. q. 2. c. 12. h. t. Uti enim graviſſima eſt pœna, & dedecoris atque infamiæ plena, privari juſta ſepultura (*b*): ita per eam rite impenſam ultimum præſtamus officium defunctis; profitemur immortalitatem animorum, & reſurrectionis fidem, pioſque manes ſacrificiis & orationibus juvare ſatagimus.

(*a*) Do-

(*a*) *Docet id Liber Genefis de Sacra c. XXIII. de Abrahamo c. XXV*, 9. *De Iſaaco c. XXXV*, 29. *De Jacobo c. XLIX*, 29. *De Joſepho c. L*, 24. *Exod. XIII*, 19. *Quæ Exempla ad religionem chriſtianam eleganter applicat Concilium Atrebatenſe an.* 1025. *tit.* 7. *apud Hartzh. T.* 3. *pag.* 85.

(*b*) *Deuteron. XXVIII*, 26. *l.* 1. *D. de Cadaverib. punitor.*

§. 359. Ritus ſepulturæ varii ſunt, ceu lotio cadaveris, unctio, decens compoſitio & veſtitus, uſus luminarium, piæ preces & vigiliæ, exornatio funeris, comitatus & cantus lugubris funus ducentium, oblatio ſacrificii, oratio funebris, ceremoniæ, quibus tumulo infertur cadaver. Siquos iſtiusmodi ritus adhibuerunt Ethnici, nequit continuo inferri, eos ſuperſtitioſos eſſe, aut ex ethnica ſuperſtitione primam duxiſſe originem; cum prior ſuperſtitione fuerit vera religio, & ab hac multi ritus manarint ad Ethnicos, fabulis dein, & ſuperſtitionibus incruſtati. Siquis uſus contra rationem aut ſanctitatem religionis prave irrepſit, merito reprehenditur, tolliturque. Sic I. prohibetur immoderatio luctus, planctusque. I. Theſſal. IV, 12. can. *ubicunque.* 26. XIII. q. 2. Concilium Tolofanum an. 1590. P. 2. c. 10. *de cura pro mortuis agenda*, ait: *Lamenta illa, ejulationes, & ut ita dicam, adumbratæ illæ Præficarum antiquitatum næniæ ab Eccleſia juſſu Epiſcopi arceantur.* II. Inciſiones carnis ſuper mortuo, vetantur Levit. XIX, 28. III. Exenteratio & decoctio in aquis bullientibus pro commodiore transportatione oſſium, prohibetur Extrav. 1. h. t. int. comm. IV. L. 113. §. 5. D. de legat. 1. deciditur, *ineptas voluntates defunctorum circa ſepulturam (veluti veſtimenta, aut ſiqua alia ſupervacua, ut in funus impendantur, non valere.*

valere. Adde l. 40. §. 2. D. de auro & argent. leg. & c. 3. h. t. V. Acute obſervat P. Zech de Sepulturis §. 505. „Cupit Eccleſia honorificam ſepulturam pro conditione perſonarum, non tamen vanam, nec ſuperbam, præſertim in illis tumulandis, qui ultra vires hereditatis debita relinquunt.“

§. 360. Illatione cadaveris facta etiam a privatis, Jure Romano locus fiebat *Religioſus.* §. 9. Inſt. de rer. diviſione. toto tit. D. & C. *de Religioſis, & ſumtibus funerum.* Hodierno jure locus *Religioſus* non fit ſine auctoritate eccleſiaſtica, per quam is, ſine conſecratione quidem, divino tamen cultui, & piis uſibus deſtinatur. c. 4. de religioſ. domibus. Ejusmodi eſt monaſterium, hoſpitale auctoritate Epiſcopi erectum, *cœmeterium*, id eſt, vi græcæ vocis *Dormitorium* (*c*), quod apud Catholicos piis ritibus initiari, & ſacra benedictione ab uſibus profanis eximi, atque ad tumulanda Fidelium cadavera deſtinari ſolet. De pollutione & reconciliatione Eccleſiæ vel cœmeterii agitur ad tit. *De conſecratione Eccleſiæ vel altaris.* Illud notandum, non quamvis *profanationem* Eccleſiæ vel cœmeterii dicendam eſſe pollutionem; cujus effectus is eſt, ut, antequam reconcilietur, cadaver in eo ſepeliri non debeat. Sine expreſſo canone Eccleſia vel cœmeterium pro pollutis habenda non ſunt. Ex cauſa ſepulturæ Eccleſia vel cœmeterium polluitur per ſepulturam cadaveris pagani, aut notorie excommunicati (*d*). De Immunitate vero Eccleſiarum & cœmeteriorum agitur tit. penultimo hujus libri. In Digeſtis & Codice ſpeciales extant tituli *de Sepulcro violato.* Cœmeteria Judæorum *contra malorum hominum pravitatem & avaritiam* ſingularis canonis ſanctione a violatione defenduntur ſub

pœna

pœna infamiæ, privatione officii, vel excommunicatione. c. 9. de Judæis.

(*c*) *S. Hieronymus adversus Vigilantium ita inquit:* Sancti non appellantur mortui, sed dormientes: unde & Lazarus, qui resurrecturus erat, dormisse perhibetur, & Apostolus vetat Thessalonicenses de dormientibus contristari.

(*d*) *Id post constitutionem Martini V. in Concilio Constant. de notorio percussore Clerici, & de excommunicato* Denuntiato *omnino tenendum est, nisi ante mortem vel absoluti fuerint, c. fin. h. t. vel saltem signa pœnitentiæ dederint, & absolutionem post mortem ritu ecclesiastico obtinuerint. c. 28. de sent. excommun. De Excommunicatis toleratis, etsi privari debeant sepultura ecclesiastica, tamen id intelligi non debet; quia alii fideles innocentes, quibus favet constitutio Martini V., ob molestias propinquorum defuncti rationabiles causas habere possunt, ut cum defuncto communicent quoquo modo, sicut communicare cum vivo poterant. Cessat ergo ratio allegata a P. Reiffenstuel* §. 3. *n.* 85. *h. t. Illud certum est, excommunicato occulte, sepulturam negari non posse, cum talis denegatio sit publica, quæ publicam requirit causam.*

§. 361. *De Jure ecclesiasticæ sepulturæ* regula est: Omnes & soli fideles baptizati, in loco sacro sepeliri possunt, ac debent, nisi a Jure prohibeantur. Excluduntur ergo vi regulæ omnes non baptizati, ceu Judæi, Turcæ, Ethnici. Eodem pertinent infantes sine baptismo decedentes, & catechumeni, etsi Ecclesia pro iis oret, si credentes decesserint; uti colligitur ex S. Ambrosio de obitu Valentiniani (*e*).

(*e*) *Si mulier prægnans obit, non humatur, antequam partus ei excidatur. l. 2. D. de mortuo inferendo. Si dein partus reperitur mortuus, sepelitur cum matre, etsi is baptismum non acceperit.* Partus enim, antequam edatur, mulieris portio est, vel viscerum. *l.* 1. §. 1. *D. de inspic. ventre.*

§. 362. A Jure prohibentur ſepeliri fideles quidam, id eſt, qui Sacramentum fidei aliquando perceperunt, ex gemino principio. 1. Quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non poſſumus (§. 358. in fin.). 2. Ut oſtendatur odium publici ſceleris, & incutiatur horror peccati reliquis fidelibus. Ad primam claſſem pertinent I. Hæretici, eorumque receptores, defenſores, fautores. c. 8. & 13. §. 5. de Hæreticis. c. 2. eod. in 6. II. Notorie excommunicati (§. 360. nota 2.). III. De nominatim interdictis eodem modo diſſerendum, uti de excommunicatis. Clem. 1. h.t. IV. Huc pertinent, qui ſe ipſos quodammodo excommunicant, id eſt, qui per annum integrum Confeſſionem ſacramentalem, & tempore Paſchali S. Synaxin ſine juſta cauſa omittunt (*f*).

(*f*) *C. 12. de pœnit. & remiſſ. Hæc tamen pœna omiſſæ Communionis non eſt latæ ſententiæ, & a parocho, quia jurisdictionem in foro externo non habet, propria auctoritate infligi nequit. Van-Eſpen p. 2. tit. 4. c. 3. n. 17.*

§. 363. Ad incutiendum peccati horrorem ſepeliri prohibentur, I. qui in notorio ac certo peccato mortali absque pœnitentia decedunt. arg. can. *Pro obeuntibus.* 21. XIII. q. 2. II. Ex cauſa *homicidii,* mortui in torneamentis. c. 1. de Torneamentis. mortui in duello, etſi pœnitentes obeant (*g*), qui ſibi ipſi voluntarie mortem inferunt. can. *Placuit.* 12. XXIII. q. 5. (*h*) III. Ex cauſa *injuſtitiæ* Uſurarii manifeſti, donec ſatisfecerint, quantum facultates ipſorum admittunt. c. 3. X. & c. 2. de uſuris in 6. Religioſi proprietarii. c. 2. & 4. de ſtatu monach. Qui decimas ad Eccleſiam pertinentes non reſtituunt. c. 19. de decimis. Siquod in caſibus enumeratis dubium oritur, Ordinarius cauſa ſummarie cognita decidit.

(g) Con-

(g) *Concil. Trident. Seß. XXV. c.* 19. *de ref. Conſtit. Bened. XIV. quæ incipit:* Deteſtabilem. *Vid. Appar. V. C. Zaccaria ad Theol. & Jus Canonicum. Edit. Auguſtæ Vind.* 1783. *pag.* 318.

(h) *Vid. Covarruv. variar. Reſol. l.* 2. *c.* 1. *n.* 11. *Navarr. Conſil. l.* 3. *Tit. de Sepult. conſ.* 6. *Cadavera eorum, qui ſupremo ſupplicio afficiuntur, chriſtiano ritu ſepeliuntur, ſi pœnitentes obeant, & Magiſtratus concedat.*

§. 364. Qui indignos ſepeliunt in loco ſacro, graviter peccant, & quidem, ſi excommunicatos publice, & nominatim interdictos, vel uſurarios manifeſtos, hæreticos, vel aliorum etiam corpora in cœmeteriis interdicti tempore, ſcienter ſepelire præſumunt, excommunicationis ſententiæ ſubjacent. c. 2. de Hæret. in 6. Clem. 1. h. t. Siquis excommunicatus (quod de vitando ſolet intelligi), aut paganus in loco ſacro ſepultus fuerit, cadaver illius, ſi ab aliorum corporibus diſcerni poſſit, exhumari, indeque projici debet. c. 12. h. t. & cit. c. 2. de Hæret. in 6. De pollutione Cœmeterii vid. §. 360. & ib. not.

§. 365. *De jure eligendi ſepulturam*, notandum: I. Cuivis, qui jure ſepulturæ gaudet, regulariter competit jus eligendi locum: ſi nullum elegerit, infertur in ſepulcro Majorum, ſiquod tale extat, & cadaver eo transportari poſſit: demum his deficientibus proprius locus eſt cœmeterium Eccleſiæ parochialis. Hæc generalia ſunt, mox explicanda ſingilatim. II. Ex privilegiis Summorum Pontificum Eccleſiæ fratrum Prædicatorum, & Minorum S. Franciſci habent jus ſepeliendi, eos nempe, qui apud ipſos ſepulturam elegerint. Ea privilegia hodie Juri communi inſerta (i), & deinceps plerisque aliis Regularibus vel per ſpecialem

 conceſ-

conceſſionem, vel per communicationem impertita ſunt, non tamen Monialibus, niſi nova accedat licentia (*k*). III. Cum autem hæc privilegia in præjudicium Eccleſiæ parochialis, ejusque jurium vergant, hinc *primo* a Pontificibus graviſſime prohibitum fuit, ne Religioſi aliquos ad vovendum, jurandum aut promittendum inducant, ut ſepulturam in ipſorum Eccleſiis eligant, vel jam electam ulterius non immutent. c. 1. h. t. in 6. Clem. 3. §. ſane. de pœnis. *Secundo.* Illis privilegiis ineſt clauſula: *Salva juſtitia Eccleſiarum, a quibus mortuorum corpora aſſumuntur:* id eſt, Eccleſiarum *Parochialium*, quibus corpora Parochianorum jure communi quodammodo addicta jam ſunt. *Tertio.* Ex hac clauſula inſerta privilegiis, quæ per ſe videntur odioſa, videtur ſequi, corpus defuncti primo ad Eccleſiam parochialem deportandum eſſe, ut ibi celebrentur exequiæ præſente corpore, antequam deferatur ad locum electæ ſepulturæ. Sed conſuetudo hac quidem in re valet plurimum.

(*i*) *Clem.* 2. §. *hujusmodi.* *Extrav.* 2. *inter com. h. t.*

(*k*) *Zech de Sepulturis* §. 510.

§. 366. Electio ſepulturæ regulariter cuivis competit. c. 6. X. & c. 2. in 6. ſine præjudicio tamen canonum, aut eorum, qui propriam habent Majorum ſepulturam. Siquis talem habeat ipſemet, non prohibetur aliam eligere; nec propterea dimiſſæ Eccleſiæ, niſi ſit parochialis, tenetur ſolvere portionem canonicam. c. 2. in 6. Eligi poteſt ſepultura in loco etiam *minus religioſo*, id eſt, eo, in quo non eſt Religioſorum fratrum conventus, nec frequenter Miſſarum ſolemnia celebrantur.

tur. cit. c. 2. §. 1. in 6. (*l*) Uxor non obſtante mariti poteſtate eligere ſepulturam poteſt. c. 7. h. t. ibi: *Cum electio iſta ad eum potius ſtatum pertineat, in quo mulier ſolvitur a lege viri.* Si ſepulturam non eligat, & plures habuit ſucceſſive viros, *eſt cum viro ultimo, cujus domicilium retinet & honorem, tumulanda.* c. 3. §. 1. in 6. Extra caſum electionis *unaquæque mulier ſequatur virum ſuum ſive in vita, ſive in morte.* can. *Unaquæque.* 3. & can. præc. 2. XIII. q. 2. Nec filiofamilias obſtat patria poteſtas, quo minus ſepulturam ſibi eligat, modo pubes ſit. c. 4. in 6. ubi additur: *Pro anima tamen ſua præter ipſius* (patris) *aſſenſum, niſi peculium caſtrenſe aut quaſi caſtrenſe habeat, aliquid judicare non poteſt* (*m*). Impuberi filio pater eligere ſepulturam poteſt, ſi conſuetudo loci id habet. At *ubi conſuetudo hujusmodi non habetur,* impuberes *ſunt cum ſuis Majoribus, vel in parochiali Eccleſia tumulandi.* cit. c. 4. in 6. *Religioſi, niſi a propriis monaſteriis adeo forſitan ſint remoti, ut ad ea, cum moriuntur, commode portari non poſſint, nequeunt (cum velle vel nolle non habeant) ſibi eligere ſepulturam, ſed ſunt apud ſua monaſteria tumulandi.* c. fin. in 6. Excipi ſolent Abbates, qui circa regimen conventus, & ſui ipſorum poteſtate atque arbitrio regendi pollent. Non placet exceptio; quia ea poteſtas alligata eſt ad canones & regulas ordinis; nec per Prælaturam eximuntur a generali diſpoſitione hujus canonis. Ceterum electio ſepulturæ, etſi per ultimam voluntatem fiat, non poſcit ullas ſolemnitates; cum ſit ſpecies mandati poſt mortem exequendi. §. 326. n. II.

(*l*) *Ita l. c. decidit Bonifacius VIII. addens:* Licet Jura ſuper hoc videantur eſſe diverſa. *Nam Innocentius III. in Decretalibus c. 3. h. t. ait, pro ſepultura eligi*

eligi non posse loca nova, & minus religiosa, *intelligens fortassis loca* profana, *uti contextus videtur indicare.*

(*m*) *Id est, ultima voluntate relinquere, quæ nomine* judicii *denotatur.*

§. 367. Si quis sepulturam non eligit, apponendus est ad Majores suos, id quod institutis SS. Patrum V. T. maxime consentaneum est. c. 1. & 3. X. & c. 3. in 6. Secus tumulatur in Ecclesia parochiali, in qua *officia consuevit audire & ecclesiastica recipere sacramenta* (c. 2. in 6.), saltem tempore Paschali, & ante obitum. Hi enim censentur Parochiani hoc loco, etsi intra districtum Parochiæ duntaxat quasi domicilium nacti sint. Siquis habens domicilium in civitate vel castro ruri obit, non ibi, sed in sepulcro Majorum, vel parochia sepelitur, *dummodo absque periculo ad ipsam valeat deportari.* c. 3. in 6. Siquis alienum parochianum sepelivit, & sic falcem misit in messem alienam, uti dicitur c. 5. h. t., restituere debet cadaver, & quidquid occasione sepulturæ recepit. c. 5. & 6. h. t.

§. 368. *Justitia* Ecclesiæ parochialis, uti appellatur c. 9. h. t. consistit in jure percipiendi certam partem ex oblationibus & aliis, quæ ratione sepulturæ extra parochiam electæ obveniunt alteri Ecclesiæ. Ea pars appellatur *quarta funeralis* & *portio canonica.* c. 2. in 6.; & c. 1. dicitur pars *tertia.* c. 2. pars *media.* c. 8. pars *quarta.* Demum Clemens III. c. 9. decidit, attendendum esse ad consuetudines locorum (*n*).

(*n*) *Tueantur sane Parochi jura sua canonibus aut legitima consuetudine nixa. Sed quis legitimam dicat consuetudinem, qua Parochi jura mortuarii exigunt, si alienum cadaver per districtum parochialem transvehitur*

forte

forte in patriam suam, aut ad sepulcrum Majorum? Reditus stolæ, siquos consuetudo invexit, non dantur, nisi propter ministerium sacrum; & c. fin. de paroch. prohibetur parochis, ne ab eis spiritualia exigant, quibus spiritualia non ministrant. *Conf. Zech de sepult.* §. 512. & *L. B. de Kreittmayr Adnot. in Cod. Bav. p. 2. c. 1. §. IV. n. 15.*

TITULUS XXIX.

DE PAROCHIIS, ET ALIENIS PAROCHIANIS.

TITULUS XXX.

DE DECIMIS, PRIMITIIS, ET OBLATIONIBUS.

ARGUMENTUM.

I. Notio Parochiæ. §. 369. *II. Decimarum varia divisio, & natura.* §. 371. *III. Quis teneatur solvere.* §. 383. *IV. Immunitas a solutione.* §. 388. *V. De jure accipiendi Decimas.* §. 392. *VI. Decimæ Novalium.* §. 398. *VII. Judex in causis decimarum.* §. 401.

§. 369. Parochia in antiquis monumentis ecclesiasticis omnem districtum denotat, uni Episcopo subjectum, quem hodie diœcesin sumimus. Hoc sensu *Parochia*, *Paræcia* indeque dictus *Parochianus* videtur sumi c. 3. 4. & 5. de Parochiis. Contra nomen *Diœcesis* sæpe usurpatum reperimus pro Ecclesiis ruralibus extra civitatem & Sedem Episcopi constitutis (*a*). Ex græca origine *Paræcia* denotat plurium domorum viciniam, & districtum parochialem hodierno significatu exprimit, sive potius cœtum fidelium, cui præest Presbyter ad curam animarum, intra certos limites ex officio exercendam, auctoritate ecclesiastica deputatus.

(*a*) *In*

(a) *In Collatione Carthaginensi anni* 411. *Cognit.* 1. *c.* 176. *de districtu cujusdam Episcopi dicitur:* Unitas illic perfecta est, non solum in ipsa civitate, verum etiam in omnibus dioecesibus, *h. e. omnibus Ecclesiis per villas & vicos constitutis. Concil. Edit. Mansi T. IV. pag.* 134.

§. 370. Qui hodie *Parochus* nuncupatur, in Jure nostro nunc simpliciter vocatur *Presbyter* (b), nunc *Rector Ecclesiæ* c. 3. de Clerico ægrot. *Sacerdos, qui in paræciali Ecclesia prælationis officio fungitur.* c. 4. ib. *Plebanus,* c. 3. de offic. judic. ord. & c. 5. de Statu monach. *Parochialis Ecclesiæ curatus.* Clem. 2. v. *Verum ne parochiales.* de Sepult. Hinc qui latinitatem amant, Parochos vocant, *Curiones* sacros, a *cura* vel *curia,* quæ vox ipsa derivatur a *cura,* ex antiqua Romanorum nomenclatione, quorum urbs in plures curias fuit distincta, quæ nostro tempore vocarentur *paræciæ.*

(b) *C.* 2. *h. t. ubi Presbyteri diebus dominicis & festis, antequam Missam celebrent, plebem interrogare jubentur, an alterius paræcianus in Ecclesia sit,* qui proprio contemto Presbytero ibi velit Missam audire: quem si invenerint, statim ab Ecclesia abjiciant. *Qui ex hoc loco, & similibus aliis inferunt, parochianos obligationi non facere satis, qui in Ecclesiis Religiosorum præscripto Sacrificio ac divino cultui intersunt; idem de aliena quavis parochia affirmare debent. Sed ab aliis parochis tam alieno animo fere non sunt, ac a Religiosis, quorum tamen opera utuntur perpetuo. Ceterum jura spiritualia Parochorum per omnes Decretalium libros dispersguntur; quare necesse non est, ut uno hoc colligantur loco; cum præsente titulo temporalia ipsorum jura attingantur maxime, & c.* 4. *statuatur, ne a parochianis, qui domicilium mutarunt, & nihil spirituale ab ipsis jam percipiunt, quidquam temporale exigant.*

§. 371. In temporalibus Parochorum juribus præcipuas censent *Decimas;* qua voce denotatur decima pars fructuum & lucrorum juste quæsitorum Ecclesiæ ministris solvenda. Sunt autem Decimæ I. *Reales*, aut *Personales*. Reales præstantur ex fructibus, quos natura profert tum spontanea fere bonitate, tum adjuta hominum industria; ceu Decimæ frumenti, vini, olerum, pomorum, fætuum, rerumque ex animalibus provenientium, nempe lactis, lanæ, ovorum, mellis, butyri, casei. Nam *in pecudum fructu etiam fœtus est, sicut & lac, & pilus, & lana.* l. 28. D. de Usuris. Istiusmodi etiam vocantur Decimæ *Prædiales*, utpote ex prædio, & solo profectæ; eodemque referuntur fructus civiles, percepti ex locatione, jure emphyteutico, censibus, laudemiis &c. *Personales* sunt, quæ penduntur ex lucris industria, arte, ingenio partis. Quo referuntur lucra ex artefactis, negotiatione, salariis ratione officii, dignitatis, mercibus locatæ operæ, stipendiis militiæ, spoliis hostium, pecunia redacta ex venatione, aucupio, piscatu (*c*).

(*c*) *Interest inter hanc utramque speciem: nam reales debentur expensis non deductis, & illi fere Ecclesiæ, intra cujus fines proveniunt fructus. Personales non debentur nisi deductis expensis; secus enim non intelligitur lucrum: ac debentur illi Ecclesiæ, intra cujus fines habitat is, qui lucrum percipit. Accedit, quod Decimæ personales maximam partem desierint contraria consuetudine. Ceterum hæ binæ Decimarum species distinguuntur c. 20. h. t. Neque necesse est,* Mixtas *addere, id est, tum natura, tum industria hominum provenientes. Quid est enim, quod nullam fere poscat industriam, forte poma & fœnum; & tamen multi alii fructus referuntur ad Decimas reales; ad quas etiam mixtas referunt ipsi auctores, qui eas a prædialibus nomine distinguunt.*

§. 372.

§. 372. II. Reales Decimæ aliæ vocantur *Majores*, ex frumento, vino, oleo. Aliæ *Minores* ſeu minutæ olerum, pomorum, leguminum. c. 30. Diſtinctio neceſſaria eſt; quia fit non raro, ut intra eundem diſtrictum uni majores, alteri minores debeantur; ac tum conſuetudo locorum fere definit, utram ad ſpeciem certi fructus referri debeant.

§. 373. III. Sunt Decimæ *antiquæ* jam ante præſtari ſolitæ. Sunt *Novales* ex fundis recens ad culturam redactis; de quibus ſpeciatim agetur. IV. Sunt Decimæ *eccleſiaſticæ*, quæ ex titulo ſpirituali percipiuntur: ſunt *Laicales*, & quidem *ſtricte*, quæ origine ſua profanæ ſunt; quales olim Domini impoſuerunt ſuis prædiis loco tributi, penſionis vel canonis annui. Aliæ *minus ſtricte laicales*, quæ origine ſua & inſtitutione titulum ſpiritualem habuerunt: ab eo dein auctoritate eccleſiaſtica legitime ſeparatæ Laicis conceſſæ ſunt. Quæ Laicis locantur, aut in feudum vel emphyteuſin conceduntur, titulo ſpirituali, & jure directo manente penes Eccleſiam; ad *eccleſiaſticas* ſine dubio referri debent.

§. 374. Decimæ *materialiter* acceptæ, ſunt ipſi fructus & lucra: *formaliter* eſt jus eas percipiendi. In Decimis eccleſiaſticis iſtud jus eſt ſpirituale, ſeu ſpirituali *annexum conſequenter*; quia ex titulo ſpirituali, nempe ex officio ſacro, cui annexum eſt, provenit. Nam I. docet ipſa religio naturalis, multoque diſtinctius revelata, atque adeo uſus ſeu jus gentium etiam ethnicarum, ſupremo Deo, bonorum omnium Largitori, quidquam ex iis, quæ ipſius dono percipimus, ad ejus cultum referendum eſſe, tum ut univerſale ejus dominium profitea-

fiteamur, tum ut eidem animo grato ac submisso in acceptis referamus ea, quæ ipsius beneficentia, providentiaque multo magis, quam nostro labore percipimus. II. Eadem docente religione naturali & revelata, & gentium consuetudine, ea, quæ Deo sic offeruntur ad ipsius cultum, impenduntur in sacrificia, aliosque obeundæ religionis necessarios sumtus, & maxime ad sustentandos ministros religionis. Hinc Paulus I. Cor. IX. explicans præceptum naturale & divinum ait: *De altari* (in quo fere oblationes fiunt) *participant, qui altari deserviunt; & de sacrario edunt, qui in sacrario operantur.* Titulus ergo participandi de altari, edendi de sacrario est spiritualis, fundatus in officio, & ministerio sacro (*d*).

(*d*) *Hæc doctrina eleganter exponitur c.* 22. 26. 33. *h. t. & c.* 16. *de præbend.*

§. 375. Ex his inferes corollaria momenti maximi. I. Quia jure naturali & divino generatim præceptum est, ut conferantur sumtus ad obeundam religionem, atque alendos ejus ministros necessarii, sacrosancta Ecclesia, quæ divino regitur Spiritu, pro accepta divinitus potestate disponendi circa causas religionis & ministrorum ejus, recte instituit Decimas, easque adhibitis etiam sacris pœnis præstari jubet, cogitque. c. 5. 6. 7. 14. 26. h. t. Cumque ex debito præstandæ sint Decimæ, juste damnata fuit propositio 18. Wiclefi: *Decimæ sunt puræ eleemosynæ; & possunt Parochiani propter peccata suorum Prælatorum ad libitum suum eas auferre.* Porro *Debitum*, sive obligatio præstandi Decimas fundatur in virtute religionis, quæ ipsa justitiæ pars est, qua debitum cultum Deo deferimus, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 8. & q. 81. art. 5.

Si cui dein Decimæ auctoritate Ecclesiæ assignatæ sint, is acquirit jus perfectum eas exigendi, & capiendi, cui juri respondet obligatio Decimas præstandi, ac siquid de iis subtractum vel retentum est, compensandi. c. 7. h. t. Qui Decimas ex *justitia commutativa* deberi ajunt, non id volunt, quasi inter Colonum, qui Decimas præstat, & Parochum, qui ex debito exigit, intercederet commutatio aut compensatio pro functionibus parochialibus; sed quod assignatione Decimarum per Ecclesiam facta Parocho, is jus perfectum ad Decimas acquirat; quale jus non tantum ex contractibus onerosis, sed etiam ex lege oriri potest. *Finis* Decimarum est cultus divinus: jus vivendi ex Decimis, easque administrandi proxime oritur ex auctoritate & determinatione Ecclesiæ.

§. 376. II. Si quæritur, anne & cui debeantur Decimæ, eæ causæ ob titulum spiritualem & jurisdictionem Ecclesiæ ad forum ecclesiasticum pertinent. III. Ob eundem titulum spiritualem laici sunt incapaces juris directi Decimarum ecclesiasticarum, idque sine simonia pretio temporali emi vendi non potest; cum enim illud jus titulo spirituali annexum sit, nec sine eo existat; dici debet: *Quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.* can. *Siquis.* 7. I. q. 3. IV. Fieri tamen potest, ut titulus spiritualis a jure Decimarum separetur auctoritate legitima, & sic illud jus alienetur, ac profanum fiat, sic, ut Ecclesia omni deinceps jure privetur; quod non item contingit, si Decimæ in emphyteusin, aut feudum dantur.

§. 377. V. Obligatio solvendi Decimas prædiales ex natura sua est onus immediate inhærens fru-

ctibus, non prædiis, nisi quatenus hæc virtute sua continent fructus. Id manifestum est ex c. 28. ibi: *Fructus autem ipsos alienari non posse credimus, nisi cum onere Decimarum.* & c. 33. ibi: *Hi, ad quos census vel tributa indecimata pervenerint (quoniam res cum onere suo transit), ea — decimare cogantur.*

§. 378. VI. A Decimis titulo spirituali nixis, de quibus agitur hoc titulo, longe differt illud Decimationis genus, quod nonnunquam in gravi reipublicæ aut Ecclesiæ necessitate imponitur reditibus beneficiorum, piarumque causarum auctoritate Summi Pontificis; quodque rationem collectæ, aut subsidii caritativi habet. De hoc genere memorabiles declarationes extant Clem. 2. & Extrav. un. int. com. h. t.

§. 379. Explicata natura Decimarum ecclesiasticarum, ejusque consectariis respondendum est ad objecta quorundam. I. Si obligatio præstandi Decimas ex ipsa deducitur religione, sequitur, eas esse *juris divini* in novo etiam Testamento. De veteri enim id constat. At vero Decimas esse divino jure debitas vix est præter P. Reiffenstuel, qui asserere ex Recentioribus audeat. R. d. M. Obligatio quidquam conferendi ad Dei cultum, ejusque ministros sustentandos, quatenus propria offerentis necessitas patitur, & necessitas religionis exigit, est juris divini tam naturalis, quam positivi, c. Obligatio id præcise faciendi præstatione Decimarum, est juris divini, n. Alii ajunt, ejusmodi obligationem esse juris divini quoad *substantiam*, non autem *modum*; quia obligationes naturales positivæ, & multæ etiam obligationes Juris divini in nova Lege quoad modum, quantitatem, frequentiam

 actuum

actuum &c. fere ſunt indeterminatæ. Quæres, cur Decimæ dicantur *non ab hominibus*, *ſed a Deo inſtitutæ.* c. 14. & c. 5. in part. deciſa. h. t. R. 1. Quia, ut dictum eſt, quoad ſubſtantiam, ſive obligationem conferendi aliquid ad Dei cultum, ſunt juris divini; ut adeo præceptum Eccleſiæ, id exequendi præſtatione Decimarum, ſit mera determinatio Juris divini. 2. Quia id præceptum eccleſiaſticum præſtandi Decimas, ad imitationem divini Juris in V. T. eſt introductum; ac per ſe graviſſima, & naturali ratione nititur, profitendi Dominium univerſale Dei, gratumque animum teſtificandi erga Largitorem bonorum omnium.

§. 380. II. dicunt. Lex Decimarum V. T. politica fuit ſeu Judicialis, quæ promulgata per orbem lege Chriſti penitus ceſſavit; ergo a veteri lege argumentum pro juſtitia Decimarum duci non poteſt. a. p. Tribus Levitica divinis miniſteriis mancipata in V. T. & jure Decimarum a Deo donata nullam partem in diviſione terræ promiſſæ nacta eſt. Unde conveniens erat, ut ſuſtentaretur Decimis reliquarum tribuum, quibus tantundem fere accrevit ex portione terrarum, quantum tribui Leviticæ obtigiſſet. Lex ergo Decimarum V. T. mere politica fuit, ſeu in ſingulari conſtitutione Status Judaici fundata. R. 1. d. a. Lex Decimarum V. T. fuit *politica*, quadam parte, & ſimul *moralis*, nixa ratione perpetua profitendi univerſale Dominium Dei, & ex donis ab eo datis quidquam conferendi ad ſummum ipſius cultum; c. fuit mere politica. n. Non dico, eam legem vigere nunc vi Moſaicæ promulgationis, quæ ad ſolum populum Iſraeliticum pertinebat; ſed tum generali divino Jure, tum ſpeciali eccleſiaſtico. Hinc indulgente

vel

vel approbante Ecclesia in quibusdam provinciis præsertim Orientis Decimarum usus non est; quod colligitur ex c. ult. de Paroch. ubi Papa ait: *Si agri in eorum parœcia constituti fructus percipiunt, & in ultramarinis provinciis ratione prœdiorum Decimœ persolvuntur.* & c. 32. h. t. ibi: *In aliquibus regionibus quœdam permistœ sunt gentes, quœ secundum suos ritus Decimas de more non solvunt, quamvis censeantur nomine Christiano.* R. 2. Si lex veteris Testamenti nihil prorsus ad nos pertinet, ne ex morali quidem ratione; cur Patres, cur Concilia toties ad legem V. T. provocant? uti patet ex iis, quæ Thomassinus recenset p. 3. l. 1. c. 4. & seqq. Imo cur Paulus in epistola I. ad Corinthios C. IX. scripta circa an. 56. diffuso jam Evangelio, & extincta lege, de qua antea ad Galatas scripserat: *Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit;* cur, inquam, Paulus ex veteri lege argumentatus est? Cur addit: *Propter nos hœc scripta sunt;* & distincte omnino: *Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere* (*e*).

(*e*) *S. Thomas* 2. 2. *q.* 87. *art.* 1. *legem veterem Decimarum partim judicialem fuisse, partim moralem docet.*

§. 381. III. dicunt: Nulla est ratio, cur *prœcise decima pars* fructuum & lucrorum Deo offeratur, & Dei ministris præstetur. R. 1. Vox, *Decimœ*, non ita præcise sumenda est semper; quia oblationes ex fructibus & emolumentis pro divino cultu ministris Ecclesiæ solvendæ aliquando Decimæ appellantur, licet ex consuetudine aut speciali lege non determinate præstetur pars *Decima*, sed vigesima, aliquando etiam pars minor; imo vox *decimarum* nonnunquam pro quovis censu clericis præstito intelligenda est (*f*). 2. Cur Abraham Mel-

chiſedecho, qui erat *ſacerdos Dei altiſſimi*, DECIMAS *dedit ex omnibus*, quæ de manibus quinque regum eripuerat? Geneſ. XIV, 20. Cur Patriarcha Jacob profecturus in Meſopotamiam pro felici reditu vovit Deo: *Cunctorum, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi?* Geneſ. XXVIII, 22. Cur Deus per Moyſen præcepit: *Decimas tuas, & primitias tuas non tardabis reddere?* Exod. XXII, 29. Cur apud Ethnicos toties occurrit votum ſolvendi *Decimas* Herculi, & Diis aliis? l. 2. §. 2. D. de Pollicit. Sed Philoſophis noſtri ævi forte ſatisfaciet id, quod ſecundum Platonicos numerus Decimus perfectiſſimus ſit; qui omnes inferiores continet, & per quem ſuperiores numerantur.

(*f*) *S. Cyprianus epiſt.* 66. *Clericos comparans Levitis V. T. eos in* honore ſportulantium fratrum tanquam decimas ex fructibus accipere ait, *id eſt, ex redditibus Eccleſiæ perinde ſuſtentari, ac olim Levitæ alebantur ex Decimis.*

§. 382. IV. Ajunt: Doctrina Canonum de Decimis non eſt generalis, nec adhiberi poteſt ad Decimas ſtricte *laicales*, cujusmodi fuerunt Decimæ *Dominicæ* ſeu Dominicales, quæ a ſubditis tributi loco Principibus præſtabantur, uti patet ex antiquis monumentis Regum Francicorum, imo ex S. Scriptura, I. Reg. VIII, 15. 17. Jus ipſum Romanum varia profanarum Decimarum genera recenſet. Nec, inquiunt, Canonum doctrina applicari poteſt ad caſum, quo ambigitur, utrum Decimæ ex prima origine fuerint laicales, an eccleſiaſticæ; quia præſumi poteſt, eſſe laicales ex primæva inſtitutione, aut a titulo ſpirituali penitus avulſas. R. Non nego, extitiſſe jam olim Decimas ſtricte laicales, earumque genera quædam exhi-

exhiberi in Romano Jure, & antiquis monumentis: ajo etiam, ad has non pertinere doctrinam Canonum. At in dubio, quales ex primæva institutione fuerint Decimæ, cum communi Auctorum sententia statuo, præsumendum esse, eas ex prima origine fuisse ecclesiasticas. 1. Quia præsumtio fit ex iis, quæ frequentius, & quæ ex generali lege & consuetudine contingunt. At constat, multo maximam partem Decimas fuisse ecclesiasticas, easque generali lege & consuetudine solutas fuisse, & debuisse solvi. De qua re abundant acta Conciliorum cujusvis ætatis, Decreta Pontificum, scripta Patrum, aliorumque Auctorum. 2. Quia constat, plurimas Decimas, quæ in manibus fuerunt laicorum, ex origine & prima institutione fuisse ecclesiasticas, & ad laicos pervenisse aliquando ex causa in Ecclesiæ commodum redundante, e. g. propter expeditiones bellicas contra barbaros, propter defensionem Ecclesiarum: aliquando ex injusta Nobilium usurpatione, obtentu defensionis Ecclesiarum, aut etiam prædæ, præsertim turbulentis illis temporibus, quando Romani Pontifices & Imperatores inter se collisi, Episcopos etiam Germaniæ in varias distraxerunt partes, bonaque Ecclesiarum deprædationi militum exposuerunt. Locus non est, pluribus verbis ista exponendi. Ceterum plena Decimarum a titulo spirituali avulsio, cum per Canones generatim prohibita sit, ne fiat, nisi rarissime; præsumi non potest, sed probari debet ab iis, qui suam intentionem in ea fundant.

§. 383. Exposita natura Decimarum, prima est quæstio, quis obligetur eas solvere, quibus ex rebus, & quo modo. Eodem pertinet immunitas a solvendis Decimis juste acquisita. Generalis re-

 gula

gula eſt: *Fidelis homo de omnibus, quæ licitè poteſt acquirere, Decimas erogare tenetur.* c. 23. niſi nempe juſte ſit exemtus. *Ad Prædiales* tenetur, qui titulo profano fundos poſſidet in diſtrictu Eccleſiæ, vel Parochiæ, cui Decimæ debentur. *Ad Perſonales*, qui ab Eccleſia Sacramenta percipit. At his fere obſtat contraria conſuetudo, ſaltem quoad determinatam partem decimam. Equidem non dubito, quin multi gravibus per omnem vitam diſtenti laboribus ac curis longe uberiores haberent proventus, ſi liberaliores ſe, magisque gratos erga Largitorem omnium bonorum exhiberent. Veſtigia Decimarum perſonalium videntur relicta in reditibus ſtolæ, in mortuario. in nummo a confitentibus in Paſchate dari ſolito, aliisque Parochorum exiguis ſportulis, quarum criminatores veteri uſu perſonalium Decimarum facile refelli poſſunt.

§. 384. A generali lege Decimarum prædialium deſcendendum eſt ad particulares deciſiones Canonum. Ac 1. Reges etiam ac Principes ad eas tenentur. Capitular. de Partibus Saxoniæ. c. 16. Concil. Gratelean. in Anglia an. 928. c. 1. Concil. Edit. Manſi T. XVIII. col. 351. Cum ergo Principes hac obligatione ſe ipſos ſolvere nequeant; nec alios poterunt. c. 25. 2. Religioſi, niſi habeant privilegium. Quo extante tenentur tamen ad Decimas ex fundis jam antea Decimarum juri obnoxiis, ex generali ratione, quod bona non debeant tranſire ad alios cum præjudicio Decimatoris ordinarii. c. *nuper* 34. h. t. Fieri tamen poteſt, ut Religioſi quidam etiam quoad hoc onus ſpecialiter ſint privilegiati, ſi nempe juri communi cit. c. 34. expreſſo aperte derogetur. 3. Ob cit. regulam jubentur Judæi, adeoque & alii infideles, *ad Decimas perſolvendas, vel poſſeſſiones penitus renuntiandas.* c. 16.

prohi-

prohibendo scilicet, ne Judæis aliter vendantur prædia, nisi cum onere Decimarum, *ne forte occasione illa Ecclesiæ valeant suo jure fraudari.* cit. c. 16. h. t. & c. 18. de Usuris. Ex simili ratione c. 17. de excessib. Prælat. indicatur, de Judæorum domibus quidpiam exigi; eoquod, nisi Judæi ibi morarentur, ab aliis habitatoribus proventus aliqui Parochis obtingerent (g).

(g) *Singulari constitutione Imperii Catholicis reservantur Decimæ ex territorio alieno Acatholicorum antiquitus debitæ. P. Westph. Osnabrug. Art.* 5. §. 46.

§. 385. Bina moventur dubia ad hunc locum pertinentia. I. Si debitor Decimarum obit non solutis Decimis, aut fundum decimabilem distrahit; utrum successor obligetur solvere Decimas? R. Successor universalis tenetur ad solvendas Decimas a testatore non solutas; quia una cum illo persona est: nequaquam autem successor particularis, qui emtione, permutatione &c. fundum acquirit. Quia obligatio solvendi Decimas immediate & directe inhæret fructibus, contra ac tributa, quæ inhærent rebus. Qui ergo fructus non percepit, Decimas solvere non tenetur (*h*). II. Si fundus Decimabilis locatur; quæritur, utrum locator, an conductor seu colonus obligetur præstare Decimas? De solo colono agit c. 8. & Clem. 1. h. t. de solo locatore c. 11. de utroque c. 14. & 26. Hæ tamen decisiones contrariæ non sunt, sed conciliantur per c. 32. & 33. Dispiciendum nempe est, uter eorum integros aut partiales percipiat fructus, atque idcirco integras, vel partiales solvere Decimas debeat; quemadmodum distincte exponit Friderich de Decimis a. n. 116.

(*h*) *Conf.* §. 377. *&* *Zech. de Decim.* §. 46. *& seq.*

§. 386. De rebus, ex quibus præſtandæ ſunt Decimæ, ſpectari inprimis debet legitima conſuetudo locorum: generatim autem, ſi in uſu ſunt Decimæ *perſonales*, eæ præſtantur ex omnibus lucris, quæ active ex opere, labore, ſtudio & humana induſtria juſte acquiruntur. Non igitur debentur ex iis, quæ donatione, eleemoſyna, hereditate, legato proveniunt. Talia enim non ſunt fructus humanarum actionum. Lucra injuſta & turpia Eccleſia rejicit, ne accipiendo Decimas videatur approbare. Decimæ *Reales* ſolvuntur ex omnibus corporalibus fructibus & proventibus rerum mobilium & immobilium. Si terra ſæpius in anno fructus progignit, de ſingulis ſolvuntur Decimæ. c. 21. h. t. Videntur autem excipiendæ res minutiſſimæ, quæ ex privatis hortis, vivariis domeſticis &c. percipiuntur non ad lucrum, ſed uſum proprium & quotidianum. Neque permittit æquitas, ut de re eadem ſolvatur duplex Decima. Qui ergo ex fœtibus ovium decimum agnum accipit, exigere non poteſt decimam partem lanæ ex ovibus tonſis, uti Decimæ non exiguntur ſimul ex baccis & ex oleo: ex manipulis frumenti in agro, & ex grano in horreo: ex uvis, & poſtea ex vino.

§. 387. De modo præſtandi Decimas, cum ex juſtitia debeantur, eas præſtari oportet, etſi non exigantur; nec tacite pro remiſſis facile habendæ ſunt, ſi tempore ſuo non petantur. Præſtandæ ſunt autem integræ ſine diminutione. c. 4. 5. 8. 21. 23. 32. non deductis expenſis & oneribus. c. 26. 28. 33. ſi nempe prædiales ſint.

§. 388. De immunitate a ſolvendis Decimis deciditur I. Epiſcopus, Parochus, Clericus Beneficiatus

ficiatus de prædiis propriæ menfæ, Ecclefiæ, aut beneficii non tenentur lege Decimarum. c. *Novum genus.* 2. h. t. Additur ib. *Illi profecto Clerici, qui a Clericis fpiritualium minifteriorum labores accipiunt, decimas eis debent.* Hæc verba videntur intelligenda de Clericis beneficium Ecclefiafticum non habentibus. II. Jure communi leprofi in commune viventes ad decimas de fuis hortis & animalibus non tenentur. c. 2. de Ecclef. ædif. III. Eodem jure, uti extat in corpore Juris, Religiofi *fere omnes de Novalibus fuis, quæ propriis manibus, vel fumtibus excolunt, & de nutrimentis animalium fuorum & de hortis fuis decimas non perfolvunt.* c. 10. Clem. 1. recenfentur cafus quatuor, quibus Religiofi Ecclefias, queis decimæ debentur, obtentu hujus privilegii fraudarunt, gravaruntque. IV. Communi ipfo jure fatis indicatur, immunitatem a folvendis decimis aliis præterea modis & titulis fingularibus acquiri poffe. c. 24. ibi: *Cum quilibet decimas folvere teneatur, nifi a præftatione ipfarum fpecialiter fit exemtus.* Ejusmodi tituli funt Privilegium, confuetudo, præfcriptio, pactum de non petendo, transactio, gratuita remiffio de præteritis, aut futuris.

§. 389. Extra corpus Juris communis varii Religiofi varia exhibent privilegia non folvendi decimas. De his notanda veniunt nonnulla de conceffione privilegii, de interpretatione, de ceffatione. I. Conceditur ex jufta caufa a Summo Pontifice, non ab Epifcopo, multo minus a Laico c. 25. Facultas competit Epifcopo ad tempus vitæ fuæ remittendi decimas fuæ menfæ debitas: interponendi decretum in legitima compofitione fuper decimis: fibi retinendi vel alteri Ecclefiæ con-

concedendi decimas ad nullam Ecclesiam spectantes, aut quas nunquam possederat c. 13. II. Interest inter privilegium *affirmativum* colligendi decimas, & *negativum* non solvendi. Illud ad novales generatim non extenditur: istuc vi verborum, & sensus proprii, licet odiosum sit, eximit a decimis antiquis & novalibus (*i*). III. Cessat privilegium, 1. si privilegiatus bona alienet in non privilegiatum; nisi ipsa prædia inde a tempore immemoriali gaudeant immunitate, a quocunque possideantur. 2. Si ex illo, progressu temporis ingens nascatur gravamen legitimis decimatoribus. c. 9. 3. Per non usum aut solutionem decimarum per tot annos, intra quos completur præscriptio contra privilegiatum. c. 6. & c. 15. de Privileg. 4. Contraria partium conventione legitime inita.

(*i*) *C.* 22. *de privileg. Id tamen extendi non debet ad prædia conducta, & emphyteutica. c.* 8. *&* 12. *neque ad colonos conducentes fundum privilegiatorum, nisi sit privilegium reale, quo ipse fundus exemtus est.*

§. 390. *Consuetudo* legitime præscripta, & 40 saltem annis continuata præstationem decimarum imminuere, & tollere omnino potest; etsi & ipsa tolli possit lege ecclesiastica. §. 380. Multo crebrior est consuetudo in definiendo modo Decimarum, specie fructuum, ac decidendo dubio, utrum huic vel alteri Ecclesiæ præstari debeant. c. 18. 20. & 32. §. 1. h. t. Idem dicendum est de legitima præscriptione, qua etiam Laici immunitatem a solvendis decimis obtinere possunt; cum ea nihil spirituale contineat. Requiruntur autem contra parochiam anni 40 cum titulo: tempus immemoriale sine titulo. Contra alium, cui decimæ

non

non debentur, ſufficit tempus ordinarium cum titulo, quadragenarium ſine titulo.

§. 391. De conventione, transactione, vel remiſſione ſuper decimis non ſolvendis patent hæc. 1. Parochus vel Beneficiatus tali conventione ſuis ſucceſſoribus præjudicare non poteſt ſine conſenſu Epiſcopi. Ad remiſſionem gratuitam perpetuam requiruntur ſolemnitates ad alienationem neceſſariæ. Transactio pro pretio temporali ſuper decimis Eccleſiæ non ſolvendis ſimoniaca non eſt; hæc enim immunitas non eſt aliquid ſpirituale; nec qui ab obligatione decimas ſolvendi ex ſuo fundo ſe liberat, cenſetur jus decimarum emere; quia dein fructus percipit tanquam ex conſectario dominii, alteriusve juris. Ceterum conventio ſuper decimis inita privilegio poſteriore nullas decimas ſolvendi non evertitur c. 3. h. t.

§. 392. Ab obligatione ſolvendi Decimas transitur ad jus, easdem accipiendi. Inprimis autem memoria repeti hoc loco oportet ea, quæ tit. XXV. hujus libri de natura ac fine redituum Eccleſiaſticorum, & beneficialium diſputavi. Sunt non pauci, qui, cum de decimis agitur, illud identidem in ore habent: Epiſcopus & Parochus habent intentionem fundatam in jure pro iisdem colligendis; nec raræ ſunt querelæ, de tot decimis penes Religioſos, aliasque pias cauſas exiſtentes. At enim Decimæ, uti alia bona Deo & Eccleſiæ oblata, ex prima origine & fine offerentium, & ex mente Eccleſiæ eas acceptantis aut etiam exigentis nequaquam pro ſola Epiſcopi, aut Parochorum ſuſtentatione deſtinatæ ſunt. In ipſo Jure Decretalium c. 26. Decimæ appellantur *tributa egentium*

anima-

animarum, non eo profecto sensu, quo avari, aut dissipatores bonorum animæ sunt perpetuo egentes. In Concilio Confluentino an. 922. præsentibus Carolo Franciæ, & Henrico Germaniæ Regibus c. 5. prohibetur primo, ne Laici decimas capiant, *sed potius Presbyteri Ecclesiarum eas accipiant, & inde restaurationem Ecclesiarum, & luminaria, & hospitum ac pauperum receptionem exhibeant, & pro sancta Ecclesia, ac pro statu regni, Dei misericordiam studiose implorent.* Universe notandum est, inquit P. Zech de Decimis in nota ad §. 60. sacros Canones de colligendis Decimis statuentes, si non sæpius, saltem toties mentionem facere de pauperibus, quoties nominant Clericos. Non ergo mirandum est, tot Decimas pauperibus Religiosis & monasteriis fuisse assignatas, quorum præsertim maximi sunt, ac perpetui de religione, & salute animarum labores (*k*).

(*k*) *Hanc doctrinam innumeris exemplis documentisque illustrat Thomassinus P.* 3. *l.* 1. *ubi c.* 6. *recensentur verba Othloni Presbyteri, qui vitam scripsit S. Bonifacii Apostoli Germaniæ, ac in præfatione de Decimis quædam attingens eas a prioribus Apostolorum successoribus in quatuor partes fuisse divisas docet, addens: „Canones „enim sancti, ex quorum auctoritate colliguntur Decimæ, non solum decimas dari, sed etiam inter varios „jubent distribui, ut in urbibus quibuslibet, & vicis xenodochia habeantur, ut pauperes & peregrini alantur. „Sed tam sanctum, & necessarium præceptum in plurimis locis non solum minui curatur, sed etiam pene „ignoratur. Nam solummodo illud legitur, quod Decimæ Episcopis sint tribuendæ; quid vero exinde agendum sit, vel si quidpiam aliud curandum sit circa monasteria &c. ignorantiæ commendatur.*

§. 393. Ex hoc decimarum fine, ex origine & natura earum decidendum jam est, *cui* solvi debeant.

debeant. I. Quamdiu administratio redituum Ecclesiæ tota penes Episcopum, & sub ejus auctoritate penes Oeconomos erat, Decimæ solvendæ erant his administratoribus redituum, seu Episcopo, non ut eas sibi retineret totas, sed ut secundum propositos quatuor fines dispensaret (§. 268.) II. Divisa paulatim communi redituum massa, cum parochis & aliis beneficiatis relinqueretur redituum suorum administratio, decimæ solvendæ sunt illis, quibus eædem legitima auctoritate, & maxime in fundatione fuerunt assignatæ (*l*). Assignatio autem hæc pro congrua inprimis sustentatione facta fuit non tantum parochis, sed aliis etiam beneficiatis non curatis e. g. Canonicis & Capitulis eorundem; quia non solum illi, qui Sacramenta administrant, & Verbum Dei prædicant, sed ii quoque sunt ministri Ecclesiæ, qui titulo beneficii, & ex officio inserviunt choro & altari pro salute populi.

(*l*) *In Concilio Cabillonensi an.* 813. *can.* 19. *querela quorundam fratrum proposita fuit contra Episcopos & Abbates, quod decimas non finerent dari Ecclesiis, ubi illi coloni Missas audiunt; uti extat apud Gratian. can.* Questi sunt. 46. *XVI. q.* 1. *& in Concil. edit. Mansi T. XIV. col.* 97.

§. 394. III. Religiosis multæ Decimæ legitima auctoritate, neque contra finem & naturam Decimarum fuerunt assignatæ; quæ proin solvendæ iisdem sunt. Cum seculo duodecimo circa tempora Alexandri III. decimæ multis locis detinerentur a Laicis, & Ecclesiis restitui juberentur, quidam Laici eas in Religiosos transtulerunt. Contra hos Concilium Lateranense III. an. 1179. can. 9. edixit in hunc modum: *Ecclesias sane & Decimas de manu Laicorum sine consensu Episcoporum, tam illos*

illos (fratres Templi, & Hospitalis), *quam quoscunque alios Religiosos recipere prohibemus, dimissis etiam, quas contra tenorem istum aliquo tempore receperunt* (*m*). Cum autem post Alexandrum III. Urbanus III. ejusque successores frustra urgerent Laicos ad Decimas Ecclesiis, unde distractæ fuerant, restituendas, & consultius videretur, eas locis Religiosis applicari, quam iniqua usurpatione detineri a Laicis; concessit Alexander IV. sec. XIII., ut Religiosi de manibus Clericorum recipiant vel acquirant illas Decimas, quæ ante Concilium Lat. sub Alexandro III. celebratum, ipsis Laicis in feudum perpetuo fuerant concessæ. Hæç Alexandri IV. dispositio extat c. 2. §. 3. h. t. in 6. Atque huic constitutioni, inquit P. Zech §. 36. de Decimis. acceptas ferunt fundationes suas monasteria quædam, quibus Laici pro sustentatione Decimas assignarunt, a se antea juste vel injuste possessas, legitime tamen in monasteria translatas.

(*m*) *Concil. edit. Mansi T. XXII. col.* 223.

§. 395. Multo autem crebrius, faciliusque Decimæ iis dabantur monasteriis, quibus parochiæ erant incorporatæ. c. 27. h. t. ubi Innocentius III. ad Abbatem scribit: *Cum tibi sit concessum, — — ut decimas de laboribus terræ paræciarum* TUARUM *cum integritate percipias &c.* adde c. 30. eod. Dubium non est, quin multis in locis decimæ Episcopali jam mensæ aut monasterio vel alteri piæ causæ applicatæ fuerint, antequam parochus proprius constitueretur; ac tum admodum infirmum est argumentum, quod parochus habeat intentionem fundatam in Jure ad Decimas; uti manifestum est ex cit. c. 30. h. t. Excepto titulo fundationis, curæ parochialis, privilegii aut ordinationis ecclesiasticæ

fateor,

fateor, post divisam administrationem redituum Ecclesiæ de jure communi Religiosis vi status sui non debentur Decimæ, uti neque Clericis non habentibus beneficium ecclesiasticum. Quidquid enim illi pro salute populi faciunt, id non ex speciali Ecclesiæ destinatione, sed propria voluntate aut vi regularum Ordinis præstant. Quemadmodum autem ex reditibus ecclesiasticis secundum primævam eorum naturam alii pauperes præsertim de Ecclesia bene meriti alebantur; sic justissime Religiosis concessæ sunt Decimæ, variaque circa Decimas privilegia, illis præsertim, qui ex instituto suo clericales functiones obeunt, & Parochis adjumento sunt.

§. 306. IV. Parochis debentur decimæ, quæ in fundatione Ecclesiæ parochialis iisdem assignatæ fuerunt. Si quarundam Decimarum destinatio dubia vel incerta est, Parochus ad eas dicitur, intentionem habere fundatam in Jure; quia Decimæ aliis beneficiis non annexæ, nec aliis applicatæ piis causis, censentur deberi Ecclesiæ illi, cui præ ceteris incumbit cura animarum. Debentur autem istiusmodi Decimæ, si Prædiales sint, illi Parochiæ, intra cujus fines prædia sita sunt. c. ult. de Parochiis. c. ult. de restitut. spoliat. in 6. Id prudentissime ordinatum est, ut jura Ecclesiarum firma & immobilia maneant. Neque exceptio de pravis moribus Parochi admittitur, quo minus juri decimarum, quo gaudet, satisfiat (n).

(n) *C. 26. h. t. conf. Propositio 18. Wiclefi cit.* §. 375. *Aliud videtur dicendum de exceptione neglecti a Parocho officii, & ministerii sacri. Nam in Capitulari I. an.* 805. *c. 6. actum est de his,* qui Decimas quidem assumunt, & de Ecclesiis non curant, ut omnimodis emendetur. *Concil. edit. Mansi T. XIV. in Append. col.* 295.

Saltem videtur ea exceptio valere ad jus retentionis in decimis.

§. 397. V. Episcopus post erecta beneficia præsertim parochialia percipit I. decimas Ecclesiæ Cathedralis; quæ spectant ad Episcopum ipsum vel ad Capitulum. II. Decimas ex prædiis, quæ non sunt intra fines cujusdam parochiæ particularis. c. 13. h. t. III. Quartam partem omnium Decimarum totius diœceseos de jure communi. c. 4. de præscript. & cit. c. 13. h. t. Sed hæc *Quarta* in plurimis diœcesibus consuetudine aut præscriptione vel ultronea Episcoporum cessione sublata est; cum aliunde ipsis satis provisum sit. IV. Habet Episcopus per totam diœcesin jus aliquod eminentius, quam parochus, non ut Decimas sibi aut mensæ suæ retineat, sed ut contra usurpatores, Decimas nomine Ecclesiæ parochialis exigat, si a Parocho requiratur, aut Parochus negligat. c. 2. §. 4. h. t. in 6.

§. 398. *Decimæ Novales* vel Novalium dicuntur, quæ proveniunt ex fundis recens ad culturam redactis, vel saltem ad culturam fructuum decimabilium; cum antea ex fundis provenerint fructus, nulli decimationis juri subjecti (*o*). Atque hæ censentur novales Decimæ *proprie dictæ*. Aliæ vocantur *improprie novales*, quando ratio culturæ mutatur, ita, ut, cum ex fructibus prioribus decimæ e. g. majores fuerint debitæ uni decimatori, postea ex fructibus alterius generis decimæ e. g. minores debeantur alteri. Hoc casu dispiciendum est, utrum Decimæ debeantur ex *certo genere fructuum*, an ex *certis fundis*. Priore casu mutatio culturæ mutat etiam decimatorem, secus posteriore;

salva

salva tamen Parochorum congrua sustentatione. arg. c. 9. X. & c. 2. §. 2. h. t. in 6.

(o) *Sic in locis, ubi ex consuetudine non dantur Decimæ fœni, Novale dicitur, quando pratum convertitur in agrum. Novale igitur hoc loco non sumitur sensu Juris civilis* pro terra præcisa, quæ anno cessavit. *l.* 30. §. 2. *D. de V. S. sed sensu Juris Canonici pro fundo* de novo ad culturam redacto, de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuisset. *c.* 21. *de V. S.*

§. 399. De Decimis Novalium proprie dictis decidendum est I. Si alius sit antiquus decimator, quam Parochus, ex privilegio, præscriptione, aut consuetudine, is decimas novales exigere non potest. Hi enim tituli sunt strictæ interpretationis; & ad ea, quæ antea non extiterant, nec possessa fuerant, extendi non possunt; nisi sit persona ecclesiastica, quæ per tempus longissimum, aut immemoriale in possessione est colligendi Decimas novales quascunque. II. Multo pinguior est titulus fundationis, quem habet decimator antiquus, & *universalis* in districtu parochiali. c. 30. ibi: *Cum ipsis terra illa ab antiquo fuerit decimalis, & non debeat una, eademque Ecclesia diverso jure censeri.* Duo videntur certa. *Primo.* Si non integer fundus, sed solum pars, priori decimabili cohærens de novo colatur; tunc qui Decimas antiquas collegit ex fundo, colliget pariter ex illius parte recenter culta; quia eadem res non debet diverso jure censeri. cit. c. 30. *Secundo.* Si Parochia monasterio vel alteri piæ causæ pleno jure incorporata est quoad temporalia; tum Decimæ novales non debentur Vicario, qui actualem curam animarum exercet, sed Parocho habituali, seu primitivo; quod videtur clare decisum c. *ex parte.* 27. h. t.

Id distincte deducitur a Van-Espen in singulari dissertatione *de pristinis Altarium & Ecclesiarum incorporationibus*. III. Extra prædictos casus Decimæ novales proprie dictæ de Jure communi pertinent ad Parochiam, in qua fiunt Novalia, etsi alius sit decimator antiquus. c. 29. h. t. Atque hoc jure in hac & vicinis diœcesibus utimur inde a longissimo tempore.

§. 400. Contra hanc decisionem canonicam claram & indubitatam, communi etiam catholicorum Doctorum consensu firmatam, longissimique temporis munitam prærogativa, novam juris hæresin de Decimis novalibus invehere moliuntur nonnulli, dum eas non Parochis ullo casu, sed Episcopo deberi affirmant; etsi is de cetero in tota parochia nullas colligat Decimas. Qua igitur ratione, aut qua lege afferunt? Quia, inquiunt, Decimæ ecclesiasticæ origine tenus in Germania non parochis, sed Episcopis fuerunt assignatæ; idque ex antiquis monumentis seculi VIII. IX. ac X., atque ex instrumentis super fundatione Episcopatuum relictis probant. At resp. I. Non est hoc proprium Germaniæ, sed omnium Episcopatuum orbis, neque ad solas Decimas, sed universum redituum ecclesiasticorum genus pertinet, ut cura & solicitudo, ac perceptio redituum Episcopo assignetur, non utique, ut sibi reservet totum, sed ut secundum Canones dispenset. II. Prior est, & antiquior Episcopatuum fundatio ac dotatio, quam parochiarum; neque is status disciplinæ ecclesiasticæ in hac re, quo collectio ac distributio redituum penes Episcopos erat, ad nostra tempora applicari potest. Si rebus compositis, ordinatisque, & facta communium bonorum distributione, ac legiti-

legitima portionum juriumque aſſignatione, ad priora communionis tempora pro arbitrio recurri poteſt; nihil jam in profano aut ſacro regimine ſat firmo conſiſtet fundamento, & a ruina tutum erit. Eo ipſo priſtinæ communionis & æqualitatis obtentu ſeditioſi rerum turbatores utuntur hoc ævo, ut ſacra & profana miſceant, & civiles perinde, ac eccleſiaſticas conculcent leges. III. Conſtitutis Eccleſiarum limitibus, & aſſignatis per legitimam auctoritatem reditibus, ac juribus, Decimæ non jam a ſolo Epiſcopo colligendæ, ſed *quibuscunque aliis Eccleſiis, vel perſonis, quibus legitime debentur*, integre perſolvendæ ſunt, uti ait SS. Concilium Tridentinum Seſſ. XXV. c. 12. de ref. Si Decimæ novalium exiſtant ex terris, quæ intra certam alicujus Eccleſiæ parœciam fuerint, Epiſcopus jubetur, eas eidem Eccleſiæ aſſignare, *retenta parte ſua*, quæ tum erat quarta. c. 4. de præſcript. Si quartam retinendi jus habuit olim; quomodo *totum* vindicare nunc poteſt? C. 31. h. t. Epiſcopo tribuitur *intentio de jure communi fundata*, pro conferendis nempe Eccleſiis, quæ per Hoſpitalarios detinebantur, ac fortaſſis etiam pro Decimis, de quibus ibi fit mentio. Veriſſimum id eſt, ſi contra Religioſos litigatur. At de parœciis res decisa eſt, nec præſumtioni relinquitur locus. Præterea cum Epiſcopi ſit, parœciarum ſuarum jura defendere (§. 397. n. IV.), nequit continuo ad menſam Epiſcopalem referri, quod ab Epiſcopo vindicatur.

§. 401. In cauſis decimalibus, ſi contra Clericum agatur modo quocunque, Judex eſt eccleſiaſticus: contra Laicum item, ſi in petitorio, & ſuper jure Decimarum intentatur actio. §. 376. In poſſeſſorio, cui nulla admiſcetur juris quæſtio, &

ſuper nudo facto, vel contra laicum conductorem vel emtorem fructuum decimalium adiri ex conſuetudine poteſt Judex laicus; qui tamen exemplo Cameræ Imperialis ſolicite cavet, nequid in ferenda ſententia de quæſtione proprietatis tanquam ex nova deciſione influat.

TITULUS XXXI.

DE REGULARIBUS, ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

TITULUS XXXII.

DE CONVERSIONE CONJUGATORUM.

TITULUS XXXIII.

DE CONVERSIONE INFIDELIUM.

TITULUS XXXIV.

DE VOTO, ET VOTI REDEMTIONE.

TITULUS XXXV.

DE STATU MONACHORUM, ET CANONICORUM REGULARIUM.

TITULUS XXXVI.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO SINT SUBJECTÆ.

TITULUS XXXVII.

DE CAPELLIS MONACHORUM, ET ALIORUM RELIGIOSORUM.

ARGU-

ARGUMENTUM.

I. Genuina notio Ordinum Religiosorum, & multiplex differentia. §. 402. *II. Essentia Status Religiosi.* §. 417. *III. Novitii.* §. 419. *IV. De conversione conjugatorum & infidelium remissive.* §. 421. *V. Professi, & actu Religiosi.* §. 422. *VI. Prælati.* §. 423. *VII. Domus Religiosæ.* §. 427. *VIII. Capellæ Regularium.* §. 430.

§. 402. De Statu Religioso non ex erroribus, calumniisque profani Novatorum & Philosophorum vulgi, *cujus sapientia inimica est Deo* (*a*), sed ex divinis Scripturis, & mente SS. Ecclesiæ, & Traditione, Constitutionibus RR. Pontificum, ex doctrina Conciliorum, sententiis Venerabilium Patrum, Doctorumque clarissimorum, sanæque & incorruptæ rationis principiis judicium exquirendum, ferendumque est. Ex omnibus sane fontibus Ecclesiastici Juris longe aliam docemur philosophiam, quam homines impii, & hypocritæ, atque assentatores Principum orbi obtrudunt.

(*a*) *Rom. VIII.* 7.

§. 403. Quomodo in veteri lege adumbratus fuerit Religiosorum status in Nazaræis, Rechabitis, & Prophetarum filiis, atque inprimis in Elia, Elisæo, ac Joanne Baptista, eleganter exponit Hieronymus Platus de Bono Status Religiosi l. 2. c. 19. At veram, perfectamque ejusdem status formam Divinus Servator, qui est Sapientia Patris, homines docuit propositis consiliis Evangelicis *perpetuæ Castitatis* Matth. XIX. 11. 12. *Paupertatis* ib. v. 21. Luc. XIV. 33. & *Obedientiæ* Luc. IX. 23. adjectis amplissimis promissis conferendi centuplum in hac vita, & ipsam deinceps vitam æternam.

§. 404. Ascetæ vocabantur, qui hæc Christi consilia primis Ecclesiæ seculis apertius sequebantur, & religiosum statum pro conditione illorum temporum exhibebant. In his eminebant Apostoli, fideles magno numero Hierosolymis, Act. IV. 32. seq. Alexandriæ institutore D. Marco, locisque aliis. S. Ignatius M. salutat *Collegium Virginum*, easque hortatur, ut meminerint, cui se consecrarint. Athenagoras in Apolog. pro Christianis non dubitabat, admirationi Ethnicorum proponere id, quod hodierni Philosophi contemnunt, & reprehendunt; dum multos ex fidelibus in cœlibatu consenescere testatur; quod in eo statu Deo se arctius conjungendos sperent. Tertullianus l. 1. ad Uxor. c. 6. laudat eos, qui statim a lavacro carnem suam obsignant. Dignissima lectu sunt, quæ S. Cyprianus circa medium seculum III. scripsit de *Habitu Virginum.*

§. 405. *Monachorum* status nomen duxit a *solitudine*, initium a studio virtutis, & justa etiam persecutionum fuga (*b*) labente sec. III. ac dein currentibus IV. & reliquis dein seculis usque ad hæc tempora. Auctores præcipui fuerunt Paulus Thebæus, Pachomius, Antonius, ejusque discipulus Hilarion, qui hanc vitæ rationem in Palæstinam & Syriam propagavit. S. Basilius dein a locis solis eandem ad hominum societates transtulit, atque a mera contemplatione ad ministeria aliis etiam impendenda traduxit, teste S. Gregorio Nazianz. in Orat. de Laudibus Basilii. Ex Oriente in Occidentem transiit monasticum institutum opera S. Athanasii, aliorumque Sacerdotum Alexandrinorum, qui persecutionem Arianæ hæresis fugientes, quasi ad tutissimum communionis suæ portum Romam confu-

confugerunt, multosque nobiles viros ac feminas ad venerationem ac imitationem magni Antonii permoverunt (*c*). Ab urbe Romana in circumjacentes insulas, & reliquam Italiam trajecta est vita monastica; inde in Gallias, in Africam curante S. Augustino, in Hispaniam & Angliam est diffusa; unde cum viris sanctissimis in nostram Germaniam transiit. Monachorum IV. & V. seculi varia erant nomina, nec par vitæ ratio. Erant *Anachoretæ*, *Cœnobitæ*, *Sarabaytæ*, *Gyrovagi*, *Stylitæ*, *Acœmetæ*, in tres cætus ita distincti, ut divina officia diu, noctuque peragerent. His celebre Monasterium Constantinopoli exstruxit Studius vir consularis; a quo *Studitæ* dicti sunt.

(*b*) *Matth. X*, 23. *XXIV*, 16. *Hebr. XI*, 38.

(*c*) *S. Hieronymus epist. ad Principiam.*

§. 406. Cum Monachi primorum temporum plerique essent laici, Clerici Ecclesiarum in urbibus habitantes inducti sunt, ut sub quadam regula, rebus propriis sponte renuntiantes in commune viverent. Unde *Canonicorum Regularium* nomen accessit. Auctores hujus instituti, vel potius restauratores vitæ sub Apostolis actæ, perhibentur S. Augustinus in Ecclesia Hipponensi, & S. Eusebius Vercellensis in Ecclesia sua Vercellis (*d*). Idque Clericorum institutum ad alias paulatim nonnullas Ecclesias manavit.

(*d*) *S. Augustinus Serm.* 49. *&* 50. *de diversis. Possidius in Vit. S. Augustini c.* 25. *S. Ambrosius ep.* 25. *ad Ecclesiam Vercellensem sub. med.*

§. 407. Seculo VI. *Benedictini* monachi a Patriarcha suo Benedicto nomen traxerunt in Occidente, qui jactis in monte Cassino ordinis funda-

mentis circa an. 530. regulam suis præscripsit *discretione præcipuam*, *sermone luculentam*, uti scribit S. Gregorius Dial. l. 2. c. 36. Hanc in Occidente postea secuti sunt tot veterum monasteriorum Reformatores, & novorum Conditores, ut aliæ regulæ monasticæ, quæ in variis locis viguerant, paulo post exoleverint, posito etiam in variis Conciliis Decreto, ne Monachi alia posthac utantur, nisi sola Benedicti regula. Sub finem IX. & initium X. seculi languens vigor monasticus novas obtinuit vires, a Cluniacensibus, auctore Bernone Abbate, ejusque successore S. Oddone. Colligitur autem ex epistolis inter Petrum Abbatem Cluniacensem, & D. Bernardum scriptis circa finem seculi XI., Cluniacensium etiam fervorem paulatim emarcuisse. Unde Deus novos excitavit vitæ monasticæ cultores, qui non modo Benedictinæ regulæ vigorem suum restituerent, sed eandem novis constitutionibus proposito accommodatis munirent. Tales fuerunt *Camaldulenses*, qui D. Romualdum, Monachi *vallis umbrosæ*, qui S. Gualbertum, & *Cistercienses*, qui SS. Robertum & Bernardum habuerunt auctores. Atque hi quidem opera, & auctoritate S. Bernardi plurimum aucti, propagatique, singularibus privilegiis a SS. Pontificibus donati sunt. Sæpe de his mentio fit in Jure nostro, atque in primis c. 10. & 34. de Decimis. c. 7. & 18. de Regularibus (*e*).

(*e*) *Sub S. Joanne Gualberto videtur invaluisse mors suscipiendi in Ordinem* fratres conversos. *Monachi enim jam tum ad cantandos in choro psalmos, aliaque officia clericalia adhibebantur. Cum autem multi viri seculares, prorsus rudes, & legendi etiam imperiti in monasteria S. Gualberti recipi flagitarent, is in duas classes suos distinxit, professione tamen pares, sic, ut literatos destinaret choro, illiteratos domesticis laboribus, injuncta*

injuncta recitatione orationis Dominicæ, & salutationis angelicæ certo numero repetitæ. Cistercienses Monachi conversos quosdam collocarunt in villis agriculturæ causa; cum habitatio monachorum deberet esse in claustro. Atque hi conversi non videntur votis solemnibus adstricti, nec in numero verorum Religiosorum fuisse. Posteriore, ac nostra etiam ætate discrimen fit inter conversos professos, *& alios* oblatos, *aut* donatos.

§. 408. Dum Monachi in Occidente S. Benedicti regulam fere sequerentur, in Oriente regulam S. Basilii: alii tum Canonici Regulares, tum Eremitæ regulam profitebantur S. Augustini. Ad illam seculo XII. accesserunt *Præmonstratenses* Auctore S. Norberto, dein sec. XIII. *Ordo Prædicatorum.* Eremitarum varia genera Alexander P. IV. an. 1256. in unum ordinem sub nomine Eremitarum S. Augustini congregavit. Eandem regulam plures deinceps assumserunt ordines, ceu ordo S. Pauli primi Eremitæ: B. V. Mariæ de Mercede redemtionis captivorum, Auctore S. Petro Nolasco: Servorum B. Mariæ de monte Senario: Clericorum regularium Theatinorum. Imo sub eadem regula militare voluerunt duo ordines Militares Religiosorum Equitum in nostris partibus celeberrimi, Equitum Hierosolymitanorum S. Joannis, & Teutonicorum B. V. Mariæ in Jerusalem.

§. 409. Post regulam S. Basilii, Augustini & Benedicti celebris est Regula S. Francisci, quam profitentur Fratres *Minores* diversarum congregationum; ita, ut, qui *Conventuales* dicuntur, suum habeant Ministrum generalem: alium *Observantes, Recollecti, Reformati,* & *Discalceati*: alium Patres *Capucini.*

§. 410.

§. 410. Nullam ex his regulam, sed proprias constitutiones amplectuntur *Carthusiani*, a S. Brunone instituti Sec. XI. *Carmelitæ*, quorum alii sequuntur regulam per varios Pontifices mitigatam: alii, quos *Discalceatos* vocant, regulam ad primævum rigorem a S. Theresia reductam. *Minimi*, instituti a S. Francisco de Paula. Denique *Clerici Regulares* varii postremorum seculorum, qui suis propriis, ab Apostolica Sede approbatis, confirmatisque institutis vivunt.

§. 411. Ex muliebri sexu olim celebres erant *Diaconissæ*, ad ministerium quoddam præsertim circa feminas præstandum Diaconis substitutæ: quarum institutum in his partibus penitus defecit. Alia est classis *Canonicarum*, quæ pariter, ac Canonici psallunt in choro vi instituti sui, & propterea Præbenda Ecclesiæ fruuntur. De his, quæ *seculares* se dici volunt, agitur c. 43. §. 5. de elect. in 6. & Clem. 2. de Statu Monachorum. Tertia est classis *Monialium*, vel Sanctimonialium, quæ eosdem fere, ac viri Religiosi, institutores habent. Sunt igitur aliquæ proprie *Monachales*, profitentes regulam SS. Pachomii, Basilii, Benedicti, Bernardi &c. Aliæ *Canonicæ Regulares* sub regula S. Augustini. Aliæ *Carthusienses*. Aliæ sub Ordinibus mendicantibus S. Francisci, S. Dominici &c. Religiosos ordinum clericalium imitantur Virgines Salesianæ, & Ursulinæ, de instituendis puellis optime meritæ.

§. 412. Adjungenda est idea de *Tertiariis*, *Oblatis*, & *Eremitis*. Sancti Ordinum fundatores non pauci, cum multos homines devotionis ac pœnitentiæ gratia præditos, conditione status, matri-monii

monii vinculo, aliisque ex causis impediri cernerent, quo minus admitterentur ad ordinem *primum*, quem viris, vel ad *secundum*, quem feminis recipiendis condiderunt; consilium ceperunt formandi *Ordinem Tertium de Pœnitentia*, qui omnis conditionis homines in seculo degentes complecti posset. Exemplum pio instituto dedisse videtur S. Norbertus (*f*). Secutus est post seculi lapsum S. Dominicus; apertiora autem initia habet ordo tertius S. Francisci de pœnitentia. Exemplum imitati sunt Religiosi Eremitæ S. Augustini, Carmelitæ, Paulani, Servitæ, postea etiam PP. Capucini. In numero Tertiariorum I. aliqui in communitate vivunt sub Prælati obedientia, emissis tribus votis substantialibus; qui proin veri Regulares sunt. II. Alii unum vel plura edunt vota, non tamen religiosa: vivunt in communitate, induti certo habitu ordinis. III. Alii absque ullis votis servant regulam, eamque approbatam a summis Pontificibus, Deoque in suis ædibus, signum ordinis sub veste seculari gestantes, in statu cælibe, aut etiam matrimoniali, pœnitentiæ & virtutis studium profitentes serviunt.

(*f*) *Acta SS. Bolland. T.* 1. *Junii pag.* 937.

§. 413. *Oblatorum* duplex est genus, utrumque rarum his temporibus, locisque. Primum eorum, qui impuberes aut infantes Monasterio offeruntur a parentibus. De his, quamdiu hæc disciplina viguit, frequens fit mentio in Conciliis particularibus; quorum nonnullos Canones recenset Gratianus c. XX. q. 1. & 2. Lex durior, ob quam sic oblatis egredi deinceps ex Monasterio non licebat, mitigata est a Clemente III. c. 12. de Regular. & Cælestino III. c. 14. eod. Multo etiam magis libertati

bertati profeſſionis favit SS. Concilium Trid. Alii dicuntur *Oblati*, vel *Donati*, qui perfectionis amore ſe, aut ſua, vel utrumque Eccleſiæ, vel Monaſterio offerunt. De his agitur c. 9. v. *perpetuo oblati*. de privileg. in 6. Clem. 1. de Decimis in fin. Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 11. de ref. conf. Benedict. XIV. de Synod. Diœceſ. l. 6. c. 3.

§. 414. *Eremitæ* in quinque claſſes videntur diſtribuendi. I. Sunt, qui tria ſubſtantialia vota in religione approbata edunt, ceu Camaldulenſes. II. Qui in quadam congregatione vivunt modo ab Epiſcopo approbato, cui etiam ſubjecti ſunt. III. Qui auctoritate Epiſcopi ſerviunt cuidam Eccleſiæ, habitum ab eo ſuſcipiunt, & ſub ejus obedientia vivunt. Utraque hæc claſſis (de prima enim dubium non eſt) cenſetur gaudere privilegiis clericalibus; quia in numero perſonarum eccleſiaſticarum non ſoli Clerici ſunt, ſed etiam alii divino officio legitima auctoritate mancipati, a ſtrepitu mundanarum rerum ſegregati, & orationi, ac contemplationi dediti. can. *Duo ſunt*. 7. XII. q. 1. IV. Alii habitum eremiticum ſuo arbitrio ſuſcipiunt, & in eremo degunt. Hi a laica poteſtate ob hoc exemti non ſunt. V. Nonnulli in his partibus habitum Tertiariorum cujusdam Ordinis de manu Prælati Regularis recipiunt, & ſub ejus vel Epiſcopi obedientia inſerviunt illi Ordini vel alteri Eccleſiæ. Hi ſpectant ad claſſem tertiam vel ad Tertiarios cum clauſtralibus degentes.

§. 415. Recenſui Ordines Religioſos complures, ac præcipuos, quantum ad intelligendos Canones neceſſe videbatur. Diſplicet multis hoc ævo totum id vitæ regularis genus; qui cum totum calumnia-

lumniari non audeant, effrænem multitudinem, nimiamque diverſitatem carpunt. In quem finem etiam Canones Conciliorum proferunt, non eos, qui in commendationem ſtatus religioſi extant maximo numero, ſed qui multitudinem, novitatemque Ordinum coercent, c. fin. X. & c. un. de religioſis domibus in 6. At enim minus certe anteacti temporis ſtudium pro novis condendis Ordinibus Eccleſiæ ac reipublicæ nocuit, quam ævi præſentis furor & impietas, omnes penitus extinguendi. Poſt editos illos in Conciliis generalibus Lateranenſi, & Lugdunenſi Canones de novis Ordinibus non condendis, ſacroſancta Eccleſia novos Ordines non exiguo numero approbavit, confirmavitque, & mirifice fovit, atque etiam optimo Deo de fœtu novæ prolis, novoque militantis Eccleſiæ ſubſidio ſolemnes ac publicas gratias per orbem univerſum egit. Viro quidem ſapienti, veræque religionis principiis imbuto opprobria illa, quæ hoc ævo in religioſos Ordines evomuntur, non minus eos commendare, ac conciliare debent, ac odia Sectariorum verſus eosdem, ceu Wiclefi, & Lutheri. conf. Propoſition. damnat Wiclefi 20. & ſeq. dein prop. 31. 34. 35. Prop. Lutheri 41.

§. 416. Multiplex Ordinum diverſitas ac numerus revocari ad certas claſſes ſolet. I. Alii ducunt vitam *contemplativam*, ex vi primaria inſtituti; quales ſunt, qui ſolitudinem nomine profitentur: Alii *activam*, qui ad exteriora caritatis officia primario deſtinantur; quales ſunt Equites Religioſi, Melitenſes, & Teutonici, Fratres de miſericordia, de redemtione captivorum: Alii denique *mixtam*; quales ſunt ordines Prædicatorum, Minorum. II. Relate ad *ordinem Hierarchicum* Cle-

rus

rus primo generatim dividitur in Sæcularem, & Regularem. In Regulari primi ſunt Canonici; ſequuntur Clerici Regulares, Monachi, Mendicantes; quales ſunt fratres Prædicatores, Minores, Eremitæ S. Auguſtini, Carmelitæ. c. un. §. 2. de religioſ. Dom. in 6. Iisdem adſcriptus eſt Ordo Servorum B. V. M. & annumerantur domus Profeſſæ Societatis Jeſu; a quibus tanquam membris principalibus totus Ordo Clericorum regularium S. J. nomen & privilegia habet Ordinis Mendicantis (g).

(g) *Ordines Mendicantes ex regula & profeſſione ſua, nec in communi habere reditus aut poſſeſſiones poſſunt. Ex conceſſione tamen Concilii Trid. Seſſ. XXV. c. 3. de Regul. omnibus Monaſteriis & domibus etiam Mendicantium poſſidere licet bona immobilia, exceptis domibus S. Franciſci Capucinorum, & eorum, qui Minores de obſervantia vocantur.*

§. 417. Ordo religioſus, quatenus communis omnium eſſentia ſpectatur, eſt ſtabilis in commune vivendi modus fidelium ad chriſtianæ caritatis perfectionem tendentium, editis tribus ſubſtantialibus votis paupertatis, caſtitatis & obedientiæ ab Eccleſia approbatus. Requiritur ergo I. *Studium perfectionis,* obſervando non præcepta ſolum, ſed præcipua conſilia Evangelica, per quæ impedimenta perfectionis removentur, concupiſcentia carnis per caſtitatem, concupiſcentia oculorum per paupertatem, ſuperbia vitæ per humilem obedientiam. Extrav. 1. circa fin. v. *nam prima rebus.* Joan. XXII. de V. S. II. *Obligatio voti*, qua inducitur ſtabilitas, & immutabilitas (*h*). III. *Profeſſio*, qua quis ſe & ſua religioni tradit ſecundum inſtitutum cujusvis Ordinis; & religio eam traditionem acceptat. c. 13. & c. 16. de Regular. Olim pro-

professio sæpe fiebat enim tacite. c. 4. 9. 22. eod. IV. *Approbatio Ecclesiæ;* quæ fit a Sede Apostolica. c. un. de religios. Dom. in 6. Extrav. un. Joann. XXII. circa fin. eod. Duplex autem distinguitur approbatio, primo *Judiciaria*, qua Pontifex præmisso maturo examine judicat, & authentice declarat, modum vivendi in regula Ordinis præscriptum esse sanctum, erroris & superstitionis expertem, ad viam perfectionis spectato fine & mediis conducibilem (*i*); secundo *Practica*, qua Pontifex Ordinem propositum efficaciter creat, seu erigit in communitatem & statum ecclesiasticum, ac vere religiosum, cujus vota certos habeant effectus, annexaque jura, Religiosis in genere concessa. Non omnia instituta pia, quantumvis laudentur a Summis Pontificibus, in vim Ordinis Religiosi sic approbata sunt.

(*h*) *Substantialia dicuntur, omniumque Ordinum communia vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ; & hujus quidem votum in ipsa regulæ professione aperte continetur. De binis reliquis Innocentius III. c. 6. de Statu Monach. in fin. ait:* Abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere. *Ex vi specialium constitutionum his votis substantialibus nonnunquam adduntur alia simplicia vota e. g. circa Missiones, fugiendum ambitum, curandos infirmos, etiam peste afflatos.*

(*i*) *Extrav. un. Joann. XXII. de religios. domib. ibi:* Sancta Romana, atque universalis Ecclesia — sicut religiosa & pia vota benigno favore prosequitur; sic superstitiosos conatus insolentium hominum detestatur, videlicet ne sub ovina pelle gregem Dominicum truculentia lupi rapacis invadat, sub pietatis imagine virus hæreticæ pravitatis obrepat, & sub prætextu conversationis angelicæ, incautis mentibus spiritus malignus illudat. *Adde Clem. un. eod.*

§. 418. In Personis religiosis triplex consideratur earum classis. I. *Novitiorum*, qui animo ducendi vitam religiosam probant religionem, & probantur ab eadem. II. Eorum, qui rite probati editis ritu consueto votis religioni se adstrinxerunt, & si vota solemnia fuerint, *Professi* appellantur. III. *Prælatorum*, aut Superiorum, qui aliis cum jurisdictione præsunt.

§. 419. In novitiis spectantur qualitates admittendorum, & admissorum ad novitiatum jura & obligationes. Qualitates admittendorum quædam sunt *speciales* pro diversitate Ordinum, aliæ *generales*. Hinc ii, qui admitti petunt, I. *examinari* debent de patria, parentibus, fide, anteacta vita; utrum ære alieno gravati sint ultra facultates, aut reddendis rationibus obnoxii. Tales enim admittendi non sunt (*k*). II. *Ætas* requiritur pubes pro tyrocinio c. 8. & 12. de Regul. Singularem casum respicit c. 6. eod. Concil. Trid. Sess. XXV. c. 15. de reg. ad *valorem professionis* requirit annum decimum sextum expletum. III. *Libertas*, ut absit impotentia, fictio, vis & metus. Huc pertinent capitula 1. 3. 11. 12. 14. 15. de Regular. Libertati professionis singulariter providit Concilium Tridentinum de Regul. c. 17. 18. 19. Quo loco jus impugnandi professionem ex defectu ætatis, libertatis &c. extendit ad quinquennium. conf. Constit. Bened. XIV. *Si datam.* anni 1748. De purgatione metus, & ratificatione ejus, quod metu gestum est, agitur c. 2. 4. 9. 11. 12. de Regul. & Clem. 2. eod. IV. *Tempus probationis* per annum integrum. Concil. Trid. c. 15. de Regul. Jus antiquum de tempore probationis, cum olim nullum esset præscriptum, exprimitur c. 16. X. & c. 2.

&

& 3. de Regular. in 6. (*l*). V. *Jus admittendi* quempiam ad tyrocinium, & postea ad vota, pendet ex singularibus Ordinum constitutionibus. Memorabilis est decisio c. fin. de Regular. in 6.

(*k*) *Conf. Constitutio Sixti V.* Cum de omnibus. *anni* 1587. *& Const. Clementis VIII.* Cum ad regularem. *anni* 1603. *Jure etiam impeditur religionem ingredi Episcopus confirmatus, nisi accedat licentia Summi Pontificis. c.* 10. §. 11. *de renuntiat. & c.* 18. *v.* illa semper regula. *de Regul. Clerico autem ad religionem adspiranti Episcopus non recte obstat. can. un. XIX. q.* 1. *can.* 2. *XIX. q.* 2.

(*l*) *Annus integer probationis post susceptum habitum continuus sine interruptione esse debet. Fagnan. in c. insinuante. fin. n.* 33. *qui Clerici, vel voventes.*

§. 420. Jura & obligationes Novitiorum sunt, ut regulas Ordinis conentur observare, & Prælato obediant; ad quod etsi non teneantur ex voto, tamen ipso ingressu, & permanentia se obligant. Retinent tamen intra annum probationis libertatem religionem deserendi. c. 20. & 23. de Regul. juncto Concil. Trid. c. 16. ubi contra præmaturam bonorum abdicationem singulariter consultum est libertati egrediendi: etsi ea constitutio utpote correctoria juris communis non videatur extendi ad casum, quo nondum ingressus in Novitiatum bonis suis renuntiat; ecquod animum ingrediendi habeat. Novitii retinent etiam beneficium ecclesiasticum, eique tempore probationis per vicarium deserviunt. c. 4. de Regul. in 6. Gaudent privilegio Canonis. c. 21. §. *quamvis.* de sent. excom. in 6. iis præterea juribus & privilegiis, quorum communicatio ipsis per Pontificias Bullas, & approbatas Ordinum constitutiones expresse indulge-

tur, aut quando in perſonis Novitiorum læderetur ipſa religio.

§. 421. Speciatim quæritur de conjugatis, utrum ſtante conjugio jure gaudeant ingrediendi religionem. Hic enim ingreſſus intelligitur nomine *converſionis*; de qua hoc libro inſcribitur Titulus XXXII. *de Converſione Conjugatorum.* Sed de relatione matrimonii ad jus ingrediendi religionem, vel ſuſcipiendos Ordines, uti viciſſim de relatione Ordinum aut votorum ad jus ineundi matrimonii deciſiones Juris referuntur ad L. IV. *Qui Clerici vel voventes matrimonium contrahere poſſunt.* conf. §. 8. hujus libri. Alio ſenſu converſio ſumitur in ſubjecto titulo XXXIII. *de converſione infidelium.* Hoc pertinet ad Baptismum ab infideli ſuſceptum; cujus effectus partim explicantur hoc libro III. *de Baptismo, & ejus effectu*; partim in l. IV. ubi agitur de diſparitate cultus.

§. 422. Poſt novitios ſpectantur ipſæ perſonæ *Religioſæ*; quales emiſſione votorum fiunt. Hinc præmittitur titulus *de Voto & voti redemtione*; ac tum agitur *de Statu Monachorum, & Canonicorum Regularium*, id eſt, de juribus, & obligationibus ex ſtatu religioſo ortis. *Votum* eſt promiſſio facta Deo deliberate de bono meliore, & poſſibili. Quæ de promiſſione, variisque modificationibus ejusdem, de ſeria ac deliberata *voluntate*, *jure* promittentis ſine alterius præjudicio, de materia, & effectu promiſſionis generatim ſtatuuntur in Jure, omnia fere huc pertinent. Differt ſane votum, & ſimplex propoſitum operis boni exequendi. c. 3. de voto. c. 20. & 23. de Regular. De jure voventis aliquando juſte dubitatur. c. 9. v.

in

in tanta quoque. & c. fin. de voto. Dicuntur vota *realia*, quæ non in *faciendo*, ſed *dando* conſiſtunt. c. 6. de voto. c. 18. de cenſibus. Effectus voti ex ejus natura & virtute religionis profluunt: alii annectuntur jure eccleſiaſtico & ex conſtitutione Eccleſiæ, ex qua præter *ſimplicia*, quædam dicuntur *ſolemnia;* eoquod vim habeant dirimendi matrimonium ratum, antea contractum, aut poſtea contrahendum, aut incapaces reddunt dominii temporalis acquirendi. De quo effectu memorabile extat c. un. de voto. in 6. Apud Religioſos non ſola voti obligatio ſpectanda eſt, quæ eſt promiſſio de futuro; ſed præterea vis plenæ traditionis & acceptationis, factæ per profeſſionem. Intereſt in omni genere inter actum *promiſſorium*, & actum *executivum.*

§. 423. Rubrica etiam *de voti redemtione* inſcribitur, quæ eſt liberatio a voti obligatione, eo nondum ſoluto; fitque I. *deficiente*, vel notabiliter immutata *materia* voti. c. 5. de Regular. in 6. II. *Defectu conditionis*, ſi votum fuit conditionatum. III. *Irritatione directa;* quæ competit ei, cui ſubjecta eſt voluntas voventis, ceu patrifamilias. can. *Mulier.* 14. XXXII. q. 2. & can. *Puella.* 2. XX. q. 2. & Prælato regulari reſpectu Religioſorum, qui velle, & nolle non habent. can. *Monacho.* 2. XX. q. 4. c. 27. de Electione in 6. IV. *Irritatione indirecta;* quæ competit ei, cui materia voti ſubjecta eſt, ceu marito reſpectu votorum quorundam uxoris. can. *Noluit.* 16. XXXIII. q. 5. V. *Commutatione.* Ipſo jure alia vota commutari poſſunt in votum Religionis. c. 4. de voto. Alia exempla, & juſtæ commutationis cauſæ extant. c. 7. & 8. eod. VI. *Diſpenſatione*, quæ ex poteſtate clavium Epi-

 ſcopo

ſcopo competit, niſi vota ſint *reſervata;* qualia ſunt vota peregrinationis ultramarinæ: viſitationis liminum SS. Apoſtolorum Petri & Pauli: in Compoſtella: caſtitatis: religionis. Extrav. 5. de Pœnitent. ac remiſſ. int. com. A redemtione voti differt juſta *dilatio* executionis. c. 5. c. 8. de voto. Abſente juſta dilationis cauſa locum habet præceptum divinum naturale Deut. XXIII. 21. *Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus; & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, absque peccato eris. Quod autem ſemel egreſſum eſt de labiis tuis, obſervabis, & facies, ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es.*

§. 424. Præmiſſa notione voti, atque etiam Ordinis & profeſſionis religioſæ (§. 417.), obligationes Profeſſorum generatim ex vi votorum, ipſiusque ſtatus religioſi, dein ex ſpecialibus ſingulorum Ordinum regulis & conſtitutionibus dimanant. Etſi enim quoad ſubſtantiam omnes conveniant Ordines; tamen magnopere differunt in iis, quæ relate ad vota tria ſubſtantialia vocantur accidentalia, ceu quoad habitationem & ſtabilitatem loci, quoad rigorem & gradus paupertatis, obligationem & modum chori, victum, veſtitum, & occupationes. De his multa Monachis præſcripta ſunt in Concilio Viennenſi. Clem. 1. de Statu Monach. Speciatim ne extra clauſtra multum vagentur Religioſi, aut omnino aufugiant, vetitum eſt c. 7. & 24. de Regul. cit. Clem. 1. §. 5. Extrav. 2. de Regul. int. com. (*m*) Tranſitus ad aliam religionem, præſertim ſtrictiorem, non eſt omnino vetitus, ſervatis tamen plurimis conditionibus, & ſalvis ſpecialibus privi-

privilegiis Ordinum. conf. c. 5. 10. 18. 22. de Regul. Extrav. 1. eod. int. com. Non obstante arctissimo vinculo inter Professum & Religionem, potest Professus manente votorum obligatione, a religione ejici, si incorrigibilis sit; id quod SS. Ordinum Fundatores decreverunt, & jus concedit. c. 10. de M. & O. c. 7. ne Clerici, vel Monachi. c. fin. de Statu Monachorum, & præcipue c. fin. de Regul. quod maxime in usu est. Dispensatione Summi Pontificis ex Religioso fieri potest non Religiosus; cum tota voti solemnitas ex Ecclesiæ constitutione sit. §. 422. Jura & favores Religiosis concessi continentur tum specialibus singulorum, tum communibus privilegiis, quæ variis diffusa titulis summatim collegit V. C. Zech de Hierarch. Eccl. Tit. 36. §. 461. seq.

(*m*) *De stricta Monialium clausura conf. c. un. de Statu Regularium. in 6. Concil. Trid. c.* 5. *de Regul. Constitut. Pii V.* Decori. *anni* 1570. *Gregorii XIII. const.* Deo sacris. *anni* 1572.

§. 425. *Superiores seu Prælati* Ordinum Religiosorum appellantur, qui in iis cum jurisdictione præsunt pro diversa regiminis forma in diversis Ordinibus, monarchica, aristocratica, vel democratica, plerumque non simplici, sed mixta. Eorum tres differentiæ & veluti gradus sunt. Nam alii sunt *Supremi*, seu Generales præsidentes toti Ordini, quocunque nomine vocentur: alii *Medii*, seu *Provinciales*, qui ita præsunt alicui certæ provinciæ, ut subsint Generali: denique *Infimi*, seu *Superiores locales*, qui subjacent etiam jurisdictioni Provincialis. Vicarii autem subordinati, & respectu Abbatis Priores claustrales, aut Decani, vel Sub-Priores plerumque non annumerantur Præla-

tis, ordinaria jurisdictione præditis. In illis autem, qui in gradu superiore sunt, censentur habere jurisdictionem ordinariam & concurrentem cum inferioribus, nullo perturbationis periculo, imo ingenti ordinati regiminis adjumento.

§. 426. In Prælatis hisce spectatur 1. *Electio* secundum Ordinis constitutiones, aut jus commune l. 1. Decret. de Electione. 2. *Potestas*, seu jura, & obligationes. Potestas Superiorum Regularium alia dicitur *Dominativa ;* qualis Patrisfamilias in filios, & domesticos competit: alia est *Jurisdictionis spiritualis* tum pro foro interno e. g. per absolutiones; tum pro foro externo; quæ, supposita exemtione a jurisdictione Episcoporum, est potestas *quasi Episcopalis* (c. 3. de privil. in 6.), & continet *directionem* per præcepta personalia, statuta perpetua &c. quo etiam refertur jus dispensandi; ac *coercitionem* per censuras, corporis castigationes &c. Hæc coercitio a jurisdictione quasi Episcopali descendens, differt ab ea, quæ ex potestate dominativa profluit, ad correctionem paternam intra terminos domesticæ gubernationis. De officio & obligationibus Prælatorum multa præscribuntur ab Innocentio III. c. *Cum ad monasteriorum.* 6. & c. *In singulis.* 7. de Statu Monach. eaque Clem. 1. in fin. eod. confirmantur. Privilegia & jura Prælatorum Regularium variis titulis dispersa colligit P. Zech de Hierarchia §. 467. seq.

§. 427. *Domus Religiosæ,* de quibus inscribitur Rubrica tit. 36. *Ut Episcopo sint subjectæ,* sunt ædificia habitationi & usui Regularium destinata, eaque referri possunt tum ad partes interiores, seu *loca secreta & solitaria, quæ ab hominum separata* *convi-*

convictu sunt, ad contemplandum, & Deo vacandum specialiter deputata. c. 4. de V. S. in 6. atque hæc *proprie* dicuntur *Monasteria*: tum ad alia ædificia monasterio annexa; qualia sunt templa, officinæ, in quibus Laici operas pro mercede præstant, stabula, horrea, plerumque etiam horti; etsi hæc omnia cum interiori monasterio plerumque uno muro claudantur. Uti autem de re favorabili, aut odiosa agitur; ita latius aut strictius sumitur vox *monasterii*, aut *domus Religiosæ*.

§. 428. De erectione novi monasterii viget jus Concilii Trid. c. 3. de Regul. expressum (*n*), addita constit. 99. Clementis VIII. *Quoniam ad institutam.* & const. 31. Gregorii XV. *Cum alias.* quas in erigendis novis conventibus observari districte jubet Urbanus VIII. in const. *Romanus.* 25. anni 1624. præterea addens, ut numerus Religiosorum secundum quantitatem redituum & consuetarum eleemosynarum determinetur, nec postea augeatur: illa autem loca, in quibus duodecim Religiosi sustentari non poterunt, & actu non inhabitaverint, jurisdictioni Ordinarii subjacere intelligantur (*o*).

(*n*) *Aliter præscriptum fuit c. un. de Excessib. Prælat. in* 6. *& Clem.* 3. *de Pœnis.*

(*o*) *Conf. Bened. XIV. de Syn. l.* 3. *c.* 2.

§. 429. De subjectione domuum Religiosarum, aut exemtione relate ad potestatem Episcoporum, notandum est: I. Episcopus jure communi habet intentionem fundatam in Jure de subjectione monasteriorum, etiam post inductas locis plurimis exemtiones, nisi contrarium probetur privilegio, aut præscriptione 40 an. allegato titulo. c. 7. de Privileg. in 6. II. Exemtiones paulatim invaluerunt,

luerunt, & per gradus, pro temporum ratione; cum præsertim Monachi primorum temporum, qui toti pendebant ab Episcopo, fuerint Laici. III. Primo viguit exemtio quoad legem diœcesanam (Lib. I. Decr. §. 523.) de qua non Episcopi, sed monasteria intentionem in Jure fundatam habent. IV. Quia exemtio per gradus & partes invaluit, orta est divisio in minus plenam, & plenam, quæ est libertas illimitata a potestate, & jurisdictione Ordinarii cum immediata subjectione erga Sedem Apostolicam. V. Criminatores exemtionum, vel potius adversarii Sedis Apostolicæ, a qua privilegia earundem emanarunt, aliud non agunt, nisi ut excessus Privilegiatorum, & angustias potestatis Episcopalis incredibiliter exaggerent; quasi nihil ab Episcopis, eorumque Vicariis, & secularibus Clericis contra Religiosos, eorumque perpetuos labores, ac mirificos Religionis atque Ecclesiæ progressus, qui ipsorum debebantur sudori & sanguini, peccatum unquam fuisset. At hi, quæso, expendant can. *Quam sit necessarium.* 5. & can. seq. XVIII. q. 2. Expendant constitutionem S. Pii V. *Etsi mendicantium.* an. 1567. aliaque non pauca, in ipso Jure contenta, justa Religiosorum gravamina, quibus per leges sacras resisti debuit; & dicant: *Peccatum* (Cleri secularis) ***non cognovi, nisi*** *per legem.* Rom. VII. 7.

§. 430. Per *Capellas Monachorum & aliorum Religiosorum,* de quibus inscribitur tit. 37. h. l. intelliguntur Ecclesiæ curatæ & parochiales, extra monasterium positæ, eidem tamen unitæ. De his (nisi Prælati Regulares habeant quasi diœcesin. §. 529. L. I. Decret.) deciditur: I. Episcopo in ea competit jurisdictio, ita, ut eam visitare, & expositum

positum Religiosum etiam exemtum examinare, approbare, visitare & corrigere (quoad Parochialia) possit. Concil. Trid. c. 11. de Regular. II. Si tali Ecclesiæ non Regulares, sed Clerici seculares ad præsentationem Regularium præsunt, ii non ab ipsis, sed ab Episcopis removentur, si causa canonica id poscat. c. un. de Capellis Monach. in 6.

TITULUS XXXVIII.

DE JURE PATRONATUS.

TITULUS XXXIX.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

ARGUMENTUM.

I. Notio Juris Patronatus. §. 431. *II. Vis & effectus.* §. 432. *III. Modi acquirendi, & amittendi.* §. 438. *IV. Generales decisiones de censibus, exactionibus &c.* §. 442. *V. Cathedraticum & subsidium caritativum.* §. 445. *Procurationes.* §. 447.

§. 431. Agitur binis hisce Titulis de obligationibus Ecclesiarum, ac beneficiorum; quibus certa onera, & veluti servitutes incumbunt: qualia sunt jura Patronorum, census, exactiones, procurationes, quæ Visitatoribus impendi debent. *Jus Patronatus* præcipue consistit in jure seu potestate præsentandi Clericum ad beneficium vacans, fundata in Jure communi; estque *Ecclesiasticum*, quod acquiritur ex bonis ad Ecclesiam pertinentibus; aut annexum est dignitati cuidam Ecclesiasticæ: *Laicum*, quod competit certæ familiæ, aut annexum est bonis profanis; etsi hæc ratione patrimonii sint

penes

penes Clericum. Hinc patronatus laicus maxime dividitur in *perſonalem,* qui perſonæ adhæret e. g. fundatoris, & deſcendentium: ac in *realem* vel acceſſorium, quod adhæret rei, ceu caſtro, prædio, univerſitati bonorum, ac propterea ad poſſeſſores transit.

§. 432. Vis & natura hujus juris, ejusque uſus & effectus ſpectari debet relate ad patronum, qui præſentat Clericum, & Epiſcopum, qui præſentatum inſtituit; dein relate ad ipſum præſentatum; utrum, & quatenus jus ad beneficium acquirat obtenta præſentatione. I. *Præſentare* Clericum ad beneficium, non eſt ipſum dare beneficium, ac jus in eo, uti fit in collatione: multo minus eſt idem, ac dare miſſionem, curam animarum, vel inſtitutionem authorizabilem (§. 119.); ſed eſt deſignare Clericum, eumque præſentem ſiſtere Epiſcopo, aut illi, qui jus inſtituendi habet, ut, ſi dignus ſit, ex diſpoſitione juris, & vi juris patronatus præ aliis *debeat* inſtitui. Hinc talis inſtitutio vocatur *neceſſaria,* & opponitur *liberæ,* quæ contingit in collationibus beneficiorum. Ex his deciditur: I. c. 4. h. t. Patroni laici, qui Epiſcoporum auctoritate neglecta Clericos ſuo arbitrio inſtituunt, & removent, dicuntur excommunicandi; & Clericus, qui Eccleſiam per Laicos ſine proprii Epiſcopi auctoritate receperit, communione privandus. Si præſentatus auctoritate vel temeritate propria beneficium occupare non veretur, eo ipſo jus, quod ex præſentatione habet, amittit. c. 18. de Præbend. in 6.

§. 433. II. Ut inſtitutio ſit canonica, ſine qua beneficium obtineri nullum poteſt, in beneficiis patrona-

tronatis neque jus solius Patroni, neque auctoritas solius Episcopi sufficit; sed utrumque requiritur *copulative*, ut ad voluntatem unius, alterius consensus saltem accedat, aut superveniat. c. 8. in fin. c. 10. c. 14. & 15. c. 20. can. *Decernimus*, 32. XVI. q. 7.

§. 434. III. Laicus præsentare debet intra quatuor, Ecclesiasticus intra sex menses. Uterque simul præsentare potest plures, Laicus potest etiam variare, id est, *successive* plures præsentare; ex quibus Episcopus eligit digniorem. Si autem a Patrono Ecclesiastico plures successive præsententur; qui prior est tempore, jure potior est. c. 24. X. & c. un. §. 1. in 6. facta unius institutione, alter ex præsentatione jus prætendere non potest. Si intra tempus legitimum nemo præsentetur, pro ea vice Ordinarius libere confert beneficium. c. 3. In Summis tamen Principibus ad præfixos temporis terminos tam exacte non attenditur. Jus Patronorum *Laicorum* adeo est inviolabile in Germania, ut eidem nec Papa per præventionem, nec Imperator per primas Preces, nec Episcopus per admissionem permutationis præjudicet.

§. 435. IV. Putant nonnulli, ex præsentatione oriri jus ad rem, uti ex electione ante confirmationem. Sed nescio, utrum hoc Juri communi satis consentaneum sit. Quapropter animadverte 1. Ut Præsentatus acquirat jus qualecunque, necesse est, ut sit dignus, nempe instructus ad beneficium requisitis (*a*). Patronus Laicus, si indignum præsentavit, variare potest; jus Patroni Ecclesiastici unica præsentatione videtur consumi. c. 24. & c. 29. h. t. 2. Patronus non potest præsentare se ipsum. c. 26.

c. 26. h. t. *Cum inter dantem, & accipientem debeat esse distinctio personalis.* c. fin. de Institut. Quod instar generalis principii in his materiis receptum est, ut ambitioni & fraudibus præcludatur locus. 3. In Decretalibus Præsentato jus quoddam *inchoatum* tribuitur c. 5. ibi: *Antequam præsentatio per diœcesanum Episcopum approbetur, ratum non est, quod a Patrono fuerat inchoatum.* Istuc jus *inchoatum* non videtur habere vim juris ad rem; quod per se ratum est, & perfectum. Certe si plures simul vel successive præsententur, neuter videtur stricte habere jus ad rem. 4. C. 29. deciditur: *Constituimus, ut Episcopus, qui Præsentatum idoneum malitiose recusavit admittere, ad providendum eidem in competenti beneficio compellatur.* 5. *Institutus* ad præsentationem, retinet jus in re, nec avomeri potest, etsi patronus postea mutetur. c. 9. h. t. aut is, qui in possessione juris præsentandi existens præsentavit, postea in petitorio succumbat. c. 7. & c. 19.

(*a*) *De præsentatione* dignioris *conf. Lib. I. Decr.* §. 438.

§. 436. V. Etsi per præsentationem non detur ipsum beneficium, aut officium spirituale; tamen præsentatio, per quam institutio fit *necessaria*, est actus proxime præparatorius ad ipsum beneficium aut officium spirituale obtinendum; hinc jus Patronatus dicitur *spirituali annexum*, nec pretio temporali ipsum, ejusve usus aut exercitium æstimari, aut emi vendi potest. c. 16. Laici optare, aut desiderare possunt beneficiatum vel Pastorem, sed non ita præsentare, ut institutio sit necessaria; nisi tale jus præsentandi concesserit ipsa Ecclesia. Idcirco Laici jure communi *habilitati* dicuntur ad Jus Patronatus, etiam feminæ, ac omnes *fideles*;

unde

unde ſoli non Chriſtiani videntur excludi. can. 26. 27. 30. XVI. q. 7. In illis Germaniæ provinciis, ubi Pax Weſtphalica viget, Patroni Proteſtantes præſentant Catholicos, & Catholici præſentant Miniſtros Proteſtantes.

§. 437. VI. Præter jus præſentandi, Patrono debentur jura honorifica, ceu primus locus in proceſſione, in Eccleſia, in thurificatione, oblationibus, aſperſione aquæ benedictæ, oſculo pacis &c. Et ſi ad inopiam vergat, ab Eccleſia illi modeſte ſuccurritur. c. 25. Viciſſim Patroni eſt, protegere Eccleſiam, ejusque conſervandis juribus invigilare. can. *filiis.* 31. XVI. q. 7. Nec tamen vi patronatus jurisdictionem in Clericos a ſe præſentatos, nec bonorum Eccleſiæ adminiſtrationem habet. c. 23. h. t. & Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 3. in fin. de ref. Prælati tamen Regulares a Beneficiatis, quos præſentant Epiſcopo, rationes exigere de rebus Eccleſiæ temporalibus poſſunt. c. 3. §. 2. de Privileg.

§. 438. Explicata natura, uſuque juris Patronatus, de modis id acquirendi & amittendi diſſeri adcuratius poteſt. *Modi id acquirendi* ſunt *primitivi*, aut *derivativi.* Generatim docet SS. Concilium Trid. Seſſ. XXV. c. 9. de ref. in hunc modum: *Sicut legitima patronatuum jura tollere, piasque fidelium voluntates in eorum inſtitutione violare, æquum non eſt: ita etiam ut hoc colore beneficia eccleſiaſtica in ſervitutem, quod a multis impudenter fit, redigantur, non eſt permittendum.* Nullo penitus modo Patronatus acquiri poteſt venditione, late, aut ſtricte tali (§. 198.). Neque bonorum pretium augeri poteſt ratione annexi Patronatus (§. 436.).

§. 439. Modi primitivi acquirendi Patronatus sunt *Fundatio* Ecclesiæ c. 3. h. t. Trid. l. c. vel *constructio* c. 25. h. t. vel *Dotatio* Concil. Trid. Seff. XXIV. c. 12. de ref. Talis autem titulus ex authentico instrumento ostendi debet, aut etiam ex multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat. Trid. l. c. Seff. XXV. Ubi plenior requiritur probatio in iis personis, aut communitatibus, in quibus id jus plerumque ex usurpatione quæsitum præsumitur. Alios Patronatus privilegio obtentos Concilium ibidem abrogavit. Ceterum qui uno ex prædictis titulis gaudet, jure Patronatus fruitur, etsi id specialiter sibi non reservarit. arg. c. 41. de Testib. nisi cum agitur de Ecclesia conventuali. c. 25. h. t.

§. 440. Modi derivativi sunt I. *Successio hereditaria.* c. 1. & 3. h. t. Si bona ad plures heredes transeant, exercetur jus alternatim a singulis, vel ab omnibus simul, sic, ut in plures heredes unius ex pluribus patronis jus patronatus transeat in stirpes. Clem. 2. h. t. Quotiescunque autem præsentatio ad plures pertinet, *ut singulos;* ille censetur legitime præsentatus, qui plura suffragia, majoraque habet merita. c. 3. De dissensione Patronorum agitur c. 1. 2. 3. II. *Donatio* cum consensu Episcopi c. 4. de Donat.; qui tamen consensus non requiritur, si donatio fit in communitatem ecclesiasticam, vel religiosam. c. un. in 6. h. t. III. *Dominium* plenum, vel saltem utile bonorum, quibus annexum est jus patronatus; quod etsi pretio temporali non æstimetur; tamen refertur ad fructus & commoda rei. c. 7. h. t. Oppignorato fundo non transit jus patronatus, eidem annexum in creditorem. c. 18. de sentent. & re judicat.

§. 441.

§. 441. Extinguitur 1. jus patronatus reale interitu rei: personale, si deficit familia, cui annexum est. 2. Si destructa Ecclesia, titulus beneficii supprimitur. 3. Per renuntiationem, vel cessionem expressam vel tacitam; uti si Patronus Ecclesiam patronatam converti sinat in collegiatam vel conventualem, absque reservatione sui juris. 4. Per non usum, si Ordinarius est in possessione libertatis. 5. Si Patronus occidit beneficiatum. c. 12. de Pœnis. 6. Si Patronus se ingerit in perceptione fructuum beneficii patronati: si jus suum vendat, aliterve in alios transferat contra Canones. Trid. Sess. XXII. c. 11. de ref. & Sess. XXV. c. 9. de ref.

§. 442. *Census*, tanquam præstationes ordinariæ, *Exactiones*, tanquam extraordinariæ, & *Procurationes* debitæ Visitatoribus sunt onera realia, quæ Ecclesiis & beneficiis præter jura Patronorum incumbunt. Generales decisiones huc pertinentes sunt hæ. I. Quantamcunque vim *dominio* tribuant Recentiores quidam Scriptores, qui de peculio Clericorum agunt; tamen fateantur necesse est, Ecclesias, earumque Rectores ex reditibus Ecclesiæ, quorum Domini esse dicuntur, *ex justitia* teneri ad solvendos census, exactiones, procurationes legitime secundum Canones exactas. Idque profluit ex ipsa origine fundationis beneficiorum. c. 1. h. t. ex natura subjectionis. c. 2. & Rom. XIII. 6. Imo ipsa monasteria, quæ Ecclesias aut beneficia acquirunt, ejusmodi oneribus antea subjecta, ea præstare tenentur, nisi speciali juventur privilegio. Clem. 1. ibi: *Cum sit naturæ consonum, illos non recusare onera, qui rerum commoda complectuntur.* adde c. 19. h. t.

§. 443. II. Non obstante hac obligatione justitiæ, ob hominum avaritiam facile contingit, ut nova & injusta onera imponantur Ecclesiis, beneficiis & beneficiatis, aut pristina augeantur. Neutrum fieri potest a quopiam, nisi justa ex causa, & concessu Canonum; non ab Episcopo c. 9. non a Rectore Ecclesiæ vel beneficiato, etiam interposito juramento. c. 3. c. 11. non a monasteriis c. 13. non a Patronis c. 15. non a Collectoribus Papæ c. 12. non a Laicis c. 10. X. c. 4. in 6. Clem. 3. h. t. Hinc examinanda est consuetudo, quæ ob unum alterumve præstationis actum leviter allegari solet; etsi ad corruptelas pertineat. conf. Lib. I. Decret. §. 224. Præterea in causam census vel exactionis inquirendum est. c. 5. h. t. ibi: *Respondemus, quod census ignorantiæ nec divinis, nec humanis legibus reperitur: oportet quippe, ut omnis census, ad quid, & quando persolvi debeat, præsciatur.*

§. 444. III. Si de quantitate censuum dubium existit, 1. spectari jubetur id, quod in vicinis provinciis observatur c. 22. h. t. 2. Locum habet unica præscriptio ad diminuendas præstationes annuas. c. 20. quæ est memorabilis decisio; qualem Jus Romanum non habet. conf. L. II. Decret. §. 494. 3. Si moneta, qua solutio census vel pensionis fiebat, in usu esse desiit, fit solutio secundum *æstimationem pensionis antiquæ*, ita, ut creditor relate ad valorem extrinsecum novæ monetæ tantundem habeat, ac in priori obtinuerat moneta. c. 26. h. t. 4. Si oblationes aut præstationes quædam annuæ ex voto fuerint ortæ, eæque anteactis temporibus extiterint difformes, sive in quantitate inæquali; tunc *volentes solvere ad minorem* (quantitatem, vel mensuram) *non sunt cogendi, ut ad majorem persolvant.*

vant. c. 18. ibi: *Quoniam cum hujusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius sunt a viris ecclesiasticis exigenda, ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.* 5. Instar regulæ sumendum est, eam in exactionibus quibuscunque moderationem adhibendam esse, ut Beneficiato congrua sustentatio, quam antea habebat ex beneficio, maneat salva. In quem finem tendit dispositio Concilii Trident. Sess. XXIV. c. 13. de ref. Ex eadem causa jubentur monasteria, quibus Ecclesiæ quoad temporalia unitæ sunt, tantam Vicario perpetuo assignare portionem, *unde jura possit episcopalia solvere, & sustentationem habere congruam.* Clem. 1. de jure patronat. c. 12. de præbend. 6. Denique ex singulari æquitate Juris Canonici cœci dicuntur immunes a collectis, sive exactionibus extraordinariis. c. 4. ibi: *Quia eum, quem cæcitas sua gravat, inhumanum est nimis in collectione affligere: cui debuerat ex collectis, si esset necessitas, misereri.*

§. 445. De jure imponendi censum antiquum, aut novum, perpetuum aut temporalem, dictum est tit. XII. hujus libri a §. 146. Antiqui census species est *Cathedraticum*, quod in signum subjectionis & honorem Ecclesiæ cathedralis ita præstatur inde ab antiquissimis temporibus (*b*), ut manente subjectione contra id præscribi haud possit (*c*), etsi præscriptio & consuetudo valeat ad ejus quantitatem definiendam; quæ in multis locis permodica est. arg. c. 22. h. t. Tenentur autem cathedraticum solvere omnia Beneficia, Capellæ & Ecclesiæ etiam filiales, quæ sub titulo speciali separatum a Parochia beneficium retinent. Ecclesiæ Monasteriorum, sicut a reliqua lege diœcesana; ita etiam a cathedratico immunes sunt. can. *inter cetera.*

tera. 8. X. q. 3. can. *cum pro.* 34. XVI. q. 1. can. *quam sit.* 5. XVIII. q. 2. Ecclesiæ autem Monasteriis incorporatæ obligantur jure cathedratici. Clem. 1. h. t. c. fin. de Capellis Monach. ibi: *Monachi lege tibi diœcesana subjecti.* c. 16. de officio jud. ord.

(*b*) *Can.* 1. *X. q.* 3. *ex Concil. Braccarensi an.* 572. *can.* 8. *ibid. c.* 7. *de Donat. c.* 20. *h. t. c.* 16. *de offic. jud. ord.*

(*c*) *Bened. XIV. de Synodo l.* 5. *c.* 7. *n.* 6.

§. 446. Ad exactiones, tanquam præstationes extraordinarias, pertinet *subsidium caritativum*, quod *ex causa manifesta & rationabili* (*d*), ab Episcopo cum consilio Capituli, & ab eo, qui jurisdictionem quasi Episcopalem habet cum caritate exigi potest, ac præstari debet ab omnibus beneficiatis, qui reditus percipiunt, non tamen a Monasteriis, quæ sunt libera a lege diœcesana; ad quam subsidium caritativum pertinet, nisi ratione Ecclesiarum Monasteriis subjectarum.

(*d*) *C.* 6. *v. prohibemus. h. t. De Decimis Papalibus, quæ ad subsidium caritativum revocantur, conf. Zech. de Rebus Eccl. Sect. III. tit. XII.* §. 183.

§. 447. *Procurationes*, quæ ponuntur in Rubrica, sunt necessarii sumtus ac expensæ, quibus Archiepiscopi, & Episcopi, vel alii illorum loco Diœcesin aut Ecclesias actu visitantes indigent pro competenti sustentatione sua. Hæc autem sustentatio continet victum & habitationem Visitatoris, honestique comitatus, & equorum necessariorum. Hæ Procurationes olim etiam Legatis Apostolicæ Sedis tanquam debitæ præstabantur. c. 17. h. t. Episcopalis obligatio ac jus visitandi ex natura officii Pastoralis intelligitur manifeste; unde etiam æqui-

tas procurationum deducitur; contra quas præscriptio (nisi forte immemorialis) non admittitur, quamdiu subjectio erga Visitantem perdurat; nec consuetudo non solvendi procurationem satis probatur ex eo, quod Visitati nunquam antea Episcopum procuraverint. c. 16. de præscript. c. 24. de cens. Si Episcopus cuidam Ecclesiæ alia jura remisit, non censetur remisisse procurationem c. 21. de cens. Contra varia gravamina & abusus Visitationum, ac Visitatorum agitur locis pluribus in Jure nostro, in primis ex Concilio Later. III. & IV. c. 6. & c. 23. de Censib. Clem. 2. & Extrav. un. eod. int. com. Concil. Trid. Sess. XXIV. c. 3. de ref. De jure Archiepiscoporum circa visitationes & procurationes agitur c. 14. & 25. de cens. Norma vero, & limites visitationis eisdem præscribuntur c. 1. 2. 3. & 5. eod. in 6. & a Concil. Trid. l. c.

TITULUS XL.

DE CONSECRATIONE ECCLESIÆ, VEL ALTARIS.

TITULUS XLI.

DE CELEBRATIONE MISSARUM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, ET DIVINIS OFFICIIS.

TITULUS XLII.

DE BAPTISMO, ET EJUS EFFECTU.

TITULUS XLIII.

DE PRESBYTERO NON BAPTIZATO.

Titulus XLIV.

DE CUSTODIA EUCHARISTIÆ, CHRISMATIS, ET ALIORUM SACRAMENTORUM.

Titulus XLV.

DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

Titulus XLVI.

DE OBSERVATIONE JEJUNIORUM.

Titulus XLVII.

DE PURIFICATIONE POST PARTUM.

ARGUMENTUM.

I. Notiones & decisiones generales de Liturgicis. §. 448. *II. Consecratio & Execratio Ecclesiæ vel Altaris: Reconciliatio eorundem, uti & cæmeterii.* §. 453. *III. Celebratio Missarum, Sacramentum Eucharistiæ, Divina officia.* §. 463. *IV. Baptismus, & ejus effectus.* §. 466. *V. Custodia Eucharistiæ &c.* §. 471. *VI. Reliquiæ & Veneratio SS.* §. 472. *VII. Observatio Jejuniorum.* §. 474. *VIII. Purificatio post partum.* §. 475.

§. 448. Jura locorum, rerum, personarum, immediate pertinentia ad obeundam & exercendam religionem per Sacrificium, Sacramenta, Sacramentalia, divinum officium &c. in præfixis titulis indicantur potius, quam pro dignitate exponuntur. Pleraque enim petenda sunt ex Ritualibus, Cæremonialibus, Pontificalibus, ex libris Theologorum, etiam Polemicorum, ex collectionibus & Commentariis sacrorum Rituum. Tractatio respicit 1. *Jura locorum*, quæ pro obeundo divino cultu consecrari,

crari, aut benedici debent. 2. *Jura rerum* sacrarum aut benedictarum, quæ ad Sacrificium peragendum, Sacramenta administranda &c. proxime requiruntur. 3. *Jura Personarum*, quæ Sacrificii peragendi, Sacramentorum administrandorum, benedicendi, consecrandi, ritus instituendi &c. facultate & auctoritate pollent. Hæc prænotavi, ut ea, quæ a variis varie tractantur, ac sæpe generali nomine *Liturgicorum* comprehenduntur, ad formam quandam juris, ejusque summa capita revocarentur.

§. 449. Distingui oportet, quid in actibus religionis, ceu in Sacrificio, & Sacramentis sit ex origine & institutione divina: quid ex traditione & ordinatione Apostolica, vel ecclesiastica descendat: quid ad *substantiam* ejusmodi religiosi actus pertineat; & quid *accidentale* sit. Sacrificium & Sacramenta quoad substantiam ex origine, & institutione divina proveniunt: sacri quidam ritus, & exteriores actiones religiosæ, ad ornatum cultumque Sacrificii & Sacramentorum, sunt ex traditione & ordinatione Apostolica & ecclesiastica, & stricte *Sacramentalia* nuncupantur. Quia autem Ecclesia actus quosdam religiosos, piasque cæremonias exemplo Sacramentorum, aut imitatione veteris legis instituit; idcirco nomen *Sacramentalium*, ut etiam hæc comprehendat, nonnunquam latius sumitur. Pleraque Sacramenta in usu, seu actione transeunte consistunt. At Eucharistia etiam extra usum asservatur. Sic etiam nonnulla Sacramentalia, ceu benedictiones, quæ ab Episcopis & Abbatibus fiunt super populum, sita sunt in actione transeunte: alia permanent, ceu res benedictæ, aut consecratæ.

§. 450. Poteſtas inſtituendi, ac pro temporum ratione mutandi Sacramentalia, ritus ac pias cæremonias penes Eccleſiam eſt. Id oſtendit ipſe uſus ab Apoſtolorum temporibus deductus. Quia autem non nulli ritus proxime referuntur ad dogma, aut uniformes eſſe debent in catholica Eccleſia; ſic, ut ipſa difformitas aut mutatio ſcandalum gigneret in populo fideli; non quivis Epiſcopus, aut Synodus Epiſcoporum particularis ritus inſtitutos, receptosque mutare poteſt. Patet id ex Concilio Trid. can. 13. Seſſ. VII. de Sacramentis in genere. *Siquis dixerit, receptos & approbatos Eccleſiæ catholicæ ritus, in ſolemni Sacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos, aut contemni, aut ſine peccato a Miniſtris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcunque Eccleſiarum paſtorem mutari poſſe, anathema ſit.* In his multa ſunt, quæ pertinent ad cauſas majores Sedi Apoſtolicæ reſervatas. c. 3. de Baptismo. A jure inſtituendi aut mutandi ritus differt jus eosdem exercendi. Quidam enim poteſtatis Epiſcopalis proprii ſunt, aut in Abbatibus requirunt privilegium Apoſtolicum; ceu conſecrationes Eccleſiarum. Alii pertinent ad jura parochialia; uti fit in purificatione poſt partum. Nonnulli clericorum & maxime Presbyterorum ſunt communes. Univerſe jus inſtituendi aut mutandi ritus ad poteſtatem jurisdictionis: jus exercendi, ad poteſtatem ordinis, etſi non ſolius, pertinet. conf. Lib. I. Decretal. §. 476.

§. 451. Maximi faciendi ſunt ſacri Eccleſiæ catholicæ ritus, ſummaque veneratione obeundi, excipiendi & ſpectandi. Probatur id 1. ex antiquiſſimo eorum uſu. 2. Ex hominum ſanctiſſimorum exemplo. 3. Ex ipſa ſanctitate Eccleſiæ, quæ

divino

divino Spiritu regitur; neque ritus suos contemni, aut tanquam ineptos, vel superstitiosos reprehendi patitur (*a*). 4. Ex eorum vi & effectu spirituali; cujusmodi est auxilium aliquod, vel bonus motus gratiæ, remissio culpæ saltem venialis, remissio pœnæ temporalis, Dæmonis expulsio, vel coercitio, ne lædat, commodum aliquod temporale, ceu sanitas (*b*).

(*a*) *Exemplis id declaravi in Jure Eccl. Publ.* §. 320. *ubi de nota Sanctitatis Ecclesiæ egi. Contemtus & impia ludibria, quibus homines a vera religione alieni, & maxime Novatores nostri ævi ritus catholicæ Ecclesiæ proscindunt, viro bono & sapienti convincentis argumenti loco est, eosdem Deo gratos, ac dæmonibus exosos, & infestos esse.*

(*b*) *Qua ratione hi effectus per Sacramentalia producantur, Theologi examinant, Suarez in* 3. *p. S. Thomæ Tom.* 3. *disp.* 15. *Sect.* 4. *Valentia Tom.* 4. *disp.* 7. *q.* 4.

§. 452. Generaliter statui solet: I. Si decenter, rituque consueto Sacrificium peragi, aut Sacramenta administrari non possint, præstat, ea omittere. c. fin. de celebrat. Missar. Baptismus ob necessitatem etiam omissis solemnitatibus administrari debet. II. Semel consecrata non debent iterum consecrari, nisi consecrationem amiserint. can. *Ecclesiis.* 20. dist. 1. de consecrat. Sacramenta quidem Baptismi, Confirmationis & Ordinis ob impressum characterem sine sacrilegio iterari non possunt. Trid. Sess. VII. can. 9. de Sacram. in genere. III. Res Deo consecratæ, aut sacra Ecclesiæ supellex ad usus profanos adhiberi, aut cuipiam commodari non debent. can. 42. & 43. dist. 1. de consecr.

§. 453. *Consecratio Ecclesiæ* est actus solemnis, quo ædificium legitima auctoritate Deo & di-

vino cultui per unctionem & sacras cæremonias dedicatur; consequenter a communi usu ad cultum religiosum transfertur. Distingui in primis debet Ecclesia seu templum ab Oratorio privato, aut publico; dein consecratio a benedictione. Consecratio est propria muneris Episcopalis (*c*). Fit ab Episcopo loci, in quo sita est Ecclesia, per chrisma, quo inunguntur duodecim cruces in parietibus depictæ, aliasque ceremonias in Pontificali Romano descriptas, imposito nomine alicujus *Patroni*, id est, Personæ sanctæ: aut *Tituli*, seu mysterii, aut rei ad personam pertinentis. Hujus consecrationis solemnitas singulis annis repetenda est. can. 16. dist. 1. de consecr. Benedictio fieri debet, si ante consecrationem officia divina in templo celebranda sint. Hæc ergo solum præparat Ecclesias ad consecrationem, & constituit in eo statu, ut functionibus sacris inservire possint, donec commodo tempore consecrentur: fit sine unctione, aqua benedicta communi & ordinaria: a simplici etiam Sacerdote, ab Episcopo ad hoc deputato.

(*c*) *Cl. Zech de Hierarch.* §. 468. *nota* 21. *testatur, auctoritate Benedicti XIV. consecrationem Ecclesiæ Abbati, & Principi Campidunensi commissam fuisse. Ceterum c.* 2. *de consecr. Eccl. deciditur:* In diœcesi tua licet tibi Ecclesiis dedicationem impendere tam diebus Dominicis, quam privatis. *Solet autem ea solemnitas fere peragi diebus Dominicis, aut SS. solemnitatibus, præmisso pridie jejunio tum ab Episcopo consecrante, tum ab iis, qui Ecclesiam sibi consecrari petunt.*

§. 454. *Oratorium privatum* dicitur locus privata solum auctoritate, & in domo hominis privati deputatus divino cultui: si ingressum habet ex publica via, censetur *publicum*, multoque magis, si etiam

etiam privatum Oratorium consecratur ab Episcopo; tunc enim non privata, sed publica auctoritate, ac perpetuo dedicatur divino cultui; ut adeo ipse consecrationis actus repugnet statui privati Oratorii; quod per se tantum refertur ad *Loca pia* (uti ædiculæ passim in viis publicis pro transeuntium devotione constructæ), quæ sunt in dominio privatorum, ac in commercio humano; & privata etiam auctoritate ad usus profanos reduci possunt (*d*). Oratoria in palatiis Episcoporum, & in claustris Regularium, perpetuo destinata divino cultui, non computantur inter privata.

(*d*) *Concilium Trid. Sess. XXII. c. 8. de ref. Episcopis tribuit jus visitandi* Pia loca omnia (*præter Oratoria Regum*), *nequid in iis extet, aut fiat, quod decentiæ divini cultus repugnet.*

§. 455. Non decet divina officia ac præsertim Missas celebrari in locis profanis, *nisi pro summa contingat necessitate.* can. 11. dist. 1. de consecr. Unde Ecclesia recens exstructa, *est, quam citius fieri potest, consecranda.* Cum autem Ecclesia, nisi de dote provisum ei fuerit, non sit consecranda; sequitur, ut, qui consecrandam curavit, eam dotare debeat. c. 8. de consecr. Eccl. Consecratio cum sit res facti, non præsumitur, nisi sit Ecclesia cathedralis: levioribus tamen conjecturis probatur. Si nullum consecrationis probabile indicium suppetat, sine scrupulo consecranda est. can. 16. dist. 1. de consecr. Oratoria publica benedici, satis est: nullus enim Canon consecrationem imperat, nullus prohibet.

§. 456. Altaria, super quibus celebratur Sacrificium, semper consecrata esse debent tam *fixa,* quæ

quæ loco, in quo conſtruuntur, adhærent, quam *Portatilia*, ſeu *Viatica* (c. 30. de Privileg.), quæ a loco in locum moveri poſſunt, & in Eccleſiis vel Oratoriis non conſecratis, aut etiam extra Eccleſias ab iis, qui facultatem habent, adhibentur ad divina peragenda myſteria. Non conſecrantur autem hoc ævo Altaria, niſi incluſis Sanctorum Reliquiis, pro quibus condendis, etiam in altari portatili, effodiendum eſt Sepulcrum (*e*).

(*e*) *Plura Altaria in eadem Eccleſia ad peragendum Miſſæ Sacrificium jam antiquiſſimis temporibus erecta fuiſſe, conſtat ex documentis ſaltem ſeculi VI. Gregor. M. l. V. epiſt.* 50. *Beda l. V. Hiſt. Eccl. c.* 21. *Adde c.* 5. *de conſecr.*

§. 457. *Cæmeteria* tam adjuncta Eccleſiis, quam ab iis ſeparata piis etiam ritibus apud Catholicos initiari ſolent, ac debent, & ſacra *benedictione* ab uſibus profanis ad tumulanda fidelium cadavera deſtinari.

§. 458. *Execratio* Eccleſiæ vel Altaris fit, ſi amittunt conſecrationem. *Pollui* eadem, ac cœmeteria cenſentur, ſi effectum conſecrationis, aut benedictionis perdunt, qui is eſt, ut in iis ſacræ functiones obiri poſſint. Eccleſia execratur, 1. ſi tota aut majori parte deſtruitur, etiam ex intentione novæ reædificandæ. 2. Si incruſtratio interioris parietis majori ſaltem ex parte tollitur, aut decidit. c. 6. de conſecr. Eccl. Si interior cruſta per partes minores reficitur paulatim tota, non videtur execrari Eccleſia arg. c. 3. in fin. eod.

§. 459. *Altare* fixum aut portatile conſecrationem perdit, 1. quando ipſa menſa aut lapis enor-

enormiter frangitur, formam mutat, aut inhabilis fit ad capiendam simul hostiam & calicem. c. 3. de Consecr. Eccl. 2. Quando sepulcrum, aut lapis sigilli solvitur, aperitur, frangitur, notabiliter læditur, aut Reliquiæ auferuntur. c. 1. eod. 3. Altare *fixum* consecrationem perdit, si lapis mensæ disjungitur a suo stipite, aut columnis, quibus insistit. cit. c. 1. Id non censetur fieri, si tabula lapidea una cum stipite vel columnis absque disjunctione de loco movetur, & in alium transportatur.

§. 460. *Polluitur* Ecclesia I. injuriosa humani sanguinis effusione, vel homicidio. c. 4. & fin. X. c. un. de consecr. in 6. II. Adulterio vel luxuriosa humani seminis effusione. c. 5. de adult. can. 19. & seq. dist. 1. de consecr. c. un. in 6. III. Sepultura cadaveris pagani vel excommunicati. c. 7. de consecr. Eccl. can. 27. & 28. dist. 1. de consecr. (*f*) Iisdem modis polluitur Ecclesia tantum benedicta, & Cœmeterium.

(*f*) *Ut Ecclesia vel cœmeterium censeantur polluta, & celebratio Divinorum prohibita, Auctores passim requirunt, ut effusio sanguinis proveniat ex vulnere. cit. c. 4. ut excommunicatus, cujus sepultura polluitur Ecclesia vel cœmeterium, non fuerit toleratus. conf. §. 360. & universe, ut hæc delicta fuerint publica vel notoria: quia totum hoc introductum est, ut fideles detestationem concipiant sceleris, quo sanctitatem locorum læsam norunt. Aliqui ex paritate cum sepultura excommunicati pollui censent Ecclesiam, quæ consecratur ab Episcopo notorie excommunicato.*

§. 461. De Execratione & pollutione comparate ad Ecclesiam, Altaria & cœmeterium deciditur: 1. Si Ecclesia execratur, non continuo consecrationem perdunt Altaria extra casus §. 459. indica-

dicatos. 2. Viciſſim ſi Altare ob fractionem aut disjunctionem de novo conſecrandum eſt, opus non eſt, etiam Eccleſiam conſecrari de novo. can. 19. diſt. 1. de conſ. c. 1. de conſecr. Eccl. & ibi Eman. Gonzalez. 3. Polluta Eccleſia polluitur Altare *fixum*, tanquam præcipua Eccleſiæ pars. Id extendi non poteſt ad Altare portatile, quod per accidens in Eccleſia polluta reperitur. Si autem polluta Eccleſia reconciliatur, uti mox dicam, ſimul reconciliata cenſentur Altaria. 4. Polluta Eccleſia cœmeterium contiguum, quod usque ad Eccleſiæ parietes vel muros pertingit, cenſetur pollutum. Non tamen polluto cœmeterio Eccleſia, quantumvis contigua, cenſetur polluta; *ne minus dignum, majus; aut acceſſorium, principale ad ſe trahere videatur.* c. un. de conſecr. Eccl. in 6. 5. *Non unum, ſed plura cœmeteria eſſe noſcuntur, quæ, quamvis ſibi cohærentia, pariete tamen medio ſejunguntur; ideoque violato eorum altero, alterum, licet ex uno ad aliud per portam intermediam habeatur acceſſus, non propter hoc reputabitur violatum.* ibid.

§. 462. *De Reconciliatione* Eccleſiæ pollutæ vel cœmeterii deciditur: 1. Si Eccleſia ab Epiſcopo conſecrata fuit, reconciliatio fieri debet ab Epiſcopo (c. 9. de conſecr. Eccl.) *per aquam cum vino & cinere benedictam.* c. 4. eod. Ritus extat in Pontificali Romano, & Ritualibus. Summus Pontifex aliquando ſingulare concedit privilegium vel Epiſcopo, ut committat reconciliationem inferiori Sacerdoti, aqua ab Epiſcopo benedicta: vel ipſi Sacerdoti, ut reconciliet Eccleſias ex delegatione Epiſcopi. 2. Si Eccleſia non conſecrata, ſed tantum benedicta fuit, reconciliatio ab Epiſcopo cuidam Sacerdoti delegari poteſt absque privilegio; fitque

per

per aquam communem benedictam cum sale. c. fin. eod. 3. Reconciliatio cœmeterii, quod ab Episcopo solemniter fuerat initiatum, fit ab ipso Episcopo, vel ex delegatione Papæ ab alio Sacerdote, aqua per Episcopum benedicta: si vero cœmeterium a simplice Sacerdote fuerat benedictum, a tali etiam reconciliatio fieri potest per aquam a se exorcizatam; non tamen sine præscitu Episcopi. Quod c. 7. eod. dicitur, non est in usu.

§. 463. *De celebratione Missarum* expendi inprimis debet Doctrina catholica de SS. novæ legis Sacrificio, exposita a Concilio Trid. Sess. XXII. ubi extat *Decretum de observandis, & evitandis in celebratione Missæ.* In Decretalibus de delictis quibusdam & abusibus agitur c. 7. c. pen. & ult. De Missa *conventuali* c. 11. *de feria.* c. 2. *in Cœna Domini.* c. 12. de Missa unica in die c. 3. & 5. de Canone c. 6. de aqua miscenda vino cit. 6. & 8. de purificatione & ablutione c. 5.

§. 464. *De Sacramento Eucharistiæ* Fides catholica exponitur Sess. XIII. Concil. Trid. De eadem diligenter asservanda, & reverenter deportanda ad infirmos, agit c. 10. de celeb. Missæ. In antiquis Canonibus mentio fit de variis usibus, in quos adhibita olim fuit Eucharistia, & quos vel nunquam approbavit, vel etiam rejecit, ac damnavit Ecclesia. Ejusmodi fuerunt; quod ea cum fidelium defunctorum corporibus fuerit tumulata: quod accusati de crimine, ut innocentiam suam testarentur, seseque purgarent, Eucharisticum sumserint Sacramentum, sibique aliquando repentinum interitum, si objecti criminis rei essent, fuerint imprecati (g): quod in consecratione Altaris sacrosancta

ſancta Euchariſtia cum Reliquiis Sanctorum, aut ſi hæ deeſſent, ſola fuerit recondita.

(g) *Illicitus non erat hic purgationis modus, præſertim ſi publica auctoritate adhibebatur. Nec enim miraculum a Deo exigebatur, ſed unice ad confirmandam veritatem & teſtificandam innocentiam tendebat, perinde ac fit in juramentis, quæ ſemper implicitam imprecationem continent (Lib. II. §. 292.). Nemo tam impius, & ſalutis ſuæ immemor præſumebatur, ut, ſi objecti criminis eſſet conſcius, ſanctiſſimum Chriſti Corpus in judicium & condemnationem ſuam eſſet ſumturus. Ob invaleſcentem tamen quorundam hominum malitiam, & ſacrilegii periculum is modus purgationis paulatim in deſuetudinem abiit; ac RR. Pontifices generalem præſcripſere formam canonicæ purgationis, omnibus* peregrinis judiciis *interdictis. c. 8. de purgatione canonica.*

§. 465. *Divinum Officium* eſt certa ratio laudandi, precandique Deum mente ſimul ac voce, auctoritate Præſulum Eccleſiæ inſtituta (*h*). Apud Scriptores id nominatur *Pſalterium*, *Curſus*, vel Curſus eccleſiaſticus, *Opus Dei;* apud Græcos *Canon*, *Synaxis* aut *Collecta;* quia ad has fundendas preces colliguntur fideles; *Agenda*, *Horæ canonicæ*, *Breviarium.* Multi ſunt hoc ævo temerarii Scriptores, qui vel totum id impugnant, quod Breviarium dicimus ex obligatione recitandum; vel ritum, cantum, linguam latinam. Sed quem antiquiſſimus Eccleſiæ uſus, univerſalis jam recepta conſuetudo, Auctoritas RR. Pontificum, & Conciliorum, exempla ſanctiſſimorum hominum non movent, atque a dicaci temeritate cohibent, a viro probo juſte contemnitur, nec attendi meretur. Unde, quæ inprimis memoranda videntur, paucis attingam. I. Can. 59. Concil. Laodiceni, quod celebratum fuit ſeculo IV., prohibuit, *privatos & vulga-*

vulgares aliquos Psalmos dicere in Ecclesia. Unde S. Agobardus Archiepiscopus Lugdun. ait: *Non ergo cujuscunque figmenti, sed Spiritus Sancti eloquiis Majestas divina laudanda est* (*i*). Hæc privatorum commentis opponuntur, non publicæ Ecclesiæ auctoritati. II. Reverentia, ac devotio in obeundo divino officio commendatur ac præscribitur c. 9. de celebrat. Miss. ex Concil. Lat. Clem. 1. eod. ex Concilio Vienensi (*k*). Adde Concil. Lateran. sub Leone X. Sess. 9. (*l*) & Trident. Sess. XXIV. c. 12. de ref. ubi Canonici jubentur compelli ad divina officia *per se* obeunda, *atque in choro ad psallendum instituto, hymnis & canticis Dei Nomen reverenter, distincte, devoteque laudare.* III. Quatenus divinum Officium publicas in Ecclesia preces denotat, aliud dici potest *ordinarium*, quod statis semper temporibus, fixoque ordine peragitur: aliud *extraordinarium*, quod pro temporum necessitate, atque Ecclesiæ calamitate extra ordinem legitima auctoritate aliquando indicitur. Exemplum pro temporum nostrorum perturbatione imitandum extat Extrav. unic. de celebratione Miss. IV. Pro omni autem officio tam ordinario, quam extraordinario interdicta est per Canones lasciva Musica & profana cantorum melodia. Extrav. un. de vita & honest. Cleric. int. com.

(*h*) *Bellarmin. l.* 2. *de bonis Operib. c.* 10.

(*i*) *Van-Espen in Can.* 59. *Concil. Laodiceni.*

(*k*) *In eodem Concilio facultas datur Clericis, etiam religiosis, qui Domestici sunt Cardinalium vel Episcoporum communionem Apostolicæ Sedis habentium, coaptandi se in divino officio ipsi Cardinali, vel Episcopo.*

(*l*) *Hujus Concilii Decretum confirmavit, declaravitque S. Pius V. constit.* 135. *in Bullar. Roman. ubi ait:* Statuimus, ut, qui horas omnes canonicas uno vel

 pluri-

pluribus diebus intermiserint, omnes beneficii, seu beneficiorum suorum fructus, qui illi vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur: qui vero Matutinum tantum, dimidiam; qui ceteras omnes horas, aliam dimidiam; qui harum singulas, sextam partem fructuum ejus diei amittant.

§. 466. Rubrica *de Baptismo & ejus effectu* trahi potest ad omnia Sacramenta novæ legis; quia Baptismus *Sacramentorum fundamentum, & janua est reliquorum.* c. 2. de cognat. spirit. in 6. & quia est *Sacramentum fidei.* c. 7. de Divort. unde *Infideles* proprie sunt, qui nunquam suscepto baptismo Ecclesiam ingressi, aut Christianam fidem professi sunt; de quibus inscribitur titulus 33. hujus libri *de Conversione Infidelium.* Hæretici & Schismatici non tam *converti*, quam *reverti* dicuntur ad Ecclesiam, ejusque unitatem. *Catechumeni*, qui ante baptismum fluminis christianam fidem amplectuntur, atque profitentur, ac etiam de peccatis, siquæ commiserint, perfecte dolent, fiunt membra Christi & Ecclesiæ quoad conjunctionem *internam per gratiam* c. 4. de baptismo: per baptismum fluminis dein quoad conjunctionem *internam & externam* cum jure percipiendi alia Sacramenta, & communia Ecclesiæ bona (*m*). Pro Catechumenis defunctis orat Ecclesia. c. 2. de Presbyt. non baptizato. si nempe baptismum *non contemtus religionis, sed terminus necessitatis excludit.* Quo modo explicandus est can. 37. dist. 4. de consecr.

(*m*) *Conf. Jus Eccl. Publ.* §. 384. *pag.* 786. *de Baptismo sanguinis conf. can.* firmissime. 3. *XV. q.* 1.

§. 467. Doctrina de Sacramentis in genere, ac dein de Baptismo & Confirmatione exponitur

a SS.

a SS. Concilio Tridentino Seff. VII. In Decretalibus fit mentio de *forma.* c. 1. de Bapt. de *materia & forma* simul c. 5. de *necessitate ministri* alicujus, qui baptismum administret. c. 4. Demum Clement. un. h. t. prohibetur, ne baptismus administretur in aulis, vel cameris, aut aliis privatis domibus, sed in Ecclesiis tantum, exceptis Regum vel Principum liberis, & casu necessitatis. De intentione ad Sacramentum administrandum, vel percipiendum necessaria, ex instituto agitur in Theologia, probaturque, in Ministro requiri intentionem actualem, aut virtualem: in subjecto rationis compote sufficere habitualem, ita, ut positivus actus & consensus voluntatis de suscipiendo Sacramento ante extiterit, nec fuerit retractatus. Exemplum extat c. 3. in fin. de baptismo, ubi dormientes & amentes recte baptizari dicuntur, *si prius Catechumeni extitissent, & habuissent propositum baptizandi*, id est, baptismum suscipiendi.

§. 468. Ex hac necessitate intentionis saltem habitualis in suscipiente adulto, oritur quæstio de valore baptismi, qui administratur invito, ac deciditur c. 3. *Primo. Id est religioni Christianæ contrarium, ut semper invitus & penitus contradicens ad recipiendam & servandam christianitatem aliquis compellatur. Secundo. Inter invitum & invitum, coactum & coactum aliqui distinguunt.* Conf. Lib. I. Decr. §. 570. vis enim, seu coactio conditionata internum voluntatis consensum per se non excludit. Hinc *is, qui terroribus, atque suppliciis violenter attrahitur, & ne detrimentum incurrat, baptismi suscipit sacramentum, — — characterem suscipit Christianitatis impressum, & ipse tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, co-*

gendus est ad observantiam fidei christianæ. Quo loco hæc inseruntur verba: *Sicut & is, qui ficte ad baptismum accedit. Ille vero, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit Sacramenti.*

§. 469. Quia baptismus ad salutem, & alia Sacramenta valide suscipienda omnino necessarius est non tantum necessitate *præcepti*, sed etiam *necessitate medii* (quoad salutem obtinendam saltem in voto) hinc deciditur: 1. Ordinatus ante baptismum, prius baptizari, dein ordinari debet. tot. tit. de Presbytero non baptiz. 2. De quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizantur forma conditionata. c. 2. de baptis. propter reverentiam nimirum Sacramenti. *De illo tamen, qui natus de christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur, quod fuerit baptizatus, ut hæc præsumtio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur.* cap. fin. in f. de Presbyt. non bapt. 3. Non obstante necessitate baptismi ad salutem infantes infidelium usum rationis non habentes invitis parentibus, aut si ii desint, tutoribus infidelibus non baptizantur. S. Thomas in 3. p. q. 68. a. 10. Bened. XIV. Tom. 2. Bullar. const. 28. ubi hæ ponuntur exceptiones: *Primo.* Si parentes & liberi bello capti fiunt mancipia Christianorum. *Secundo.* Si liberi a parentibus exponuntur, derelinquuntur, omni cura destituuntur. *Tertio.* Siquis Christianorum infantem infidelium in extremo mortis discrimine constitutum deprehendit.

§. 470. De effectu baptismi quoad characterem & infusos habitus tractant Theologi. Ad Jus sacrum

sacrum pertinet cognatio spiritualis, de qua l. IV. agitur, & jus infidelium conversorum circa liberos infantes. De quo decidendum est I. Si pater infidelis ad fidem christianam convertitur, & infantem baptizari velit; is baptizandus est, etiam matre infideli dissentiente. c. 2. de convers. infidel. II. Idem fit, si mater ad fidem conversa infantem baptismo offerat, etsi pater dissentiat. arg. cit. c. 2. ibi: *In favorem maxime Christianæ fidei.* III. Si avus paternus conversus infantem baptismo offert, etsi mortuo jam patre mater dissentiat, infans absque dubio baptizandus est. Nam parentum voluntas baptismati talium infantium necessaria est; parentum autem appellatione etiam avus paternus venit. l. 201. D. de V. S. Non desunt præjudicia, vi quorum avus ad fidem conversus præferri debet non solum, si mater, sed etiam si pater dissentiat; quia præter favorem christianæ religionis, qui summus est, argumenti loco esse debet. can. un. XXXII. q. 3. IV. Si infidelis pater se velle christianam religionem amplecti asserat, ac se ipsum & filios infantes offerat baptizandos, postea autem consilii pœniteat, & infantes baptizari abnuat; ii non restituuntur eidem, sed baptizantur, & inter Christianos educantur (*n*).

(*n*) *Conf. de his decisionibus cit. const.* 28. *a* §. 15. *& eruditissima dissertatio a Franc. Xav. Holl an.* 1782. *Heidelbergæ edita sub titulo:* Harmonia Juris Naturæ, Canonici, Civilis & Publioi Germaniæ circa educationem Liberorum in casu, quo uxor Hebræa, reluctante marito, ad Christiana Sacra transiit.

§. 471. *Custodia Eucharistiæ, Chrismatis & aliorum Sacramentorum*, id est, Sacramentalium, qualia sunt vasa sacra, vestimenta &c. fieri dili-

genter debet *clavibus adhibitis, ne possit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia vel nefaria exercenda.* c. 1. de custod. Euch. ac c. 10. de cel. Miss. De conservando nitore, ac munditia universæ suppellectilis sacræ, ac ne res profanæ extra casum necessitatis in Ecclesiis asserventur, contra Clericos dissolutos eleganter dissertitur c. 2. eod.

§. 472. De Reliquiis SS. Martyrum, aliorumque, de quorum sanctitate legitima auctoritate constabat, quantam curam habuerint fideles inde a primis Ecclesiæ temporibus, ut religiose asservarentur, & colerentur, antiquissimis constat monumentis; ex quibus itidem Prælatorum Ecclesiæ sollicitudo elucet præcavendi, nequa superstitio, falsitas, aut fictio miraculorum, vel simoniaca negotiatio circa Reliquias subreperet c. 2. de Reliquiis. Concil. Trident. Sess. XXV. *De invocatione, veneratione, & Reliquiis Sanctorum, & sacris imaginibus.* Nam etiam sacræ imagines huc pertinent; quæ si vetustate, aliove casu consumtæ, aut deformatæ fuerint, e templis, locisve sacris removeri, honestoque loco custodiri, aut supposito igne comburi debent; sic, ut cineres in sacrarium projiciantur; quemadmodum de pallis, aliisque rebus divino cultui dicatis, si usui non sint, sacri Canones edixere. can. *Ligna.* 38. & seq. dist. 1. de consecr. Vivificæ crucis signum in locis sordidis, aut irreverentiæ obnoxiis pingendum non est; neque in solo, aut silice, aliisve marmoribus humi positis sculpendum, pingendumve. l. un. C. Nemini licere. Idem dicendum de imaginibus Christi, Deiparæ, aliorum Sanctorum.

§. 473.

§. 473. Veneratio *publica* Sanctorum prærequirit Beatificationem, aut Canonizationem eorundem; quæ dudum reservata jam est Apostolicæ Sedi. c. 1. de Reliquiis & Ven. SS. cum sit causa saltem consecutive redundans in totam Ecclesiam, & accuratissimam poscat inquisitionis, judiciique formam. *Audivimus*, inquit Alexander III. cit. c. 1. *Quod quidam inter vos diabolica fraude decepti, hominem quemdam in potatione & ebrietate occisum, quasi Sanctum (more infidelium) venerantur.* Astutior, ac pejor diabolica fraus nostro hoc seculo obcœcavit *Colvulsionarios* ad tumulum Diaconi Paris orantes, variaque somniantes miracula (*o*). Hujus loci propria est *Heortologia*, sive tractatio de festis, eorumque religiosa observatione. Institutio quidem festorum universalium, universalem poscit auctoritatem, Summi nimirum Pontificis, Concilii generalis, aut universalis consuetudinis, quæ legi æquipollet (*p*). Festa particularia aut solemnitates locorum observari locis suis debent illæ, *quas singuli Episcopi in suis diœcesibus cum clero & populo duxerint solemniter celebrandas.* c. ult. de Feriis. Titulo de Reliquiis & Venerat. SS. in 6. eleganter de festis 12. Apostolorum, quatuor Evangelistarum, & quatuor Doctorum Ecclesiæ latinæ, saltem in choro celebrandis: in Clementinis de Festo Corporis Christi, & augustissimo Eucharistiæ mysterio: in binis Extravagantibus int. com. de immaculata Conceptione Beatissimæ, ac Gloriosissimæ Virginis Mariæ agitur. Hæ constitutiones dignissimæ sunt, quæ iterato legantur, atque expendantur.

(*o*) *Conf. Apparat. Eruditionis P. Josephi Biner P. X. c.* 4. *art.* 9.

(*p*) *De Jure ordinandi Calendarii Ecclesiastici, & indicendi ferias sacras egi c. ult. libelli Chronographici.*

Epitomen Constitutionum Pontificiarum, quæ spectant ad Festa Christi Domini, B. Mariæ Virginis, aliorum SS., ad imagines item, & Reliquias SS. eorumque Canonizationem ac Beatificationem exhibet Guerra Tom. I. Epitom. Pontif. Constitut.

§. 474. *De Observatione Jejuniorum* ex instituto agitur in Theologia morali; ubi distinguitur I. Jejunium *Naturale* pro accipienda SS. Eucharistia. c. 5. de celebr. Missar. II. *Ecclesiasticum*, quod præscriptis ab Ecclesia temporibus, & Jure communi in omnibus Apostolorum, etiam S. Matthiæ, vigiliis observandum est, *præter vigilias Apostolorum Philippi & Jacobi & B. Joannis Evangelistæ.* c. 2. de observat. jejun. Si vigilia incidat in Dominicam, jejunium anticipatur die sabbati. c. 1. & 2. eod. III. *Abstinentia a carne*, quæ cessat, si festum Nativitatis Dominicæ incidat in feriam 6. (aut sabbatum) c. 3. eod. Quam minime molles facilesque esse nos oporteat in admittendis excusationibus circa jejunii legem, patet ex c. 2. eod. Qui vero ejus obligationem gravem capere nolunt, expendant, quæso, damnatas ab Alexandro VII. universaque Ecclesia propositiones n. 23. 29. 30. 31. (*q*).

(*q*) *De Jejunio quatuor temporum Gratianus in Decreto agit p. 1. dist. 76. de aliis jejuniis p. 3. de Consecr. dist. 5. Guerra Constitutiones Pontificias ad jejunium pertinentes recenset Tom. I. pag. 110.*

§. 475. Ad ritus sacros Ecclesiæ refertur *Purificatio post partum.* Lege Mosaica (Levit. XII.) mulieres christianæ non tenentur c. un. de Purif. post part. Consuetudo tamen, etsi vim juris obligantis non habeat, laudabiliter observatur, ut mulieres post partum per aliquot hebdomades domi se contineant, & ante ingressum in Ecclesiam præ-

scriptis

ſcriptis in Rituali precibus benedictionem a *Parocho ſuo* recipiant, candelam offerant, & honorarium eidem relinquant. Adminiſtratio publica & ſolemnis, uti Sacramentorum, ita & Sacramentalium quando fit cum ſuperpelliceo, ſtola & aqua benedicta, & cum oblatione candelæ, ad ſolum Parochum inter fines parochiæ ſuæ ſpectat, qui intentionem fundatam in oblationibus habet. Gavantus in Theſauro SS. Rituum p. 4. Tit. 19. regulam ponit hanc: Benedictiones in Miſſali poſitæ, cum illud cuivis Sacerdoti ſuppetat, expleri poſſunt a Sacerdote quocunque: quæ vero ſunt in Rituali, a ſolo Parocho. Sed conſuetudo huic regulæ ſuas exceptiones addidit.

TITULUS XLVIII.

DE ECCLESIIS ÆDIFICANDIS VEL REPARANDIS.

ARGUMENTUM.

I. Diverſæ Eccleſiarum denominationes. §. 476. *II. Novarum ædificatio & reparatio.* §. 477.

§. 476. Eccleſiæ pro diverſitate *Rectorum,* qui præſunt, aut *functionum,* quæ in iis obeuntur, varia ſortiuntur nomina. Eſt enim Eccleſia *cathedralis*, imo *Metropolitana*, *Primatialis*, *Patriarchalis*. Eſt *Collegiata*, ſeu Canonicorum ſecularium: *conventualis* Religioſorum, & *Abbatialis*, ſi habeat Abbatem. *Diaconiæ* vocantur illæ Eccleſiæ Romanæ, quibus præſunt Diaconi Cardinales (*a*). Eſt *Parochialis*, quæ ob fontem aquæ ad baptiſmum ſanctificatæ dicitur *Baptiſmalis*. Eccleſia *Mater* vel *Matrix* fixam notionem non habet. Nunc denotat eam, a qua Eccleſiæ aliæ poſtea propagatæ ſunt.

ſunt. c. 3. h. t. nunc cathedralem, cui opponuntur inferiores tituli & Eccleſiæ parochiales, ſingulos habentes Presbyteros: nunc Eccleſiam primariam, & aliis digniorem oppidi. Clem. 1. de Sent. excom. nunc denique parochialem, ſeu baptismalem relate ad Eccleſias *Filias*, ſeu *Filiales* eidem unitas. *Curata* dicitur Eccleſia, cujus Rector curam habet animarum, & jurisdictionem ſaltem pro foro interno. Nuncupatur etiam Eccleſia *Regularis*, & *Sæcularis*. *Monaſteria* nunc vocantur Eccleſiæ quædam majores ex veteri Canonicorum inſtituto, qui ſecundum Canonem, ſeu regulam monaſticæ diſciplinæ æmulam in iis vivebant. Aliæ ſunt *Capellæ Monachorum* §. 430. Quo nomine etiam veniunt Sacella exteriora, ſeu Oratoria Religioſorum, etiam Monialium, ad quæ Laicis quoque patebat acceſſus. Sed nunc *Eccleſiæ* vocantur, ſi in iis verbum Dei prædicatur, & Laicis quoque Sacramenta adminiſtrantur: *Capellæ* autem, *Sacella*, vel *Oratoria publica* ſunt minores Eccleſiæ non parochiales, divino cultui dicatæ, ad quas aditus permittitur fidelibus ex via publica. Denique alia dicitur Eccleſia *exemta*, alia *non exemta*. Omnes in diœceſi ſitæ præſumuntur ſubjectæ Epiſcopo, niſi exemtio probetur: non tamen ſitæ intra parochiam præſumuntur ſubjectæ Parocho, niſi ipſe ſubjectionem probet.

(a) *Baron. in Notis ad Martyrologium die* 8. *Auguſti.*

§. 477. *Ad ædificandas novas Eccleſias*, maxime parochiales, requiritur I. *juſta cauſa*, ne quæſtus cauſa fiat can. 10. diſt. 1. de conſecr. ſed propter neceſſitates Parochianorum. c. 3. h. t. Trid. Seſſ. XXI. c. 4. de ref. aut in commodum Leproſorum, quorum conſortium alii devitant. II. *Competens*

petens dos etiam pro Rectore & Ministro novæ Ecclesiæ sustentando. Ac potest Episcopus non obstante juramento de rebus Ecclesiæ non alienandis de reditibus suæ etiam Ecclesiæ providere, ut nova Ecclesia pro necessitate fidelium ædificetur c. ult. h. t. Rectores etiam parochialium Ecclesiarum de superfluis ad id concurrere coguntur. c. 4. h. t. III. *Ne cui præjudicium contra Canones generetur.* Hinc saltem audiri debet Patronus, Rector, aliique Ministri veteris Ecclesiæ. c. 2. & 3. h. t. IV. *Auctoritas Episcopi* (*b*), & pro nova Ecclesia collegiata, multoque magis cathedrali etiam auctoritas Summi Pontificis (*c*).

(*b*) *Pontificale Romanum p. 2. de Benedict. & Impositione primarii Lapidis.*

(*c*) *Zech de ædific. Eccl.* §. 19.

§. 478. *De reparandis Ecclesiis*, quæ vetustate, aut temporum injuria damnum passæ sunt, inprimis notio reparationis, refectionisque expendenda est ex l. 1. §. 6. D. de Rivis. Hac quidem in re reparationis nomine venit, si aucto parochianorum numero prior Ecclesia amplianda, vel de novo construenda est (*d*). Dein fit distinctio inter Ecclesias parochiales, & alias inferiores, quæ ob inopiam restaurari nequeunt; de quibus disponit Concil. Trid. Sess. XXI. c. 7. de ref. Nomine autem Ecclesiæ intelliguntur etiam ædes habitationi Parochi, aut Beneficiati destinatæ; non tamen horrea aut stabula, quæ ex emolumentis œconomicis conservari ac reparari debent. Nec dubium est, quin Beneficiati semper teneantur primi ad modicam refectionem ædium parochialium, ad sarta tecta &c. perinde ut usufructuarii. l. 7. C. de Usufructu. Quodsi a Beneficiato neglectum fuit, juste adstrin-

adstringuntur ejus heredes, quantum ad eos pervenit. Ad reparandam Ecclesiam cathedralem maxime obligantur Episcopus & Canonici: tum etiam peti solet subsidium caritativum a Clero diœcesano.

(d) *Petrus Peckius de Eccles. reparandis. c. 2. n. 2.*

§. 479. *Parochiales Ecclesiæ*, etsi juris Patronatus sint, refici ac restaurari debent I. ex dote earum, seu *ex fructibus & proventibus quibuscunque ad easdem Ecclesias quomodocunque pertinentibus.* Trid. Sess. XXI. c. 7. de ref. II. Ex superfluis reditibus Beneficiati vel Parochi. c. 1. h. t. Patet idem ex doctrina de Peculio Clericorum tradita, & can. 26. 27. 28. 30. 31. XII. q. 2. III. Si hæc non sufficiant, Concil. Trid. l. c. decernit, ut Episcopi *omnes Patronos & alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum, Parochianos omnibus remediis opportunis ad prædicta cogant, quacunque appellatione, exemtione & contradictione remota.* Tria hic attinguntur genera personarum, Patroni, Decimatores, ipsi Parochiani.

§. 480. Patroni ex communiore sententia ad reparandas Ecclesias debent concurrere, etsi alia emolumenta non percipiant, quam omnibus patronis communia, nempe honorem, præcedentiam, jus præsentandi, & se alendi, si ad inopiam perveniant (*e*). Decimatores etiam Laici compelli possunt ad concurrendum, quocunque titulo jus decimandi ad eos pervenerit; semper enim excepta intelligitur extrema Ecclesiæ necessitas; nec vero præsumi potest, decimas esse origine sua profanas, aut secularizatas. §. 382. Demum si collectatio pro reparanda Ecclesia Parochiali ad populum devolvitur,

tur, ac in eo sint possessores fundorum ab onere decimarum immunes, hi ante alios & plus aliis videntur adstringendi, nisi eam immunitatem ingentibus suis expensis & magno Ecclesiæ emolumento comparassent.

(e) *Zech de Ecclesiis ædif.* §. 25.

TITULUS XLIX.

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM, COEMETERII, ET RERUM AD EAS PERTINENTIUM.

ARGUMENTUM.

I. Fundamentum immunitatis realis & localis circa actus profanos & onera realia. §. 481. *II. Distinctio inter bona Ecclesiastica, inter onera, & titulos ea imponendi.* §. 484. *III. Justitia & injustitia titulorum.* §. 486.

§. 481. Rubrica denotat immunitatem *Localem*, & *Realem* (Lib. II. Decret. §. 53.), per quam a locis sacris & benedictis excluduntur actus & usus profani, & regulariter onera realia præstationum, quibus alia bona & loca profana subjacent. Fundamentum hujus immunitatis situm est in religione, ac reverentia rebus locisque Deo dicatis debita, etsi naturam & substantiam *physicam* rerum & locorum temporalium per oblationem Deo factam non immutent (a). Ad localem immunitatem pertinet *Jus Asyli sacri*, de quo agi solet L. V. Decretal.

(a) *Conf. J. E. P.* §. 397. *pag.* 823.

§. 482. Nomine Ecclesiarum, quæ immunitate gaudent, etiam veniunt, quæ consecratæ nondum sunt, modo ad divinum cultum legitima auctoritate sint destinatæ. c. 9. h. t. Loca item Ecclesiis

clesiis adhærentia, uti Sacristia, porticus, atrium, præsertim cœmeterium. c. fin. X. & c. 2. pr. in 6. In domibus etiam ad Ecclesiam pertinentibus Judices vel Ministri publici, placitum vel hospitium quasi pro consuetudine sibi vindicare haud possunt. c. 1. nisi nempe ejusmodi ædes ante conduxerint, & inhabitent.

§. 483. Actus & usus profani, qui in Ecclesiis fieri prohibentur, sunt I. *Judicia sæcularia*, tum criminalia, tum civilia, ita, ut sententiæ in Ecclesiis latæ *omni careant robore firmitatis*. c. 5. X. c. 2. §. *Ordinarii.* in 6. (*b*). II. Contractus, negotiationes, & Nundinæ. Irritatio tamen ejusmodi actuum non expressa est per Canones. III. Profani ludi theatrales. c. 12. de vit. & honest. Cler. IV. Conventus profanarum societatum, convivia, seditiosæ conclamationes, deambulationes, usus pro habitatione, vel asservatione supellectilis profanæ c. 2. de custodia Euch. nisi propter hostiles incursus aut alias necessitates. V. Munitio Ecclesiæ per modum castri vel propugnaculi ad alios offendendos. can. *Sanctorum.* 14. X. q. 1. VI. Præcipue sub gravissimis pœnis & sacrilegii reatu prohibetur, ne vis inferatur Ecclesiæ, effringendo fores, diripiendo res sacras aut profanas. can. *quisquis.* 21. XVII. q. 4.

(*b*) *Sperellus p.* 1. *Decis.* 51. *Söll Tract. de Immunit. Eccl. p.* 4. *c.* 4. *n.* 486. *Si Episcopus Judici Laico licentiam dat, reum vel testem examinandi in loco immuni, adjici solet, ubi opportunum vel necessarium videtur, protestatio, de qua agitur c.* 2. *de Homicid. in* 6. *Universe ab Ecclesiis excludi deberet omnis actus, qui requirit auctoritatem Judicis secularis; quia is tribunal suum in Ecclesiis erigere non potest. Aliud est, quod in Ecclesiis habeantur Concilia ecclesiastica (Benedictus XIV.*

XIV. de Synodo l. 1. c. 5.) diſputationes aut collationes graduum ex ſcientiis ſacris, inaugurationes ac coronationes Imperatorum ac Regum, creationes illuſtrium Equitum, & alicubi ex antiqua conſuetudine electiones vel confirmationes Magiſtratuum civilium; talia enim quodammodo annumerantur actibus ſacris; quia implorato divino auxilio pro bono Eccleſiæ & civitatis peraguntur.

§. 484. Circa onera realia, quæ bonis Eccleſiaſticis imponi poſſunt, diſtingui oportet inter genera bonorum, quæ Eccleſiaſtica dicuntur: inter varia onera: & varios titulos eadem imponendi. I. *Bona Eccleſiaſtica* alia ſunt *ſacra*, vel *benedicta*: alia temporalia quidem bona Eccleſiarum, Monaſteriorum, piarum cauſarum, ad divinum cultum, miniſtros ſuſtentandos, alendos pauperes deſtinata, ac ſtricte Eccleſiaſtica: demum alia clericalia, quæ in manibus jam ſunt Clericorum, eaque titulo ſacro aut profano acquiſita; uti explicavi Tit. de Pecul. Cler.

§. 485. II. *Onera præſtationum* alia ſunt *perſonalia*, quæ perſonis ſine reſpectu ad eorum bona imponuntur, ceu capitatio. Alia ſunt *realia*, quæ ſine reſpectu perſonæ ipſis fundis aut bonis incumbunt. Demum *mixta*, quæ perſonis imponuntur cum reſpectu quodam ad bona e. g. pro modo redituum, aut facultatum.

§. 486. III. Titulus exigendi præſtationes reales aut profluit 1. *ex jure & dominio particulari*, ceu ex feudo, emphyteuſi Eccleſiæ data. 2. *Ex pacto, vel reſervatione* præſtationis facta tunc, cum bona in Eccleſiam transferrentur. 3. *Ex jurisdictione aut poteſtate ſuprema Principis*, qua Eccleſiæ bona, perinde uti alia civium bona profana onerare

onerare posset, ut ad communes Reipublicæ expensas concurrant. 4. *Ex necessitate extraordinaria publica*, cui sublevandæ facultates Laicorum non suppetunt, ita, ut approbante & consentiente auctoritate Prælatorum Ecclesiæ bona Ecclesiastica collectis & exactionibus graventur.

§. 487. Bini priores tituli, nempe juris aut dominii particularis, vel pacti sine dubio justi sunt ac legitimi; de quarto seu ultimo idem aperte ex Concilio Lateranensi III. deciditur in hunc modum. c. 4. h. t. ibi: *Quocirca sub anathematis districtione fieri de cetero talia prohibemus: nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem inspexerint, ut absque ulla exactione ad relevandas communes utilitates vel necessitates, ubi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda.* Idem repetitur ex Concilio Lateran. IV. c. 7. h. t. additis pro casu indicato tribus veluti clausulis. 1. *Prædicti Laici humiliter & devote recipiant cum gratiarum actione*, id nempe, quod ab Ecclesiis pro casu communis utilitatis vel necessitatis confertur; non igitur arroganter velut ex justitia, & vi majestatici juris debitum propria auctoritate extorqueant. 2. Additur: *Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex prius consulatur: cujus interest, communibus utilitatibus providere.* 3. Secularia Decreta exactionum, si contra præscriptam formam eduntur, declarantur irrita: *Quia vero nec sic quorundam malitia contra Dei Ecclesiam conquievit, adjicimus, ut constitutiones & sententiæ, quæ a talibus, vel de ipsorum mandato fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo unquam tempore valituræ.*

§. 488. Sola vi jurisdictionis Laicorum aut supremæ Principum poteftatis bona Ecclefiaftica, perinde ut profana civium bona, exactionibus, aliisque oneribus gravari non poffunt. Patet enim tum auctoritate Scripturæ utriusque Teftamenti; tum ex Traditione perpetuaque Ecclefiæ doctrina, tum aliis omnibus canonicis locis, bona Ecclefiaftica tanquam Deo fpecialiter oblata, ac divino cultui deftinata eam induere moralem qualitatem, ut fingulari quadam ratione *Bona Dei* cenfeantur, & fine facrilegio violari, ac diripi non poffint. Quod a Viris præftantiffimis dudum editis tractatibus apertiffime demonftratum eft.

TITULUS L.

NE CLERICI VEL MONACHI SECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

ARGUMENTUM.

I. Clericis, & multo magis Religiofis interdicta eft negotiatio lucrativa. §. 490. *II. Nonnulla officia fecularia.* §. 491. *III. Et fuo modo quædam artes.* §. 492.

§. 489. Eft hic titulus appendix tituli primi hujus libri *de vita & honeftate Clericorum.* Rejectus eft in hunc locum ob eam fortaffis caufam, quod vel maxime ad Religiofos pertineat, de quorum ftatu prius agi debuit, quam officium hoc negativum ex ftatu eorum profluens exponeretur. Certum eft enim, quod ipfa Rubrica vim Canonis habeat, qui Religiofos multo magis obligat, quam Clericos. Et quia in præcedentibus titulis a rebus & locis Deo dicatis omnis actus & ufus profanus excluditur; recte fit, ac confequenter, ut perfonis

Deo consecratis profanæ & seculares negotiationes interdicantur.

§. 490. *Negotia secularia* latius dicuntur, quæ mundum & carnem potius, quam rectam rationem sapiunt, ac Laicis etiam fidelibus interdicta sunt per Apostolum Rom. XII. 2. *Nolite conformari huic seculo.* Nonnulla hujusmodi recensentur c. 1. h. t. Strictius intelliguntur ea, quæ Laicis per se concessa, Ecclesiasticis personis interdicta sunt. Unde Apostolus ad Timotheum scribit: *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.* II. Tim. II. 4. In his I. *Negotiatio* censetur, non *œconomica*, qua quis fructus ex fundo colligit, aliasve res emit ad suam & familiæ sustentationem, & quæ superflua sunt, vendit; hoc enim licitum est omnibus; sed *lucrativa*, qua quis lucri & quæstus causa res emit, aliove titulo oneroso comparat, ut carius vendat; quod fit duplici modo. 1. Si res emtæ non mutatæ, nec in aliam formam redactæ carius venduntur; quæ est negotiatio lucrativa *proprie talis.* 2. Si res emtæ per industriam, ac laborem mutatæ, & in aliam redactæ formam venduntur. Utroque casu videndum est, utrum Religiosus aut Clericus per alios sic negotietur, an per se; quod multo gravius prohibitum est. Negotiatio proprie talis utrisque gravissime prohibita est sub excommunicatione ferendæ sententiæ c. 6. h. t. Si ter moniti non desistant, perdunt privilegium immunitatis quoad vectigalia ac portoria. c. fin. de vit. & hon. Cler. Quoad alteram speciem negotiationis videndum est, an fructus propriorum fundorum sic mutentur, ac dein vendantur; quod licitum est, & ad negotiationem œconomicam pertinet; an vero res coemantur, ut in aliam

aliam redigi formam, ac vendi possint; quod prohibitum est, si fiat lucri causa. cit. c. 6. can. 2. 9. 10. dist. 88. Concil. Trid. Sess. XXII. c. 1. de ref.

§. 491. II. Prohibentur *officia Civilia* ceu *Tabellionis*, sive Notarii publici c. 8. nisi in foro Ecclesiastico & in causa inquisitionis contra hæreticos. c. 11. §. 1. de Hæret. in 6. *Procuratoris* excepta defensione orphanorum aut viduarum. c. 1. h. t. *Officia Politica*, ceu Administratoris, Judicis, Præfecti Principum secularium. c. 2. 4. 5. h. t. *Officia Militaria*, ceu ordinatio aciei, præfectura machinarum bellicarum. c. 9. h. t. can. 3. XX. q. 3. Religiosis multo districtius hæc prohibentur. c. 4. in f. h. t. Ad hunc locum pertinet judicium sanguinis, quod gravissime interdictum est c. 5. & 9. can. 29. seq. XXIII. q. 8. adde c. fin. in 6.

§. 492. III. Prohibetur studium publicum Physicæ, id est, Medicinæ c. 3. & fin. Exercitium item artis chirurgicæ, præsertim per incisionem & adustionem c. 9. h. t. & c. 19. de Homicid. Studium item Juris civilis in publicis Scholis. c. 3. & ult. h. t. Permittitur tamen quis Leges audire secundario, ut perfectius intelligatur Jus canonicum. Barbosa in c. fin. h. t. Relate ad Religiosos contrarium videtur colligi ex c. 3. h. t. Universitates quædam privilegio Apostolico muniuntur admittendi ad audiendas Leges etiam Clericos; & Doctores publici SS. Canonum in Universitatibus semper creantur tanquam Doctores utriusque Juris. c. fin. X.; & c. 1. in 6. non omnibus Clericis, sed Presbyteris vel habentibus dignitatem aut personatum studium publicum Juris civilis interdicit. Denique c. 2. in 6. Religiosi professi habitum

tum

tum temere dimittentes, & ad quæcunque accedentes ſtudia literarum, non obtenta licentia Prælati & Conventus, ipſo jure denuntiantur excommunicati; ſimiliter & Doctores, qui eos ad audiendas Leges vel Phyſicam retinent.

O. A. M. D. G.

Errata.

Pag. 70.	lin. 24.	lapſus	*lege*	caſus
— 82.	— 12.	Ee	—	De
— 95.	— 14.	Indii	—	Julii
— 118.	— 27.	ne ſuccedit	—	nec ſuccedit
— 128.	— ult.	vacatur	—	vocatur
— 144.	— 9.	res fungibilis	—	res non fungibilis
— 157.	— ult.	commodanti	—	commodatario
— 187.	— 7.	activum	—	avitum
— 201.	— 6.	qu.	—	qui
— 256.	— 7.	nec teſtator	—	ne teſtator
— 293.	— 1.	de Sacra	—	de Sara
— 330.	— 29.	mors	—	mos
— 350.	— 17.	avomeri	—	amoveri
— 375.	— 12.	*coluulſionarios*	—	*convulſionarios.*

In Lib. II. Decretal. pag. 268. lin. 20. errore typorum omiſſa fuit particula *non*; ut legi ibid. debeat: *de præſcriptione acquiſitiva rerum non eccleſiaſticarum &c.*

